UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

INTEGRARE
PRIN CERCETARE ŞI INOVARE

10-11 noiembrie 2014

Rezumate ale comunicărilor

Ştiinţe sociale

Chişinău – 2014

Universitatea de Stat din Moldova

CONFERINȚA ŞTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

INTEGRARE
PRIN CERCETARE ŞI INOVARE

10-11 noiembrie 2014

Rezumate ale comunicărilor

Ştiințe sociale

Volumul I

CEP USM
Chişinău – 2014

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
„INTEGRARE PRIN CERCETARE ŞI INOVARE”

Comitetul de organizare:

Gheorghe CIOCANU, dr. hab., prof. univ., rector	preşedinte
Mihail REVENCO, dr. hab., prof. univ., prorector	copreşedinte
Sergiu BAIEŞU, dr., conf. univ., decan	Facultatea de Drept
Stela MILICENCO, dr., conf. univ., decan	Facultatea de Sociologie şi Asistență Socială
Florentin PALADI, dr. hab., conf. univ., decan	Facultatea de Fizică şi Inginerie
Vladimir GUȚU, dr. hab., prof. univ., decan	Facultatea de Psihologie şi Ştiințe ale Educației
Georgeta STEPANOV, dr., conf. univ., decan	Facultatea de Jurnalism şi Ştiințe ale Comunicării
Andrei PERJAN, dr. hab., prof. univ., decan	Facultatea de Matematică şi Informatică
Ludmila ZBANȚ, dr. hab., conf. univ., decan	Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine
Claudia CEMÂRTAN, dr., conf. univ., decan	Facultatea de Litere
Galina ULIAN, dr. hab., prof. univ., decan	Facultatea de Ştiințe Economice
Alexandru SOLCAN, dr., conf. univ. , decan	Facultatea de Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative
Viorica GLADCHI, dr., conf. univ., decan	Facultatea de Chimie şi Tehnologie Chimică
Mihai LEŞANU, dr., conf. univ., decan	Facultatea de Biologie şi Pedologie
Ion GUMENÂI, dr., conf. univ., decan	Facultatea de Istorie şi Filosofie
Aurelia CRIVOI, dr. hab., prof. univ., director	CCŞ „Ştiințe ale vieții”
Petru GAŞIN, dr. hab., prof. univ., director	CCŞ „Materiale şi Dispozitive Semiconductoare”

Comitetul de program:

Mihail REVENCO, dr. hab., prof. univ.	preşedinte, prorector pentru activitatea ştiințifică a USM
Leonid GORCEAC, dr., conf. univ.	vice-preşedinte, şef Departament Cercetare şi Inovare, Universitatea de Stat din Moldova
Tatiana BULIMAGA	*şef secție, responsabil de ediție, responsabil secțiunile Ştiințe naturale şi exacte; Ştiințe socioeconomice*
Marianna SAVVA	*inginer coordonator, responsabil secțiunea Ştiințe sociale*
Cristina CEBANU	*inginer coordonator, responsabil secțiunea Ştiințe umanistice*

Responsabilitatea asupra conținutului rezumatelor revine în exclusivitate autorilor

© Universitatea de Stat din Moldova, 2014

BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ ÎN CONTEXTUL COMUNICĂRII ŞTIINȚIFICE: REZULTATELE UNUI SONDAJ

Nelly ȚURCAN

Bibliotecarii şi specialiştii în informarea infodocumentară se consideră intermediari în lanţul informaţional al comunicării ştiinţifice: autor – editor – bibliotecă – utilizator. Bibliotecarul joacă un rol important în filtrarea şi selectarea informaţiei, achiziţionarea resurselor informaţionale şi, de asemenea, în regăsirea efectivă a informaţiei din bazele de date şi Internet. Unul din avantajele paradigmei actuale a bibliotecilor ca element al lanţului informaţional este colecţia calitativă tangibilă. Rafturile de cărţi, reviste şi alte genuri de documente au fost un testament al validităţii acestei paradigme.

Modificările în sistemul comunicării ştiinţifice şi dezvoltarea bibliotecilor digitale, ca element al acestui sistem nou, contribuie la diversificarea serviciilor informaţionale pentru diferite categorii de utilizatori, extinderea activităţilor centrate pe utilizator. Diversificarea ofertei informaţionale are loc atât în baza resurselor informaţionale tradiţionale şi digitale proprii, precum şi în baza resurselor informaţionale digitale ale altor instituţii infodocumentare. Dat fiind faptul că bibliotecile digitale, ca element al sistemului de comunicare ştiinţifică din Republica Moldova, sunt abia la etapa de constituire, este foarte important a menţine şi a dezvolta în continuare colecţiile resurselor informaţionale ştiinţifice atât în formatul tradiţional, cât şi în cel electronic.

Cercetarea sociologică *Tendinţele şi practicile în comunicarea ştiinţifică din Republica Moldova,* realizată în perioada decembrie 2010 – iulie 2012, a avut ca obiectiv, inclusiv, studierea opiniei cercetătorilor privind accesul la revistele ştiinţifice şi bibliotecile din Republica Moldova. Universul eşantionului l-au constituit 890 de cercetători ştiinţifici şi didactico-ştiinţifici din 23de instituţii de profil ştiinţifico-academic, ştiinţifico-didactic şi de ramură. Eşantionul a fost calculat în baza datelor Biroului Naţional de Statistică, marja de eroare constituind ±3,3%, cu o probabilitate de estimare de 95%.

Întrebaţi dacă sunt satisfăcuţi de calitatea revistelor la care se abonează biblioteca, 62,7% din respondenţi au răspuns că sunt satisfăcuţi de accesul pe care îl oferă biblioteca la colecţiile de reviste ştiinţifice. Cu toate acestea, 27,3% de cercetători s-au pronunţat negativ cu privire la oferta informaţională a bibliotecilor vizând periodica ştiinţifică, iar 10% sunt parţial satisfăcuţi de revistele accesibile în bibliotecile ştiinţifice. Este necesar să menţionăm că, dacă, în medie, rata celor care sunt nesatisfăcuţi de colecţiile revistelor ştiinţifice accesibile în biblioteci reprezintă aproximativ 20%, atunci la Universitatea de Stat din Moldova (USM), rata respondenţilor care nu sunt satisfăcuţi de calita-

tea colecţiilor revistelor ştiinţifice reprezintă 45,4%. Cel mai mult sunt nesatisfăcuţi profesorii şi cercetătorii de la facultăţile de Matematică şi Informatică (72,5%), Drept (57,5%) şi Ştiinţe Economice (53%). Rata foarte înaltă a celor care nu sunt satisfăcuţi de calitatea colecţiilor revistelor ştiinţifice la Biblioteca Centrală Universitară (BCU) a USM pare a fi paradoxală, deoarece, conform datelor din chestionarea bibliotecilor la BCU a USM, abonarea la periodica ştiinţifică se realizează prin consultarea cadrelor didactice, iar decizia finală privind abonarea aparţine, de asemenea, utilizatorilor bibliotecii.

Pentru a îmbunătăţi accesul la resursele ştiinţifice, biblioteca trebuie să schimbe politica de abonare a acestora. Aceasta este opinia a circa 45% de cercetători, doar 12,8% au menţionat că politica de abonare trebuie să rămână fără schimbări. Am putea presupune că, anume aceşti 12,8% de utilizatori sunt absolut satisfăcuţi de oferta informaţională privind periodica ştiinţifică. Cea mai înaltă rată, a celor care consideră necesar a modifica politica de achiziţie, o reprezintă cercetătorii de la USM (58,1%), Universitatea Academiei de Ştiinţe a Moldovei (56%) şi Universitatea de Stat de Medicină şi Farmacie „N.Testemiţanu” (58,4%).

În scopul eficientizării structurii colecţiilor serialelor ştiinţifice şi extinderii accesului la resursele informaţionale ştiinţifice, savanţii din Moldova consideră că este necesar ca biblioteca să consulte specialiştii cu privire la abonarea la revistele ştiinţifice (70,1% – acord total; 19,7% – acord parţial). Doar 7,10% din respondenţi nu au putut să decidă privind necesitatea implicării oamenilor de ştiinţă în procesul decizional de abonare la periodica ştiinţifică şi 1,2% consideră că nu este necesară consultarea cu specialiştii. Cercetătorii au menţionat şi alte măsuri care, în opinia lor, pot influenţa pozitiv dezvoltarea colecţiilor bibliotecilor ştiinţifice şi, ca rezultat, se va extinde accesul la resursele informaţionale şi se va perfecţiona calitatea prestării serviciilor bibliotecii.

Astfel, 67,3% de cercetători au remarcat că sunt în totalitate de acord şi 25,1% parţial de acord că bibliotecile ştiinţifice din Moldova trebuie să aboneze mai multe reviste ştiinţifice tradiţionale, 58,6% au optat ferm şi 27,7% – cu unele rezerve pentru abonarea la revistele cu rating înalt, iar 49,6% au fost total de acord şi 33,9% parţial de acord că este necesară o abonare mai extinsă la revistele ştiinţifice. Cea mai înaltă rată a specialiştilor care au pronunţat un dezacord total se referă la abonarea unui număr mai mare de baze de date în defavoarea revistelor tradiţionale (13,2%). De asemenea, cu privire la acelaşi subiect, 13,5% de respondenţi au exprimat un dezacord parţial, iar 18,1% au fost indecişi. Această opinie a cercetătorilor este confirmată şi de specialiştii instituţiilor infodocumentare din Moldova, care afirmă că utilizatorii bibliotecilor ştiinţifice optează mai mult pentru consultarea revistelor tipărite (Biblioteca Tehnico-Ştiinţifică a Universităţii Tehnice a Moldovei); conform unui studiu recent de la Universitatea de Stat „A.Russo” din Bălţi, circa 90% din utilizatori optează pentru formatul tradiţional al informaţiei.

Cu toate că tehnologiile informaționale şi de comunicare (TIC) sunt folosite tot mai mult în activitatea ştiințifică, în sfera infodocumentară şi în viața cotidiană, mulți cercetători preferă să folosească formatele tradiționale ale publicațiilor sau să dispună de ambele variante. De asemenea, sunt şi anumite rezerve vis-à-vis de calitatea revistelor ştiințifice electronice. 52,9% din participanții la chestionare consideră că revistele tradiționale sunt mai calitative decât cele electronice, iar 12,8% din respondenți – că formatul electronic al revistei este cel mai important criteriu de care trebuie să țină cont biblioteca la abonare.

Biblioteca este pentru utilizatori un mediu informațional de valoare datorită calității colecțiilor de resurse informaționale, serviciilor oferite şi comunităților de utilizatori care se constituie în cadrul bibliotecilor. În aceste condiții, bibliotecile sunt obligate să răspundă la o serie de provocări: schimbări influențate de TIC, schimbări în conținutul proceselor biblioteconomice, diversitatea tipologiilor documentelor, diversitatea tipologiei produselor şi serviciilor informaționale, deplasarea accentului de pe document pe informație, transferarea activităților de diseminare a informației în mediul digital, depăşirea barierelor de spațiu şi timp în comunicarea şi utilizarea informației etc.

Specialiştii în infodocumentare trebuie să fie pentru cercetători o busolă în universul informațional, iar comunicarea – reciproc avantajoasă. Savanții, participanți la chestionare, au menționat că destul de des apelează la bibliotecă pentru a consulta resursele informaționale din cadrul acestor instituții. La întrebarea *Cât de des citiți revistele ştiințifice abonate de biblioteca universitară/academică?* o treime din cercetători au afirmat că obişnuiesc să consulte revistele ştiințifice abonate de bibliotecă zilnic, de câteva ori pe săptămână sau săptămânal. De asemenea, savanții apelează la sfaturile specialiştilor din bibliotecă pentru a găsi informația ştiințifică. În aşa fel, 50 la sută din cercetătorii chestionați, în scopul de a găsi informația necesară cercetării, apelează la ajutorul bibliotecarilor pentru a selecta revistele ştiințifice.

Transformările în sistemul de comunicare ştiințifică influențează schimbarea rolului, misiunilor bibliotecilor autohtone în acest sistem. Analiza SWOT a bibliotecilor din Republica Moldova privind participarea lor în sistemul comunicării ştiințifice permite să constatăm că, în calitate de puncte forte se evidențiază conştientizarea importanței comunicării ştiințifice şi a rolului bibliotecilor în acest proces, existența unor competențe distinctive în catalogare, clasificare, expertiza metadatelor,existența unor practici bune în managementul colecțiilor, cât şi experiența administrativă. Cu toate acestea, au fost remarcate următoarele puncte slabe: prioritatea documentelor tradiționale în crearea fondurilor documentare ale bibliotecilor, deficitul de competențe tehnice, puține implementări inovaționale privind prestarea e-serviciilor şi crearea e-conținuturilor etc.

ROLUL INSTRUMENTULUI BIBLIOMETRIC NAȚIONAL ÎN PROMOVAREA ŞI EVALUAREA PRODUCȚIEI ŞTIINȚIFICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Nelly ȚURCAN

În secolul al XXI-lea, factorul determinant al dezvoltării economice şi sociale a țărilor, dar şi a întregii lumi, este nivelul de dezvoltare a ştiinței, tehnologiei şi tehnicii. Ele contribuie la creşterea volumului de producție, a bunurilor şi serviciilor, precum şi la diversificarea lor. În acelaşi timp, nivelul de dezvoltare a ştiinței este determinat de vizibilitatea producției (publicațiilor) ştiințifice la nivel național şi internațional. Lucrările ştiințifice publicate nu sunt numai un rezultat semnificativ al activității sistemului ştiințific al țării, ele indică, de asemenea, gradul în care țara este integrată în comunitatea ştiințifică internațională.

Vizibilitatea ştiințifică se referă la difuzarea, accesibilitatea şi recunoaşterea producției ştiințifice de comunitatea ştiințifică. Aceste date completează componenta calitativă – peer review. Vizibilitatea este, prin urmare, un mijloc indirect de apreciere a calității publicațiilor [6].

Pentru clasamentul instituțiilor de cercetare ştiințifică, a universităților, a țării privind nivelul de cercetare ştiințifică, precum şi pentru evaluarea cercetării, indicatorii bibliometrici, de asemenea, joacă un rol important, iar metricii Thomson Reuters sunt un factor dominant. Cu toate acestea, în ultimii ani, de rând cu datele din baza de date *Web of Science (WoS)* a Thomson Reuters, sunt folosite datele din alte baze de date, precum *Scopus, Google Scholar* sau *SCImago Journal &CountryRank (SJR).*

Conform datelor portalului *SCImago Journal & CountryRank,* care include indicatorii privind dezvoltarea ştiințifică şi vizibilitatea ştiințifică a țărilor, pentru perioada 1996-2012, după numărul de publicații, Moldova este plasată pe locul 98 din 238 de țări, iar cota Republicii Moldova în fluxul informațional mondial reprezintă 0.02% [4]. În acelaşi timp, mai multe analize ale productivității ştiințifice a oamenilor de ştiință din Moldova arată că, după anul 2004, se constată o creştere a numărului de publicații cu vizibilitate internațională [7].

Informațiile pe care le oferă sistemele informatice bibliometrice se folosesc atât în scopuri analitice, cât şi pentru fundamentarea politicilor în sfera cercetare-dezvoltare-inovare (CDI), deciziilor de finanțare a proiectelor de cercetare [1], precum şi determinarea cheltuielilor instituțiilor de cercetare. În Republica Moldova a fost elaborat un sistem informatic care oferă instrumente pentru evaluarea şi promovarea publicațiilor ştiințifice la nivel național. Instrumentul Bibliometric Național (IBN) permite monitorizarea producției ştiințifice din Republica Moldova şi constituie o bază de date

veridică pentru luarea deciziilor în domeniu [2]. IBN este produsul final al proiectului „Elaborarea Instrumentului Bibliometric Național", realizat în perioada 2010-2011 de către Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (IDSI). Totodată, proiectul „Dezvoltarea suportului informațional pentru efectuarea studiilor scientometrice în Republica Moldova" (2013-2014) a urmărit să extindă posibilitățile IBN care, în consecință, vor contribui la creşterea accesului la resursele informaționale şi sporirea vizibilității comunității CDI [5].

IBN reprezintă o bibliotecă electronică ştiințifică în care sunt stocate, clasificate şi măsurate date cu caracter public privind contribuțiile ştiințifice ale tuturor cercetătorilor din sfera ştiinței şi inovării din Republica Moldova. Actualmente, aceste date se referă în special la articolele ştiințifice publicate în reviste ştiințifice acreditate.

IBN se adresează diverselor categorii de utilizatori, dar, în primul rând, acest instrument poate fi folosit de: *cercetători,* care pot găsi într-un singur loc informația relevantă despre publicațiile dintr-un domeniu, inclusiv datele despre toți autorii care publică într-un domeniu, la o disciplină, precum şi pot regăsi mai operativ şi eficient articolele ştiințifice publicate în Republica Moldova; *factori de decizie,* care pot obține informație pe orice direcție de cercetare, ce ar permite luarea mai bună a deciziilor, în evaluarea şi distribuirea finanțării cercetătorilor, colectivelor, organizațiilor; *instituții din sfera ştiinței şi inovării,* care au posibilități mai extinse de promovare la nivel național şi internațional a publicațiilor ştiințifice ale colaboratorilor instituției; *biblioteci,* care au posibilități mai mari pentru regăsirea informației de care au nevoie utilizatorii, în special privind articolele din revistele ştiințifice din Moldova; *studenți, masteranzi, doctoranzi* care au acces la resurse ştiințifice autohtone; *publicul larg din Republica Moldova,* care are o imagine de ansamblu asupra evoluției publicațiilor ştiințifice naționale în diverse domenii etc.

În prezent, IBN conține informația privind 84 de reviste, 1374 de numere de reviste, 30876 de articole (30.08.2014). Analiza datelor statistice atestă o creştere a numărului de articole ştiințifice înregistrate în IBN pentru perioada 2000-2014. Astfel, dacă pentru anul 2000 în IBN au fost înregistrate doar 2 reviste în care au fost publicate 107 articole, atunci pentru anul 2013 sunt înregistrate 60 de reviste ştiințifice care au variantă electronică şi în care au fost publicate 4680 de articole.

IBN oferă posibilitatea să operăm cu indicatori relevanți pentru sfera ştiinței şi inovării din Republica Moldova, care trebuie utilizați în managementul din sfera CDI. De exemplu, datele statistice din IBN constată deosebiri semnificative între diferite ramuri ale ştiinței în ceea ce priveşte numărul de publicații. Observăm că există un decalaj considerabil între publicațiile în

domeniul ştiinţelor exacte şi în al celor socioumanistice. Aceste date atestă că cercetările la nivel naţional ţin în mare parte de domeniul medicinii, dreptului, economiei şi filologiei. Totodată, datele din SJR şi cele din WoS constată că, în Moldova, cercetările în mare parte ţin de disciplinele fizice, chimice, de inginerie şi tehnologii, iar numărul publicaţiilor în domeniul ştiinţelor economice, în al ştiinţelor politice, psihologie, istorie şi în alte discipline socioumanistice este minimal.

Prin intermediul site-ului IBN, utilizatorii au posibilitatea să obţină şi alte informaţii relevante referitoare la publicaţiile ştiinţifice, autori, organizaţii, precum şi să facă căutări după titlul revistei, numele autorilor, domeniu etc.

Versiunea V1.3.1 a IBN, lansată în luna mai 2014, aduce un şir de funcţionalităţi noi. De exemplu, afişarea articolelor conform cuvintelor-cheie, statistica numerelor de reviste/articole înregistrate în IBN pe ani, tagcloud al cuvintelor-cheie, actualizarea informaţiei despre categoria revistei cu hotărâri de acreditare, implementarea unui tip de acces la conţinutul digital (acces deschis vs perioada de embargo).

În Strategia „Moldova digitală" se menţionează că există un şir de dezavantaje în dezvoltarea societăţii informaţionale în Republica Moldova, inclusiv numărul scăzut de servicii electronice, deficit de conţinut digital local şi lipsa mecanismelor de măsurare a volumului conţinutului digital local, iar patrimoniul ştiinţific, în mare parte, încă nu este transformat în format digital [3]. Realizarea obiectivului general al Strategiei prevede elaborarea şi implementarea Programului de creare, dezvoltare şi valorificare a conţinutului digital din Republica Moldova. Acesta ar necesita implicarea diverşilor actorilor, deţinători de patrimoniu ştiinţific imaterial, inclusiv prin folosirea sistemului informatic bibliometric naţional – IBN, care oferă atât acces la conţinutul ştiinţific digital, cât şi informaţii relevante pentru evaluarea revistelor ştiinţifice, instituţiilor din sfera CDI, inclusiv pentru monitorizarea instituţiilor deja acreditate etc.

Referinţe:

1. COJOCARU, I., CUCIUREANU, G., MORARU, O. Instrumentul Bibliometric Naţional – sistem informatic performant, deschis, flexibil, scalabil. În: *Intellectus*, 2010, nr. 2, p.44-55.
2. COJOCARU, I., UNGUREANU, E. Crearea instrumentelor de memorie digitală pentru evaluarea ştiinţei: imperative şi impedimente. În: *Intellectus*, 2012, nr. 1, p.57-66.
3. Site-ul oficial al Instrumentului Bibliometric Naţional [online] 2014. https://ibn.idsi.md/
4. Site-ul oficial al SCImago. SJR – SCImago Journal & Country Rank [online] 2014. http://www.scimagojr.com
5. Strategia naţională de dezvoltare a societăţii informaţionale „Moldova Digitală 2020". În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 252-257 din 8 noiembrie, 2013.

6. ȚURCAN, N. Vizibilitatea producției științifice a Republicii Moldova și provocările Accesului Deschis. În: *Revista de Politica Științei și Scientometrie – Serie Nouă,* 2013, nr. 4, p.328-344.
7. ДИКУСАР, А. Место исследователей Молдовы в мировом информационном процессе. Наукометрический анализ. În: *Akademos,* 2011, nr.2(21), p.28-35.

INSTRUIRE PENTRU INOVAȚIE LA BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU"

Lidia KULIKOVSKI

Inovațiile sunt motoare de dezvoltare și succes pentru orice tip de activitate, ele rămânând tema principală de preocupare și dezbateri, astăzi, în biblioteci. Specialiștii, printre care și cei din domeniul nostru, susțin că inovația în bibliotecă reușește doar dacă există mediu loial inovării pentru dezvoltare, dacă biblioteca are orientare novatoare și potențial inovațional. Prin *potențial inovațional* înțelegându-se *capacitatea organizațională și profesională a bibliotecii de a susține activitatea inovațională.* Aceasta presupune că biblioteca deține *structura și resursele* necesare pentru activitatea inovațională. Una din componentele definitorii ale potențialului inovațional, ca resursă de bază a activității inovaționale, este personalul bibliotecii (organizator și executor al activității inovaționale). În această ordine de idei, la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu" se investește în instruire pentru inovare, pentru a asigura viitorul.

Ne putem imagina produse și servicii care ar putea să schimbe așteptările utilizatorilor? Ne putem imagina modele de activitate cu totul noi? Și strategii neconvenționale care să dea suflu vechilor modele de activitate? Putem concepe descompunerea unei activități și apoi refacerea sa, astfel încât să se creeze valori noi? În cadrul fiecărei biblioteci există câteva persoane care pot gândi holistic și radical despre ideile inovatoare în activitatea bibliotecii; majoritatea însă nu fac acest lucru. În acest caz, rolul instituției, rolul managementului instituțional este: (1) să asigure medii de lucru încurajatoare pentru angajați ca aceștia să evolueze către perfecționare continuă; (2) să ofere angajaților un cadru generator al inovării; (3) să conceapă și să susțină un cadru generator al posibilităților (viziune); (4) să nu încurajeze sindromul viorii a doua!; (5) să construiască un sistem de instruire după modelul „O Mie și Una de nopți"; (6) să abandoneze practica evaluării pe criterii de performanță ca unica corectă și eficientă; (7) să dezvolte o cultură a inovației; (8) să catalizeze constituirea unei comunități de inovatori.

Învățarea la BM este orientă spre căutarea excelenței prin inovație. Zilele FedEx@Hasdeu este o metodă nonformală de învățare prin care se colectează și promovează ideile angajaților. Colectarea, promovarea și valorificarea

ideilor angajaților sunt, astăzi, competențe-cheie, esențiale pentru managerii instituțiilor. Motivarea angajaților să genereze idei la „comandă", la fel, este în lista competențelor-cheie, dar și unul din elementele conceptului de motivație 3.0. *Oamenii se bucură de autonomie în privința a patru elemente: sarcinile, timpul, metoda și echipa lor* (Pink Daniel, p. 106), iar *libertatea absolută pentru grupurile creative este libertatea de a experimenta idei noi.*

În 2002, doi tineri absolvenți, programatori, Scott Farquhar și Mike Cannon-Brookes din Australia, au instituit o zi în care angajații firmei lor lucrau la orice își doresc, chiar și dacă nu avea nici o legătură cu afacerea și responsabilitățile lor. A doua zi angajații trebuiau să prezinte o idee, un produs, un serviciu, orice, dar nou să fie. Numele de FedEx provine de la poșta rapidă pentru că funcționează pe principiul – azi pregătesc, împachetez, mâine livrez[1]. Ideea lor s-a dovedit sustenabilă, devenind o componentă permanentă a culturii companiei de software pe care aceștia doi o conduceau. O dată pe lună, se rezervă o întreagă zi în care inginerii pot lucra la orice problemă de software doresc.

Noi, bibliotecarii, am văzut viitorul bibliotecii. Am văzut chiar cum funcționează, cum se exprimă Seth Godin, „am văzut viitorul și funcționează". L-am văzut în postări pe Facebook, pe Youtube, la Next Library, la Future Library, la Aarhus, la Copenhaga, la Singapore, la Amsterdam… În mici secvențe la noi – la „Adam Mickiewicz", la „Itic Mangher", la „Transilvania", la „O. Ghibu". Dar suntem nemulțumiți. Scânteile noastre mici nu ne conturează viitorul în culorile pe care le-am văzut în alte biblioteci… Managerii bibliotecii sunt nevoiți să muncească în condiții de supraviețuire, neavând timp să se gândească decât la rezolvarea unui șir de probleme cotidiene și, după cum recunosc ei înșiși, neavând timp să se gândească mai departe de rezultatele săptămânii, lunii în curs. Metoda de a li se da direcțiile de activitate, formele, metodele prin care pot realiza obiectivele, până și datele comemorabile ale anului care urmează, i-au dezvățat de a gândi creativ, de sine stătător. Ei sunt plafonați de cerința de a face mai mult cu mai puține mijloace… Consumându-se la „foc continuu" și stăruindu-se să răspundă solicitărilor pe termen scurt, le rămâne foarte puțin timp să se gândească la dezvoltarea capacităților bibliotecilor.

Ideile sunt motorul progresului pentru că oferă modalități de acțiune. Ideile construiesc și dezvoltă biblioteci sănătoase. Fără capacitatea de a obține idei noi, o bibliotecă stagnează… O idee apare atunci când cineva devine conștient de existența unei probleme sau a unei oportunități, oricât de mică. În fiecare zi bibliotecarii, cei ce realizează produsele, cei ce servesc utilizatorii văd o mulțime de probleme și oportunități și pot veni cu idei bune

[1]A se vedea mai detaliat: Caietul metodologic „Ziua FedEx@Hasdeu".

despre cum să le abordăm. În context general biblioteconomic, BM, nu este o bibliotecă cu grave probleme, dar este o neobosită căutătoare de soluții pentru dezvoltare. Fiind un sistem viu, interconectat și integrat în comunitatea chișinăuiană, reacționează la orice problemă și oportunitate generată de schimbările acestui mediu. Măsura în care problemele și oportunitățile sunt identificate și se iau măsuri în privința lor, iar schimbările rezultate sunt înregistrate în memoria instituțională, înseamnă că instituția „învață" (ne-am declarat instituția care învață). De aceea, a obține idei de la oamenii bibliotecii este o componentă-cheie în coordonarea învățării organizaționale. Învățarea este un proces de acumulare – implică în mod natural pași mici de investigare, colectare de informații, testare și feedback. De aceea, un sistem de idei care poate încuraja și pune în aplicare ideile minore este un instrument eficient de învățare și dezvoltare. Fiecare idee, chiar și una proastă, conține o formă de descoperire.

Zilele FedEx sunt recomandate de Seth Godin, Tom Peters, Daniel Pink, Jonas Ridderstrale și alți guru ai managementului și inovării, susținând că comportamentul inovațional se manifestă atunci când oamenii se bucură de autonomie în privința a patru elemente: sarcinile, timpul, metoda și echipa lor. Zilele FedEx, prin concept, răspund anume acestor patru elemente. La BM sunt organizate pentru a dezvăța bibliotecarii de așteptarea indicațiilor, pentru a-i scoate din rutina zilnică, pentru a-i învăța a face ceva diferit de munca lor obișnuită, zile speciale de colectare a ideilor marca BM – Zilele FedEx@Hasdeu. *O dificultate reprezintă o problemă numai dacă se poate face ceva pentru rezolvarea ei,* spunea analistul Aaron Wildavsky. În cuvinte comune, acest citat transmite că problemele și oportunitățile rămân invizibile pentru oamenii care nu sunt conștienți de existența unor alternative mai bune, sau de faptul că acestea ar putea exista. Scopul Zilelor FedEx@Hasdeu este *Provocarea reală a angajaților la inovarea activității, ajutându-i să vadă dincolo de ce este evident și să facă din idei esența activității lor.*

Prima ediție a Zilei FedEx@Hasdeu a fost despre inovație – încercări, experimente, idei, eșecuri, proiecte. Dar a fost și despre dragoste, cultură, biblioteconomie, schimbare și teamă. Teama de a depăși conspirația seculară de a submina creativitatea bibliotecarilor. În trecut, bibliotecarii își făceau meseria așa cum li se cerea și cât li se cerea. Acum bibliotecarii au conștientizat că lumea care le trece pragul vrea altceva de la ei și de la instituția lor. Angajații BM, prin Ziua FedEx@la Hasdeu deprind un nou mod de a vedea lucrurile din jur, un alt fel de a gândi, de a aborda realitatea și de a acționa în acest reality-show. Experimentul FedEx i-a provocat să regândească modul în care își desfășoară activitatea. O astfel de formă de colectare a ideilor ridică ștacheta. Poate pentru unele filiale aceasta a fost prea ridicată – au prezentat 12 biblioteci din 30 (de aici și teama pe care am evidențiat-o ca componentă a primei ediții FedEx).

În concluzie, ne-am convins că BM nu este un loc în care oamenii așteaptă ca managerii de vârf să le spună ce să facă; ne-am convins că BM are destulă perspicacitate și creativitate de a a-și reinventa activitatea; ne-am convins că timpul evaluării prin statistici a trecut și ne orientăm pe abilități și interacțiuni care permit să ieșim în evidență. Ziua FedEx, după cum s-au exprimat participanții la prezentări, a fost epuizantă, dar a meritat, a fost ca experiență și produs – valoroasă. FedEx pune în lumină echipa și limpezește ideile… O zi FedEx reprezintă șansa de a crea ceva, de a oferi ceva, de a face ceva ce contează pentru bibliotecă.

Referințe:

1. HAMEL, Gary, BREEN, Bill. *Viitorul managementului*. Bucureşti: Publica, 2010. 338 p.
2. KULIKOVSKI, Lidia. Biblioteci versus inovații. În: *BiblioPolis*, 2009, vol.29, nr.1, p.33-36.
3. KULIKOVSKI, Lidia. Inovația în management – soluția schimbării în domeniul infodocumentar: introspecție teoretică. În: *Biblioteca Septentrionalis*, 2011, nr.2 (37), p.127-129.
4. KULIKOVSKI, Lidia. Inovația în management – responsabilitatea managerilor. Provocări, gânduri și îndemnuri. În: *BiblioPolis*, 2011, vol.41, nr.4, p.9-16.
5. SHARMA, Robin. Ritualul creativității şi al inovației. În: *Atinge măiestria în lidership cu călugărul care şi-a vândut „Ferrari”-ul: cele 8 ritualuri ale liderilor vizionari*. Bucureşti: Vidia, 2010, p.251-269.

ROLUL BIBLIOTECII ÎN ASIGURAREA INFORMAȚIONALĂ A DOCTORANZILOR

Natalia CHERADI

Comunicarea ştiinţifică reprezintă totalitatea tipurilor de comunicare profesională în comunitatea academică, unul dintre principalele mecanisme de dezvoltare a ştiinţei, metodă de interacţiune dintre cercetători şi de evaluare a rezultatelor cercetărilor. În prezent, comunicarea ştiinţifică este supusă unor schimbări semnificative. Biblioteca ştiinţifică – ca un segment al comunicării ştiinţifice – nu poate să rămână în afara schimbărilor în structura fluxului de informaţii ştiinţifice.

Pentru a înţelege mai bine tendinţele şi practicile în comunicarea ştiinţifică prin intermediul bibliotecii, Biblioteca Ştiinţifică a ASEM a realizat o cercetare de natură calitativă, cu tema: *Doctoranzii şi procesul de cercetare ştiinţifică: rolul bibliotecii*. Studiul reprezintă o activitate în cadrul Proiectului „Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru învățământul economic superior din Moldova”, finanțat de Fundația EURASIA, realizat în parteneriat între Academia de Studii Economice din Moldova şi Universitatea din Bergen [1].

Obiectivele cercetării:

- analiza particularităților consumului informațional al doctoranzilor;
- determinarea tipurilor de resurse informaționale necesare pentru procesul de producție științifică;
- identificarea problemelor legate de procesele de obținere, prelucrare și de analiză a informațiilor științifice;
- studierea gradului de conștientizare a necesității utilizării etice a resurselor informaționale și de citare a surselor;
- validarea cunoștințelor și a atitudinii doctoranzilor referitor la politica Accesului Deschis în instituție;
- determinarea rolului bibliotecii științifice în procesul de activitate științifică.

În cadrul studiului, a fost utilizată metoda focus-grup, la care au participat 12 doctoranzi (câte 6 participanți în două etape, mai 2014). Participanții la cele două focus-grupuri, care au luat parte la discuții, își fac studiile de doctorat în cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova. Vârsta medie a respondenților este de aproximativ 30 de ani. Grupurile au fost formate după cum urmează: primul grup – doctoranzii de la anul doi de studii, al doilea grup – doctoranzii de la anul trei de studii, din diferite domenii ale științei economice. În timpul interviului, participanților le-au fost adresate mai multe întrebări, care dezvăluie diferite aspecte ale activității științifice a doctoranzilor și a rolului bibliotecii științifice în procesul de cercetare științifică a doctoranzilor. Unele aspecte ale servirii acestei categorii de utilizatori au fost elucidate în alte două cercetări din cadrul bibliotecii [2; 3].

Analiza rezultatelor studiului a demonstrat următoarele:

- Cercetarea științifică este un proces complex, împovărat cu problemele de creștere continuă a volumului de informații și complexitatea căutării de informații relevante.
- Tendințele actuale de dezvoltare a științei și a societății, dezvoltarea tehnologiilor informaționale influențează comunicarea științifică, schimbă strategiile de cercetare.
- Biblioteca universitară are misiunea de a contribui la optimizarea strategiilor de distribuire a informației științifice în mediul academic, folosind cele mai noi tehnici și tehnologii informaționale, tehnici de management și marketing în scopul maximizării satisfacerii nevoilor informaționale ale comunității științifice.
- Obiectivele de bază ale activității doctorandului sunt formarea abilităților de analiză și sinteză, realizarea produselor științifice de calitate, dezvoltarea creativității și originalității, orientarea internațională și integritatea. Doctorandul dorește să devină un cercetător competitiv, să poată identi-

fica noutăţile ştiinţifice şi să aplice teoria în practică, să susţină cu succes teza de doctorat.

- Au fost identificate problemele cu care se confruntă tinerii cercetători în cadrul studiilor de doctorat: selectarea celor mai relevante informaţii, realizarea cercetărilor de teren, conceptualizarea viziunii proprii şi soluţionarea problemelor, accesul la cercetările şi publicaţiile din străinătate.
- În procesul de cercetare ştiinţifică, doctoranzii selectează informaţiile pe baza criteriilor de actualitate, relevanţă, precizie, veridicitate, limbă, autoritate editorului/autorului etc. Doctoranzii rareori folosesc indexul de citare în elaborarea publicaţiilor.
- Doctoranzii participă activ în combaterea plagiarismului şi lipsei de onestitate academică, care se manifestă în procesul de predare, atunci când studenţii sunt consultaţi la elaborarea proiectelor, tezelor de an şi de licenţă, la pregătirea comunicărilor şi prezentărilor la forurile ştiinţifice studenţeşti.
- Respondenţii au menţionat ce este mai important pentru ei, atunci când doresc să facă publice rezultatele cercetării: tematica publicaţiei, conformitatea ei cu tema de cercetare, prestigiul publicaţiei (dacă este cotată în bazele de date ştiinţifice autorizate), limba în care se solicită să fie prezentată informaţia.
- Doctoranzii nu cunosc suficient politicile privind Accesul Deschis. Participanţii la dezbateri nu au experienţă de publicare în ediţiile cu Acces Deschis, nimeni nu a folosit repozitoriul instituţional IREK pentru prezentarea rezultatelor cercetărilor ştiinţifice.
- Doctoranzii apreciază înalt rolul pe care îl joacă biblioteca ştiinţifică în ghidarea lor pe parcursul procesului de regăsire a informaţiilor, sprijinul oferit în accesarea bazelor de date ştiinţifice autorizate, instruirea privind utilizarea produselor informaţionale noi, consilierea la redactarea referinţelor bibliografice şi citărilor pentru publicaţii etc.
- Au fost înaintate sugestii şi propuneri privind dezvoltarea website-ului bibliotecii: ameliorarea accesului la resursele online full text, extinderea şi diversificarea serviciilor electronice, optimizarea accesului la catalogul electronic, crearea bibliotecii digitale, prezentarea informaţiilor de pe site în limbile română, engleză şi rusă.

Analizând discuţiile în cadrul focus-grupurilor, pot fi formulate unele *direcţii de îmbunătăţire* a asistenţei informaţionale în procesul de cercetare ştiinţifică: perfecţionarea continuă a calităţii serviciilor oferite de bibliotecă şi introducerea serviciilor noi; optimizarea activităţii de promovare a serviciilor de bibliotecă şi a resurselor informaţionale; perfecţionarea activităţii de instruire a doctoranzilor prin introducerea obligatorie a cursului *Cultura informaţiei*; promovarea valorilor Accesului Deschis la informaţie; optimiza-

rea comunicării instituționale a tuturor participanților la procesul științific (biblioteca, editura, şcoala doctorală, departamentul știință).

Rezultatele cercetării vor impulsiona maximizarea satisfacerii nevoilor de informare ale doctoranzilor, îmbunătățirea sistemului de instruire şi de informare a acestei categorii de utilizatori şi facilitarea promovării cercetărilor științifice din Republica Moldova în comunitatea științifică internațională prin intermediul arhivelor digitale deschise.

Referințe:

1. *Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru învățământul economic superior din Moldova* www.newinformationservices.wordpress.com.
2. CHERADI, N., RAILEAN, E., KOSTIUCIK, G. Rolul bibliotecii universitare în formarea specialiştilor pentru economia națională. În: *Economica*, 2011, nr.3, p.153-161.
3. CHERADI, Natalia. Studierea necesităților de formare a utilizatorilor serviciilor informaționale în mediul universitar. În: *Conferința Ştiințifică „Integrare prin cercetare şi inovare”*, 26-28 septembrie 2013. Chişinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2013, p.40-42.

AFIRMAREA BIBLIOTECII CA SPAȚIU PUBLIC ÎN CONTEXTUL EXTINDERII ACCESULUI LA INFORMAȚIA DE INTERES PUBLIC

Olesea COBLEAN

Evoluția permanentă a organizării sociale, schimbările survenite în societatea contemporană, informațională aduc un nou mod de percepere şi receptare a activității bibliotecilor. Importanța socială a bibliotecii creşte concomitent cu democratizarea societății. Astfel, conceptul de „bibliotecă socială incluzivă”, bazată de atribuțiile de socializare, informare şi educație continuă, protecție şi reabilitare socială etc., atribuie bibliotecii statutul de „spațiu” deschis tuturor, „spațiu public al comunicării”, de socializare şi coeziune socială [3, p.306].

Conceptul de „spațiu public” raportat la biblioteci nu se identifică printr-o cercetare care ar sintetiza abordările teoretice şi contextele în care este descris raportul bibliotecă – spațiu public. *Imaginea bibliotecii ca spațiu public se conturează pornind de la contextul educațional şi cultural al societății*. Totodată, trebuie luate în considerație şi valorile sociale care, într-un final, reprezintă opinia publică vizavi de locul bibliotecii în societate şi poziționarea fermă a instituției de bibliotecă pe piața informațională.

Perceperea adecvată a „spațiului public” poate fi stabilită prin asocierea cu locurile vieții cotidiene, cum ar fi: casa, strada, locul de activitate profesională, cadrul de studiu şi cercetare, „elemente care creează cercuri,

trasează itinerare, semnalizează înaintări şi întoarceri, opriri şi accelerări, înregistrează transmiteri şi transformări" [3, p.305]. Cadrele enumerate urmează a fi interpretate prin prisma influenței bibliotecii şi determinării rolului acesteia în socializarea umană şi coeziunea socială.

Etimologic, termenul „spațiu public" poate fi dovedit facându-se referință la esența determinativă a termenului „spațiu" şi „public". De asemenea, se poate face o deducție distinctivă rezultând din obiectul existențial şi funcțional al instituției, reprezentat de „informație" şi „document". Simultaneitatea utilizării informației/documentului în activitatea instituțiilor de bibliotecă expune dovada conceptuală privind sintagma „bibliotecă – spațiu public".

Primele atestări ale cuvântului „public" în forma „publică" apar, conform *Dicționarului împrumuturilor latino-romanice în limba română* (Bucureşti, 1992) în 1705, la Dimitrie Cantemir, cu două sensuri: „Sfat domnesc, divan, sfatul a toată cetatea, boierimea" şi „țară", stat". Noțiunea de *public*, în sensul de mulțime a cetățenilor care se bucură de o binefacere sau participă la o acțiune comunicațională, ca şi noțiunea de *publicitate*, apare în primele decenii ale secolului XIX, adică odată cu clasa burgheză.

Cuvântul „public" având rol de atribut, este înregistrat ca neologism în 1966, în *Dicționarul de neologisme*, şi comportă ideea de „țară, „stat". Aşadar, *public* desemnează ceva „de stat, care priveşte tot poporul, care aparține întregii națiuni" [1, p.16].

Din perspectivă comunicațională*, spațiul public* se asociază cu comunicarea publică instituționalizată. Sultana Craia, în *Comunicarea şi spațiul public la români*, asociază „spațiul public" cu „sfera publică burgheză", caracterizată de Jurgen Habermas ca „sfera persoanelor private *reunite într-un loc public*". Astfel, se poate determina sensul pe care îl implică: „participare", „reunire" şi „loc fizic". Se consideră că *spațiul fizic şi figurativ* s-a constituit în Occident în cursul secolului al VIII-lea, deşi locurile şi instituțiile publice (grădina, biblioteca, muzeul, şcoala publică) s-au dezvoltat îndeosebi în secolul al XIX-lea [4, p. 9].

Studii recente, unele traduse şi în limba română, cuprinse în volumul coordonat de Isabelle Paillart – *Spațiul public şi comunicarea* (Iaşi, 2002), face legătură cu ceea ce numim „spațiu public" de „comunicare" şi de „vizibilitate". Este *public* ceea ce este vizibil. Vizibilitatea este conferită de diferite instituții de informare şi de documentare, ca biblioteca, mass-media sau, în general, instituțiile infodocumentare ş.a. [5, p.10].

Spațiul public se formează prin practici de comunicare şi relaționare care permit vizibilitatea unor puncte de vedere diferite şi a problemelor relevante pentru societate. Unul dintre reperele principale în definirea spațiului public rămâne *modelul normativ* introdus de filosoful german Jurgen Habermas în diferite etape ale publicisticii sale [5, p.43].

Literatura anglo-saxonă face distincție între *spațiul public* și *sfera publică*. Sfera publică se referă la practici de comunicare deliberative și, implicit, la democratizarea accesului la opinie în societate, colectivitate etc. Spațiul public este folosit într-un sens mai larg, inclusiv pentru diverse forme ale așanumitului domeniu public (spații urbane, spații instituționale etc).

Aceeași interpretare poate fi regăsită și la autorii francezi.

Într-o accepțiune general-admisă, „spațiul public" desemnează *dezbaterea problemelor de interes public,* comunicarea astfel organizată, încât actorii ei sunt obligați să folosească instrumentele argumentației și să se plaseze în favoarea intereselor generale. *Spațiul public* este „locul" participării publice, înțeleasă ca expresie a intereselor și deliberării, al deciziilor și al controlului societal (D. Reynie, 1996). Victor Moraru, citându-l pe B. Lamizat și A.Silem, descrie „spațiul public modern", ca un „loc de circulație" unde se întâlnesc oameni, interese și idei. Este recunoscut ca unul *public, unde teritoriul sau clădirile aparțin comunității*. În acest *loc* se produc: schimburile de informații; actele de decizie; acțiunile instituțiilor ce reprezintă puterile instituționale și instituțiile sociale.

În contextul studiului de față, aceasta semnifică vizibilitate, transparență privind acțiunile pe care le desfășoară biblioteca pentru comunitate și în parteneriat cu comunitatea. Cetățenii pot influența gama servicilor prestate de bibliotecă, încât să acopere așteptările și necesitățile lor.

Schimbarea axei priorităților bibliotecilor publice în vederea promovării și extinderii accesului la informația de interes public și a informației comunitare ar constitui liantul în deschiderea și democratizarea bibliotecii publice, dar și a comunității, în general. Extinderea accesului la informația publică prin intermediul bibliotecii nu se limitează doar la transmiterea informației de la sursa de informare la distinatar. Dialogul, asistența informațională, serviciile de referință, serviciile de consultanță și de consiliere conduc la „menținerea coeziunii comunității", la educație pentru valorile comunitare/naționale etc., la susținerea problemelor majore cu care se confruntă societatea.

Ultimele investigații sociologice au scos în evidență mai multe carențe și inconveniențe în ceea ce privește gestionarea informației publice prin intermediul bibliotecilor. Opiniile bibliotecarilor din raioanele Călărași, Ungheni și Cimișlia, în special ale celor din localitățile rurale, au fost diferite și contradictorii vizavi de perceperea categoriei de informație publică, dar și de necesitatea cunoașterii informației de interes public, de posibilitățile de promovare, difuzare și utilizare a informației publice prin intermediul bibliotecii.

Transparența socială dată de instituțiile infodocumentare, dar și de cele media, punerea lor în scenă evidențiază expresia democratică, cea mai potrivită epocii actuale de „bibliotecă ca spațiu public". Complexitatea

obiectivelor pe care biblioteca le pune în acțiune valorifică procesul de educație civică prin promovarea principiilor participative şi socialorganizatorice, contribuind semnificativ la dezvoltarea incluziunii sociale. Implicarea instituției de bibliotecă în soluționarea problematicii comunitare în aspect informațional, facilitarea accesului la resursele informaționale publice determină poziționarea ei fermă în mediul social, obținând statutul *biblioteca – spațiu public* [4, p.6].

Referințe:

1. HAINEŞ, Rosemarie. *Spațiul public şi organizațiile. O abordare din perspectiva comunicării*. http://www.rtsa.ro/files/TRAS-21-2008-5Haines.pdf
2. KULIKOVSKI, Lidia. Sensul de spațiu. Un studiu comparat al percepției de către comunitate şi profesionişti a bibliotecii ca spațiu public. În: *Învățământul superior şi cercetarea – piloni ai societății bazate pe cunoaştere*, conf. şt int. Chişinău: CEP USM, 2006, p.305-307.
3. MIHALI, Ciprian. *Biblioteca un spațiu public?* http://ciprianmihali.blogspot.com/2011/04/biblioteca-un-spatiu-public-1.html
4. PAILLIART, Isabelle. *Spațiul public şi comunicarea.* Iaşi: Polirom, 2002.
5. CRAIA, Sultana. *Comunicare şi spațiu public la români*. Bucureşti: Meronia, 2005.

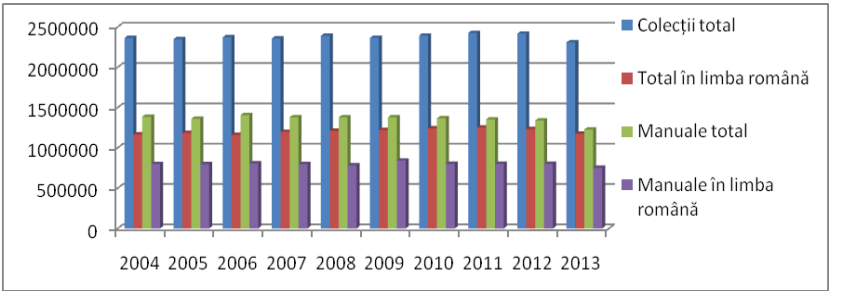
UTILIZAREA STATISTICII CA METODĂ DE CERCETARE: CAZUL BIBLIOTECILOR DE COLEGII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Tatiana AMBROCI
Colegiul de Construcții din Chişinău

În orice domeniu de activitate, cunoaşterea nu poate fi concepută în afara datelor şi informațiilor statistice. Statistica de bibliotecă are menirea de a scoate în evidență natura multidimensională a infrastructurii şi serviciilor de bibliotecă şi impactul instituției infodocumentare asupra societății. Pentru a-şi demonstra valoarea, relevanța şi importanța, bibliotecile utilizează tot mai des statistica, ca pe un instrument de lobby, pentru factorii de decizie, parteneri, decidenți, ca pe un instrument de cercetare pentru elaborarea de politici şi strategii, iar în cazul bibliotecilor din învățământ, din care fac parte şi bibliotecile de colegii – la susținerea procesului educațional şi de instruire pe tot parcursul vieții.

O situație statistică exhaustivă privind infrastructura şi serviciile bibliotecilor de colegii din Republica Moldova nu există la moment. Problema dezvoltării colecțiilor este una din cele mai importante ale bibliotecilor de colegiu. Conform datelor statistice nepublicate, preluate de la Biroul Național de Statistică (BNS), actualmente, în Republica Moldova

activează 45 de colegii, dintre care 41 sunt de stat şi 4 colegii private. Colecţiile bibliotecilor de colegii, aflate în patrimoniul celor 45 de biblioteci de colegii, în anul 2013 constituiau 2 398 982 de volume, dintre care 1 243 079 de volume sunt în limba română (51,8%). Colecţia de manuale constituie 1 370 814 de volume (53%), dintre care 801 914 volume manuale (61%) sunt în limba română. Pe parcursul anului 2013, colecţiile bibliotecilor de colegii au fost completate cu 30 419 volume, inclusiv manuale – 15 002 volume. Din numărul total al achiziţiilor, documentele în limba română constituie 25916 volume, iar numărul manualelor în limba română este de 10 711 volume. Analiza dinamicii colecţiilor bibliotecilor de colegii în ultimii 10 ani a constatat o creştere nesemnificativă a acestora, or, rata scăzută (76 de ani) de înnoire a colecţiilor dovedeşte faptul că numărul achiziţiilor noi este foarte mic, alt motiv fiind numărul scăzut al eliminărilor din colecţii a titlurilor de carte veche, depăşite moral, ce nu corespund curriculei şcolare şi profilului instituţiei, inclusiv a cărţilor în limba rusă, în limba română cu grafie chirilică, a manualelor de specialitate perimate, pentru a nu diminua indicatorii statistici.

Dinamica dezvoltării colecţiilor bibliotecilor de colegii în ultimii 10 ani

Analiza comparativă a dinamicii colecţiilor bibliotecilor de colegii pentru ultimii 10 ani, efectuată în baza rapoartelor statistice 6-c, preluate de la Biblioteca USM, şi a datelor statistice de la BNS, denotă o discrepanţă în prezentarea de către bibliotecile de colegii a datelor statistice diferitor instituţii abilitate. Spre exemplu, datele statistice privind colecţiile, prezentate în acelaşi an 2013 Bibliotecii USM de către 31 de biblioteci de colegii, le depăşesc numeric pe cele de la BNS, ce cuprind toate 45 de biblioteci de colegii cu 55 332 de volume. Multe biblioteci de colegii se confruntă cu probleme serioase privind evidenţa statistică a colecţiilor de documente.

Analiza datelor statistice privind dinamica colecţiilor în limba română a bibliotecilor de colegii în ultimii 10 ani denotă faptul că aceste instituţii infodocumentare şi-au orientat politicile de dezvoltare a resurselor informaţionale spre documentele în limba de stat, pentru a echilibra coeficienţii lingvistici de

conținut ai colecțiilor. Analiza comparativă a datelor statistice USM şi BNS privind dinamica creşterii colecțiilor în limba română a demonstrat că datele statistice de la BNS arată o schimbare nesemnificativă la acest capitol, pe când cele prezentate în rapoartele statistice 6-c la Biblioteca USM denotă o mişcare a colecțiilor foarte activă, fiind pusă la îndoială veridicitatea acestor date în ambele centre de colectare a rapoartelor statistice.

Biroul Național de Statistică a prezentat doar datele statistice exhaustive privind colecțiile bibliotecilor de colegii. Astfel, situația statistică privind celelalte aspecte ce țin de spații, servicii, echipament, personal, se poate face doar în baza rapoartelor 6-c, în măsura celor prezentate anual Bibliotecii USM. Conform datelor din rapoartele statistice 6-c pentru anul 2013 (31 de biblioteci), prezentate de către Biblioteca Universității de Stat din Moldova, mărimea spațiilor deținute de această rețea de biblioteci constiuie 6289,47 m^2. Eliminările din colecții în anul 2013 au constituit 51 284 de volume. Numărul de titluri de publicații periodice abonate de bibliotecile de colegii este de 484, dintre care reviste – 260 de titluri, ziare – 224 de titluri. Bibliotecile de colegii oferă servicii informaționale pentru 25 919 utilizatori. În anul 2013, la 736 026 de intrări ale utilizatorilor au fost împrumutate 1 793 101 documente, dintre care în limba română – 963 571 de volume. Cele 31 de biblioteci de colegii sunt dotate cu 73 de computere, dintre care 61 sunt conectate la Internet. Numărul de posturi de lucru pentru utilizatori este de 58, dintre care 50 de computere sunt conectate la Internet. Pentru utilizatori, în bibliotecile de colegii sunt doar 9 imprimante şi un scaner. Numărul total de locuri de şedere în sălile de lectură este de 1318, fiecărei sute de elevi revenindu-i doar 2 locuri, în raport cu cerințele în vigoare, ce prevăd 15 locuri la o sută de utilizatori. Din cei 76 de bibliotecari, ce activează în 31 de biblioteci de colegii, 59 de bibliotecari sunt cu studii superioare, inclusiv 27 – cu studii superioare de specialitate. Cu studii medii de specialitate sunt 6 bibliotecari, iar 17 bibliotecari – cu studii medii.

Concluziile ce pot fi făcute, în urma analizei datelor statistice privind infrastructura bibliotecilor de colegii şi serviciile oferite utilizatorilor, sunt următoarele: în bibliotecile de colegii există probleme la nivel de evidență statistică a resurselor informaționale şi a activității bibliotecii, în general; peste 15 biblioteci de colegii lipsesc din rapoartele statistice naționale; politica de dezvoltare a resurselor informaționale în unele instituții infodocumentare deviază de la misiunea şi obiectivele unei biblioteci de învățământ, menită să susțină informațional şi didactic programul educațional şi curricular din instituția de învățământ; persistă probleme privind nivelul de pregătire profesională a personalului în unele biblioteci de colegii în problemele de evidență statistică a resurselor informaționale şi a activității infodocumentare, în general. Lipsa unei asistențe metodologice de specialitate pentru bibliote-

cile de colegii, lipsa unui sistem de monitorizare a bibliotecilor de colegii şi de formare profesională continuă a personalului din aceste instituţii, abordarea insuficientă a problemelor de evidenţă statistică în cadrul reuniunilor profesionale pentru bibliotecarii de colegii sunt o parte din factorii care au generat problemele menţionate.

În scopul ameliorării domeniului, este necesar de a asigura bibliotecile de colegii cu cadrul normativ şi de reglementare necesar pentru desfăşurarea activităţii în conformitate cu misiunea acestor instituţii infodocumentare şi cu politicile educaţionale şi culturale, asigurarea unei asistenţe metodologice profesionale sistematice şi permanente pentru bibliotecile de colegii, includerea în programele de formare şi instruire a bibliotecarilor de colegii a subiectelor privind evidenţa statistică a activităţii bibliotecilor de colegii.

Referinţe:

1. OSOIANU, V. Sistemul Naţional de Biblioteci: colecţii şi servicii. În: *Magazin bibliologic*, 2007, nr. 2, p.83-94.
2. OSOIANU, V., DMITRIC, E. Statistica bibliotecară ca vector de imagine. În: *Biblioteca: Revista de bibliologie şi ştiinţa informării*, 2010, nr. 8, p.226- 233.
3. *Statistica. Lucrări aplicative*. Chişinău: Evrica, 2001. 280 p.

ASIGURAREA METODOLOGICĂ A INOVAŢIILOR ÎN BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

Ecaterina SCHERLET
Biblioteca Ştiinţifică a Universităţii Pedagogice de Stat „Ion Creangă”

Efectuarea proceselor inovaţionale în bibliotecă presupune o asistenţă ştiinţifică, metodologică şi organizaţională a inovaţiilor. Realizarea acestor funcţii revine subdiviziunii specializate a bibliotecii (serviciului asistenţă de specialitate şi metodologică, serviciului de asistenţă de specialitate şi inovaţii etc.).

În lucrările cercetătorilor С.А. Басов, Б.Н. Бачалдин, А.Н. Ванеев, Е.С. Мартин, И.М. Суслова ş.a. s-a propus reorganizarea activităţii acestor subdiviziuni care şi-au pierdut valoarea ştiinţifică şi practică. Metodistul s-a transformat într-un intermediar mecanic al indicaţiilor din partea organelor ierarhic superioare, centrele metodologice s-au transformat în organe de executare, lipsite de independenţă în luarea deciziilor ce ţin de perspectivele dezvoltării activităţii de bibliotecă. În unele biblioteci, serviciile metodologice nu au reuşit să se adapteze la noile condiţii, au fost transformate sau comasate cu alte subdiviziuni. Reorganizarea activităţii serviciilor metodologice a dus la pierderea şi schimbarea unor direcţii în activitatea metodologică, inclusiv a celei de diseminarea a experienţelor avansate de bibliotecă.

С.А. Басов a propus ca structurile abilitate cu funcţiile serviciului de asistenţă metodologică să se ocupe cu gestionarea inovaţiilor în bibliotecă. În

atribuţiile acestor structuri au fost incluse: elaborarea documentelor ştiinţifice şi metodologice; crearea sistemului informaţional cu privire la inovaţii; efectuarea cercetărilor aplicative; fundamentarea ştiinţifică a deciziilor manageriale; asistenţă practică a bibliotecilor în aplicarea inovaţiilor; formarea continuă a personalului de bibliotecă; consultanţă managerială.

Cercetătorul naţional E.C. Мартин (1991), efectuând o analiză a inovaţiilor în bibliotecile din Moldova, a propus crearea unui sistem de gestionare a inovaţiilor la nivel republican, menţionând că serviciile metodologice pot fi abilitate cu funcţiile de gestionare a inovaţilor, în mod deosebit metodiştii, care prin cunoştinţele, competenţele şi experienţele practice, vor asigura asistenţă metodologică şi consultativă.

Conţinutul asigurării metodologice a inovaţiilor poate fi determinat de următoarele direcţii de activitate inovaţională: diseminarea şi adaptarea „experienţelor avansate de bibliotecă"; căutarea noilor modalităţi de funcţionare; asigurarea metodologică a proceselor inovaţionale; activitatea inovativ-consultativă [1].

С.А. Басов considera inovaţia – „nucleul" asistenţei metodologice şi se referea nu la diseminarea „noii experienţe", ci la gestionarea eficientă a inovaţiilor şi rolul metodistului în gestionarea inovaţiilor.

În contextul schimbărilor actuale, anume serviciilor de asistenţă de specialitate şi metodologică le revine asigurarea efectuării procesului inovaţional la toate etapele de realizare:

– analiza situaţiei existente, determinarea şi conştientizarea necesităţilor şi condiţiilor de schimbare;

– selectarea inovaţiilor în conformitate cu cerinţele bibliotecii;

– definitivarea comenzii şi adaptarea inovaţiei;

– executarea activităţilor de proiectare şi implementare a inovaţiilor;

– implementarea inovaţiilor şi crearea resurselor inovaţionale;

– evaluarea eficienţei inovaţiilor, determinarea posibilităţilor de diseminare în mediul profesional [1].

Inovaţiile de bibliotecă se bazează pe conţinutul tradiţional, aspectele de lucru organizatorice şi tehnice. Centrele metodologice întotdeauna erau şi sunt preocupate de activitatea inovaţională prin intermediul diseminării experienţelor avansate. În ultimii ani, această funcţie a centrelor şi serviciilor de asistenţă metodologică şi de specialitate s-a redus, fiindcă nu este elaborată şi aplicată tehnologia de colectare a informaţiilor cu privire la inovaţii.

La moment este imposibil de identificat inovaţiile care sunt acceptabile şi obligatorii pentru aplicarea în practica bibliotecilor universitare din cauza eterogenităţii în dezvoltarea bibliotecilor universitare. Pentru unele biblioteci, în calitate de inovaţii pot fi considerate procurarea computerelor, iar pentru altele – trecerea definitivă la procesele tehnologice automatizate ş.a. Toate

aceste schimbări necesită a fi analizate, gestionate, aplicate şi evaluate. În acest context, asistenţa de specialitate şi metodologică devine baza, temeiul acestor schimbări. Se schimbă conţinutul şi metodologia realizării şi asistenţa metodologică treptat se transformă în asistenţă metodologică şi de specialitate inovaţională.

Кудряшова Г.Ю. propune o nouă formulă a noţiunii de asistenţă de specialitate – „gestionarea schimbărilor", adică dezvoltarea bibliotecii şi transformarea în starea dorită. Asistenţa de specialitate şi metodologică este orientată spre crearea unui mecanism eficient de gestionare a schimbărilor, îmbunătăţire a proceselor tehnologice, prognozare a condiţiilor şi principiilor de dezvoltare, menţionând totodată necesitatea corelării asistenţei de specialitate cu justificarea legală pentru toate aspectele de activitate a bibliotecii [2].

În biblioteca universitară se efectuează asistenţă ştiinţifică, metodologică şi organizaţională a inovaţiilor, prin: elaborarea documentelor ştiinţifice şi metodologice; crearea sistemului informaţional cu privire la inovaţii; efectuarea cercetărilor aplicative şi asistenţă practică a bibliotecarilor şi bibliotecilor în aplicarea inovaţiilor. Serviciul Asistenţă de specialitate, metodistul asigură gestionarea inovaţilor, oferă asistenţă metodologică şi consultativă. Specificul activităţii bibliotecilor universitare constă în faptul că ele se dezvoltă prin modernizarea treptată: elementele simple se înlocuiesc cu elementele complexe, se îmbunătăţesc procesele tehnologice.

Asistenţa metodologică asigură realizarea inovaţiilor la toate etapele proceselor inovaţionale. Inovaţiile nu pot fi realizate fără un sport metodologic. Asistenţa metodologică în persoana metodistului asigură:

– identificarea ideilor şi metodelor inovaţionale, prin studierea experienţelor şi practicilor avansate;

– adaptarea metodelor existente şi elaborarea noilor metodologii de implementare a ideilor inovaţionale;

– coordonarea şi gestionarea proceselor inovaţionale;

– evaluarea rezultatului final şi stabilirea impactului inovaţiei.

În bibliotecile universitare sunt create premise pentru schimbarea principiilor, obiectivelor şi conţinutului asistenţei de specialitate şi metodologice. Condiţiile şi obiectivele noi necesită crearea conţinutului activităţii asistenţei de specialitate şi metodologică, care trebuie să fie adaptat la interesele şi necesităţile personalului de bibliotecă. Toate acestea contribuie la dezvoltarea direcţiilor noi în activitatea de bibliotecă: prognozare, management, marketing, cercetări sociologice, noi servicii ştiinţifice şi metodologice.

Referinţe:

1. БАСОВ, С.А. Проблемы и перспективы перестройки методической работы. В: *Научные и технические библиотеки*,1988, № 2, с. 3-9.
2. КУДРЯШОВА, Г.Ю. Научно-методическое обеспечение функционирования и модернизации деятельности вузовской библиотеки. В: *Библиотеки вузов*

Урала: проблемы и опыт работы: научно-практический сборник. Вып. 6. Екатеринбург, 2005, с. 13-19.
3. МАРТИН, Е. О создании республиканской системы управления нововведениями в библиотеках. В: *Развитие книжного дела, библиотечно-библиографической деятельности в Молдове*. Кишинев, 1991, с.64-70.

CERCETAREA BIBLIOGRAFICĂ LOCALĂ – CONTRIBUȚII CONSIDERABILE LA SCRIEREA MEMORIEI CHIŞINĂUIENE

Taisia FOIU
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

În ultimul timp, se simte un interes considerabil pentru studierea ținutului, istoriei locale, care se reflectă în învățământ, ştiință, mass-media, instituții culturale, cum ar fi, de exemplu, arhive, muzee, biblioteci. Acest lucru se poate observa în numeroase ediții publicate, articole din presă, site-uri, bloguri, pagini din rețele de socializare cu tematica respectivă etc.

Într-un fel sau altul, bibliotecile sunt implicate în studierea istoriei locale, oferă o gamă largă de activități: prezentări de carte, excursii, expoziții, concursuri etc., organizează colecții speciale, care sunt o parte esențială a patrimoniului cultural şi istoric. Un aspect deosebit de important în studierea patrimoniului local îl reprezintă cercetările, inclusiv cercetările bibliografice, analizele, studiile etc. Comunicarea presupune o analiză a cercetării bibliografice locale la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Biblioteca Municipală (BM), fiind principala bibliotecă a urbei, cercetează, în permanență valorifică şi promovează patrimoniul cultural al oraşului, propunând chişinăuienilor diferite proiecte.

Primele încercări de cercetare bibliografică la BM au început în anul 1992, când a apărut prima lucrare tipărită – bibliografia selectivă *Alexei Mateevici* (Chişinău: Universitas, 1992).

Crearea în 1996 a unui centru specializat în studierea istoriei şi a prezentului capitalei Republicii Moldova – a Centrului de Informare şi Documentare (CID) „Chişinău” (în prezent – Departamentul „Memoria Chişinăului”), o structură performantă, a pus pe temei ştiințific cercetarea bibliografică la BM.

Pe parcursul anilor 1992-2012 au fost inițiate proiectele noi de cercetare bibliografică locală. Astfel, colecția *Bibliografia Basarabeană (1992-1997)* este primul proiect de colaborare cu editurile „Universitas” şi „Museum”. În cadrul acestui proiect au apărut biobibliografiile *Eugen Doga, Ion Vatamanu, Glebus Sainciuc, Grigore Vieru*.

În cadrul proiectului *Scrieri despre Chişinău*, la editura „Museum” a apărut prima ediția a *Bibliografiei Municipiului Chişinău* care continuă să apară anual. Această lucrare este cel mai important produs al Departamentu-

lui „Memoria Chişinăului”, care are un obiect de cercetare bine determinat – municipiul Chişinău.

Proiectul *Biobibliografii* s-a realizat printr-o serie de lucrări care se disting printr-o cercetare bibliografică de anvergură şi prin varietatea şi calitatea nivelului poligrafic.

Un alt proiect de cercetare, care se referă la identificarea şi promovarea patrimoniului cultural al municipiului Chişinău, include o serie de lucrări în care Chişinăul este prezentat în: literatură, pictură, muzică, filatelie. Din ciclul acestor lucrări fac parte: *Chişinăul în literatură, Chişinăul în pictură*, *Chişinăul în muzică* ş.a.

Implicarea filialelor şi centrelor specializate ale BM „B.P. Hasdeu” în procesul de cercetare bibliografică, coordonată de Departamentul „Memoria Chişinăului”, a extins gama cercetărilor bibliografice.

Este dificil de separat cercetarea bibliografică locală de alte cercetări bibliografice la BM. Din cele 255 de volume, editate de BM, 119 sunt bibliografii şi biobibliografii, iar 76 de ediţii au conţinut local.

Analiza lucrărilor constată o mare diferenţă în dinamica editării lucrărilor bibliografice. Dacă în perioada 1992-2002 au apărut doar 23 de lucrări, atunci în următorul deceniu (2002-2014), au văzut lumina tiparului 96 de bibliografii şi biobibliografii. Cea mai fructuoasă perioadă a fost cea din anii 2005-2008. Pe parcursul celor patru ani au fost elaborate şi editate 38 de bibliografii. Numai în anul 2006 au apărut 12 biobibliografii.

Analizând diversitatea tipurilor de ediţii care au conţinut local, cum ar fi: cercetări istorico-literare, monografii bibliografice, bibliografii, biobibliografii, bibliografii-cataloage, bibliografii curente, retrospective, selective, antologii, calendare, putem menţiona că majoritatea acestor lucrări sunt *biobibliografii.* Acest tip de lucrare este cel mai frecvent folosit în cercetările bibliografice ale BM. Biblioteca Municipală a pus la dispoziţia utilizatorilor 58 de biobibliografii consacrate scriitorilor, savanţilor, ziariştilor, bibliologilor, actorilor, pictorilor şi altor personalităţi chişinăuiene.

În ultimul timp se discută mult despre inovaţii în biblioteci. Activitatea inovaţională este prezentă şi în cercetarea bibliografică.

Analizând perioada de 25 de ani a cercetării bibliografice locale, am identificat noul prin sintagma *pentru prima dată.* Astfel, în categoria inovaţiilor bibliografice putem include:

– *Bibliografia Municipiului Chişinău*, începută în anul 1992 (editată în 1996, 2009), a fost o prima încercare de a elabora o *bibliografie a localităţii*. Această lucrare este un produs realizat de CID „Chişinău” şi bilanţul activităţii bibliografilor care a inclus descrieri bibliografice efectuate pe parcursul anilor, oferind informaţii despre diferite aspecte ale vieţii social-politice, economice şi cultural-artistice în municipiu, necesare şi solicitate de public;

– *Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în presă* este prima ediția a *cronicii unei instituții* care acoperă perioada 1877 până în 2011;

– *Catalogul cărților cu autografe din colecțiile Bibliotecii Municipale din Chișinău* – prima încercare de a edita într-un volum *cărțile cu autografe* ale oamenilor iluştri ş.a.

– *Revista „Viața Basarabiei”* (2002) şi *Revista „Arhivele Basarabiei”* (2008) includ studii retrospective ale revistelor care au apărut la Chişinău în perioada interbelică. Ambele sunt lucrări prestigioase ale BM şi constituie începutul editării *lucrărilor istorico-literare şi bibliografice*;

– *Presa basarabeană de la începuturi până în 1957* (2002) este primul *catalog al publicațiilor periodice basarabene* în perioada 1812-1957, editat în Republica Moldova. Lucrarea este o cercetare monografică care a inclus, predominant, ediții periodice editate la Chişinău;

– Bibliografiile *Petru Cocîrță: devotat ştiinței şi naturii* (2007), *Un om al faptelor: Vasile Şoimaru* (2011) ş.a. au fost primele încercări de a elabora *biobibliografii dedicate savanților*;

– *O familie de intelectuali basarabeni – dinastia Grama* (2008), este primul *triptic biobibliografic*, ideea, precum şi selectarea informației aparține conf. univ., dr. Ion Madan, dar a fost realizată şi finalizată de BM;

– *Chişinăul în literatură* este prima *antologie* cu referințe bibliografice care cuprinde cele mai reprezentative opere literare consacrate orașului Chişinău, scrise, publicate şi lansate pe parcursul anilor;

– *Chişinăul în pictură* este primul *catalog-bibliografie*, o carte-album în care au fost adunate, în premieră, creațiile artiştilor plasticii care au pictat Chişinăul şi oamenii lui;

– *Chişinău în filatelie* este prima inițierea a *colecției filatelice* care este prezentată în format electronic.

De rând cu cercetările bibliografice publicate în format tradițional, cercetări bibliografice ale BM apar şi în format electronic. Pe blogul *Chişinău, orașul meu* au fost postate circa 1674 de articole consacrate Chişinăului. Până în prezent, au fost înregistrate circa 400 000 de vizite la aceste materiale, iar pagina Departamentului – *Memoria Chişinăului,* de pe Facebook are peste 2.000 de postări cu informație despre Chişinău şi personalitățile chişinăuiene.

Cu fermitate, putem spune că cercetarea bibliografică este o parte a brandului BM, care conferă o plusvaloare prestigiului BM în societate.

Referințe:

1. *Publicațiile Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”: catalog*. Chişinău: Bibl. Mun. „B.P. Hasdeu”, 2007. 63 p.
2. *Publicațiile Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”: catalog 2007-2011*. Chişinău: Bibl. Mun. „B.P. Hasdeu”, 2007. 58 p.
3. Cercetarea biblioteconomică, bibliografică şi activitatea editorială. În: *Biblioteca Municipală – biblioteca inovantă*. Chişinău, 2010, p.72-83.

4. *Breviar bibliografic: Bibliografiile BM prezentate în revista „BiblioPolis”*. http://hasdeu.md/item-resurse-breviar-bibliografic-bibliografiile-bibliotecii-municipale-b-p-hasdeu-prezentate-in-revista-bibliopolis-134/

PLATFORME ONLINE PENTRU INSTRUIREA UTILIZATORILOR BIBLIOTECII UNIVERSITARE

Ana GUDIMA

La etapa actuală, învățământul superior din Republica Moldova este în proces de schimbare, căutându-şi locul confortabil printre evoluțiile şi revoluțiile erei tehnologice. În acest context, se modifică şi modalitățile de diseminare a informațiilor. Procesele respective afectează atât mijloacele de comunicare a informației, cât şi utilizarea informației. Aceasta schimbă inevitabil şi serviciile de bibliotecă şi are o puternică influență asupra modului în care biblioteca informează comunitatea academică. Este influențat şi felul în care specialiştii din bibliotecă înțeleg rolul lor în performanța studiilor superioare şi în procesul de învățământ. Esența activității de bibliotecă devine educația în domeniul informării.

În cadrul Bibliotecii Ştiințifice a Academiei de Studii Economice din Moldova (ASEM), educația în domeniul informării se face cu succes prin intermediul cursului „Cultura informației”. Cunoştințele şi deprinderile obținute în cadrul cursului devin o parte componentă a culturii profesionale, de ea în mare parte depinde integrarea studentului în activitatea profesională şi de cercetare.

Etapa următoare în evoluția cursului „Cultura informației” pentru Biblioteca Ştiințifică ASEM ar fi organizarea tutorialelor online, ca toate categoriile de utilizatori, de la student până la cercetător şi cadrul didactic să aibă la îndemână un instrument care să constituie un suport veritabil în procesele de căutare, analiză, sinteză şi integrare a informației.

În acest scop a fost studiată experiența mai multor biblioteci universitare pe plan internațional, care dețin şi dezvoltă tutoriale online pentru educarea utilizatorilor de informații.

În cadrul proiectului „Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru învățământul economic superior din Moldova” [1], finanțat de Fundația EURASIA, realizat în parteneriat între ASEM şi Universitatea din Bergen, Norvegia, partenerii noştri au demonstrat două produse – tutoriale online, care ar putea fi adaptate ca model pentru organizarea tutorialelor în bibliotecile universitare din Republica Moldova.

În continuare, vom prezenta aceste produse, considerându-le interesante, accesibile şi utile în procesul de educare şi informare a comunității academice.

Search & Write (Caută şi Scrie) [2] este un tutorial online pentru toţi studenţii care doresc să afle mai multe despre acumularea de informaţii şi despre cercetare, independent de instituţie, domeniu şi specializare.

Tutorialul este prezentat în două limbi, norvegiană şi engleză, şi are patru module: căutare, lectură, scriere şi surse de referinţă. Procesele de informare şi de cercetare sunt descrise prin definiţii şi exemple.

Modulul **Căutare** conţine o descriere în ansamblu a procesului de căutare; cum se organizează un plan de căutare a informaţiilor; descrierea modelului de căutare avansată.

Modulul **Lectură** propune spre informare modalităţile, tipurile de lectură, reguli de scriere a textelor, organizarea grupurilor de discuţii privind aplicarea conceptelor, argumentarea ideilor în lucrările elaborate, tipologia publicaţiilor academice.

Modulul **Scriere** oferă informaţii utile privind elaborarea structurii publicaţiei, cerinţe lingvistice şi de stilistică, etapele scrierii textelor, cerinţe formale privind redactarea articolelor (referinţe şi etica utilizării informaţiilor), diseminarea rezultatelor prin diverse căi şi surse de prezentare şi publicare.

Modulul **Surse şi referinţe** descrie modalităţile de citare a surselor, argumentează necesitatea citărilor, oferă diverse stiluri de prezentare a referinţelor şi de evaluare a surselor.

Trebuie de menţionat că, tutorialul Search & Write este destinat studenţilor ciclului I, Licenţă, şi se axează mai mult pe căutare, sinteză şi sistematizare a informaţiei, organizare a referinţelor şi bibliografiilor.

PhD on Track (doctorat pe şenile) [3] este un tutorial online pentru doctoranzi, care sunt la începutul carierei lor de cercetare şi care doresc să afle mai multe informaţii despre literatură pentru scopuri de cercetare, precum şi cu privire la modul de publicare a rezultatelor cercetării. Acest tutorial constă din trei module.

Sinteză şi descoperire prezintă recomandări pentru sinteza literaturii regăsite în procesul de cercetare, metodologia căutării în domeniul concret de cercetare, căutarea sistematică în diverse sisteme şi baze de date, principiile de utilizare şi prezentare a referinţelor, managementul referinţelor.

Partajare şi publicare expune motivele principale pentru publicarea rezultatelor cercetării, oferă sursele unde putem depune, arhiva şi publica materialele elaborate, descrie regulile de colaborare cu alţi autori în cadrul aceleiaşi cercetări, argumentează respectarea drepturilor de autor şi propune principiile generale şi strategiile Accesului Deschis.

Evaluare şi clasare oferă informaţii privind impactul citărilor, descrie procesele bibliometrice şi scientometrice din Danemarca şi experienţa evaluării ştiinţei şi a producţiei ştiinţifice din Norvegia.

Tutorialele care funcţionează pe platforma online au posibilitate de integrare a materialelor multimedia, care fiind dinamice, sunt foarte atractive

pentru tineretul studios şi asigură asimilarea eficientă a cunoştinţelor. Tutorialul PhD on Track conţine trei filmuleţe care prezintă modul în parte şi facilitează însuşirea materialelor educaţionale de către subiecţii instruirii în domeniul informaţiilor.

Formarea viitorului specialist în cadrul universităţii este un proces complex, cu multiple probleme, care se realizează prin întregul set de discipline predate la universitate. Acest proces ar trebui să fie direcţionat spre educarea unui specialist cu o nouă cultură a informaţiei, capabil să se orienteze în direcţiile prioritare ale progresului ştiinţific şi tehnic, capabil să facă alegerile corecte în condiţiile creşterii exponenţiale a informaţiei. Cultura informaţiei abordată pe principii de modernizare a procesului de instruire a utilizatorului va contribui la dobândirea de cunoştinţe şi formarea de abilităţi de cercetare în comunitatea academică.

Referinţe:

1. *Dezvoltarea noilor servicii informaţionale pentru învăţământul economic superior din Moldova*. www.newinformationservices.wordpress.com
2. *Search & Write*. http://sokogskriv.no/en/
3. *PhD on Track*. www.phdontrack.net

MECANISMELE DE PROMOVARE ŞI DE POPULARIZARE A ŞTIINŢEI ECONOMICE

Silvia GHINCULOV
Biblioteca Ştiinţifică a ASEM

Biblioteca universitară prin activitatea ei de informare contribuie, în mod esenţial, prin transmiterea cunoştinţelor, la dezvoltarea învăţământului. Dreptul la informaţie reprezintă unul din drepturile fundamentale ale omului şi este recunoscut în întreaga lume ca element-cheie, atât al unei dezvoltări durabile, cât şi al progresului economic şi social. Cei care privesc instituţia bibliotecară ca pe un depozit imens de cărţi, greşesc. Nu trebuie omis faptul că informaţia obţinută într-o bibliotecă este mai complexă decât cea obţinută prin mijloacele comode de informare, ca Internetul. Cartea didactică şi publicaţia ştiinţifică, alături de componenta digitală, au fost şi rămân mijloace de informare şi formare, valoarea lor fiind dată de relaţia ei cu utilizatori.

Anual, în cadrul şedinţei Senatului Academiei de Studii Economice din Moldova (ASEM), este aprobat Planul de acţiuni al Bibliotecii Ştiinţifice, întocmit pe baza „Strategiei de dezvoltare a Bibliotecii Ştiinţifice ASEM (2011-2015)". Direcţiile de activitate ale Bibliotecii ASEM vizează multiple obiective de asigurare a suportului infodocumentar pentru învăţământul universitar şi cercetarea ştiinţifică avansată. Biblioteca Ştiinţifică ASEM este

prezentă la diverse manifestări şi aduce contribuţii la promovarea imaginii instituţiei, sprijinind realizarea obiectivelor privind asigurarea pregătirii superioare a economiştilor din Republica Moldova [1].

Reperele profesionale, temele generice în ultimii doi ani au vizat următoarele: „Anul integrării informaţionale a bibliotecilor", „Săptămâna Accesului Deschis la informaţie ştiinţifică", „Anul European al Cetăţenilor", „Anul studentului activ".

Dezvoltarea colecţiilor şi a resurselor informaţionale se axează pe reprezentativitate şi pe răspunderea nevoilor de învăţământ şi de cercetare în domeniul economic, prin achiziţii, donaţii, schimb şi alte surse. Colecţia Bibliotecii Ştiinţifice ASEM la moment constituie 281899 de unităţi de depozitare (50360 de titluri). Biblioteca Ştiinţifică ASEM deţine în structura sa 5 săli de lectură, un centru de împrumut şi un Centru Multimedia. Sălile de lectură au o capacitate totală de 385 de locuri. De serviciile bibliotecii anual beneficiază peste 14000 de utilizatori [2].

Biblioteca întreţine relaţii permanente cu facultăţile şi catedrele pentru alcătuirea bazei de date a publicaţiilor corpului profesoral-didactic al ASEM. În acest context, sunt realizate lecţii la cursul „Cultura Informaţiei" pentru licenţă, masterat şi doctorat.

Biblioteca participă la redactarea Anexei de publicaţii la Raportul de activitate ştiinţifică a ASEM în conformitate cu cerinţele CNAA, AŞM şi standardele internaţionale de completare a datelor bibliografice. Ţinând cont că referinţele bibliografice în continuare trebuie obligatoriu elaborate în conformitate cu standardul internaţional ISO 690:2010, în baza unei decizii a Senatului ASEM, se realizează un şir de acţiuni de instruire a cadrelor didactice cu privire la prezentarea corectă a publicaţiilor în rapoartele ştiinţifice. Sunt realizate şi consultaţii individuale autorilor [3].

Biblioteca a organizat Campania „Antiplagiat" care s-a desfăşurat în 36 de grupe academice. Studenţii au aflat ce este plagiatul şi care sunt căile de utilizare etică a informaţiei, ce presupune dreptul de autor, tipuri de plagiat, softuri cu care se identifică sursele de unde s-a plagiat, cum faci ca să eviţi plagiatul neintenţionat, folosirea sistemelor de citare şi referinţe bibliografice.

Informarea utilizatorilor bibliotecii despre resursele informaţionale are loc prin intermediul mai multor forme: difuzare culturală, expoziţii tematice, de informare şi online, liste electronice, Zile de Informare, prezentări de resurse la catedre şi în grupuri academice. Agenda culturală este variată şi include un şir de manifestări de informare şi activităţi publice. Astfel, sălile de lectură găzduiesc diverse întruniri: conferinţe, prezentări publice, realizate în parteneriat cu Departamentul de Ştiinţă şi Senatul Studenţesc.

În scopul promovării şi prezentării capitalului intelectual – documentar al comunităţii ASEM, anual este organizat, în perioada aprilie – mai, Salonul

„Studium” al publicaţiilor cadrelor didactice ale ASEM. În cadrul salonului sunt expuse şi prezentate publicaţii ale autorilor de la ASEM. Tematica activităţilor publice şi a expoziţiilor de carte, expuse pentru publicul larg, sunt postate pe pagina web a bibliotecii.

Pe parcursul anului sunt organizate diverse activităţi de prezentare a resurselor electronice. Printre cele mai importante menţionăm: EBSCO Publishing, Cambridge Journals Online, Springer, Taylor & Francis, DOAJ – Directory of Open Access Journals, Biblioteca electronică a Băncii Mondiale, Biblioteca electronică a Uniunii Europene, Portalul analitic rusesc Polpred; revistele Ecoforum, Revista de Turism şi altele care au fost în regim de testare pe perioade scurte.

Centrul Multimedia oferă permanent consultaţii la cerere pentru toate categoriile de utilizatori: profesori, studenţi etc., şi ghidează absolvenţii pentru înregistrarea în Repozitoriul tezelor de licenţă şi de master (consultanţă în crearea conturilor de acces şi tipărirea rapoartelor de coincidenţă). Publicul utilizator are acces la catalogul online de la toate posturile de lucru, 5 posturi ale bazelor de date „Legislaţia Republicii Moldova” şi „Practica judiciară”, 82 de posturi de lucru pentru bazele de date online.

Activitatea redacţională şi editorială a Bibliotecii Ştiinţifice ASEM este axată pe actualizarea permanentă a informaţiilor de pe site-ul bibliotecii; prelucrarea publicaţiilor editurii ASEM pentru integrarea lor în colecţia digitală ASEM; editarea materialelor necesare pentru organizarea activităţilor culturale şi ştiinţifice.

Biblioteca Ştiinţifică a ASEM este integrată în 5 proiecte internaţionale [1]: Centrul de Informare Publică al Băncii Mondiale; Centrul de Informare al Uniunii Europene; Consorţiul REM (Resurse Electronice pentru Moldova); Proiectul „Dezvoltarea noilor servicii informaţionale pentru Învăţământul Economic superior din Moldova” [4], finanţat de Programul Norvegian de Cooperare cu Eurasia în domeniul învăţământului superior, şi Proiectul TEMPUS „Servicii Informaţionale Moderne pentru Îmbunătăţirea Calităţii Studiilor” [5].

La momentul actual, Biblioteca Ştiinţifică ASEM are o structură organizatorică funcţională care răspunde misiunii şi scopurilor sale. Angajaţii au pregătirea profesională adecvată rolului şi funcţiei pe care o îndeplinesc în condiţii de respectare a calităţii şi termenelor stabilite de programele de activitate. Integrarea Bibliotecii Ştiinţifice ASEM în Sistemul Naţional de Biblioteci este realizată prin participarea la proiecte comune, strategii, elaborarea documentelor programate de către Consiliul Biblioteconomic Naţional, elaborarea şi aplicarea standardelor şi instrucţiunilor, comunicări la reuniuni profesionale.

Este evident că educaţia nu se realizează exclusiv în instituţii formale, un rol deosebit de important îl are şi biblioteca, în sensul că ea susţine educaţia

cetățenilor, reprezentând o sursă extrem de valoroasă şi accesibilă în contextul învățării informale, ea este o resursă pentru învățarea permanentă.

Referințe:

1. *Biblioteca Ştiințifică a ASEM*. www.lib.ase.md
2. *Raport de activitate a Bibliotecii Ştiințifice a ASEM în anul 2013.* Chişinău: ASEM, 2014. 67 p.
3. *Raport privind activitatea ştiințifică şi inovațională a Bibliotecii Ştiințifice a ASEM în anul 2013.* Chişinău: ASEM, 2013. 16 p.
4. *Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru învățământul economic superior din Moldova*. www.newinformationservices.wordpress.com
5. Servicii Informaționale Moderne pentru Îmbunătățirea Calității Studiilor. http://misisq.usmf.md/index.php/en-us/

DIMENSIUNEA ŞTIINȚIFICĂ A BIBLIOTECII UNIVERSITARE

Elena HARCONIȚA
Biblioteca Ştiințifică a Universității de Stat „A.Russo" din Bălți

În ultimii ani, bibliotecile sunt implicate în procesul schimbărilor globale care influențează expres caracterul activității şi dezvoltării lor. Diversității sporite a mediului extern bibliotecile au opus o varietate de modele organizaționale, reacționând nu doar la schimbările sociopolitice şi economice, dar, de asemenea, modificând propriile obiective şi valori, logistica instituțională, resursele informaționale, serviciile şi produsele bibliotecare pentru contingentul lor de utilizatori.

Tot mai frecvent, publicațiile periodice de specialitate oferă spațiu de discuții privind calificarea bibliotecilor universitare drept instituții ştiințifice. Dar, de ce se numesc ştiințifice, ce lucrări elaborează şi care sunt direcțiile de cercetare realizate? Care sunt sarcinile lor în vederea desfăşurării activități ştiințifice?

Cercetătorii în domeniu afirmă că bibliotecile trebuie diferențiate în funcție de natura nevoilor de informare şi interesele utilizatorilor, alții susțin că numai conținutul şi structura colecțiilor sunt importante, altcineva consideră că varietatea şi conținutul activității bibliotecii poate servi drept temei de a o clasa la categoria de bibliotecă ştiințifică. Alte sugestii ar fi prezența inerentă în bibliotecă a unei subdiviziuni care s-ar ocupa cu cercetarea ştiințifică, care în dicționarele de biblioteconomie este definită ca o cercetare orientată spre îmbunătățirea serviciilor infodocumentare, susținerea consolidării bazei teoretice biblioteconomice, sporirea cunoştințelor în domeniul biblioteconomiei, bibliografiei, bibliologiei şi ştiințelor informării.

În cele ce urmează, ne propunem să elucidăm raportarea conceptului de bibliotecă ştiințifică la denumirea şi poziționarea acesteia ca structură univer-

sitară ce susține și se ocupă de cercetarea științifică pe exemplul Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți (BȘ USARB).

Ghidându-se de definițiile nominalizate, BȘ USARB urmează trei prevederi principale: 1) biblioteca susține procesele educaționale și științifice ale universității; 2) constituie, colectează și gestionează colecții, asigură accesul la resurse informaționale de calitate; 3) organizează propriile activități sprijinindu-se pe știința biblioteconomică.

1. COLECȚII din care 49% sunt documente științifice *(a se vedea figura).*

Anual sunt achiziționate 10 mii u.m. în 5 mii de titluri, 60-65% constituindu-le documentele științifice. Studenții și profesorii beneficiază de colecții continue de publicații periodice în 322 de titluri, inclusiv donații, printre cele mai valoroase regăsindu-se circa 4.500 de volume în limba engleză din Proiectul *Journal Donation Project* (SUA).

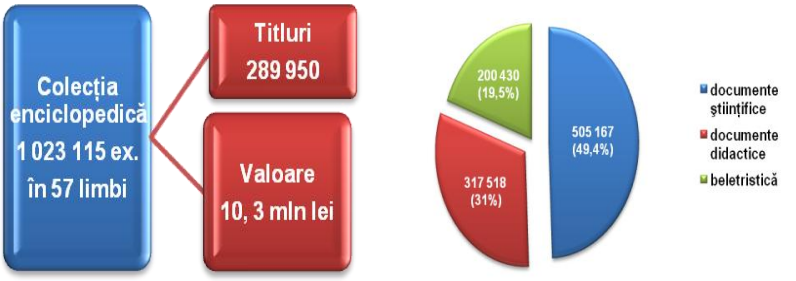

Fig. Structura colecției BȘ USARB

2. SERVICII ELECTRONICE:

- Acces la 56 de baze de date științifice, inclusiv prin Consorțiul Resurse Electronice pentru Moldova (REM).
- Site-ul Bibliotecii Științifice USARB: http://libruniv.usarb.md/ – peste 465.146 de pagini au fost accesate de 2.929.883 de ori în timpul a 59.367 de vizite (în a. 2003). Pe site pot fi *lecturate* conținuturile integrale ale revistelor editate de universitarii bălțeni: *Artă și educație artistică, Fizică și tehnică, Limbaj și Context, Confluențe Bibliologice, Bibliouniversitas@ABRM.md, Glotodidactica, Tehnocopia, NRF, SEMN, care alături de celelalte reviste pot fi accesate gratis și pe Blogul* eIFL-OA Moldova.
- OPAC – Catalogul electronic (http://tinread.usb.md:8888/tinread/tinread.jsp) conține 377 887 de înregistrări sau 73% din toate titlurile deținute, inclusiv: monografii, periodice, AV, RE – 212 711; notițe bibliografice analitice – 165 176.

➢ Arhiva electronică instituțională – ORA (Open Research Arhive) USARB – http://libruniv.usarb.md:8080/jspui/ – colectează full-textele publicațiilor științifice şi didactice ale universitarilor din Bălți, oferindu-le în acces deschis.

➢ Biblioteca Digitală (http://libruniv.usarb.md) asigură accesul utilizatorilor la conținuturi integrale ale documentelor electronice locale şi străine.

➢ Baza de date SumarScanat (acces local) – peste 700 de cuprinse ale revistelor şi cărților în limbile engleză, germană, rusă pe subiectele de profil ale universității.

➢ Lucrări muzicale de pe discuri de vinil (format MP3) (acces local) – bază de date ale operelor muzicale.

➢ Lucrările universitarilor (cadre didactice şi bibliotecari) bălțeni sunt înregistrate în bibliotecile deschise pe Internet: Open Library, Calameo, Issuu, Scribd, sporind vizibilitatea USARB în lume. Total înregistrate – peste 500 de lucrări.

➢ Resurse informaționale tematice pe domeniile de profil ale USARB.

➢ Promovarea oportunităților științifice ale bibliotecii prin rețele de socializare (15) şi bloguri (5).

3. PARTICIPAREA ÎN PROIECTUL TEMPUS Modern Information Services for Improvement Stady Quatity (MISISQ) (2013-2016) în vederea creării spațiului informațional unic pentru cercetători.

4. STUDII EXPLORATIVE ale vizibilității științifice a cercetătorilor universitari prin aplicarea indicatorilor scientometrici.

5. CERCETAREA UNIVERSITARĂ este susținută prin informarea sistematică asupra noilor achiziții în cadrul Zilelor Informării, cu utilizarea elementelor de Bibliotecă 2.0 (emailuri personale, *PW,* rețele sociale, bloguri). Anual sunt elaborate 6 (66) fascicole ale e-Buletinului bibliografic informativ *Achiziții recente* (circa 5 mii titluri).

6. DISEMINAREA selectivă a informațiilor (DSI) pentru un dialog relevant dintre cercetători şi bibliotecari are loc pe cale electronică: Fişa DSI fiind plasată pe PW a Bibliotecii. Pe această cale sunt transmise anual peste 2000 de informații şi circa 3 000 de pagini selectate din baze de date care acoperă mai bine de 90 de teme de cercetare. În regim SDC (Servirea Diferențiată a Conducerii), managerii superiori ai universității beneficiază de liste bibliografice cu un conținut de 100 de titluri.

7. SERVICII ŞI OPORTUNITĂȚI. Studiu în săli de lectură specializate pe domenii de ştiință; Împrumut la domiciliu; Informare şi cercetare bibliografică; Asistență informațională; Zilele Informării / Catedrelor; Lunarul Licențiatului / Masterandului / Doctorandului; Salonul editorial anual: *Contribuții ştiințifice şi didactice ale universitarilor bălțeni;* Reviste bibliografice; Indexarea CZU a articolelor ştiințifice şi a tezelor de master;

Cursul: *Bazele Culturii Informației*; Zilele Dreptului de a Şti; Săptămâna Internațională a Accesului Deschis la Informație; Conferințe/colocvii ş.a.

8. ACTIVITATEA ştiințifică a BIBLIOTECARILOR, inclusă în planul şi raportul USARB, se desfăşoară pe următoarele direcții de cercetare: *Management participativ: principii şi practici. Integrare şi formare profesională continuă, comunicare profesională; Biblioteca modernă pentru utilizatorii secolului XXI; Dezvoltarea resurselor informaționale: politici, particularități, experiențe / efecte*. Rezultatele anului 2013: studii scientobibliometrice – 12; comunicări – 61; articole – 72; lucrări editate – 9; resurse electronice – 33; materiale promoționale – 17.

Activitatea editorială a fost intensificată în ultimii 15 ani, fiind publicate până în prezent circa 500 de lucrări; Revista *Confluențe bibliologice şi Bibliouniversitas@ABRM.md.*

83 la sută (total – 52 de unități) din angajații bibliotecii sunt deținători ai gradelor de calificare; în anul 2013 au participat la 34 de întruniri profesionale, la 4 stagii de formare profesională continuă, au organizat 6 conferințe şi colocvii de nivel național, inclusiv 3 seminare.

Referințe:

1. *Biblioteca Ştiințifică. Raport de activitate 2012*. Coord. HARCONIȚA, E. (red.). Bălți, 2014. 183 p.
2. ЩЕРБИНИНА, Г.С. http://elar.urfu.ru/handle/10995/19908

CONTEXT INTERNAȚIONAL ŞI PROVOCĂRI PENTRU POLITICA BIBLIOTECILOR CU PRIVIRE LA ÎMPRUMUTUL ELECTRONIC ÎN BIBLIOTECI

Mariana HARJEVSCHI

Pe parcursul dezvoltării lor, bibliotecile s-au confruntat cu diverse provocări, actuală fiind cea cu privire la cărțile electronice şi împrumutul acestora. Capacitatea firească de a procura cărți, dar într-un nou format (publicate în scop comercial), pentru colecțiile bibliotecii este limitată, reducând astfel rolul bibliotecii de a asigura libertatea de acces la cunoştințe, precum şi uzurpând principiul confidențialității utilizatorilor, având în vedere natura accesului şi distribuției de carte electronică.

Evaluând schimbări majore care au loc în editarea electronică (ePublishing) şi provocările împrumutului electronic (eLending) cu care se confruntă bibliotecile din diferite regiuni geografice, IFLA a elaborat câteva documente importante ce analizează evoluțiile recente şi consecințele produse de tehnologii – *E-Lending Background Paper*şi *Principles for LibraryeLending*. Ambele oferă o imagine de ansamblu a problemelor legate de cărțile electro-

nice disponibile prin intermediul bibliotecilor, precum şi a mecanismului aplicat în diverse ţări privind împrumutul acestora.

Conform cadrului de reglementare internaţional (de ex., art.8 al *Tratatului Organizaţiei Mondiale a Proprietăţii Intelectuale (OMPI) privind dreptul de autor*, 1996), împrumutul electronic nu reprezintă ceea ce este împrumutul tradiţional. Conceptele juridice de bază sunt derivate din art.6 al documentului menţionat şi specifică următoarele cu privire la dreptul de distribuire: „Autorii operelor literare şi artistice beneficiază de dreptul exclusiv de a autoriza punerea la dispoziţia publicului a originalului sau a exemplarelor operelor lor prin vânzare sau prin orice alt transfer de proprietate". În continuare, OMPI explică despre raţionamentul dreptului de comunicare cu publicul: „Autorii operelor literare şi artistice beneficiază de dreptul exclusiv de a autoriza orice comunicare către public a operelor lor prin mijloace cu fir sau fără fir, inclusiv punerea la dispoziţia publicului a operelor lor, în aşa fel încât oricine să poată avea acces la ele în locul şi la momentul pe care îl alege în mod individual".

În aşa fel, împrumutul reprezintă o „distribuţie" a unor obiecte tangibile pentru o perioadă limitată de timp şi nu pentru un avantaj economic sau comercial direct sau indirect", spre deosebire de „închiriere". Conform legislaţiei naţionale, distribuţia reprezintă „punerea în circulaţie, prin vânzare sau prin orice alt mod de transmitere în proprietate, cu titlu oneros ori gratuit, a originalului ori a cópiilor unei opere sau a unor obiecte ale drepturilor conexe, precum şi oferirea publică a acestora". Astfel, autorul unei opere are dreptul exclusiv de a autoriza punerea la dispoziţia publicului a originalului şi a cópiilor operelor lor prin vânzare sau alt transfer de proprietate, iar acest drept poate fi epuizat la prima vânzare sau printr-un alt fel de transfer de proprietate a originalului sau a unui exemplar al operei, cu autorizarea autorului. Împrumutul în cadrul bibliotecilor, care se realizează prin împrumut de comodat, conform legislaţiei Republicii Moldova, nu este o excepţie în acest sens. Epuizarea dreptului de distribuţie a autorului este baza legală pentru biblioteci, care oferă posibilitatea de a putea împrumuta cărţi pentru utilizatorii lor.

Împrumutul electronic, în cadrul sistemului conceptual al legislaţiei drepturilor de autor, constituie o subactivitate din categoria de „comunicare către public sau punerea la dispoziţia publicului". Astfel, împrumutul electronic este definit ca „a face un obiect digital disponibil pentru utilizare pentru o perioadă limitată" de timp şi nu pentru un avantaj economic sau comercial direct sau indirect", ceea ce presupune în mod practic acordarea accesului utilizatorilor la o operă pentru o perioadă de timp, după care accesul este refuzat, sau permisiunea utilizatorului să descarce o operă pe propriul echipament (PC, e-reader, tabletă, telefon etc.). În aşa fel, spre deosebire de

împrumutul cărților tipărite, care este o modalitate de distribuire, împrumutul electronic este un serviciu online şi nu îşi epuizează dreptul după prima comunicare sau punerea la dispoziție a operelor către public. Prin urmare, orice comunicare sau punere la dispoziție a publicului necesită consimțământul autorului.

În acest context, examinarea posibilității de împrumut electronic al cărților poate fi soluționată prin acordarea de licență. Licențierea rămâne modelul cel mai răspândit pe care şi l-au asumat bibliotecile pentru furnizarea conținutului digital. Aceasta înseamnă că bibliotecile continuă să se confrunte cu diverse provocări, precum sunt termenii şi condițiile de împrumut către utilizatori impuse prin contractele de licență, uneori neflexibile. Ca urmare, eforturile sunt în curs de desfăşurare atât în bibliotecile publice, cât şi în cele universitare.

În 2012, la inițiativa Consiliului colaborativ pentru industria cărții (Book Industry Collaborative Council), a fost creat Grupul de referință pentru drepturile de împrumut care a elaborat *Principiile unui model de furnizare a cărților electronice în biblioteci* pentru a oferi recomandări în vederea împrumutului de cărți electronice, care au fost agreate ulterior de autori, editori şi bibliotecari: bibliotecile trebuie să dețină un rol important în promovarea culturii lecturii; modele privind furnizarea cărților electronice ar trebui să fie cât mai echitabile în plan comercial pentru toate părțile implicate; bibliotecile trebuie să dețină dreptul de a avea flexibilitate pentru o varietate de termeni de achiziție şi reutilizare; industria cărții trebuie să ofere acces la titluri spre achiziționare sau de licențe pentru biblioteci; autorii şi editorii ar trebui să primească o remunerare echitabilă, inclusiv pentru fiecare carte electronică vândută către biblioteci; bibliotecile trebuie să fie deschise să plătească prețuri echitabile şi rezonabile pentru serviciile de distribuție a cărților electronice; toate modelele digitale ar trebui să susțină legea drepturilor de autor şi un echilibru între asigurarea protecției drepturilor corespunzătoare şi adecvate pentru autori şi editori împotriva utilizării ilegale a muncii lor, precum şi să permită bibliotecilor şi patronilor acestora să se bucure de utilizarea rațională a titlurilor achiziționate. În final, industria cărților electronice ar trebui să ofere bibliotecilor o gamă largă de dispozitive, în aşa fel încât să faciliteze alegerea opțiunilor de formate pentru cartea electronică şi a dispozitivelor pe care acestea sunt lecturate.

Asigurarea accesului utilizatorilor la cărțile electronice disponibile în comerț rămâne a fi o dificultate, iar nevoia de impunere a unui angajament politic continuă. Refuzul de a oferi acces la cărțile electronice în biblioteci subminează principiilor fundamentale de acces la cunoştințe. Rolul social crucial jucat de biblioteci în asigurarea realizării acestor principii trebuie să fie recunoscut. Colaborarea cu diverse edituri şi alți deținători de drepturi este

importantă şi poate duce la un progres semnificativ în asigurarea accesului la cărțile electronice. Eforturile de a promova neutralitatea tehnologică, cum ar fi recunoaşterea dreptului de epuizare digitală, trebuie să fie sprijinite.

Eforturile IFLA şi ale altor organizații privind promovarea necesității unui tratat internațional cu privire la excepții şi limitări pentru biblioteci şi arhive oferă un mijloc potențial de creştere a gradului de conştientizare a guvernelor privind furnizarea cărților electronice şi a altor tipuri de conținut digital prin intermediul bibliotecilor, precum şi de propunere a soluțiilor.

Acum, mai mult ca oricând, bibliotecile trebuie să pledeze în numele utilizatorilor şi comunitățile lor pentru accesul universal la informații pentru toți, indiferent de format, conținut sau practicile comerciale restrictive.

Referințe:

1. ERJIU, E. *Împrumutul de cărți la domiciliu în cadrul bibliotecilor. Reglementări juridice actuale*. În: *BiblioPolis*, 2008, nr. 2, p. 21-25.
2. *IFLA eLending Background Paper, 2014.* http://www.ifla.org/files/assets/clm/publications/ifla-background-paper-e-lending-en.pdf
3. Legea privind dreptul de autor şi drepturile conexe nr. 139 din 2.07.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 191-193/630 din 1 octombrie 2010..

OBIECTIVELE EUROPENE ŞI SPECULAŢIILE POLITICE AUTOHTONE

Dumitru ŢURCANU

Analişti politici cu pretenţii de independenţă şi imparţialitate autoproclamate, în aprecierile lor date implementării obiectivelor de integrare europeană a ţării noastre şi evaluării cantitativ-calitative a acestui proces, reflectă, în linii mari, aspiraţiile şi interesele înguste ale principalelor forţe politice din ţară, de la pronosticuri apocaliptice privind consecinţele nefaste ale integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană până la prezentarea euforică a unor rezultate imediate, imaginate la zi, a unor proiecte, care, în realitate, sunt cel puţin, „în faşă". O parte din experţi, cu regret, suficient de nesemnificativă pentru a-şi anunţa prezenţa plenară în câmpul mediatic autohton, încearcă să abordeze constructiv cât beneficiile, atât şi riscurile pe care le implică integrarea europeană a ţării noastre. În baza unor exemple din practica ţărilor, recent asociate la UE, autorii semnalează impedimentele care ar putea tergiversa sau/şi bloca procesele integraţioniste europene, care au luat start. O categorie aparte o constituie aşa-zişii „analişti" sau „purtători de opinie", care în mod denigrator se pronunţă asupra potenţialului poporului nostru de a asimila obiectivele şi valorile europene şi de a se manifesta cu demnitate în procesul de implementare a lor. Ei vorbesc că „întârzierea, handicapul nostru faţă de civilizaţia şi nivelul de trai din cele mai prospere ţări din Europa e de decenii..."[3] şi, deci, despre incapacitatea şi imposibilitatea noastră de a face faţă acestor obiective.

Actualmente este clar că, multe dintre obiectivele şi scopurile trasate pe calea europeană a ţării noastre la diferite etape de integrare în UE, au fost realizate parţial sau în totalitate. Aceasta se referă iniţial la două obiective fundamentale, stipulate de Acordul de Parteneriat şi Cooperare (APC), semnat la 28 noiembrie 1994 şi intrat în vigoare la 1 iulie 1998: consolidarea democraţiei şi statului de drept, respectarea drepturilor omului şi etniilor conlocuitoare prin asigurarea unui cadru legislativ respectiv şi dezvoltarea dialogului politic (1); dezvoltarea durabilă a economiei prin finalizarea trecerii ei la economia de piaţă, extinderea schimburilor comerciale şi atragerea investiţiilor străine (2). Planul de Acţiuni RM – UE în cadrul Politicii Europene de Vecinătate, semnat la 22 februarie 2005, a inclus paşi concreţi pentru realizarea acestor deziderate.

La nivel de stat, de la bun început era limpede că, fără consens politic între toate forţele influente din societate, dintre putere şi opoziţie, nu pot fi atinse scopurile integrării europene. O problemă acută în acest sens a fost şi a rămas reintegrarea teritorială a statului moldovenesc. Soluţionarea diferendumului transnistrian era folosită drept atu de un segment sau altul al

elitei politice autohtone în jocul de interese economice sau geopolitice. Încercările de a consolida societatea, de a face ca obiectivele europene să devină o cauză a întregii societăți, sufereau de fiecare dată eșec. În acest sens, doar un exemplu ar servi Declarația Parlamentului Republicii Moldova cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene [6]. Am putea ilustra cu o problemă, formulată în această Declarație, care prevede eforturi politice conjugate, precum și inițiativele cetățenești pentru crearea unui sistem judecătoresc independent, care să corespundă normelor și standardelor Uniunii Europene; respectarea normelor democratice și a principiului supremației legii în calitate de condiții fundamentale pentru orice reforme politice și instituționale. Realitatea ulterioară a demonstrat că în locul „eforturilor politice conjugate" au predominat interesele politice de grup, fiind acoperite de declarații populiste ale puterii și sprijinul logistic și financiar, practic necondiționat, din partea UE. Cât privește „inițiativele cetățenești", care sunt utilizate cu abundență în Declarație, ele nu au avut câmp de manifestare cât în procesul de reformare a sistemului judecătoresc, atât și în alte direcții, cum ar fi modernizarea sistemului educațional, dezvoltarea contactelor, turismului, asigurarea libertății de exprimare și a mass-media. Tabloul a rămas practic același și după abolirea vizelor la 28.02.2014 și semnarea Acordului de Asociere dintre RM și UE la 27 iunie 2014. Eforturile coaliției de guvernământ AIE, sprijinite în cursul ei european de UE și SUA, creează Republicii Moldova o imagine politică și mediatică atractivă în exterior. În același timp, obiectivele europene, scopurile și, în special, avantajele integrării europene pentru cetățenii acestei țări rămân confuze și neclare. La întrebarea: *În ce măsură sunteți informați despre ce înseamnă Acordul de Asociere dintre UE și RM?* 45% din respondenți au recunoscut că cunosc puțin și 17% – deloc nu cunosc [5]. Deci, în total, nu sunt informați despre obiectivele integrării europene 62% din cetățeni.

Or, în conceperea pragmatică a avantajelor pentru cetățenii de rând, integrarea europeană rezidă în mai multe investiții străine și în mai mari posibilități pentru comerț, în perspective nelimitate de lucru peste hotare, în țările UE, în turism și posibilități de călătorie, în studii peste hotare, în schimb larg de valori culturale etc. Deci perspectiva europeană este concepută de majoritatea cetățenilor RM drept cea mai lesnicioasă cale de a avea, practic gratuit, anumite privilegii de la UE, fără a da ceva înapoi. Aceste imagini le-a creat puterea și ele sunt tirajate încontinuu de mass-media, asociată AIE. Or, nimeni nu vorbește despre soarta investitorilor autohtoni, despre posibilele creșteri de impozite, disponibilizări ale angajaților din sfera bugetară, creșterea șomajului. Sondajele vorbesc în defavoarea succeselor actului de guvernare a AIE. Același BOP din martie-

aprilie 2014 demonstrează că cetățenii RM nu manifestă încredere în cursul AIE. La întrebarea: *Credeți că în țara noastră lucrurile merg într-o direcție bună sau merg într-o direcție greșită?* doar 26 la sută din respondenți consideră că ne mișcăm într-o direcție bună, în timp ce 68 de procente califică drept greșit cursul țării noastre [5].

Unele aspecte ale fenomenului au fost comentate de liderul PLDM V. Filat. Paradoxul Republicii Moldova, menționa ex-prim-ministrul RM, constă în necesitatea unei reforme economice pe principii doctrinare de dreapta, pe când aşteptările majorității populației Republicii Moldova sunt cu precădere de stânga. În aceste condiții, conflictul între reforma politică propriu-zisă şi aşteptările populației este inerent. Acest clivaj a provocat disensiuni între partidele AIE privind modernizarea economică a societății moldovenești, astfel practic, zădărnicind reforma economică a Republicii Moldova [4]. În această situație, declarația respectivă ar putea fi o conștientizare a realității, a necesităților și intereselor cetățenilor RM. Or, ea trebuie examinată doar în context preelectoral. Disensiunile dintre elementele componente ale AIE ar putea crește, dar nu în măsură ca să înceteze speculațiile forțelor politice, de la putere și de la opoziție, privind aceste interese și necesități ale oamenilor. Concludentă în acest sens este tentativa Guvernului RM de la sfârşitul lunii iulie 2014 de a-și asuma răspunderea politică pe un pachet de 11 legi foarte importante, care nu a fost adoptat de Parlament. Argumentele de fond aduse de Executiv au fost necesitatea urgentării reformelor în diferite domenii, inclusiv juridic, pentru atingerea obiectivelor integrării europene. La moment, devine actuală concluzia R. Haineș, că statul este, în același timp, și prea puternic, deoarece are tendința de centralizare și încearcă să regleze birocratic diverse sfere de activitate, și prea slab, deoarece nu este în stare să lupte eficient împotriva infracțiunilor și corupției [1, p.109].

Cazul dat, cu regret, nu a trezit interesul mass-media. „Inițiativele cetățenești", despre care atât de mult s-a vorbit în realizarea obiectivelor integrării europene, pot fi eficiente, în primul rând, în câmpul mediatic. Anume aici pot fi demascate speculațiile politice privind interesele naționale, cât și cele personale, ale fiecărui cetățean, privind viitorul nostru european. Semnalarea problemelor nu ar viza doar atenționarea societății asupra anumitor aspecte problematice legate de integrarea europeană a țării noastre, dar și sensibilizarea autorităților asupra anumitor semnale transmise de societatea civilă sau de oficialii europeni în vederea intensificării eforturilor de soluționare a anumitor probleme [2, p.167].

Referințe:

1. HAINEŞ, R. *Televiziunea şi reconfigurarea politicului*. Iași: Polirom, 2002.
2. STEPANOV, G. Modalități de mediatizare a procesului de integrare europeană a Republicii Moldova. Cazul Agenției de Știri „IPN". În: MORARU, V. (coordonator). *Realitățile politice și realitățile mediatice*. Chișinău: S.n., 2014.

3. CÂRNEȚ,V. Despre ritmul integrării europene. În: *Ziarul național*, 30.06.2014.
4. FILAT,V. *Alianța pentru Integrare Europeană – între eșec și performanță*. http://politicon.md/
5. *Barometrul de Opinie Publică*. http://www.ipp.md/lib.php?l=ro&idc=156
6. *Buletinul Parlamentului Republicii Moldova*. Old. Parlament.md/news/25.03.2005

DISCURSUL POLITIC AGRESIV ELECTORAL

Dumitru ȚURCANU

În linii mari, şi în țările cu o democrație avansată, principalele forțe politice activează într-o perpetuă atmosferă de campanie electorală, ghidându-se, respectiv, de regulile de joc ale luptei pentru putere. Cei care azi dețin puterea politică sunt candidații de mâine şi încearcă să demonstreze opoziției şi electoratului că alegerea cetățenilor la ultimul scrutin a fost corectă şi că ei merită să mai continue un mandat. Contracandidații sunt reprezentanții opoziției, care în toți acești ani au încercat să convingă opinia publică că alegerea majorității a fost greşită şi actul guvernării actualei puteri a eşuat. La fel, în lista contracandidaților se înscriu şi forțele politice, care, din când în când, lansează discursuri critice cât la adresa partidelor de la conducere, atât şi împotriva forțelor de opoziție. Astfel, ele încearcă să pătrundă pe arena politică activă, mizând pe memoria colectivă a maselor şi/sau pe atractivitatea unor noi proiecte populiste, netirajate până acum.

Realitatea politică de la noi ar putea fi asemenea celei enunțate mai sus, cu excepția că discursul actorilor politici, în special în campania electorală, excelează prin tonul agresiv, impertinent, neconciliant. Examinând declarațiile, dar şi acțiunile forțelor politice moldoveneşti, tot mai mult suntem gata să subsemnăm pentru constatarea filozofului Emil Cioran, că „cine nu ştie a urî cu pasiune, n-are instinct politic". Dacă pornim de la această afirmație a promotorului filosofiei „disperării", atunci RM este, în viziunea noastră, suprasaturată de exponenți cu un asemenea „instinct politic". Ei activează cu aceeaşi înverşunare în rândul puterii ca şi în rândurile opoziției parlamentare şi neparlamentare. Experiența de peste două decenii de democratizare a societății noastre nu a schimbat comportamentul politic al forțelor implicate în lupta pentru putere, simplificând relațiile dintre ele la raportul dihotonomic *amic/inamic* şi conducând societatea la relații de dezbinare şi învrăjbire continue de tipul „bine"–„rău", „prieten"–„duşman", „noi"–„străini". În acest context, „noi" suntem buni, patrioți, democrați, liberali, reformatori, proeuropeni, iar „ei" – răi, antipatrioți/mancurți, mafioți, conservatori, antidemocrați, antieuropeni. Acceptând *a priori* o asemenea clasificare de dezbinare a societății, putem fi la un pas de soluționarea logică a acestui proces prin luptă, prin neglijarea sau, ceea ce este şi mai periculos, prin abandonarea

procedeelor democratice de soluționare a conflictelor, a problemelor controversate [2, p.19].

Tonul agresiv al discursului politic este propriu arenei politice moldovenești, în special în perioada electorală. Or, într-o societate democratică, discursul electoral al actorilor politici face socialul inteligibil, organizând cunoaşterea relativă la trecut şi prezent şi propunând o schemă pentru viitor [4, p.76]. Referitor la trecut, discursul actorilor politici de toate culorile apelează la evenimentele de la 7 aprilie 2009, fiecare forță politică acuzându-se una pe alta. La fel ca şi în anii după această zi, perioadă mai mult decât suficientă pentru elucidarea exhaustivă a cauzelor şi esenței evenimentului, acuzările reciproce ale AIE şi PCRM urmează să atingă o cotă maximă; la fel şi evenimentele din Pădurea Domnească, care sunt reanimate în discursul politic înverşunat dintre putere şi opoziție, la care se asociază interesele de imagine ale elementelor componente ale AIE, aspirațiile preelectorale ale Mişcării Populare Antimafia, şi ale altor formațiuni politice contracandidați.

Indiferent de tehnicile şi tacticile de propagandă şi manipulare electorală, raportul *amic/inamic* dictează practic logica unui şi acelaşi comportament politic. Toți actorii politici trebuie să apeleze la o anumită retorică, să recurgă la un lexic specific, să utilizeze un repertoriu de figuri retorice şi anumite strategii, care să îl diferențieze de ceilalți actori politici pentru a-şi construi un statut distinct [1, p.106]. În reflectarea şi înțelegerea prezentului, a cărui chintesență rămâne cursul european al RM şi eforturile AIE pentru atingerea obiectivelor de integrare, fiecare actor politic electoral încearcă să-şi creeze statutul de unic apărător al intereselor alegătorilor, la fel, postându-se pe pozițiile intransigente „noi" şi „ei". Cât priveşte prezentarea proiectelor de viitor, ostilitățile discursului politic electoral al contracandidaților referitor la înțelegerea de către alegători a trecutului şi prezentului vin să reducă proiectele naționale de dezvoltare strategică social-economică a RM la promisiuni goale, populiste, ideologizate, orientate, de cele mai multe ori, la interese înguste de grup. Ele sunt însoțite de intimidarea alegătorilor cu un viitor lipsit de orice perspectivă, inclusiv personală, în cazul victoriei contracandidaților.

Extremizarea mesajelor în discursul politic electoral nu poate duce la un consens politic postelectoral atât timp cât forțele politice din țară nu vor căuta şi nu vor putea găsi obiective comune pentru întreaga societate, care ar fi în stare doar în aceste condiții să-şi conjuge eforturile pentru realizarea lor. Admitem că, pentru asemenea cazuri, Jürgen Habermas reitera că participanții la o discuție nu pot spera să ajungă la un acord legat de interesul egal al fiecăruia decât în măsura în care fiecare se supune la acest exercițiu, care constă în a încerca să adopte punctul de vedere al celuilalt...[3, p.18-19].

Referinţe:

1. DĂNILĂ, Iu.C. Circumstanţe actuale ale discursului politic: mass-media şi Campania electorală. În: MORARU, V. (coordonator). *Realităţile politice şi realităţile mediatice*. Chişinău: S.n., 2014.
2. GOZMAN, V., ETXIND, A. *De la cultul puterii la puterea oamenilor. Psihologia conştiinţei politice*. Bucureşti: Anima,1990.
3. HABERMAS, I. *Etica discursului şi problema adevărului*. Bucureşti: Art, 2008.
4. HAINEŞ, R. *Televiziunea şi reconfigurarea politicului*. Iaşi: Polirom, 2002.

CADRUL LEGAL PRIVIND ACCESUL LA INFORMAŢIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ASPECTE EVOLUTIVE

Dumitru LAZUR

Republica Moldova, după ce la 13 iulie 1995 a devenit stat membru al Consiliului Europei, a depus eforturi pentru a-şi alinia legislaţia la standardele mediatice ale Consiliului Europei. În 2000, Republica Moldova a adoptat Legea privind accesul la informaţie, iar zece ani mai târziu – Convenţia Consiliului Europei privind accesul la documentele oficiale, fiind printre liderii Europei la acest capitol. *De facto*, însă, legislaţia naţională şi standardele mediatice europene sunt aplicate neuniform şi incorect de autorităţi.

Convenţia pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale, adoptată de ţările membre ale Consiliului Europei la 4 noiembrie 1950, prevede că orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie şi libertatea de a primi sau de a comunica informaţii ori idei fără amestecul autorităţilor publice şi fără a ţine seama de frontiere [3].

În Republica Moldova, Convenţia este în vigoare din 1 februarie 1998. La adoptarea Constituţiei din 29 iulie 1994, Parlamentul Republicii Moldova, în spiritul Convenţiei, a garantat dreptul cetăţenilor de a solicita şi a primi informaţii de interes public – Dreptul persoanei de a avea acces la orice informaţie de interes public nu poate fi îngrădit [2].

La 11 mai 2000, Parlamentul a adoptat Legea privind accesul la informaţie care oferă instrumentele juridice necesare pentru exercitarea dreptului la informaţie. Legea stabileşte principiile în domeniul accesului la informaţiile oficiale în vederea asigurării unor condiţii nediscriminatorii, proporţionale şi echitabile de reutilizare a informaţiilor oficiale [5].

Procesul de implementare a Legii privind accesul la informaţie a fost anevoios în special în prima decadă de la adoptarea ei. Autorităţile publice răspundeau greu şi incomplet la cererile de acces la informaţie. În plus, deseori organele de stat şi publice aplicau eronat prevederile Legii cu privire la petiţionare în procesul de examinare a cererilor de acces la informaţie.

În 2007, Comitetul de Miniştri al Consiliului Europei a adoptat un şir de recomandări pentru statele membre prin care a reiterat necesitatea de a garanta libertatea de exprimare şi libertatea de a primi şi împărți informații şi idei fără ingerințe din partea autorităților publice.

În acelaşi an, la 2 aprilie 2007, Plenul Curții Supreme de Justiție a adoptat Hotărârea cu privire la examinarea cauzelor privind accesul la informațiile oficiale care lămureşte că dreptul de acces liber la informațiile oficiale constituie o varietate specifică a dreptului la petiționare. Termenul de 15 zile de furnizare a informației, prevăzut de art.16 din Lege, este diferit în raport cu termenul de 30 de zile, prevăzut de art.8 din Legea cu privire la petiționare şi art.17 din Legea contenciosului administrativ, astfel fiind aplicabil termenul de 15 zile [4].

Convenția Consiliului Europei din 18 iunie 2009 privind accesul la documentele oficiale este primul instrument legal obligatoriu care recunoaşte dreptul general de acces la documentele oficiale deținute de autoritățile publice. Republica Moldova a semnat Convenția privind accesul la documentele oficiale la data de 21 decembrie 2010. Prin Legea nr.217 din 26 septembrie 2013, Parlamentul a ratificat Convenției în cauză.

Autorii raportului „Monitorizarea Libertății Presei în Țările Parteneriatului Estic" (martie-iunie 2013), realizat de Centrul pentru Jurnalism Independent, în parteneriat cu organizația Internews-Ukraine, au remarcat că Legea privind accesul la informație, dar şi modificările legislative recente, au permis ca, pe fundalul unei aplicări mai bune a legilor, organizațiile internaționale de media să schimbe statutul mass-media din „neliberă", în 2009, în „parțial liberă", în anii care au urmat [6, p.10].

Acest fapt este confirmat şi de „Barometrul de Opinie Publică" (aprilie 2013) care relevă că părerea cetățenilor despre accesul la informație este mai curând pozitivă. 53% dintre respondenți au fost de acord cu ideea că oamenii de rând au acces liber la informație. O treime din populație susține că are acces limitat la informație şi 5% cred că nu pot accesa deloc informația [1, p.21].

Analiza răspunsurilor primite de la organele de stat şi publice în 2012-2013 a scos în evidență un şir de lacune în aplicarea prevederilor Legii privind accesul la informație.

În primul rând, s-a stabilit că un număr important de instituții (până la 33%) încalcă termenele de satisfacere a cererilor de acces la informație. În nici un caz analizat, autorul cererii nu a fost informat despre prelungirea termenului de furnizare a informației şi despre motivele acesteia cu cinci zile înainte de expirarea termenului inițial, aşa cum prevede legislația în vigoare.

În al doilea rând, la 15% din cererile analizate, instituțiile şi asociațiile mass-media au primit refuz din partea organelor de stat de a furniza o informație. Nicio instituție însă, în răspunsul expediat autorilor, nu a explicat care este procedura de recurs a refuzului, inclusiv termenul de prescripție.

Totodată, analiza răspunsurilor relevă că doar 14% din cererile de acces la informaţiie primite de instituţiile de stat şi publice sunt expediate de instituţiile mass-media. Numărul relativ mic al cererilor privind accesul la informaţii oficiale expediate de instituţiile mass-media este explicat prin: i) dezvoltarea procesului de deschidere a datelor guvernamentale cu caracter public pe paginile web oficiale şi pe portalul datelor guvernamentale cu caracter public date.gov.md; ii) îmbunătăţirea comunicării dintre reprezentanţii serviciilor de presă ai instituţiilor de stat cu mass-media.

În final, pentru optimizarea cadrului legal din Republica Moldova, se recomandă:

- modificarea modului de înregistrare a cererilor privind accesul la informaţie, şi anume înregistrarea acestora în registre separate;
- micşorarea perioadei de 15 zile lucrătoare pentru răspunsurile oficiale la cererile de informaţii de interes public până la cel mult zece zile calendaristice;
- stabilirea unor sancţiuni mai dure pentru nerespectarea prevederilor Legii privind accesul la informaţie;
- definirea clară a principiilor de secret comercial şi secret de stat în contextul Legii privind accesul la informaţie.

Referinţe:

1. *Barometrul de Opinie Publică - aprilie 2013*. http://www.ipp.md/public/files/Barometru/BOP_aprilie_2013_Final.pdf
2. *Constituţia Republicii Moldova din 29 iulie 1994.* http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731
3. *Convenţia pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale din 04 noiembrie 1950*. http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=285802&lang=1
4. *Hotărârea nr. 1 a Plenului Curţii Supreme de Justiţie cu privire la examinarea cauzelor privind accesul la informaţiile oficiale*. http://www.lhr.md/despre.noi/jurnalisti/training/hot.csj.acces.info.ro.doc
5. *Legea nr. 982 privind accesul la informaţie din 11 mai 2000*. http://lex.justice.md/md/311759/
6. *Raportul „Monitorizarea Libertăţii Presei în Ţările Parteneriatului Estic”* (martie-iunie 2013). http://www.media-azi.md/sites/default/files/Iunie_2013_Raport_ro_final.pdf

DESCHIDEREA DATELOR GUVERNAMENTALE CU CARACTER PUBLIC: PROBLEME ŞI PERSPECTIVE

Dumitru LAZUR

În 2011, Republica Moldova, printre primele 20 de ţări ale lumii, a deschis un ghişeu unic al datelor deschise deţinute de instituţiile guvernamentale, alăturându-se mişcării globale „Acces la datele guvernamentale cu caracter public". Aplicarea în practică a standardelor europene în acest domeniu este anevoioasă – jurnaliştii şi activiştii întâmpină dificultăţi la accesarea datelor deschise, pe când un număr important de instituţii publice nu folosesc portalul date.gov.md.

Dreptul cetăţenilor de a solicita şi a primi informaţii de interes public este garantat de Constituţia Republicii Moldova: „Dreptul persoanei de a avea acces la orice informaţie de interes public nu poate fi îngrădit" [1]. Mai mult, în mai 2000, a intrat în vigoare Legea privind accesul la informaţie, care a oferit instrumentele juridice necesare pentru exercitarea dreptului la informaţie.

Legea privind accesul la informaţie defineşte termenul „informaţii oficiale", considerând ca atare „toate informaţiile aflate în posesia şi la dispoziţia furnizorilor de informaţii, care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate şi/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziţia lor în condiţiile legii de către alţi subiecţi de drept" [6]. Nici Legea privind accesul la informaţie, nici o altă lege a Republicii Moldova nu explică expres noţiunile de „informaţie de interes public" sau „date cu caracter public", fapt care creează impedimente grave în exercitarea activităţii profesionale a multor instituţii sociale, între care şi mass-media.

Termenul de „informaţie de interes public" a fost definit în 2011 în textul Hotărârii Guvernului nr. 471 din 28 iunie 2011. „Informaţii de interes public se consideră cele care privesc activităţile sau rezultă din activităţile unei autorităţi publice sau instituţii publice, indiferent de suportul ori de forma sau modul de exprimare a informaţiei" [3].

Noţiunea de „informaţie de interes public" din Hotărârea Guvernului nr.471 este definită exact ca în Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public din România. Noţiunea este tălmăcită cu respectarea principiile stabilite de standardele mediatice ale Consiliului Europei, inclusiv de Convenţia Consiliului Europei privind accesul la documentele oficiale.

Deschiderea datelor guvernamentale cu caracter public ca proces social a luat amploare datorită dezvoltării rapide a Internetului. Organele de stat nu au fost ocolite de acest proces. În prima jumătate a anilor 2000, în Internet au apărut primele site-uri oficiale ale instituţiilor publice. La 19 iunie 2006, Guvernul, prin Hotărârea nr.668, a aprobat Regulamentul cu privire la modul

de publicare a informației pe paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet, care prevedea expres că „autoritățile administrației publice sunt obligate să dispună de o pagină web oficială proprie în rețeaua Internet, în scopul publicării informației despre activitatea lor" [4].

În următorii ani de la adoptarea hotărârii, ministerele, autoritățile administrative centrale şi alte autorități şi instituții publice au folosit paginile lor web pentru a deschide şi distribui date cu caracter public, scutind astfel cetățenii, în special jurnaliştii, de povara solicitării, prin intermediul scrisorilor oficiale, a informațiilor statistice sau de altă natură care prin definiție trebuie să fie publice.

La 3 aprilie 2012, Guvernul a decis, prin Hotărârea nr.188, ca paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet să funcționeze după reguli unice. Regulamentul în cauză include o listă de informații pe care autoritățile administrației publice, în funcție de specificul activității acestora, sunt obligate să le publice pe paginile lor web.

Un an mai devreme, la 29 aprilie 2011, prin dispoziția nr.43, Guvernul a decis crearea portalului datelor guvernamentale cu caracter public www.date.gov.md „în scopul asigurării transparenței procesului decizional şi participării cetățenilor la actul de guvernare, precum şi accesului cetățenilor şi mediului de afaceri la datele guvernamentale cu caracter public" [2]. Centrul de Guvernare Electronică (CGE) a fost numit responsabil de coordonarea dezvoltării şi mentenanței portalului. CGE şi-a propus să adune pe o singură pagină web seturile de date deschise cu caracter public pe care instituțiile de stat le publică, cu sau fără regularitate, pe paginile lor web.

La 4 aprilie 2012, prin Hotărârea nr. 195, Guvernul a aprobat Planul de Acțiuni pentru o Guvernare Deschisă pe anii 2012-2013, care prevede, printre altele, asigurarea procesului de reutilizare a informației din sectorul public, inclusiv dezvoltarea portalului guvernamental date.gov.md în calitate de ghişeu unic de acces la toate datele guvernamentale deschise [5].

Analiza seturilor de date deschise relevă că din cele 41 de ministere şi autorități ale administrației centrale prezente pe portalul date.gov.md, doar 14 (sau 34%) au publicat în perioada iunie-decembrie 2013 seturi de date noi. În total, au fost publicate 90 de seturi de date noi. În lipsa unor sancțiuni disciplinare sau de altă natură, multe ministere şi instituții publice pur şi simplu ignoră prevederile dispozițiilor şi hotărârilor Guvernului.

Adoptarea Legii nr. 305 cu privire la reutilizarea informațiilor din sectorul public nu a impulsionat în mare măsură, în a doua jumătate a anului 2013, procesul de deschidere a informațiilor publice. Unul din motive este adoptarea cu întârziere, la 8 noiembrie 2013, a Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 305 din 26 decembrie 2012 privind reutilizarea informațiilor din sectorul public.

Analiza interesului publicului față de seturile de date publicate în iunie-decembrie 2013 şi, respectiv, utilitatea lor pentru public, relevă un interes redus față de acestea. Majoritatea seturilor de date noi (47%) au fost accesate de doar 11-50 de ori, pe când 29% – de 51-100 de ori. Doar 20% din toate seturile de date au fost descărcate de mai mult de 101 ori.

Se recomandă să fie schimbate principiile de funcționare a portalului date.gov.md în conformitate cu necesitățile jurnaliştilor, societății civile etc. Pentru a asigura relevanța şi utilitatea datelor deschise pentru mass-media şi societatea civilă, se recomandă: i) identificarea unor criterii clare de stabilire a spectrului complet de date guvernamentale care trebuie deschise de fiecare instituție în parte, exercițiu ce ar trebui să fie făcut de fiecare instituție în colaborare cu societatea civilă; ii) stabilirea unor criterii bine definite de publicare a seturilor de date deschise, aşa încât acestea să fie complete, comprehensive şi actuale.

Referințe:

1. *Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994.* http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731
2. *Dispoziția Guvernului Republicii Moldova nr. 43 din 29 aprilie 2011.* http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=338417
3. *Hotărârea Guvernului nr. 471 din 28 iunie 2011 privind aprobarea Planului național de acțiuni pentru implementarea în Republica Moldova a Convenției privind accesul la informație, justiție şi participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului (2011-2015).* http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=339051
4. *Hotărârea Guvernului nr. 668 din 19 iunie 2006 privind paginile oficiale ale autorităților administrației publice în rețeaua Internet.* http://lex.justice.md/md/316361/
5. *Hotărârea Guvernului nr.195 din 4 aprilie 2012 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru o Guvernare Deschisă pe anii 2012-2013.* http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=342679
6. *Legea nr. 982 privind accesul la informație din 11 mai 2000*. http://lex.justice.md/md/311759/

IMPLICAȚIILE RADIOULUI ÎN FORMAREA CONVINGERILOR POLITICE

Mariana MARCU

De-a lungul anilor, politicul şi-a intensificat necesitatea de a fi scos în evidenţă, de a fi mai pronunţat, mai conturat, iar această necesitate au impus-o mijloacele de informare în masă, inclusiv radioul.

Uneori aclamat, alteori diminuat, rolul radioului în cadrul unei societăţi rămâne a fi unul deosebit de important, mai cu seamă dacă facem referire la complexitatea funcţiilor pe care le are, sau condiţiile tehnice accesibile majorităţii populaţiei globului pământesc. Deşi specificul mesajului radiofonic, şi aici ne referim la faptul că este efemer, presupune o abordare a subiectelor, temelor, problemelor mai restrânsă, în nici un caz nu poate fi vorba de tratarea superficială a acestora. Tematica politică, deşi nu este preferata prea multor ascultători radio, şi aici facem referire la regula celor 5 P (personalităţi, preţuri/taxe, persoane, politică, putere), necesită o atenţie mai deosebită pentru a determina publicul acestui mijloc de informare să devină parte componentă a realităţii politice. În vederea realizării acestui deziderat, unele posturi de radio autohtone au în grilă emisiuni de analiză politică, dezbateri şi emisiuni interactive, care contribuie la formarea unor convingeri politice.

Potrivit Dicţionarului explicativ al limbii române, „convingerea” este „o părere fermă asupra unui lucru”[1], în timp ce dicţionarul de sinonime ne propune următoarele variante pentru termenul „convingere” – „persuasiune”, în cazul în care avem în vedere puterea de convingere, şi „certitudine, credinţă, încredinţare, sentiment, siguranţă, convicţiune” [1]. Considerăm că noţiunile date sunt bine-venite din punct de vedere al complexităţii, ele abordează termenul într-o manieră deosebită.

Cu referire la provocările prezentului, în ceea ce priveşte comunicarea radiofonică, Gabriela Rusu-Păsărin atrage atenţia asupra forţei persuasive a cuvântului rostit, care are o valoare primordială, şi face referire la citatul din Biblie: „La început a fost cuvântul”, ca mai apoi să argumenteze: „Pe acest ax motivaţional se grefează tehnicile persuasive în jurnalismul radio. Misterul vocii transmise în eter, rezonanţa afectivă a calităţilor vocii radiofonice creează un cadru aperceptiv favorabil persuadării ascultătorului” [2].

Alte aspecte accentuate în literatura de specialitate: descriptarea tehnicilor, delimitarea zonelor de informare, comunicare, persuadare şi manipulare, ca şi definirea suporturilor volitive şi afective uzitate pentru conceperea şi emiterea emisiunilor radiofonice, sunt sarcini editoriale necesare procesului de producţie pentru o comunicare eficientă şi profesională.

În acest context, în ultima perioadă, ponderea emisiunilor radiofonice cu tematică politică a crescut. Problematica pusă în discuţie prin intermediul

emisiunilor informative, analitice, dar şi al celor interactive s-a extins; de asemenea, s-a extins şi diapazonul persoanelor ce participă în cadrul acestor emisiuni.

Dincolo de faptul că orice post de radio care difuzează pe teritoriul Republicii Moldova transmite buletine de ştiri, există şi posturi care acordă o atenţie mai sporită funcţiei de informare a radioului şi difuzează pe parcursul zilei cel puţin două radiojurnale. Mult mai puţine la număr sunt posturile de radio comerciale care difuzează emisiuni de analiză şi interactive cu tematică politică, economică sau socială. De regulă, posturile de radio private se limitează la emisiuni muzicale interactive, fiind invocat specificul postului de radio sau costurile prea mari ce le presupune realizarea unei emisiuni tematice.

Una dintre emisiunile de analiză de la postul de radio „Vocea Basarabiei", „Puncte de reflecţie", este difuzată de la ora 9.00 la 10.00, contrar recomandărilor teoretice de difuzare a acestui tip de emisiune. Potrivit cercetătorului român Vasile Traciuc, „emisiunile care conţin comentarii sau sinteze politice sunt transmise de radio după orele 22.00" [3]. Explicaţia ar fi că cei care ascultă aceste emisiuni sunt de obicei intelectualii şi oamenii politici.

Rolul moderatorului în asemenea tip de emisiune este unul major, or, accentele logice şi unghiul de abordare pe care îl alege jurnalistul generează anumite efecte sociale. Putem spune că jurnalistul, intervievând invitatul din studio, devine un exemplu atât pentru interlocutor, cât şi pentru radioascultători şi, la fel ca şi interlocutorul său, schiţează comportamente şi atitudini, iar aceasta îi permite să se plaseze ca şi component al societăţii, însă unul standardizat. Explicăm prin faptul că interlocutorul se schimbă, iar moderatorul rămâne mereu acelaşi: obiectiv şi echidistant. Pe lângă aceste calităţi, el trebuie să posede la perfecţie limba în care se exprimă. Or, moderatorul emisiunii „Puncte de reflecţie", şi al altor emisiuni, obişnuieşte să facă uz de expresia „pe final de…", urmată de cuvinte: „emisiune", „sesiune", „mandat" etc. Şi mai condamnabilă este situaţia în care unele greşeli comise de jurnalişti sunt repetate de către interlocutori sau radioascultători. E şi situaţia din 24 iulie 2014, când moderatorul emisiunii, Vitalie Enache, a spus că „legea trebuie executată", în loc de „aplicată", iar invitatul acelei emisiuni, Vlad Filat, a repetat formularea greşită.

Drept modele de gândire şi exprimare sunt şi invitaţii din cadrul emisiunilor. În ediţia emisiunii sus-menţionate, din 23 iulie, profesorul universitar Mihai Cernenco a opinat: „Problemele apărute vor fi «precăutate» de către Rada Supremă de la Kiev".

Efectul emisiunilor informative, analitice şi de sinteză politică poate fi lesne urmărit în cadrul emisiunilor interactive. Analizând mai multe ediţii ale

emisiunii „Forum” de la postul de radio „Vocea Basarabiei”, în cadrul cărora au fost puse în discuție anumite aspecte, probleme din domeniul politic, pot fi identificate cu ușurință două categorii de radioascultători: în prima se încadrează cei cu anumite prejudecăți, iar din a doua fac parte cei cu anumite viziuni şi convingeri, de regulă, liberale.

Posibilitatea de a se exprima în emisie directă, dar şi comunicarea moderatorului emisiunii cu forumiştii unui post de radio constituie, de fapt, unul dintre câmpurile în care pot fi sesizate resursele pe care le are fiecare vorbitor. De asemenea, avem posibilitatea să observăm nu doar idei, ci şi atitudini, înțelesuri noi, opțiuni, iar aceasta se consideră a fi cheia spre o dezvoltare reciprocă şi o cunoaştere familiară între indivizii unei societăți. Totodată şi radioascultătorii care se limitează doar la audierea emisiunii pot fi influențați de către opiniile celor care s-au expus. Mulți oameni care ascultă în acelaşi timp mesajul radiofonic se simt emoționați sau rămân pe gânduri când descoperă aceleaşi idei sau idei asemănătoare cu ale lor, astfel încât pe această bază se creează o relație de sociabilitate.

Pe lângă funcțiile de informare şi de divertisment, considerate de bază în literatura de specialitate cu privire la rolul şi locul radioului în societatea contemporană, în vederea realizării funcției de formare, care presupune educația şi formarea opiniei publice, Vasile Traciuc, în lucrarea sa *Jurnalism radio* indică şi asupra funcției de interpretare: „Munca jurnalistului presupune prezentarea faptelor după o selectare atentă şi o ierarhizare coerentă după care acestea pot fi şi explicate” [3]. În acelaşi context, Mihai Coman susține că: „Dacă selectarea şi ierarhizarea reprezintă forme indirecte (dar la fel de puternice) de interceptare, punerea în context şi comentarea ştirilor constituie forme directe, asumate, de semnificare a evenimentelor ” [4].

În concluzie, putem afirma că, pe piața radiofonică din Republica Moldova poate fi observat cu ușurință faptul că sunt posturi de radio care neglijează totalmente funcția de formare a opiniei, neavând în grile emisiuni de analiză şi sinteză, dar şi posturi care exagerează prin abundența de emisiuni cu caracter politic sau se face politică şi în cadrul emisiunilor muzicale.

La fel ca orice factor esențial în existența umană, comunicarea politică, realizată prin intermediul mass-media, constituie o necesitate continuă. Datorită acestei capacități, emisiunile radiofonice devin canalul prin care se pun în circulație şi se valorifică idei şi comportamente.

Referințe:

1. http://dexonline.ro/definitie/convingere
2. RUSU-PĂSĂRIN, Gabriela. *Comunicarea radiofonică. Provocările prezentului*. București: Tritonic, 2012, p.185.
3. TRACIUC, Vasile. *Jurnalism radio*. Bucureşti: Tritonic, 2003, p.159.
4. COMAN, Mihai. *Manual de jurnalism*. Iaşi: Polirom, 1996, p.111.

ESENȚA ŞI PARTICULARITĂȚILE JURNALISMULUI CULTURAL

Laura TUGAREV

Jurnalismul cultural reprezintă un fenomen sociocultural multidimensional şi multiaspectual. Literatura de specialitate prezintă o gamă variată de interpretări ale conceptului de jurnalism şi ale celui de cultură. În funcție de unghiul de abordare, putem desprinde aspecte definitorii ale acestor două noțiuni.

Fenomenul cultural şi cultura este materia primă pentru scrierea unui material jurnalistic cultural. Termenul de cultură presupune definirea, structuralizarea şi repartizarea după diferite criterii, fie axiologice, funcționale, structurale şi tehnice. Definițiile oferite conceptului de cultură vizează componenta ce stă la baza existenței cotidiene până la acea bazată pe valori şi moşteniri spirituale. Prin urmare, cultura este entitatea care înglobează totalitatea de valori materiale, pe de o parte, iar pe de cealaltă parte, valori spirituale acumulate de un individ. Cultura poate fi definită şi ca orice produs al gândirii şi activității umane, fiind ca un set ce cuprinde celelalte aptitudini şi deprinderi dobândite de om, ca membru al societății, altfel zis, cultura este moştenirea socială alcătuită din modele de reflecție, gândire şi acțiuni caracteristice unei populații sau societăți. Fiind amalgamul de valori materiale şi spirituale create de-a lungul istoriei omenirii, cultura rămâne plantată în ființa fiecărui individ. Herriot afirma: „cultura rămâne – după ce ai uitat totul".

Interpretată ca act de creație, cultura se caracterizează *prin acumulare de cunoştințe şi opere – obiecte ale civilizației*. „Mai limpede spus, termenul are două mari accepțiuni. Pe de o parte, cultura este un produs al societății care înglobează ansamblul cunoştințelor, al limbajului codificat, al modelelor de practici, al sistemelor de reprezentări şi de valori, al miturilor care se impun indivizilor. Pe de altă parte, cultura corespunde unei mişcări creatoare în toate domeniile vieții sociale (…) Pretutindeni, ea este mediatorul prin care oamenii caută să-şi depăşească condiția şi să creeze o lume nouă. Ea este prezentă în toate formele vieții sociale, ca produs şi ca motor al transformărilor" (De Lauwe, 1982, p.78).

Dezvoltându-se de-a lungul secolelor, fenomenul cultural din Republica Moldova ia amploare în ultimii ani, devenind tot mai amplu, dens şi viu, dând culoare şi vibrație vieții culturale din Republica Moldova, fiind inspirat din gândurile venite din popor, mentalitățile, aspirațiile oamenilor din acest spațiu mioritic, dar şi dintr-un suflu european. Împletite rafinat într-o cunună a patrimoniului culturii naționale şi universale, creația populară orală, obiceiurile, tradițiile, meşteşugurile, literatura, arta plastică, muzica, teatrul, iar din secolul al XX-lea şi cinematograful, au stat şi stau la baza actului cultural al artistului contemporan. Cultura Republicii Moldova însumează o paletă largă de activități culturale: literatura, teatrul, muzica, artele plastice,

artele vizuale, arhitectura, cinematografia, arta fotografică, designul, circul, arta populară, arhivele şi bibliotecile, turismului şi altele. Desigur că cultura contemporană o găsim inspirată din tezaurul şi coiful de aur al tradiţiilor populare, sorbind din valorile materiale şi cele spirituale, care au devenit o parte integrantă a culturii universale, datorită nuanţei specifice şi unicale.

Cea de-a doua noţiune – *jurnalism,* este definită ca „activitatea care presupune colectarea, analiza, prelucrarea, verificarea şi prezentarea de informaţii referitoare la evenimentele curente, actuale, înglobând tendinţe, orientări şi rezultate". Alţii conceptualizează noţiunea de jurnalism ca ansamblu de mijloace de comunicare (ziare, reviste, radioul, televiziunea, agenţiile de ştiri şi internetul prin presa online). Desigur că, astăzi, circulaţia avalanşei informaţionale este prioritară, devenind o necesitate firească pentru societăţi şi indivizi. Sistemul mediatic care încorporează presa scrisă (ziare, reviste), presa online şi audiovizualul contribuie nemijlocit la formarea şi la modelarea culturii, prin funcţiile sale: funcţia de informare, funcţia de interpretare, funcţia de legătură, funcţia de culturalizare (educare) şi cea de divertisment [1], care devin instrumente principale în formarea culturii generale şi dezvoltării spiritului estetic, aspiraţiei pentru frumos, pentru scoarţa profundă a slovei.

Odată cu apariţia şi creşterea ponderii sistemului mediatic, mass-media şi-a asumat un angajament onest de transmitere a valorilor şi modelelor culturale, de formare a gândirii şi comportamentului. Jurnalismul cultural are menirea de a aduce la dispoziţia publicului informaţii cizelate şi creionate în complexitate a procesului creativ. Comunicarea mediatică prin acele conţinuturi distribuite a dat motor unor mecanisme unanim acceptate, cum ar fi norme de comportament, a contribuit la formarea gustului estetic, a conturat valorile culturale, a fabricat staruri şi a scos în relief personalităţi ale vieţii culturale, altfel zis, „convenţiile tacite" ale unei societăţi. Noile mijloace de comunicare devin instrumente culturale cu o forţă solidă în orientarea şi schiţarea percepţiilor, atitudinilor, în formarea imaginilor despre lume şi în difuzarea unor modele de comportament social. Produsul mediatic cultural poate fi un liant, un factor de conexiune, o pânză brodată migălos care-i uneşte pe oameni în grupuri, comunităţi, etnii, societăţi, state, naţiuni, culturi.

Specificul jurnalismului cultural rezidă din faptul unui public ţintă bine stabilit şi precizat, un public care posedă o cultură generală, un univers cultural rafinat şi cu o pregătire intelectuală superioară: profesori, scriitori, artişti plastici, pictori sau tineri aflaţi în verva circuitului informaţional cu tentă socioculturală. „Un sistem cultural determinat este cel care formează atitudine cetăţenilor, aşteptărilor lor faţă de stat, mecanismele de interiorizare a valorilor civice..." [2]. Deci jurnalismul cultural trebuie să contribuie la:

- distribuirea informaţiilor veridice, obiective şi actuale asupra evenimentelor din câmpul cultural;

● analiza şi interpretarea fenomenului cultural autohton şi a celui internațional;

● renaşterea spiritului patriotic pentru cultura națională şi protejarea patrimoniului;

● familiarizarea publicului nu doar cu evenimentele culturale, ci şi cu problemele procesului şi fenomenului cultural;

● promovarea aspectului culturii naționale (literatura, muzica, pictura, sculptura etc.)

Produsul mediatic cultural nu este doar o ştire cu elemente culturale, un interviu/reportaj cultural, o analiză teatrală, o notă culturală sau recenzia unui film, ci este o realitate ambalată într-o alură personalizată, o ciocnire dintre informația colectată şi actul de creație, originalitatea, modul de abordare, nivelul nuanțării şi al eleganței de exprimare, iar gradul de actualitatea poate fi impus mai mult de decizia jurnalistului, decât de un eveniment anume, indiferent de suportul mediatic în care apare: cotidian, revistă literară, revistă culturală, revistă specializată (de teatru, film, muzică etc.).

Jurnalistul cultural este un mediator şi un distribuitor al produsului cultural, un formator de opinie care face posibilă deschiderea spre acea direcție în asimilarea şi perceperea comunicării culturale. Tot jurnalistul cultural trebuie să facă o selecție fină a evenimentelor culturale, să le interpreteze, să le evalueze şi să le mediatizeze ținând cont de audiență, de publicul țintă (destinatarul produsului cultural), de capacitatea înțelegerii şi decodificării mesajului, şi de existența unui calapod estetic.

Elena Abrudan propune câteva rigori în desfăşurarea activității mediatice culturale:

– expansiunea ludicului în activitățile de divertisment şi în structura discursului produsului cultural, deoarece ludicul, plăcerea jocului se combină cu formele cunoaşterii, cu emoțiile şi sentimentele trezite de acesta;

– valoarea estetică a produsului cultural, care constituie o realitate obiectivă, supusă normelor estetice specifice domeniului, şi care a fost sau va fi confirmată în timp;

– noutatea sau deschiderile în plan artistic propuse de opere, ele trebuie să placă, să impresioneze, chiar să şocheze, să nască emoții şi sentimente, să construiască un sens care să-l plaseze pe receptor în câmpul estetic propus de autor.

În consecință, consider că un bun jurnalist ar trebui să tindă spre desăvârşirea textului, care nu este doar stilistic, ci este unul şi conceptual, textului trebuie să-i fie conferite mai multe niveluri de lectură, de înțelegere sau măcar de interpretare. Textul care aparține jurnalismului cultural trebuie să fie construit pe un carcas original, inedit, autentic şi personalizat.

Referințe:

1. COMAN, Mihai. *Introducere în sistemul mass-media*. Bucureşti: Polirom, 2007.
2. BRAND, Philippe. *La science politique*. Paris: Presses Universitaires de France, 1992, p.14.

MASS-MEDIA ŞI ARTA DE A CONVINGE

Maria GUGULAN

Societatea modernă este caracterizată de o dezvoltare continuă şi accelerată a tehnologiilor informaționale, ceea ce, implicit, contribuie la expansiunea mijloacelor de informare în masă. Grație acestor schimbări, atât mass-media, cât şi publicul sunt puşi în fața unei avalanşe de informații pe care trebuie să le sorteze cu mare precauție. Pe de o parte, jurnaliştii trebuie să dea dovadă de spirit de observație, analiză şi sinteză, ceea ce presupune neapărat cunoaşterea tehnicilor argumentării, precum şi cele ale manipulării (pentru a nu aluneca involuntar în spațiul manipulator). De cealaltă parte, publicul trebuie să aibă capacitatea de a face distincție între informația de calitate şi cea eronată sau manipulatoare (cunoaşterea strategiilor de manipulare te poate ajuta să o eviți). Evident, în aceste condiții, şi lupta pentru încrederea publicului este destul de dură. Pentru a o câştiga, mass-media trebuie să difuzeze informații calitative, analize şi comentarii care să respecte cu strictețe regulile jurnalistice. Altfel spus, jurnalistul trebuie să posede *arta de a convinge* evitând minciuna sau interesele ascunse.

A convinge înseamnă a căuta modalități de argumentare a propriilor opinii, astfel încât să le putem schimba pe cele ale interlocutorilor noştri. Conform Dicționarului explicativ al limbii române, „a convinge" înseamnă: „a face pe cineva să adopte o părere pe bază de dovezi şi argumente, a-l face să recunoască ceva ca adevărat" [5]. Rezumându-ne doar la exprimarea opiniei personale, şansa de a fi convingător este aproape nulă, deoarece „nu putem convinge decât cu ajutorul argumentelor" [1, p.43].

Strâns legată de termenul *argumentare* este *persuasiunea.* Aceste noțiuni îşi au originea încă în antichitate. Aristotel, unul dintre cei mai importanți retori ai Greciei antice, considera că practica argumentării ocupă un loc central în natura umană, căci, într-o anumită măsură, toți oamenii fac afirmații, le susțin, se apără şi îi atacă pe alții.

Karyn C. Rybacki şi Donald J. Rybacki, în cartea *O introducere în arta argumentării,* au emis următoarele definiții ale argumentării şi persuasiunii: „**Argumentarea** reprezintă o formă de comunicare instrumentală, care se bazează pe raționamente şi dovezi pentru a influența convingerile şi comportamentul cuiva prin folosirea de mesaje orale sau scrise"[4].

Astfel, după prima etapă, cea în care jurnalistul (sau autorul materialului de opinie) şi-a stabilit unghiul de abordare, şi-a exprimat opinia în raport cu problema discutată, acesta trebuie să dovedească cele expuse, cu ajutorul argumentelor. Acestea din urmă trebuie să se bazeze pe o autoritate, pe anumite cercetări, pe lucruri sigure şi bine cunoscute de către public sau pe analogie şi comparație. Doar aşa, publicul poate fi convins de justețea opiniei exprimate.

„**Persuasiunea** reprezintă o încercare de a influența un auditoriu să accepte sau să se identifice cu un anumit punct de vedere” [4] sau „activitatea de influențare a atitudinilor şi comportamentelor umane în vederea producerii unor schimbări concordante cu scopurile, interesele surselor inițiatoare: persoane, grupuri, instituție sau organizație politică etc.” [2]. La fel ca argumentarea, persuasiunea este o formă de comunicare instrumentală. Ceea ce diferențiază argumentarea de persuasiune este că cea din urmă operează atât la nivel afectiv, cât şi la nivel rațional. Persuasiunea include studierea încărcăturii afective a mesajelor, precum şi a rolului pe care îl joacă compoziția psihologică a unui auditoriu, pentru a stabili măsura în care acesta se va lăsa sau nu influențat.

Relația *argumentare – persuasiune* se explică prin faptul că nu poți să argumentezi fără să convingi, şi invers. Argumentarea face ca destinatarul să sesizeze şi să considere opinia emițătorului drept acceptabilă. În cazul persuasinii, destinatarul admite efectiv opinia respectivă.

Aşadar, pentru ca articolul de opinie să fie convingător, se impune respectarea anumitor norme. Simpla exprimare a propriilor opinii nu este suficientă. Acestea trebuie susținute şi puse în valoare prin argumente pe măsură şi adaptate publicului căruia i se adresează. Sorin Preda, spre exemplu, recomandă respectarea regulii *celor patru C* evocată de Lionel Bellenger:

1. *Credibilitatea:*

– să fie adevărat ce spui;

– să luminezi evocator obiectul discursului. Să-i dai valoare prin: analogie, comparație, exemplu.

2. *Coerența:*

– să ai rigoare în utilizarea formelor de raționament. Să stăpâneşti logica lizibilă;

– de regulă, întâlnim două tipuri de raționament: a) prin eliminare şi b) prin analogie.

3. *Consecvența:*

– să ai continuitate. Ce ai zis ieri să nu contrazici astăzi.

4. *Congruența:*

– să fii persuasiv. Să oferi cititorului ceea ce aşteaptă de la tine;

– este persuasiv acel mesaj care devine ecou al sinelui, al contextului;

– să fii omul situației, al momentului. Să provoci empatie.

Cu alte cuvinte, persuasiunea este o ordine a faptelor (credibilitatea), o ordine a logicii (coerență), o ordine a rigorii cu sine (consecvență), o ordine a empatiei şi a intuiției (congruență) [3, p.135].

În concluzie, se poate menționa că oricare ar fi metodele de convigere, acestea trebuie să aibă ca fundament normele etice şi principiile morale. În caz contrar, încercarea de a convinge se transformă automat în orice altceva

decât intenţia de a schimba în bine ideile, atitudinile sau comportamentele cuiva. Omul de rând nu trebuie să devină un mijloc sau o unealtă mânuită de către alţii, iar jurnaliştii trebuie să fie un model etic pentru publicul căruia i se adresează. Aceştia trebuie să-şi păstreze integritatea profesională şi să prezinte doar adevărul. Altfel spus, a convinge implică respect faţă de cei din jur, dar şi respect faţă de sine.

Referinţe:

1. BRETON, Ph. *Convaincre sans manipuler. Apprendre à argumenter*. Paris, éditions La Découverte, 2008.
2. VIŞINESCU, V. *Jurnalism contemporan*. Bucureşti: Victor, 2002.
3. PREDA, S. *Jurnalismul cultural şi de opinie*. Iaşi: Polirom, 2006.
4. RYBACKI, K.C. RYBACKI, D.J. *O introducere în arta argumentării. Pledarea şi respingerea argumentelor.* Traducere de MURARIU, Viorel. Iaşi: Polirom, 2004.
5. *Dicţionarul explicativ al limbii române* online. http://dexonline.ro/definitie/a%20convinge

MASS-MEDIA ŞI ARTA DE A EVITA MANIPULAREA

Maria GUGULAN

A fi convingător înseamnă a deţine puterea. La etapa actuală, cele mai utile instrumente pentru a expune punctul de vedere şi a modela convigerile oamenilor, le deţin mijloacele de informare în masă. Acestea au misiunea atât de a informa, cât şi de a ajuta publicul să pătrundă în esenţa unor fenomene. Însă, de multe ori, informaţia furnizată publicului este eronată sau modelată în favoarea cuiva, iar analizele şi comentariile sunt sărace în dovezi şi argumente. În aceste cazuri, apare manipularea. Aceasta este arta de a influenţa voit sau, mai rar, involuntar, „folosindu-se în doze variabile argumentarea tendenţioasă, minciuna, informaţii trunchiate, aranjate, puse în scenă, inclusiv prin balon de încercare, zvon, diversiune, aflată în proximitatea (sau în slujba) propagandei, prin care se urmăreşte crearea la un individ, grup, clasă, a unor opinii eronate, fiind bazate pe informaţii incorecte, a unor atitudini, acţiuni contrare intereselor lor” [1] .

De-a lungul istoriei, tehnica manipulării a fost intens utilizată de către conducătorii de popoare, fiind un mijloc de luptă şi de constrângere a maselor. Pot fi menţionaţi aici Napoleon Bonaparte (s-a folosit de manipulare ca să obţină puterea supremă în stat şi apoi să fondeze un imperiu), Benito Mussolini (promotorul fascismului italian), Lenin şi Troţki (care au pus în practică manipularea şi propaganda bolşevică), Adolf Hitler (care a reuşit să convingă poporul german să i se alăture, necondiţionat, în lupta sa personală pentru „puritatea rasei” şi supremaţia ei mondială), Iosif Vissarionovici Stalin, Nicolae Ceauşescu etc.

Conform Dicționarului enciclopedic român, *manipularea* presupune: „Influențarea opiniei publice printr-un ansamblu de mijloace (presă, radio, televiziune) prin care, fără a se apela la constrângeri, se impune acesteia anumite comportamente, cultivându-i-se impresia că acționează în concordanță cu propriile interese” [2, p.245]. Iar Victor Vişinescu consideră că manipularea este: „Acțiunea de a determina un actor social (persoană, colectivitate, grup) să gândească şi să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune, care distorsionează intenționat adevărul” [5, p.187].

În aceeaşi ordine de idei, sociologul francez Philippe Breton susține că manipularea se manifestă atât instinctiv, cât şi premeditat, şi aceasta are trei caracteristici:

1. Manipularea denumeşte o acțiune violentă şi constrângătoare, ce îi privează pe indivizi de libertate. Această violență nu este fizică, ci psihologică sau cognitivă.

2. Manipularea se bazează pe o strategie elaborată al cărei scop este să înşele, să facă să se creadă în ceva ce nu există (se comunică o minciună – scoaterea din context a unei afirmații şi plasarea acesteia în alt context).

3. Procedeul manipulator se loveşte de o rezistență sau, cel puțin, de neacceptarea imediată a mesajului. Nu se încearcă argumentarea, realizarea unui schimb de idei sau de opinii, ci impunerea lor, intrând oarecum prin efracție în mintea cuiva [3, p.27].

În sistemele totalitare, mijloacele de informare în masă erau controlate cu mare strictețe de către Putere. Ştirile erau cenzurate, iar realitatea – falsificată (deşi populația suferea de sărăcie şi foamete, în presă se vorbea despre cât de frumoase şi înfloritoare erau meleagurile URSS-ului). În democrațiile emergente, manipularea prin mass-media implică elaborarea unor strategii mai subtile, deoarece omul de rând are posibilitatea să se informeze din mai multe surse, are dreptul să aleagă în ce să creadă şi o multitudine de resurse la dispoziție pentru a verifica corectitudinea informațiilor.

Actualmente, în presa din Republica Moldova, manipularea se strecoară atât în materialele de opinie, cât şi în cele de informare. Pe de o parte, autorii articolelor îşi exprimă, sau chiar îşi impun punctul de vedere, fără a apela la metodele de convingere recomandate, bazate pe dovezi şi argumente, sau utilizează exagerat argumente pro sau contra unei opinii, urmărind intenționat acceptarea sau respingerea acesteia.

De cealaltă parte, buletinele de ştiri abundă în reportaje al căror unghi de abordare este favorabil anumitor forțe politice, economice etc.; ştirile sunt selectate, modelate sau paginate în cadrul edițiilor informative, astfel încât li se accentuează sau li se diminuează importanța (spre exemplu, o ştire importantă fiind plasată la finalul jurnalului, poate rămâne neobservată);

imaginile (în cazul televiziunii) sunt şi ele atent filmate sau montate, astfel încât să ascundă, să exagereze unele date ori să inducă anumite emoţii în rândul populaţiei, reuşindu-se mai apoi controlul acţiunilor acesteia.

Jurnalistul de informare manipulează şi atunci când acţionează în interesul său personal. Începând cu însuşi procesul de documentare, până la redactarea materialului şi publicarea lui, există momente în care autorul face anumite judecăţi de valoare, ia anumite decizii sau omite, în mod deliberat, anumite subiecte. Or, finalitatea profesiei de jurnalist de informare, după cum afirmă directorul Mediapart, Edwy Plenel, este „de a fi în serviciul dreptului de a şti al cetăţenilor pentru ca aceştia să fie liberi şi autonomi, aducându-le informaţii de interes public", iar „responsabilitatea lor profesională şi misiunea democratică a acestora nu este neapărat exprimarea opiniilor, dar în mod special, de a produce adevăruri" [4, p.84].

Un fenomen din ce în ce mai pronunţat şi care, de asemenea, are ca rezultat manipularea opiniei publice, este mimetismul mediatic. Jurnaliştii se copiază între ei pentru a nu rămâne în urma colegilor lor, dau importanţă şi reflectă anumite evenimente (care, uneori, sunt nesemnificative) doar pentru că celelalte mijloace de informare în masă, în special cele principale, îi acordă o mare importanţă. Iar, uneori, informaţia este pur şi simplu deplasată dintr-o parte în altă, fară a fi verificată în ceea ce priveşte corectitudinea sau relevanţa ei. Drept urmare, la un moment dat, publicul ajunge să citească acelaşi tip de informaţie, chiar dacă răsfoieşte ziare diferite, ajunge să privească acelaşi tip de emisiune de divertisment, la diverse posturi TV etc. Astfel, dacă i se repetă unui individ acelaşi lucru de mai multe ori, în cele din urmă, acesta ajunge să creadă în ceea ce i s-a spus, iar acea informaţie capătă statut de certitudine.

Totuşi, cea mai periculoasă formă de manipulare exercitată de către mijloacele de informare în masă moldoveneşti, la etapa actuală, este determinată de fragilitatea relaţiei mass-media-mediul politic. Aceasta face posibilă atât manipularea jurnalistului (căruia i se cere să scrie într-un anumit mod, să atace sau să laude pe cineva), cât şi a publicului (caz în care jurnalistul este un simplu instrument). Genul de jurnalism practicat în acest caz este numit de către publicistul Constantin Tănase, jurnalism guvernamental. „Există şi o asemenea „varietate" de „jurnalism", e practicat (sub acoperire) de o şleahtă de indivizi oploşiţi în presa (de toate genurile!) care slăvesc Puterea şi pe bravii ei conducători. Respectivele chifterişe ies seara la lumina ecranelor şi-şi laudă stăpânii, semnează (cu pseudonime) „editoriale" pe „portaluri de ştiri" plătite tot de aceştia. Acest tip de „jurnalism guvernamental" este extraordinar de nociv, fiindcă viciază morala publică, induce societăţii valori false şi spală creierii cu mesaje otrăvite " [6].

Aşadar, manipularea este o rătăcire a jurnalistuluipe un teritoriu străin menirii sale, iar consecinţele pot fi dezastruoase atât pentru public, cât şi

pentru cel care manipulează. Pe de o parte, mass-media riscă să piardă cel mai de preț dar primit din partea oamenilor de rând – încrederea. De cealaltă parte cei manipulați acționează necorespunzător situației, iau decizii greșite, devin vulnerabili și pot reacționa violent atunci când se simt privați de adevăr, ceea ce, evident, contribuie la „îmbolnăvirea" societății.

Referințe:

1. POPESCU, C. Dicționar explicativ de jurnalism, relații publice și publicitate. București: Tritonic, 2002.
2. *Dicționar enciclopedic român.* Bucureşti: Ed. Enciclopedică, 1993, vol.IV.
3. BRETON, Ph. *Manipularea cuvântului*. Iaşi: Institutul European, 2006.
4. EDWY, P. *Le droit de savoir*. Don Quichote éditions, 2013.
5. VIŞINESCU, V. *Jurnalism contemporan*. Bucureşti: Victor.
6. timpul.md,16 iunie 2014.

PROTECȚIA VIEȚII PRIVATE ÎN MASS-MEDIA: ABORDĂRI DEONTOLOGICE

Georgeta STEPANOV

Respectul vieții private și al demnității persoanei umane este unul din principiile deontologice de bază ale activității jurnaliștilor. Modul de abordare și de prezentare a informațiilor despre viața privată în presa scrisă și cea audiovizuală, însă, nu întotdeauna este bazat pe profesionalism și responsabilitate socială, cu toate că, „actul jurnalistic și publicistic din presa scrisă și cea audiovizuală constituie un act de creație a jurnalistului, când produsul este de calitate și respectă Codul deontologic al profesiei de jurnalist" [1].

Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova este documentul care conține principii exacte referitoare la protecția drepturilor omului, în general, și la viața privată, în particular, și care prevede în principiul 4.1 că „jurnalistul este dator să respecte dreptul la viața privată și demnitate al persoanelor" [2]. Conform principiului 4.2 al Codului, imixtiunea în viața privată este permisă numai atunci când interesul public în dezvăluirea faptelor prevalează în fața protecției imaginii persoanei.

Spre deosebire de normele de drept, prevederile deontologice fac distincție între viața privată a cetățenilor simpli și a persoanelor publice. Astfel, Codul deontologic recomandă instituțiilor mediatice să relateze „despre comportamentul privat al unei personalități publice, fără consimțământul acesteia, doar atunci când un atare comportament îi afectează capacitatea de exercitare a funcției publice" (principiul 4.3), iar „despre comportamentul privat al unei persoane private – doar dacă acest comportament tulbură ordinea publică sau încalcă drepturile altor persoane" (principiul 4.4) [2].

Prin mediatizarea cazurilor când acțiunile private ale persoanelor publice afectează exercitarea funcțiilor publice, mass-media aduce în discuție probleme sociale majore. Dar nu sunt rare cazurile când jurnaliştii, în procesul de reflectare a acestor subiecte, se axează prioritar pe persoana implicată, nu pe problema în sine, accentul fiind pus într-o măsură mai mare pe personalizarea materialelor şi mai puțin pe abordarea analitică a fenomenului social. Tocmai pentru că abordarea personalizată a problemelor conferă mai multă credibilitate materialelor, jurnaliştii nu întotdeauna respectă prevederile Codului deontologic şi recurg la publicarea datelor cu caracter privat, care nu au nimic comun cu acțiunile publice ale eroilor materialelor de presă. Această modalitate de mediatizare, însă, încalcă dreptul la viață privată, iar uneori, prin abordări subiective şi părtinitoare, şi dreptul la demnitate.

Abordarea bazată pe senzațional nu este una profesionistă, mai ales atunci când relatăm despre oamenii simpli. Cazul moldovencei care se presupune că ar fi fost violată la stațiunea Râşnov din România este elocvent în acest context [3]. Consiliul de Presă din Republica Moldova s-a autosesizat pe marginea reflectării mediatice a presupusului viol în şedința publică din 10 ianuarie 2012. În urma examinării materialelor jurnalistice publicate la această temă, Consiliul de Presă a constatat că au fost încălcate mai multe prevederi ale Codului deontologic al jurnalistului din Republica Moldova, printre care articolele 4.1; 4.2; 4.9 şi 4.11, şi a solicitat instituțiilor care au mediatizat acest caz să redacteze conținutul editorial al materialelor plasate pe site-uri şi să excludă informațiile şi imaginile care dezvăluie sau pot duce la dezvăluirea identității victimei; de asemenea, să se asigure că este respectat principiul prezumției nevinovăției în cazul persoanei bănuite de viol [4].

Nu sunt rare cazurile când instituțiile de presă, în goana după ratinguri şi tiraje, dar contrar bunelor practici jurnalistice, postează fotografii sau imagini în care personajul apare parțial dezgolit (anumite părți intime ale corpului acestuia) sau chiar gol. Jurnaliştii pun în circuitul informațional imagini ce reprezintă nuduri pentru a amplifica efectele relatărilor mediatice. Dar această practică este una vicioasă şi contravine prevederilor deontologice, or Codul deontologic (principiul 4.7) recomandă jurnaliştilor să proceseze electronic imaginile care reprezintă nuduri, pentru a proteja zonele intime. Divulgarea, fără temei legal, a informațiilor, fotografiilor despre viața personală, intimă a personajelor reprezintă grave abateri de la standardele jurnalismului de calitate şi serioase încălcări ale normelor de drept. Codul mai prevede (principiul 4.8) că imaginile trebuie să respecte realitatea cu acuratețe, iar procesarea electronică nu trebuie folosită pentru a crea o impresie falsă asupra persoanelor şi evenimentelor. Fac excepție colajele, care trebuie marcate ca atare [2].

În tendința de a mediatiza cât mai exact şi, respectiv, mai adevărat realitatea, dar şi din dorința de a atrage publicul, jurnaliştii deseori recurg la ima-

gini, care, de asemenea, pot afecta viaţa privată. Face deschideri, în acest context, principiul 4.5 al Codului deontologic al jurnalistului, care stipulează: „Jurnalistul nu va furniza publicului detalii morbide ale crimelor, accidentelor şi catastrofelor naturale sau detalii privind tehnicile de sinucidere. Aceleaşi reguli se aplică şi materialelor vizuale (fotografii, materiale video)” [2].

O zonă de risc sporit pentru jurnalişti este viaţa privată a persoanelor cu nevoi speciale. În mediatizarea problemelor sociale, în care se relatează despre persoanele social-vulnerabile sau care suferă de boli incurabile, este necesar ca jurnalistul să fie precaut la formulările pe care le utilizează, atunci când relatează informaţii cu caracter privat. Şi aceasta pentru a nu-i prejudicia pe cei care se află într-o situaţie vulnerabilă sau au suferit un şoc psihologic. Aceste categorii sociale trebuie tratate cu mult tact şi acurateţe, iar jurnalistul trebuie să opteze pentru o reflectare profesionistă şi echilibrată, abordând subiectele din perspectiva drepturilor şi a intereselor acestora. Jurnalistul este obligat să reflecte bine asupra imaginilor ce urmează a fi făcute publice, asupra detaliilor semnificative şi a celor ce nu sunt semnificative pentru fabula materialului, asupra posibilelor consecinţe cu care se va confrunta persoana după ce istoria lui va deveni publică. Doar o relatare echilibrată a vieţii private a simplului cetăţean demonstrează un comportament jurnalistic etic şi responsabil.

În jurnalism nu există o unanimitate de opinii privitor la răspunderea jurnaliştilor atunci când ei, în scriitura lor de presă, ating viaţa intimă a persoanelor, fie ele private sau publice. Unii jurnalişti explică încălcarea principiilor despre inviolabilitatea vieţii private prin rezonanţa socială şi interesul public sporit pentru asemenea cazuri. Ei încearcă să-şi justifice devianţele comportamental-profesionale susţinând ideea că viaţa cetăţenilor şi realitatea în care aceştia există constituie masivul informaţional brut pentru presă şi, respectiv, ei au dreptul, ba chiar obligaţia să reflecte necenzurat şi neredactat viaţa privată, tocmai pentru a putea corecta greşelile şi nedreptăţile sociale. Dar dacă jurnaliştii trebuie să acopere zona anormalităţii – spre a o corecta, ei sunt obligaţi să aibă permanent în vizorul lor şi zona normalităţii – spre a o proteja de abuzuri. Întru realizarea acestui deziderat, jurnaliştii trebuie să stabilească un just echilibru între interesul public şi cel privat, astfel încât materialele de presă despre viaţa cetăţenilor să poată genera înţelegerea şi corectarea nedreptăţilor, dar, totodată, să nu încalce dreptul la viaţă privată şi demnitatea acestora.

Referinţe:

1. *Actul jurnalistic, publicistic este act de creaţie*, 2013. http://uzp.org.ro/actul-jurnalistic-publicistic-este-act-de-creatie/
2. *Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova.* http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/imagini/cod1.pdf

3. *PRO TV*, 2012. http://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/tanara-din-republica-moldova-violata-intr-o-pensiune-din-rasnov-si-a-revenit-din-coma.html
4. *Decizii ale Consiliului de presă.* http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/fisiere/Cod_deontologic_al_jurnalistului_din_Republica_final.pdf

CREATIVITATEA ŞI PROCESUL DE CREAȚIE ÎN JURNALISM

Georgeta STEPANOV

Procesul de creație în jurnalism presupune „identificarea şi crearea produselor obiectiv-valorice”[1, p.24]. Întru realizarea acestui deziderat, jurnalistul pătrunde în esența lucrurilor, înțelege relațiile logice dintre acestea, le explică şi le interpretează, făcând, astfel, posibilă recepționarea optimală a produsului mediatic de către publicul cititor, spectator sau ascultător. Aceste activități de creație contribuie nemijlocit la formarea experienței, a schemelor perceptive, a sistemului de reprezentări, a competențelor profesionale generale ale jurnalistului. „Creativitatea nu este o capacitate psihică autonomă, ci este rezultanta organizării optime a unor factori de personalitate diferiți. Ea nu este o dimensiune în plus a personalității, ci efectul conlucrării unor procese psihice variate în condiții favorabile. Ca rezultantă a întregii personalități, creativitatea există numai sub forme specifice: creativitate artistică, ştiințifică, tehnică, jurnalistică (n.a) etc. Produsele creației pot fi reprezentări artistice, teorii, idei, tehnologii etc. Creativitatea este, deci, o disponibilitate, o potențialitate a personalității. Creația este manifestarea acestei disponibilități în condiții prielnice, transformarea în act a unei potențialități” [2].

Actul de creație este un proces irepetabil, or, niciodată „nu urmează un tipar unic, modalitățile de realizare a unui produs nou şi valoros pentru societate sunt variate, purtând amprenta personalității creative. Rezultatul evident al procesului de creație îl reprezintă creația. Creația este rezultatul convergenței factorilor cognitivi cu cei emoționali, motivaționali etc. Constelația acestor factori fiind extrem de complexă, putem asocia termenul de creație cu cel de gândire divergentă, care se caracterizează prin flexibilitate, fluență şi originalitate” [2].

În procesul de creație se realizează saltul calitativ al activității de cunoaştere a jurnalistului de la particular la general, sau invers, de la accidental la necesar, de la simpla constatare a existenței evenimentului sau fenomenului la interpretarea şi explicarea lui logico-cauzală. El se organizează ca un sistem multifazic, care include coordonate temporale: trecut, prezent şi viitor, şi coordonatele spațiale: local, național, internațional, şi care întotdeauna finalizează cu un produs cu caracter de noutate sau care conține elemente de noutate. „Un produs e nou dacă nu este simpla reproducere a unor produse

anterioare, dacă este un unicat, care poate va face obiectul unor reproduceri ulterioare. Un produs este valoros dacă prin el se rezolvă o problemă, sporeşte adaptabilitatea la mediu a creatorului/grupului său sau schimbă condiţiile existenţei acestuia"[2].

Procesul de creaţie în jurnalism are menirea să realizeze corelaţia între diverse momente, etape, elemente, stări etc. ale fenomenului. În acest sens, jurnalistul foloseşte informaţia despre trecutul evenimentului pentru a explica situaţiile care s-au creat în prezent, integrează informaţia despre trecutul şi prezentul evenimentului pentru a prognoza evoluţiile ulterioare ale lui. Actul de creaţie finalizează cu produse mediatice de tip predictiv, anticipativ, interpretativ, explicativ etc., care contribuie la elaborarea noilor modele, proiecte şi planuri ale acţiunilor sociale, în particular, şi a noilor configuraţii ale mediului înconjurător, realităţii sociale, în general. „Specificul procesului de creaţie în jurnalism presupune activităţi care extind limitele cunoaşterii. Tocmai acestea îi permit jurnalistului să identifice noile relaţii pe care le stabileşte sau în care există subiectul/obiectul cercetat, să determine şi să aplice un nou unghi de abordare a realităţii şi, în final, să creeze un produs jurnalistic original" [3, p.10].

Etapele şi obiectivele procesului de creaţie sunt determinate de diverşi factori obiectivi, între care: complexitatea şi amploarea evenimentului, politica editorială a instituţiei mass-media, nevoile informaţionale şi aşteptările publicului, intenţiile jurnalistului care rezultă din atribuţiile sale de funcţie etc. Specificarea acţiunilor pe care trebuie să le întreprindă un jurnalist, în funcţie de postul pe care îl suplineşte şi ca răspuns la atribuţiile sale de funcţie, duce la clarificarea obiectivelor de producţie şi, respectiv, la sporirea calităţii procesului mediatic.

„Credinţa în puterea şi măreţia cuvântului declanşează un război lăuntric ce dă naştere unei forţe, o energie creativă de neimaginat. În această situaţie, se poate spune, pe drept cuvânt, că orice vis poate deveni realitate, chiar şi atunci când este vorba despre arta scrierii. Totul este credinţă, voinţă, inspiraţie, perseverenţă şi îndrăzneală, indiferent de obstacolele pe care le întâmpini. Restul este pricepere şi talent" [4]. Or, acţiunile jurnalistului şi, respectiv, rezultatul acestora, depind nu doar de existenţa obiectivă a elementelor constitutive ale procesului de creaţie, ci şi de percepţiile personale ale jurnalistului. „Activitatea de creaţie a publicistului, – susţine cercetătorul N.M. Sciudrea, – se bazează pe unitatea indispensabilă a raţionalului şi a emoţionalului" [5, p.8].

În jurnalismul de informare, calitatea înaltă a produsului mediatic poate fi asigurată dacă jurnalistul se axează, în special, pe elementele constitutive ale evenimentului şi pe percepţiile lui curente în raport cu evenimentul propriu-zis. Pentru fiecare secvenţă de percepţii, jurnalistul selectează acţiunea care

va maximiza valoarea evenimentului, luând în calcul performanța informațiilor factologice de la eveniment, dar şi datele statistice existente. Prin urmare, actul de creație în jurnalismul de informare reprezintă procesul de mediatizare – sub forma noțiunilor şi constatărilor – a evenimentelor şi fenomenelor, în general, şi a însuşirilor acestora, în particular.

În jurnalismul de opinie, jurnalistul nu poate să se axeze doar pe informația factologică şi pe percepțiile lui de moment în raport cu evenimentul. Pentru redarea complexă şi multidimensională a evenimentului, pentru compensarea informațiilor incomplete sau incorecte şi/sau a circumstanțelor schimbătoare, el trebuie să se bazeze pe cunoştințele anterioare, dar şi să se documenteze, să analizeze mediul prin prisma parametrilor variabili, spațiali şi temporali. Informațiile utilizate în analiza mediatică a realității trebuie mereu actualizate pentru a reflecta schimbările, tendințele, percepțiile etc. În jurnalismul de opinie, calitatea înaltă a produsului mediatic poate fi asigurată dacă jurnalistul stabileşte toate acțiunile posibile ca răspuns la fiecare secvență de percepții posibile ale evenimentului. Raționalitatea are nevoie de o componentă de documentare – este necesar să ştim cât mai mult posibil despre mediu înainte de a lua o decizie rațională, dar şi de o componență analitică – pentru a identifica logica existențială a evenimentului şi a da aprecieri argumentate şi judecăți de valoare corecte. Prin urmare, actul de creație în jurnalismul de opinie reprezintă procesul de mediatizare – sub forma judecăților şi raționamentelor – a evenimentelor şi fenomenelor, în general, şi a însuşirilor acestora, a relațiilor legice, cauzale între ele, în particular.

Procesul de creație nu este o acțiune în linie dreaptă, ci apare ca un fenomen multiplu caracterizat prin restructurarea calitativă a mecanismelor şi principiilor comunicării informaționale. El se desfăşoară permanent în direcția evidențierii însuşirilor generale şi esențiale ale evenimentelor, tendințelor, fenomenelor şi este subordonat necesităților informaționale ale publicului.

Referințe:

1. TABIDZE, O.I. *Țennostnâi aspect tvorcestva*. B: *Voprosî filosofii,* 1981, № 6, c.124.
2. POP, Codruța Liliana. Rolul creativității şi al procesului de creație în conturarea personalității creative. În: *Răsunetul. Cotidianul bistrițenilor de oriunde*, 06.12.2009. http://www.rasunetul.ro
3. KIM, M.N. *Jurnalistica. Metodologhia jurnalistskogo tvorcestva*. Sankt-Peterburg: Izdatelistvo Mihailova V.A., 2004.
4. POPA, Ştefan. *Reporterul, prin actul creației, are părtăşie cu veşnicia*. În: *Lumina*, 26.10.2013. http://www.ziarullumina.ro
5. SCIUDREA, N.M. *Âsteticeskie osobennosti publițisticeskogo tvorcestva* /Autoreferat al tezei de doctor. AKD, Kiev, 1985, p.14.

ACTIVITATEA PROFESIONALĂ A JURNALISTULUI

Mihai LESCU

Noile tehnologii informaționale, multiplicate de interesele şi exigențele publicului cititor/tele-radio-spectator, au diversificat în ultimul timp substanțial suporturile tehnice şi editoriale de prestare a serviciilor informaționale, ducând concomitent la apariția de noi media. Toate acestea au impus pe parcurs o diversificare substanțială a produselor de presă/materialelor, fie că acestea sunt centrate pe informație, pe divertisment sau pe documentare, fapt ce a lărgit sfera de acțiune a jurnaliştilor.

În acelaşi timp, schimbări majore s-au produs şi în structura actorilor profesionişti din domeniul mass-media. Alături de jurnalişti azi întâlnim: realizatori, animatori, producători, programatori, editori, angajați ai unor firme publicitare şi de anunțuri [1]. Apariția diverşilor actori profesionişti nu a făcut altceva, decât să scoată şi mai mult în evidență rolul substanțial, care revine jurnalistului în sistemul mass-media.

Într-o viziune de sinteză, jurnalismul reprezintă creație intelectuală, ce are caracter spiritual şi cultural, servind interesului public al societății. Activitatea jurnalistică în societatea contemporană este desfăşurată de către persoane fizice, care au dobândit calitatea de jurnalist. Rezultând din mai multe definiții, acesta este un specialist care îşi asumă independent responsabilitatea publică morală şi legală de a aduce la cunoştința cetățenilor, prin produse jurnalistice, informații de interes public.

În virtutea diversificării şi extinderii ariei de activitate profesională a jurnaliştilor, a apropierii ei de noi domenii de explorare umană şi răspunzând doleanțelor practicienilor mass-media, Facultatea de Jurnalism şi Ştiințe ale Comunicării, de la USM – facultate cu cele mai bogate tradiții în domeniu din țară, şi-a revăzut şi restructurat planurile de învățământ, stabilind suplimentar ore practice şi de laborator, incluzând la Ciclul I, Licență, mai multe discipline orientate spre specializarea studenților-jurnalişti pe diferite segmente economice şi social-politice.

În virtutea preocupărilor sale profesionale, prevăzute de Codul deontologic, jurnalistul este persoana care îşi câştigă mijloacele de trai prin colectarea, redactarea şi publicarea de informații referitoare la fapte şi evenimente de interes public [2]. Dar, totodată, acesta urmează să țină seama că societatea noastră este una cu o foarte mare cantitate de informație, difuzată pe diverse canale, fiind numită *societate informațională,* unde oamenii au competența de a folosi tehnologia informațională.

Mass-media chiar dacă şi ocupă un loc important în viața cotidiană, ele nu sunt singurele mijloace de comunicare pentru public. Impactul mass-media cu publicul depinde de capacitatea acestuia de prelucrare a informației. Surse-

le media oferă zilnic o mare cantitate de informaţie, dar oamenii nu pot să o asimileze în întregime, fiind nevoiţi să selecteze ceea ce este oportun pentru ei. Sistemul nervos central prelucrează doar un procent din informaţia primită. Selectivitatea este *de facto* şi motivată [3]. Selectivitatea exprimă tendinţa publicului de a selecta informaţia conform predispoziţiilor, iar selectivitatea motivată este selecţia conştientă. În acest context, jurnalistul trebuie să dispună de capacităţi profesionale de a efectua pesonal selectivitatea motivată/ conştientă a informaţiei ţinând seama de publicul-ţintă căruia îi este adresată publicaţia periodică/emisunea.

Breasla jurnaliştilor de la noi (ca şi din alte ţări) este populată cu o mare varietate de tipuri umane şi profesionale. În scopul de a-şi soluţiona mai operativ şi mai uşor problemele legate de activitatea de creaţie şi pe cele de apărare şi promovare a valorilor democratice în societate, de formare a unui front comun de luptă împotriva corupţiei, fărădelegii, încălcării dreptului privind accesul la informaţie şi a libertăţii de exprimare, aceştia s-au înregimentat în diferite organizaţii de creaţie şi neguvernamentale: Uniunea Jurnaliştilor din Moldova, Asociaţia Presei Electronice, Asociaţia Presei independente, Centrul „Acces-info", Centrul de Jurnalism Independent, Centrul de Investigaţii Jurnalistice ş.a. E un lucru normal, fiindcă orice persoană care îmbrăţişează o carieră îşi doreşte să fie recunoscută ca profesionistă a domeniului.

În literatrura de specialitate întâlnim numeroase definiri ale profesiilor, dar cea pe care o propunem în continuare pare să fie apropiată mult specificului activităţii noastre profesionale. *O profesie este o ocupaţie pe care o au mai multe persoane organizate voluntar să îşi câştige existenţa prin slujirea directă a unui anumit ideal într-un mod moral permisibil, dincolo de ceea ce le cere nemijlocit legea, piaţa şi morala comună* [4]. Profesionalizarea care marchează evoluţia modernă a jurnalismului conduce la poziţionarea socială a jurnaliştilor în sfera elitelor, deoarece cu ajutorul şi prin activitatea asiduă a lor, presa devine o adevărată putere în stat.

Alături de măiestria de creaţie/profesională, a face jurnalism înseamnă a-ţi asuma responsabilitatea faţă de publicul pentru care scrii. Înseamnă a adera la nişte valori şi norme profesionale. Avem în vedere etica profesională şi deontologia. Dar termenii în cauză, de la o vreme, irită profesioniştii presei. Totuşi, un consens minim de comportament se impune, aşa încât a apărut un nou concept, cel de „controlul calităţii", care cuprinde deopotrivă etica, morala şi deontologia. [5]. Această nouă sintagmă, apărută recent pe piaţa media, pare că îi satisface pe toţi din sistem: jurnalişti, patroni şi editori. Dar la aceasta vom mai reveni.

Referinţe:

1. LIBOIS, B. Médias. In: *Dictionnaire d'éthique et de philosophie morale*. Paris, 1996.
2. *Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova*. Chişinău, 2011, p.4.

3. CULLENBURG, Van J.J., SCHOLTEN, O. NOOMEN, G.W. *Ştiinţa comunicării*. Bucureşti, 1970, p.241.
4. DAVIS, Michael. Is Higher Education a Prerequiste of Profession? In: *International Journal of Applied Philosophy*, vol 13: 2, 1999, p.139.
5. CERCELESCU, Carmen-Monica. *Regimul juridic al presei*. Bucureşi, 2002 p.18.

IMPERATIVELE PUBLICISTICII DABIJIENE

Mihai LESCU

...Avem în ţară peste 200 de publicaţii periodice. Acestea depăşesc de aproape zece ori numărul ziarelor şi revistelor cu difuzare republicană de până la restructurare. În redacţiile lor activează acum zeci de ziarişti/ publicişti/ scriitori, care îşi fac cinstit datoria de cronicari ai timpului, însă cărţi de publicistică nu prea avem. Motive sunt divese, dar principalul este că ziariştii din presa scrisă de la noi conştientizează faptul că nu tot ce zboară se mănâncă. Or, cum atenţionează savantul şi scriitorul Ion Ciocanu, prin publicistica scriitoricească „nu trebuie să se înţeleagă orice intervenţie a poetului sau prozatorului în presă, la radio şi televiziune, ci numai operele de cugetare, de atitudine şi neapărat de simţire profundă şi de nivel artistic, adică intervenţiile demne de scriitorul autentic" (Ion Ciocanu. *Din frământul necunten al vremilor*. Chişinău, 1988, p.3).

Am făcut această remarcă, deoarece la noi aproape fiecare scriitor, cum menţionează şi Ion Ciocanu, a fost sau continuă să fie şi ziarist, gazetar propru-zis. În acest sens, exemplu ne serveşte şi scriitorul-academician Nicolae Dabija, care de 29 de ani este redactor-şef al hebdomadarului *Literatura şi Arta (LA)*, pe care îl citim cu interes şi la care scriem/colaborăm cu toţii – scriitori, jurnalişti, oameni de artă şi de cultură, politicieni... Dar, ziceam, că oricât de mare ar fi ispita scrisului multora, peste toate rezistă timpului nu atât cantitatea, cât calitatea cuvintelor „îmbrăcate în uniformă" de text gazetăresc, care au dreptul să vadă lumina tiparului şi în cărţi de autor sau în culegeri tematice.

În ultimii ani la noi, în mare parte, numai scrierile publicistice ale lui N.Dabija îşi găsesc materializare în cărţi aparte, dovadă a faptului că aparţin penei inspirate a unui „scriitor autentic", concluzia lui Ion Ciocanu, deoarece instrumentul de lucru al scriitorului-academician şi atunci când practică genurile jurnalistice este în permanenţă metafora, digresiunea preponderent lirică. Aceasta, însă, nici pe departe nu înseamnă că scriitorul devine prizonierul exprimării frumoase fără conţinut de idei şi lipsit de mesaj social. Or, tot în acest context, e cazul să ne întrebăm prin ce se deosebeşte publicistica lui N.Dabija de a altor scriitori şi jurnalişti de la noi, dacă trezeşte interes viu în rândurile publicului-cititor? Unul din motive ar fi că scrierile

sale se disting prin teme actuale de rezonanţă social-politică luate în dezbatere, prin limbajul metaforic şi liric, prin intensitatea şi temeinicia modului de abordare şi argumentare a concluziilor formulate, prin dialogul sincer şi cumpătat, alteori ofensiv, pe care N.Dabija îl are în permanenţă cu cititorii. Această concluzie o facem în baza examinării editorialelor şi articolelor de problemă din ultimii ani apărute în *Literatura şi arta*, cât şi a cărţilor de publicistică ale lui N.Dabija: *Pe urmele lui Orfeu* (1983), *Icoană spartă, Basarabia* (1998), *Vai de capul nostru!* (2001), *La Est de Vest* (2001), *Însemnări de pe front sau Scrisori din Basarabia* (*2002*), *Bezna vine de la Răsărit* (2005), ca să amintim dor câteva din cele 18 titluri.

Demult, creaţia publicistico-eseistică a lui N. Dabija a devenit obiect şi subiect de studiu atât în cadrul universitar, cât şi în mediul academic. N.Dabija este unicul scriitor şi jurnalist contemporan de la noi în baza creaţiei publicistice şi eseistice a căruia a fost elaborată o teză de doctor în ştiinţe, autor – neobosita cercetătoare Nina Corcinschi, care mai apoi i-a consacrat şi o monografie: *Poezie şi publicistică. Interferenţa limbajelor* ce a văzut lumina tiparului în 2008 la Chişinău. În această lucrare, Nina Corcinschi specifica: „Problemele sociopolitice şi culturale sunt subiecte pentru care publicistul Nicolae Dabija manifestă un interes major şi pe care le tratează cu mare curaj cetăţenesc, opunând rezistenţă minciunii şi înstrăinării de istorie şi neam. Publicistul readuce în actualitate problema limbii, a istoriei, a culturii naţionale, promovează valorile autentice româneşti (indispensabile, de altfel, în tendinţa moldovenilor de a se integra în civilizaţia europeană, care mizează pe factorul umanistic, spiritual, pe respectarea identităţii naţionale a fiecărui popor). Publicistica lui, cu puternice rezonanţe în epocă, prezintă interes nu numai în contextul tranziţiei. Prin importanţa temelor abordate, dar şi prin plasticitatea mijloacelor de expresie, acestea au atât valoare actuală, imediată, cât şi importanţă general-umană care le asigură rezistenţa în timp” (p.54).

În mare parte, activitatea rodnică pe tărâmul publicistic N. Dabija o datorează hebdomadarului *Literatura şi Arta*. În acest context, referindu-se la profesia de gazetar, el remarca într-un interviu că: „Ziaristica este poate una din cele mai frumoase meserii şi pentru mine această profesie de ziarist şi de scriitor se identifică cu săptămânalul *Literatura şi Arta*”, recunoscând că a avut şi articole pentru care a fost blamat, criticat, denigrat, dar, zice el, „adevărul trebuie să-l spui fără să te gândeşti că acel articol va plăcea sau nu. Adevărul trebuie rostit chiar dacă este dureros”.

De ani buni, nici un număr al acestei publicaţii periodice nu vede lumina tiparului fără de materiale ce poartă semnătura redactorului-şef. În acest context, scriitorul-academician Mihai Cimpoi consemna că *Literatura şi Arta* se citeşte de la editorialele lui Nicolae Dabija, care sunt adevărate exerciţii de înviorare a spiritului în dimineţile de joi... În această lume româno-

basarabeană uitată de Dumnezeu, sortită experimentelor de tot felul – politice, economice, sociale, ecologice, lingvistice, plurietnice, demografice etc. –, hărăzită veşnicei neuniri din cauza dihoniilor şi ambiţiilor partidare, ele sunt ca nişte iradieri magnetice călăuzitoare" (*LA,* 10 iunie 2008).

Una din cele mai importante preocupări ale lui N.Dabija este grija pentru educaţia generaţiei tinere. Astfel, alături de alte cărţi de publicistică, ce însumează câteva mii de pagini, N.Dabija scrie o carte de eseuri şi articole publicistice de aproape 500 de pagini, intitulată *În căutarea identităţii. Istoria neamului Românesc din Basarabia povestită pentru copii,* care vede lumina tiparului la Chişinău, în 2002, la grupul editorial „Litera", în colecţia „Biblioteca şcolarului". Această carte este istoria Neamului, adusă de către scriitorul-academician la cunoştinţa elevilor, dar (de ce să nu recunoaştem?) şi a părinţilor lor, deoarece, remarcă autorul: „Un om care cunoaşte istoria universului, istoria lumii, dar nu-şi cunoaşte istoria Patriei, nu cred că poate fi considerat un om cult. A cunoaşte istoria înseamnă a ne cunoaşte strămoşii, precursorii. A cunoaşte istoria înseamnă a ne cunoaşte pe noi înşine" (p.14). Articolele şi eseurile din această carte îi fac pe tinerii cititori să reuşească descoperirea tainei sufletului, taină ce se compune din Dragoste, Patrie, Neam, Demnitate.

Publicistica lui N.Dabija rămâne astfel tributară idealurilor sociale, alimentându-şi iluzia de a fi în permanentă căutare de diverse strategii discursive: „Noi, spre deosebire de unele naţiuni mai tinere, nu trebuie să ne născocim strămoşii. Pentru că îi avem. Dar îi cunoaştem? Ştim faptele lor? Le apreciem la justa valoare?" – ne întreabă şi se întreabă autorul, scrierile publicistice ale căruia se remarcă prin actualitatea, profunzimea şi importanţa mesajului, prin caracterul adecvat, atractiv şi incitant al procedeelor de creaţie.

Contrar afirmaţiei lui Nicolae Dabija, că el este cel „născocit de poeme", la lectura operei sale publicistice permanent descoperim cu mare satisfacţie că eseurile, schiţele şi articolele, publicate în presă sau adunate în cărţi, sunt şi ele nişte poeme în proză ale sufletului autorului, care exprimă bucuriile şi tristeţile, împlinirile şi regretele lui. Poezia şi publicistica se regăsesc şi se îmbină fericit în creaţia lui N. Dabija, tot aşa cum formează un singur gând şi o singură simţire, la întâlnirea lor, scriitorul şi jurnalistul din el. Nu întâmplător critica literară şi de la noi, dar şi din România, când se pronunţă asupra mesajului civic al poeziei dabijiene, o examinează în contextul publicisticii lui, considerând-o continuarea firească a celei dintâi, ca să se întâmple întocmai invers, atunci când în prim-plan este scoasă şi luată în dezbatere publicistica aujtorului, motivându-se că de data aceasta poezia este acea care încununează mesajul civic, pe care vrea să-l transmită semenilor săi scriitorul-tribun. Anume în aceasta şi constă farmecul creaţiei lui N. Dabija, care nu cunoaşte restricţii, ci numai posibilităţi, care nu este umbrită de

ambiția de a trișa lucrurile din frică sau din interese conjuncturiste, având în același timp menirea de a pune degetul pe rană, de a spune adevărul adevărat despre trăitorii acestui meleag, pe care vrea să-i vadă demni de înaintașii lor și stăpâni adevărați la ei în țară.

Zămislită sub semnul înaltei responsabilități civice față de destinul semenilor săi, publicistica lui Nicolae Dabija rămâne a fi una de ofensivă, care pune în dezbatere cele mai actuale probleme ale contemporaneității, obținând pe această cale, la fel ca și poemele sale, interesul și simpatia publicului-cititor de pe ambele maluri ale Prutului.

PREOCUPĂRILE EDITORIALE ALE REVISTEI *КИШИНЕВСКИЕ ЕПАРХИАЛЬНЫЕ ВЕДОМОСТИ (BULETINUL EPARHIEI CHIȘINĂULUI)* DIN ANUL 1913

Andrei DUMBRĂVEANU

Anexarea la Imperiul Rus, în 1812, a circa jumătate din teritoriul principatului Moldovei, numit ulterior Basarabia, a produs schimbări în regiunea supusă nu numai în viața socială, economică, politică, culturală, dar și în cea spirituală. Autoritățile imperiale au elaborat și au implementat treptat un program de asimilare și rusificare a etnicilor români care la 1812 constituiau 95% din populație, limba română fiind exclusă din viața oficială, din învățământ și comunicare. Mitropolia Moldovei a fost dezmembrată, la 25 septembrie 1813 a fost creată Arhiepiscopia Chișinăului și Hotinului, subordonată canonic Bisericii Ortodoxe Ruse, în stăpânirea ei aflându-se și bisericile ortodoxe de dincolo de Nistru, zona orașelor Tiraspol, Dubăsari, Analiev, Ovidiopol, Odesa, peste care se extindea mai înainte justiția bisericească de dincolo de Nistru a Mitropoliei Proilavei.

La 30 septembrie 1813, la Chișinău este înființat seminarul teologic, prima școală a bisericii sub dominație rusească. La 25 septembrie 1813, mitropolitul Gavriil Bănulescu Bodoni solicită Sfântului Sinod construirea unei tipografii în scopul tipăririi cărților bisericești, necesare în întreaga regiune – „Tipografia eparhială moldovenească”, care este oficial inaugurată la 31 mai 1814. Tipografia a avut o importanță indiscutabilă la propășirea spirituală, cărțile religioase tipărite la Chișinău se răspândeau atât în Basarabia, cât și peste Nistru și peste Prut, în toate zonele populate de români. Între anii 1814-1821, pe timpul vieții lui Garvriil Bănulescu Bodoni au fost tipărite peste 20 de titluri de carte în circa 20000 de exemplare în limba română. Catehismul, Molitvenicul, Psaltirea – toate traduse din limba rusă în română, sub îngrijirea însuși a mitropolitului Gavriil. În 1817 apare Noul Testament, cărți despre „datoriile preoților” – *Bucoavne*. În 1858 apare

primul ziar oficial al Bisericii din Basarabia *Vestitorul Eparhiei Chişinăului şi Hotinului,* cu text paralel în română şi rusă. În 1870, Tipografia Eparhială din Basarabia a fost închisă, activitatea ei fiind preluată abia la 25 aprilie 1905. Prima revistă din Basarabia apare la 1 iulie 1867 sub denumirea *Кишиневские Епархиальные Ведомости*, fiind ediția bilingvă cu text paralel rus-român, care-şi menține acest format până în anul 1871. Din acest an şi până în 1917, când a văzut lumina tiparului ultimul număr *Foaia Eparhiei Chişinăului*, s-a editat numai în limba rusă, în total fiind tipărite circa 1500 de numere. În 1913, Arhiepiscopia Chişinăului şi Hotinului sărbătorea aniversarea de un secol de luare a Bisericii basarabene sub jurisdicția Patriarhiei ruse. În diversitatea tematică abordată în redacția revistei se evidențiază predilecția pentru materialele cu caracter istoric: 1) *Istoria schitului* Rudi, autor, preot Feodosii Feodorov (nr. 27 din 7 iulie, p.1127-1146); 2) *Creştinismul în Basarabia*, schiță istorico-ecleziastică dedicată aniversării de o sută de ani ai Eparhiei Chişinăului, autor Alexei Mateevici. Este un eseu pe care nu l-am găsit menționat în lucrările bibliografice ale poetului, a fost scris şi publicat în *Buletinul Eparhiei Chişinăului* în perioada când studia la Academia Teologică din Kiev, şi după cum mărturisea un coleg: „Mateevici trăia ca într-o beție a cititului". Sursele ştiințifice la care face trimitere autorul denotă accesul lui la lucrări ştiințifice profunde, actuale şi diverse.

3) *Edictul de la Milano şi importanța sa istorică*, autor, preot Ateogen Postolachi (nr.35 din 1 septembrie, p.1335-1341).

4) *Fosta cetate Ismail şi monumentele ei*, autor Petre Rolomoițov, membru activ al Societății pentru Istorie şi Antichități din Odesa (nr.36-37,38,39 din 6,15,22,29 septembrie, p.1377-1403; 1432-1436; 1453-1465; 1498-1511).

Revista *Кишиневские Епархиальные Ведомости* apare în ultimul an de pace, 1913. Revista convingea că mai bun decât Imperiul Rus nu este nicăieri un alt imperiu, căci Rusia asigură bunăstarea şi ordinea, şi liniştea, şi echitatea. Acesta este mesajul ce răzbate printre rândurile cu tematică istorică.

PUBLICISTUL GHEORGHE MALARCIUC – EXPONENT AL REZISTENȚEI BASARABENE

Andrei DUMBRĂVEANU

Conform istoriografiei sovietice, în RSS Moldovenească, după 1940 nu a existat nicio rezistență față de puterea bolșevică. În accepția cercetătorilor istoriei de factură comunistă, poporul moldovenesc a așteptat decenii la rând să fie „eliberat", iar în Siberia au fost deportați: chiaburi, dușmani politici și de clasă.

În 1966, regizorul Valeriu Gajiu lansează filmul „Gustul Pâinii". Pentru prima oară sunt reproduse întocmai scene din viața satului basarabean, cuprins de foametea anilor 1946-1947, de frământări și incertitudini. Pe ecran apar chipuri verticale, ce opun rezistență și nu vor să recunoască „eliberatorii". Ivan Bodiul, prim-secretar al CC PC din RSS Moldovenească, a fost sunat de omologul său din Lituania ca să-l felicite pentru „un film bun". Printre altele, lituanianul i-a zis: „Ați avut și voi, comuniștii moldoveni, de luptat cu *contra*, nu numai noi, lituanienii. „Gustul pâinii" vorbește despre elementele naționaliste la fel ca și filmul nostru „Nimeni nu dorea să moară". Noi, lituanienii, și voi, moldovenii, împărțim unul și același destin". Această discuție l-a pus în gardă pe Ivan Bodiul.

La începutul anilor '70, I.Bodiul a declanșat procesul experimentărilor agricole. R.S.S. Moldovenească, regiunea cu cele mai fertile soluri și condiții climaterice favorabile, a fost declarată poligon experimental pentru cercetătorii agricoli din U.R.S.S. Au fost desecate bălțile râurilor Răut, Nistru și Prut. A fost anunțată industrializarea și intensificarea agriculturii. Fermele mici au fost declarate ca atavism al trecutului, iar în locul lor au apărut complexe zootehnice cu șepteluri de până la 50 de mii de animale, concentrate la o singură întreprindere, terenurile agricole ale colhozurilor mici cu livezi și viță-de-vie autohtonă, rezistente la boli și dăunători, au fost restructurate, unite în complexe industrial agrare cu suprafețe de mii de hectare, cultivate cu monoculturi, ce necesitau prelucrări cu chimicale în cantități mari, dăunătoare mediului și sănătății populației. Ca să nimicească din start orice eventuală opoziție, I.Bodiul a pornit lupta cu „elementele naționaliste", reprezentanți ai tinerii intelectualități, educați de regimul sovietic, dar care proveneau din oameni cu știință de carte ai Basarabiei interbelice. În iarna anului 1970, CC PCM formează o comisie compusă din T.Stahii, M.Pleșco și Hudeacov, pentru a cerceta activitatea studioului „Moldova Film". Timp de două luni, membrii comisiei investighează activitatea cineaștilor, după care întocmesc un raport – *Informație cu privire la erorile serioase în activitatea directorului studioului cinematografic Moldova-film, tov. L.G. Mursa*. În raport sunt supuse criticii mai multe produse cinematografice, activitatea lui

Leonid Mursa, director al studioului „Moldova-film”, dar şi a lui Petru Molodeanu, redactor principal şi secretar al organizaţiei de partid al studioului. Au fost analizate de pe poziţii bolşevice şi apreciate ca lipsite de fond ideologic, de valoare artistică mobilizatoare a maselor truditoare, filmele de ficţiune: „Gustul Pâinii” (scenariu şi regie – V.Gajiu), „Ultima lună de Toamnă” (scenariu – I.Druţă, regie V.Derbiniov), „Poienele Roşii” (scenariu şi regie – E.Loteanu), „Se caută un paznic” (scenariu – V.Ioviţă, regie – Gh.Vodă, imagine – P.Balan), documentarele: „Piatră, piatră”, „Fântâna” (scenariu şi regie – V.Ioviţă, imagine – P.Balan), „Malanca” (scenariu şi regie – V.Ioviţă, imagine –I.Bolboceanu), „Bachus” (regie – A.Codru). Comisia i-a criticat pe autorii de scenarii Gheorghe Malarciu, Constantin Condrea, Vlad Ioviţă.

În baza raportului a fost convocată o şedinţă a biroului comitetului central al PCM, care a adoptat o hotărâre, în care se menţionează „slăbiciunea conducătorilor” şi „infantelismul” lor politic, motive din care „se scriu azi scenarii, se montează filme cu caracter naţionalist”, prin intermediul cărora, pe fundalul unei duşmănii evidente faţă de alte popoare, se încurajează exclusivismul naţional. Printre cei care au fost siliţi să părăsească studioul se afla publicistul, dramaturgul şi cineastul Gheorghe Malarciuc, redactor la „Moldova-Film”. Avea doar 36 de ani, dar reuşise să se pună în poară cu bolşevicii din RSS Moldovenească. Mai întâi a fost admonestat cu toate consecinţele de rigoare în 1959, când era redactor-şef la revista *Scânteia leninistă*. În societate se producea dezgheţul după o lungă şi feroce dictatură stalinistă, Nchita Hruşciov a făcut ca să se încălzească relaţiile între oameni, să se trezească în ei simţămintele libertăţii, ale demnităţii şi ale cunoaşterii adevărului. Gheorghe Malarciuc a folosit timpul favorabil deschiderii şi a stabilit legături de colaborare cu revista *Cravata Roşie* de la Bucureşti. Împreună cu omologul său, V.Făgărăşeanu, editează un număr comun al ambelor publicaţii. La Chişinău, în pagina destinată copiilor, apar câteva generice cu caractere latine, lucru nemaiîntâlnit în ziaristica din RSS Moldovenească. Tot atunci vede lumina tiparului *Din moşi strămoşi* – o culegere de nuvele istorice pentru copii şi adolescenţi. *Din moşi strămoşi* până în prezent rămâne una dintre cele mai bune cărţi de educaţie patriotică a copiilor, editată în Basarabia, un model de literatură cognitiv-istorică scrisă cu dragoste şi simţăminte. Caracterele latine din revista *Scânteia leninistă* şi unele nuvele istorice cuprinse în ediţia *Din moşi strămoşi* au provocat mânia cerberilor ideologi ai partidului comunist. Gheorghe Malarciuc a fost etichetat „naţionalist”, i s-a dat „carnet de lup” şi timp de patru ani a fost şomer. Abia în 1963 este angajat ca redactor în secţia de scenarii la studioul „Moldova-Film”.

La Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească, desfăşurat în octombrie 1965, mai mulţi participanţi au abordat probleme de interes naţional, în special problemele limbii şi ale grafiei latine. Printre cei

etichetați ca „naționaliști”, alături de Mihai Cimpoi, Aureliu Busuioc, Ion Druță, îl găsim şi pe Gheorghe Malarciuc. La începutul anilor ’70, Gheorghe Malarciuc avea deja imunitate. Relațiile de lucru pe care şi le-a făcut, fiind redactor şi scenarist la studioul „Moldova-Film”, scriitor cu poziție civică în RSS Moldovenească, l-au apropiat de adevărați intelectuali ai culturii ruse: Andrei Tarcovschi, Leonid Leonov, Valentin Rasputin, Kapitolina Kojevnicova, Iurii Cernicenco. La începutul anilor ’70, este angajat corespondent special al săptămânalului *Литературная Газета (Gazeta Literară)*, organ de presă al Uniunii Scriitorilor din URSS.

Ne-am întâlnit în octombrie 1983, el consacrat deja, cunoscut, înverşunat luptător pentru adevăr şi dreptate, şi noi câțiva romantici ambițioşi, A.Sefer, V.Romanciuc, I.Anton E.Șatohina, L.Belâi, V.Guțu, Gh.Lupuşor, uniți de ideea protecției mediului natural. Ca nimeni altul dintre publiciştii basarabeni, el a înțeles ce înseamnă catastrofa ecologică, a înțeles că în fața ei toate celelalte nu mai au rost. Este unul dintre fondatori şi preşedinte al primei organizații neguvernamentale de mediu din R.Moldova – „Acțiunea verde” (AVE). Contribuie la apariția publicației de mediu *Natura*. Din 1990 este preşedinde al Mişcării Ecologiste din Moldova. În 1992, împreună cu alți colegi: D.Margine, N.Comanici, M.Vavelschi, N.Pogolşa, I.Fulga. M.Ciuhrii, L.Voloşciuc, N.Opopol, S.Bozbei, T.Melnic, convoacă primul Congres şi constituie Partidul Ecologist „Alianța verde” din Moldova, a doua formațiune politică înregistrată oficial la Ministerul Justiției.

La 30 noiembrie 1992, pleacă subit pe drumul neîntoarcerii. La 6 iunie 2014 ar fi împlinit 80 de ani. Era ca un gorun de pe stâncile nistriene. Zbuciumul vremii l-a răpus la doar 58 de ani, prematur pentru vârsta unui gorun.

EDITOLOGIA *VERSUS* ŞTIINȚELE FILOLOGICE

Vasile MALANEȚCHI

În accepția sa comună, *filologia* este o „disciplină care studiază limba şi literatura unuia sau a mai multor popoare” [1]. Dicționarele mai vechi o definesc ca fiind o „ştiință care se ocupă cu studiul culturii scrise a popoarelor”, precizându-se şi aria ei de cuprindere: „studiul textelor vechi şi al limbii în care sunt scrise acestea” [2]; „studiul textelor vechi şi al operelor literare din punct de vedere al limbii, al influențelor suferite, al modului în care ni s-au transmis şi al autenticității, precum şi cu editarea lor” [3]. DEXI reține pentru partea constatativă aceeaşi formulă („ştiință care se ocupă cu studiul culturii scrise a popoarelor”), dar nuanțează definiția şi suplimentează conținutul semantic prin indicația „ansamblu de ştiințe sociale care se ocupă cu studiul limbii şi creației literare a unor popoare” [4].

Precizarea de mai sus este cât se poate de oportună în contextul în care suntem interesaţi de stabilirea naturii raporturilor existente între *filologie* ca „ansamblu de ştiinţe sociale” şi *editologie* ca ştiinţă a editării cărţilor. Fără a intra în detalii cu privire la disciplinele care ţin de studiul limbii, pe de o parte, şi la cele preocupate de studiul literaturii [5], pe altă parte, să vedem care dintre ştiinţele filologice au efectiv tangenţă cu editologia. Or, este indubitabil, că aceasta se intersectează cu unele domenii ale filologiei pe câteva din palierele genurilor sale de activităţi practice.

Unul dintre acestea este *textologia* – o disciplină aplicată la studiul comparat al textelor unor opere literare sau de altă natură pentru stabilirea versiunii definitive corecte, autentice, în vederea (re)publicării operelor respective în ediţii postume [6]. În limba română, termenul vine din rusescul *tekstologhia* şi a fost propus în 1928 de B.V. Tomaşevski (1890-1957) în lucrarea *Писатель и книга: Очерк текстологии*. În viziunea savantului, textologia face parte din ştiinţa literaturii [7], drept care a examinat-o din această perspectivă, aplicând-o în procesul de pregătire pentru tipar a primei ediţii sovietice, într-un volum, a operelor lui A.S. Puşkin (1924). În acest context, ţinem să precizăm că, în calitatea sa de cercetător ştiinţific la Institutul de Literatură Rusă (Casa Puşkin) din Leningrad al Academiei Ruse de Ştiinţe, B.V. Tomaşevski a participat la alcătuirea şi redactarea ediţiilor academice de opere ale lui F.M. Dostoevski, A.N. Ostrovski, de scrieri alese ale lui A.P. Cehov, a ediţiei academice de opere complete ale lui A.S. Puşkin (1937-1949).

Şi acad. D.S. Likhachev (1906-1999) a fost preocupat de textologie tot din considerente de ordin practic. Savantul a adus o contribuţie majoră la dezvoltarea acestei discipline [8], ediţia definitivă – postumă – a cărţii sale „Текстология” [9] fiind considerată drept „o lucrare de pionierat în ştiinţa filologică rusă întreprinsă în scopul sistematizării problemelor textologice puse în faţa cercetătorilor literaturii din perioada de până la Petru I şi a metodologiei soluţionării lor”. D.S. Likhachev afirmă răspicat că, „textologia nu este o disciplină auxiliară chemată să elaboreze tehnica editării textului, ci o ştiinţă independentă având sarcina să se ocupe de istoria textului unei scrieri” şi că „numai după ce istoria textului a fost studiată pe de-a întregul, în baza tuturor copiilor accesibile, se va putea stabili cu exactitate câte versiuni există, care dintre ele urmează să fie editată, care altele mai prezintă interes în vederea stabilirii textului final şi ce modalităţi de editare vor fi aplicate” [10].

La rândul său, *textologia* recurge adesea la modalităţi de abordare comune cu ale altor ştiinţe filologice, precum este, bunăoară, *stilistica*, atunci când se pune problema identificării autorilor sau a surselor primare din care s-au inspirat aceştia, a datării şi atribuirii cronologice a unor scrieri, dat fiind faptul că stilul se cristalizează în funcţie de gradul de evoluţie a limbii

utilizate, de concepția filozofică şi de experiența de viață ale autorului, de felul şi de întinderea culturii sale, de temperamentul său artistic şi de alți factori [11].

Obiectul stilisticii clasice l-a reprezentat studiul tropilor sau al figurilor de stil. În epoca modernă, această ştiință şi-a extins considerabil şi şi-a concretizat aria de preocupări grație unor investigații întreprinse de Charles Bally (1865-1947), lingvist elvețian, Leo Spitzer (1887-1960), lingvist austriac stabilit în SUA, Karl Vossler (1872-1949), romanist german, Roman Jakobson (1896-1982), lingvist american ş.a. Frédéric Deloffre (1921-2008), profesor la Sorbona, a expus esența unei metode, pe care a definit-o în următorii termeni: „Stilul individual există pentru că este posibil, cu puțină experiență, să se distingă 20 de versuri de Racine, 20 de versuri de Corneille, o pagină din Balzac, una din Stendhal etc. Totul este să se treacă de la impresia subiectivă resimțită la expunerea motivelor obiective care stau la baza acestei impresii" [12].

În spațiul cultural-ştiințific anglo-american, s-a dat preferință termenului *literary scholarship* (*ştiința literară*) considerat mai adecvat în raport cu cel de *filologie* (prin care, astăzi, precizează Rene Wellek şi Austin Warren, autorii tratatului *Teoria literaturii*, se înțelege adesea lingvistica şi, în special, gramatica istorică şi studiul formelor vechi ale limbilor), şi chiar s-a exprimat părerea că, din cauza sensurilor divergente pe care le comportă şi pentru că poate da loc la multe confuzii, ar fi de dorit abandonarea lui. S-a explicat, de asemenea, că, din punct de vedere istoric, termenul *filologie* a fost folosit pentru a include nu numai studiile literare şi lingvistice, dar şi studierea tuturor plăsmuirilor minții omenești, tradiția respectivă avându-şi originea în experiența acumulată în Germania în secolul al XIX-lea, unde filologia era definită ca „ştiința a tot ce se cunoaşte", incluzând studiul limbilor şi literaturilor, artelor şi politicii, religiei şi moravurilor sociale, atitudine justificată de nevoile studiilor clasice, pentru care ajutorul istoriei şi arheologiei pare deosebit de util [13].

În viziunea acestor doi reputați specialişti, studiile literare cuprind deopotrivă teoria, istoria şi critica, iar termenul *teoria literaturii* îmbrățişează atât *teoria criticii literare*, cât şi *teoria istoriei literare*. Propriu-zis, în cadrul acestei ştiințe, în faza operațiunilor preliminare, se realizează nemijlocit activitatea de cercetare, numită *strângerea şi stabilirea textelor*, cu sarcini concrete, prima dintre care constă în „a strânge materialele de lucru, a îndepărta cu grijă urmele lăsate de trecerea timpului, a examina paternitatea, autenticitatea şi data operei", şi cercetătorul literar trebuie să înțeleagă că acestea sunt doar „preliminariile sarcinii fundamentale ce-i revine". Autorii vorbesc despre activitatea *criticului de text* şi etapele de lucru ale acestuia – 1) strângerea şi pregătirea textelor (manuscrise sau tipărituri), şi 2) studierea problemelor de cronologie, autenticitate, paternitate,

colaborare, revizie şi altele, care au fost adesea numite „critică superioară” – şi aduc în discuție o serie de probleme ce vizează conceperea şi structurarea ediţiilor, în baza experienței acumulate de ştiința literară în procesul de cercetare şi punere în valoare, editorial, a literaturii clasice engleze [13, p.87-103].

În acest punct, opiniile acestor savanți coincid, în fond, cu ceea ce Demostene Russo numea, în 1912, *critica (recensiunea) textului* şi *tehnica ediţiilor* [14].

Referințe:

1. *A se vedea*: OLTEANU,Virgil. *Din istoria şi arta cărţii*. Lexicon. Vademecum pentru editori, ziarişti, tipografi, bibliotecari, librari, documentarişti, arhivişti, muzeografi, profesori şi studenți. Bucureşti: Ed. Enciclopedică, 1992, p. 154.
2. *DLRM*, 1958, p.303.
3. *DEX*, 1975, p.334.
4. *DEXI*, 2007, p.731. Astăzi, din cauza etimologiei acestui termen şi pe baza conținutului majorității scrierilor specialiştilor, prin filologie se înțelege adesea lingvistica, şi, în special, gramatica istorică şi studiul formelor vechi ale limbilor. Deoarece termenul are atât de multe şi divergente înțelesuri, este preferabil să fie abandonat (p.67).
5. Să se observe, bunăoară, că definiția acestui termen este, în unele surse, confuză şi înglobează şi discipline ce fac parte din lingvistică: „*Teoria literaturii* este unul dintre domeniile filologiei care se ocupă de cercetarea bazelor teoretice ale ştiinței literare (metodologia literară, istoria literară, critica literară, stilistica, textologia şi analiza textului literar, studierea comparată a literaturii, problematica ce ține de comunicarea literară în contextul teoriilor contemporane ale comunicării umane, de asemenea, şi studierea limbajului artistic în contextul filosofiei şi teoriei generale a limbajului, inclusiv informatica, teoriile lingvistice şi semiotice etc.). (*A se vedea*, în acest sens: http://ro.wikipedia.org/wiki/Teoria_literaturii)
6. *DEXI*, 2007, p.2011.
7. Pentru edificare, a se vedea ediția în limba română: TOMAŞEVSKi, Boris. *Teoria literaturii. Poetica*. Traducere de TEODORESCU, Leonida. Bucureşti: Univers, 1973.
8. Savantul considera „Textologia” drept principala sa operă ştiințifică. Inițial, a abordat această problematică în teza de doctorat, consacrată cercetării letopiseților ruseşti (1947), apoi în diverse articole, studii şi conferințe, precum şi în lucrarea de sinteză *Текстология. Краткий очерк*. М.-Л.: Наука, 1964. 102 с.
9. ЛИХАЧЕВ, Д.С. *Техтология. На материале русской литературы X-XVII вв.* М.-Л.: АН СССР, 1962. 605 с. (2-е изд., перераб. и доп. Л.: Наука, 1983); 3-е изд., перераб. и доп. при участии АЛЕКСЕЕВА, А.А. и БОБРОВА, А.Г. Российская Академия наук, Институт русской литературы (Пушкинский Дом), СПб, Алетейя, 2001, 758 с.
10. АДРИАНОВА-ПЕРЕТЦ, В.П., САЛМИНА, М.А. *Краткий очерк научной, педагогической и общественной деятельности* Д.С. Лихачева. http://likhachev.lfond.spb.ru/monogr.htm
11. Drept exemplu, în această ordine de idei, poate servi lucrarea: *Codicele Voroneţean*. Ediție critică, studiu filologic şi lingvistic de COSTINESCU, Mariana. Bucureşti: Minerva, 1981. 488 p. + 43 file facsimilate.

12. DELOFFRE Frédéric, apreciat istoric literar francez specializat în literatura secolului al XVIII-lea, a fost şi un remarcabil editor. A pregătit pentru tipar corespondenţa completă a lui Voltaire (13 volume), romanele şi povestirile sale (Pléiade, 1979); teatru complet (Garnier, 1968), romane şi scrieri din tinereţe (Pléiade, 1972), pagini de publicistică ale lui Marivaux (1969).
13. WELLEK, Rene, WARREN, Austin. *Teoria literaturii*. Traducere de TINIS, Rodica. Prefaţă de ALEXANDRESCU, Sorin. Bucureşti: Editura pentru literatură universală, 1967, p.66.
14. *A se vedea*: MALANEŢCHI, Vasile. Pledoarii pentru o ştiinţă a editării cărţilor. În: *Conferinţa ştiinţifică „Integrare prin cercetare şi inovare”*, 26-28 septembrie 2013. Rezumatele comunicărilor. Ştiinţe sociale. Chişinău: CEP USM, 2013, p.19-21.

GRILA DE PROGRAME TV: ASPECTE CONCEPTUALE

Boris PARFENTIEV

Definiţia concisă a sintagmei **grila de programe** o găsim la cercetătorul francez F.Balle: „Repartizarea, în funcţie de orele şi duratele difuzărilor fixe, ale diferitelor emisiuni ale unui post radio sau ale unui canal de televiziune, ceea ce echivalează cu stabilirea unei veritabile agende, cu întâlniri fixe, sursă de obiceiuri şi fidelizare din partea audienţei potenţiale” [1, p.159].

În esenţă, grila este un orar, o schemă în care pe orizontală sunt punctate zilele săptămânii, iar pe verticală – orele de emisie. Intervalele ce rezultă din intersectarea liniilor orizontale şi verticale devin spaţiile care găzduiesc emisiunile postului, plasate fiecare la o anumită oră şi într-o anumită zi.

Grila de emisie oferă cea mai esenţială informaţie despre canalul de televiziune:

- numărul de ore de emisie pe zi şi pe săptămână;
- structura programului zilnic şi săptămânal pe tipuri de emisiuni: actualităţi, publicistică, emisiuni de tip artistic etc.;
- politica editorială a canalului, dar şi concepţia strategică a mesajelor postului;
- structura specifică a zilelor de weekend şi de sărbătoare (Crăciunul, Paştele, Sărbătoarea Naţională).

În procesul construirii unei grile de program, adică a ofertei de mesaj, este necesar să se ţină cont de un set de reguli/prescripţii, care au ca scop optimizarea ofertei, adaptarea ei la aşteptările publicului. Aceste reguli, la care ne vom referi în continuare, sunt un rezultat al practicii internaţionale în domeniu şi prezintă rigori valabile în special pentru instituţiile audiovizuale publice.

Protecţia producţiei naţionale este o regulă de elaborare a grilei de programare, foarte necesară, iar în anumite privinţe – impusă de legi şi

reglementări ferme, la noi – în special de prevederile Codului audiovizualului al Republicii Moldova, care dedică un articol integral protejării producției naționale, patrimoniului lingvistic şi cultural-național. În articolul 11, punctele (3) şi (4), se stipulează că, începând cu 1 ianuarie 2007, producția proprie şi autohtonă cu caracter informativ şi analitic difuzată de radiodifuzor va trebui să constituie nu mai puțin de 70% în limba de stat, iar din 1 ianuarie 2010, nu mai puțin de 80% din volumul de emisie. Serviciile de programe de cultură şi muzică difuzate în orele de maximă audiență vor cuprinde producție autohtonă în proporție de cel puțin 60% din volumul săptămânal rezervat transmisiunii genului respectiv de producție audiovizuală [2, p.8].

Protecția producției naționale a audiovizualului, dar şi a cinematografiei, soluțiile dorite şi aşteptate pot să apară doar printr-un efort comun al tuturor structurilor interesate ale societății în plan organizatoric, legislativ, financiar şi managerial.

Protecția anumitor categorii de public. Această regulă de întocmire a grilei are în vedere asigurarea unei oferte optime de programe cu prioritate pentru copiii şi adolescenții, care, potrivit normelor internaționale şi recomandărilor pentru televiziunile publice, trebuie să fie feriți de anumite mesaje considerate nocive [3], adică acelea care propagă violența, sexualitatea sau principii inacceptabile într-o societate ce se doreşte democratică, precum şovinismul, xenofobia, extremismul de toate felurile, intoleranța sau practicile antisociale (toxicomania, alcoolismul, alte practici degradante).

Printr-o decizie a Consiliului Coordonator al Audiovizualului din 2005, posturile de televiziune din Republica Moldova sunt obligate să specifice natura mesajului şi eventuala contraindicație de vârstă atât în programul săptămânal tipărit, cât şi în prezentările pe post făcute promoțional.

Primatul transmisiei directe este încă o regulă care asigură optimizarea grilei de emisie. Această regulă recomandă alegerea între mesajele relativ comparabile ca potențial valoric a aceluia care permite o transmisie directă. A folosi transmisia directă înseamnă a valorifica pe deplin potențialul celui mai modern mijloc de comunicare în masă, când mesajul este sincron cu desfăşurarea evenimentului.

Transmisia directă este modalitatea care catalizează energia, capacitatea de concentrare a profesioniştilor comunicării audiovizuale. Sub tensiunea contactului nemijlocit cu publicul, toți membrii echipei lucrează mai cu dăruire, mai responsabil. Nu trebuie uitat că, în cele mai numeroase situații, transmisia directă reprezintă o formă de economisire a resurselor umane şi materiale. Filmarea, înregistrarea, postprocesarea sunt operațiuni costisitoare, care antrenează personal şi utilaje; transmisia directă simplifică lucrurile, echilibrând bugetul instituției TV. La o conferință practico-ştiințifică menționam următoarele: „În opinia noastră, transmisiunea unui eveniment care se

petrece chiar atunci când telespectatorul vizionează programul, acesta nefiind înregistrat deja pe banda magnetică video, – în cazul acesta putem vorbi de o televiziune adevărată, veritabilă, cu prezența virtuală a telespectatorului la eveniment, cu emoțiile desfăşurării emisiei „pe viu", fie chiar cu riscul de a scăpa unele gafe de imagine, de sunet, de nesincronizare etc. Or, imaginile bine lustruite la montaj, cu un sunet perfect, de fapt transformă emisiunea televizată într-un film-video, însă acesta ține de un alt compartiment al audiovizualului" [4, p.88].

O altă prescripție pentru formularea grilei de emisie – folosirea *„piloni-lor" de telerecepție* în scopul sporirii audienței. O emisiune-pilon este acel mesaj care poate obține o audiență mai mare decât media zonei orare în care este programat. „Pilonii" de telerecepție, adunând oamenii în fața televizoarelor sau sustrăgându-i de la urmărirea altor canale, pot fi folosiți pentru sporirea audienței unei zone orare sau a unei zile. De regulă, „pilonul" unei zile este format din tandemul celor două emisiuni cu vârf de popularitate al prime-time-ului: telejurnalul („Mesager" – în cazul TV Moldova 1) şi principala emisiune artistică a zilei.

O formă de „pilon", în jurul căruia se centrează programul unei săptă-mâni, îl constituie *evenimentul*. Atât evenimentul propriu-zis (marile compe-tiții sportive, momente artistice de pe scenele lumii, premierele naționale de toate genurile, evenimentele ştiințifice, momentele politice de vârf) pe care canalul îl transmite, dacă e posibil, în direct, cât şi emisiunea-eveniment (interviuri cu personalități marcante şi interesante pentru telespectatori, dezbateri televizate pe teme de mare interes social, cu participarea unor persoane publice de notorietate, spectacole-eveniment, cum ar fi Telerevelio-nul, „Eurovizionul", festivalurile „Invită Maria Bieşu", „Mărțişor"), au darul de a concentra atenția opiniei publice asupra unui post de televiziune, conferind acestuia prestigiu, interes major, lucruri extrem de importante în condițiile concurenței pe piața audiovizualului.

Sunt doar câteva din regulile care se cer respectate în procesul de construire a grilei, departe de a le epuiza pe toate, şi care influențează nivelul calitativ al acestui proces. Spre exemplu, astăzi pe piața audiovizualului nimeni nu mai este singur, nimeni nu mai deține poziția de monopol, ceea ce pune probleme serioase în procesul planificării. Responsabilii de programare trebuie să țină cont în permanență nu numai de ceea ce doresc telespectatorii de la oferta propusă de ei, ci şi de faptul cum satisfac alte posturi aceleaşi doleanțe; de informarea publicului despre oferta propusă pentru atragerea unor noi contingente de telespectatori; de principiile ce stau la baza programării reluărilor.

Una din rigorile grilei de emisie, atât a canalelor publice, cât şi a celor comerciale, este şi necesitatea sporirii constante a nivelului cultural al ofertei

de program. Chiar dacă unele mesaje sunt peste nivelul audienței de masă, ele sunt propuse pentru a spori scara valorică a gustului public prin valori cultural-informațional-instructiv-cognitive ale mesajelor difuzate. În ultima instanță, susțin specialiștii de domeniu, publicul este așa cum îl formezi. Esențial este să se înțeleagă importanța socială a valorii operei televizate propuse.

Referințe:

1. BALLE, F. *Larousse. Dicționar de media*. Bucureşti: Univers Enciclopedic, 2005. 368 p.
2. Codul audiovizualului al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 131 din 18 august 2006.
3. Consiliul Europei. *Recomandarea nr. R(97)21 a Comitetului de Miniştri către statele membre cu privire la mijloacele de comunicare în masă şi promovarea unei culturi a toleranței,* 1997.
4. PARFENTIEV, B. Programele televizate – „pe viu" şi înregistrate. În: *Învățământul artistic – dimensiuni culturale*. Teze de la Conferința de totalizare a activității ştiințifico-didactice a profesorilor AMTAP. Chişinău: Grafema Libris, 2003, p.87-89.

PROGRAMAREA ŞI PLANIFICAREA EMISIEI TELEVIZATE: RIGORI ŞI PRINCIPII

Boris PARFENTIEV

Pentru o activitate prodigioasă în televiziune este necesar de a cunoaşte procesele **programării şi ale planificării.** Noțiunea „a programa", la sensul general, desemnează următoarele: a expune tezele, scopurile fundamentale, sarcinile instituției, a fixa, a stabili un program, conform căruia urmează să se desfăşoare o activitate. Iar „a planifica" înseamnă a organiza o activitate întocmind planul după care să se desfăşoare diferitele ei faze; a determina cele necesare unei activități (cadre, timp, materiale). Planificarea emisiei televizate este un proces multilateral şi complex, având la bază prescripții, respectarea cărora permite a optimiza eficacitatea acestui proces.

Funcția planificării în audiovizual presupune identificarea obiectivelor, a tacticilor şi strategiilor care duc la îndeplinirea acestora şi care rezultă din politicile editoriale promovate. De regulă, obiectivele sunt legate de mai multe aspecte. În primul rând, de calitatea de a fi serviciu public (programarea trebuie să răspundă în mare parte nevoilor şi intereselor audienței şi ale comunității din care face parte). Universalitatea programului de televiziune este un alt aspect ce trebuie luat în seamă şi care rezultă din utilizarea tuturor formelor şi genurilor de artă, literatură, jurnalistică. Iar volumul unei zile de emisie permite a include o gamă variată de teme. Sarcina este de a optimiza raportul emisiei publicistice, artistice, sportive, pentru copii etc. Necesitatea

unei atitudini diferențiate față de diferite categorii de spectatori constituie un alt aspect al planificării. Pe lângă emisiunile de interes general, în program sunt incluse şi cele dedicate unor categorii diferite, sectoare minoritare, rezultând din divizarea populației după principiile socioprofesionale, de vârstă, sex, locul de trai. Dar şi specificul fiecărei zile de emisie – diferite sunt interesele spectatorilor, spre exemplu, în seara zilei de vineri, în zilele de sâmbătă şi duminică în comparație cu alte zile ale săptămânii.

Planificarea poate fi efectuată în mai multe niveluri organizaționale: pe instituții, pe departamente. Indiferent de diversitatea lor (individuale, departamentale sau organizaționale), obiectivele stabilite trebuie să fie realiste, uşor de controlat, cu termeni concreți de executare. Planificarea oferă direcții şi orientare în viitorul organizației [1, p.20]. Dacă ne vom referi la practica canalelor de televiziune nord-americane, planurile majore de dezvoltare sunt expuse în manualul organizațional (policy book) şi se referă la filosofia stației, la politicile editoriale, la atribuțiile corespunzătoare fiecărui tip de activitate, la modul de funcționare a instituției (rolul şi responsabilitatea fiecărui departament, precum şi relațiile care se stabilesc între departamente), la regulile administrative şi sociale (program de lucru, mod de vestimentație, lungimea pauzelor).

Din punctul de vedere al domeniului de aplicare, planurile pot fi clasificate pe domenii funcționale: planuri de producție, de marketing, de management al resurselor umane, financiare. Pentru audiovizual, planul de emisie constituie cel mai important element al planului organizației.

Dacă luăm drept criteriu perioada de timp pentru care sunt proiectate, planurile sunt elaborate pe termen lung, mediu şi scurt. În majoritatea domeniilor activității economice, planurile pe termen lung/mediu sunt pentru 3-5 ani. În limbajul specific planificării, acestea sunt numite *planuri strategice*. Ele proiectează, de regulă, traiectoria întregii activități a organizației în ansamblu. De asemenea, corelează şi armonizează interesele majore ale diferitelor categorii de indicatori şi linii majore de acțiune [2, p.42].

Planurile pe termen scurt, numite *planuri tactice*, cuprind, de obicei, durata unui an. Planurile tactice conțin ceea ce unitățile de la nivelurile de bază (subdiviziunile) au de făcut, cum trebuie să acționeze şi cine poartă responsabilitatea pentru îndeplinirea sarcinilor. Aceste planuri, în esență, detaliază şi concretizează obiectivele şi directivele planului strategic.

Din categoria planurilor pe termen scurt fac parte şi *planurile operative*. Aceste planuri de fapt sunt programe de acțiune şi includ răspunsuri concrete la întrebările: *ce?, când?, unde?, cine?, cum?* şi *cât?* – pentru fiecare activitate specifică.

În televiziune, noțiunea de planificare strategică este sinonimă cu noțiunea de planificare de perspectivă, concept care operează cu intervale mai

mari de timp, precum ar fi semestrul, anul sau, în cazul producției de film şi serial, chiar perioade de 2 ani calendaristici. În această accepțiune, planificarea operativă acoperă nevoile momentului, planificarea pe termen mediu – necesitățile tactice, în timp ce strategia organizației se asigură prin planificarea de perspectivă [3].

Termenul ideal pentru planificarea de perspectivă este cel al aşa-numitelor emisiuni-spectacol – producția teatrelor, filarmonicii, instituțiilor cinematografice. În fond, este terenul compartimentelor TV de teatru, muzică, film şi cuprind evenimente, precum ar fi Festivalul internațional „Invită Maria Bieşu", programele de Ziua Independenței a Republicii Moldova, „Sărbătoarea vinului", decada anuală a „Mărțişorului", concursul Eurovisionului precedat de etapele de selecție şi alte evenimente notabile – mari concerte anunțate în lume cu posibilități de preluare, cum ar fi Concursul de la San-Remo (Italia), „Cerbul de Aur" (România), concertul în ajun de Crăciun de la Viena (Austria), sau în domeniul sportului, cum ar fi turneele finale mondiale şi europene la fotbal, la atletism, Liga Campionilor Europeni de fotbal, Jocurile Olimpice de Iarnă şi de Vară, adică toate evenimentele ce se pot transforma în spectacole televizate de valoare şi cu audiență îşi găsesc locul în propunerile redacțiilor specializate.

În aşa mod pot fi adoptate din timp cele mai viabile decizii în favoarea postului de televiziune. Având în față toate posibilitățile oferite unui canal într-o perioadă dată, inclusiv costurile (licența, cheltuielile de producție etc.), factorii de decizie pot hotărî ce anume va căpăta prioritate în funcție de obiectivele şi de posibilitățile postului.

Planificarea tactică, pe termen mediu. Obiectivele canalului de televiziune se disting mai bine atunci când există o ofertă desfăşurată pe durata unei luni, trimestru sau chiar semestru, pe probleme, teme şi direcții. Astfel, liniile de continuitate se reliefează, se pun în evidență mai bine atunci când se analizează programul pe două-trei luni. Companiile electorale, cele de pregătire şi de reflectare a altor evenimente politice, economice, sociale şi culturale, acțiunile educativ-instructive ale postului – acestea sunt doar câteva din punctele de reper ale unei planificări tactice.

Planificarea operativă sau curentă reprezintă acțiunea prin care programul a cel puțin trei săptămâni calendaristice prinde contur şi apoi se definitivează, se precizează pe măsură ce săptămâna respectivă se apropie de tipar. Redacțiile producătoare de emisiuni, echipele de creație înaintează Direcției Programe propuneri concrete pentru întreg acest ciclu. Compartimentul de planificare curentă al direcției plasează fiecare propunere în segmentul respectiv al grilei de emisie. Ceea ce ține de responsabilitățile Direcției Programe este de a monitoriza în ce măsură emisiunile prezentate corespund rigorilor politicilor editoriale ale instituției, de a semnaliza paralelismele,

dublările tematice sau teritorial-geografice, aparițiile excesive ale unor persoane sau personalități, invitate în diverse emisiuni, nedorita monotonie a ofertei de film, dar mai ales se scot în evidență absențele din programul săptămânii, acele solicitări importante ale realității la care oferta de program nu dă răspuns.

Un instrument extrem de util în procesul de planificare, atât a celei operative (curente), cât şi de perspectivă, îl constituie *calendarul,* care cuprinde toate datele importante ale perioadei: istorice, cultural-artistice, ştiințifice, social-politice, aniversări, comemorări, sărbători naționale, evenimente anunțate sau previzibile.

Greşesc acei care consideră că planificarea este un rudiment al vechiului sistem totalitar. „Toate marile televiziuni europene respectă principiile programării pe termen mediu şi lung, făcând disjuncție netă între mesajele cu regim de actualitate, unde instituția „se bate", literalmente, pentru difuzarea noutății de ultimă secundă, şi cele de publicistică generală, pentru a nu mai vorbi de producția artistică, unde fluxul industrial al realizării, cu toate rigorile lui, se răsfrânge benefic asupra planificării şi ritmicității în predare, programatorul controlând cu mână sigură procesul, refuzând orice tendință de haos şi improvizare păgubitoare" [4, p.365].

Referințe:

1. ZAMFIR, C., VLASCEANU, L. *Dicționar de sociologie.* Bucureşti: Babel, 1993. 584 p.
2. HRISCEV, E. *Managementul firmei.* Chişinău: CEP ASEM, 1998, p.42.
3. Convenția Europeană cu privire la Televiziunea transfrontalieră. În: *Tratate ale Consiliului Europei. Presa electronică: reglementări internaționale.* Chişinău, 2000.
4. BUCHERU, I. *Fenomenul Televiziune.* Bucureşti: Ed. Fundației „România de Mâine", 1997. 382 p.

STRATEGII DE OPTIMIZARE/DEZVOLTARE A CURRICULA PE DISCIPLINE DE STUDII: ARGUMENTE ŞI SUGESTII

Vladimir GUȚU

Optimizarea/dezvoltarea curricula pe discipline este un proces continuu şi raportat în timp. În acest context, optimizarea/dezvoltarea se referă la a treia generație de curricula – „curricula modernizate" [2].

De fapt, pot fi discutate trei variante de dezvoltare a curricula „modernizate":

Varianta nr.1 – dezvoltarea/optimizarea curricula modernizate (în funcție).

Varianta nr.2 – deconstrucția curricula modernizate în mai multe componente/documente.

Varianta nr.3 – proiectarea unor curricula noi axate pe alte abordări.

În viziunea noastră, varianta nr.1 este una optimală şi logică. Aşadar, dezvoltarea/optimizarea curricula pe discipline poate fi axată pe următoarele demersuri şi acțiuni:

- Dezvoltarea cadrului teoretic al curricula prin sincronizarea abordărilor şi definirea clară a conceptelor, accentuând prioritățile: de exemplu, centrate pe elev, pe valori, pe competențe etc.
- Transferarea componentelor „competențe-cheie" şi „competențe transversale" în structura Planului-cadru de învățământ.
- Reproiectarea competențelor specifice disciplinei în raport cu: competențele transversale (nucleul tare); specificul competențelor formate prin intermediul disciplinelor respective; achizițiile intermediare (subcomponente): cunoştințe, capacități, atitudini; „forma" de manifestare a competențelor la diferite trepte/niveluri ale învățământului.
- Reproiectarea competențelor specifice raportate la unități de învățare în vederea: corelării acestora cu competențele specifice disciplinei date şi cu cele transversale/transdisciplinare; corelării mai eficiente a acestora cu unitățile de învățare; corelării acestora cu taxonomiile competențelor în plan cognitiv, afectiv şi psihomotor; corelării acestora cu posibilele obiective operaționale (achiziții inițiale ca temei pentru formarea achizițiilor intermediare).

Introducerea noțiunii „subcompetențe" în structura curriculumului disciplinar a generat un val de discuții, chiar şi critici. Pe de o parte, în literatura de specialitate întâlnim termenul „subcompetență", interpretat ca achiziție psihologică/ comportamentală intermediară, iar, de pe altă parte, în curricula pe discipline din alte state, acest termen nu-l găsim.

Într-adevăr, trebuie de constatat că, în acest sens, s-a creat: contradicție terminologică între subcompetențe și obiective operaționale; e știut că obiectivele operaționale desprind/discriminează obiectivele de referință (care nu sunt prezente în structura curriculumului) și că competențele nu pot fi operaționalizate (deoarece acestea sunt achiziții integralizate); contradicție între „intrări" – obiective, și „ieșiri" – (sub)competențe; contradicție în formulare: obiectivele sunt formulate pentru elev/student, iar (sub)competențele au o formulare „neutră"; obiectivele sunt criterii dominante în selectarea metodelor și a strategiilor didactice, pe când competența nu indică instrumentariul de atins.

Cum poate fi rezolvată această contradicție?

Primul argument este de ordin psihologic.

În psihologie, cunoștințele, capacitățile, atitudinile (competențele) se tratează, de regulă, din perspectiva teoriei activității, care are următoarea structură: operație – acțiune – activitate.

Operație – achiziție inițială care corelează cu obiectivele operaționale, realizate prin intermediul procedeelor.

Acțiune – achiziție intermediară, primul nivel de integrare a cunoștințelor, capacităților, atitudinilor în cadrul unei unități de învățare, care corelează cu „subcompetențele" (varianta actuală a curriculumului) sau cu obiectivele de referință (varianta inițială a curriculumului), sau cu competențele specifice unității de învățare (varianta propusă) realizate prin intermediul metodelor didactice.

Activitate – achiziție finală formată în cadrul disciplinei predate (dar și achiziție intermediară pentru formarea competențelor transversale), care reprezintă integrarea achizițiilor intermediare într-un „construct" numit „competență", formată prin intermediul strategiilor/tehnologiilor didactice.

Psihologii constată că „acțiunea" și „activitatea" în mare parte au aceleași trăsături/caracteristici, însă se deosebesc prin aria de cuprindere și/sau forma de manifestare a achizițiilor respective.

Așadar, achizițiile intermediare reprezintă tot niște competențe cu un grad inițial de integrare a cunoștințelor, capacităților, atitudinilor la nivel de unități de învățare (care sunt numite „competențe specifice unității de învățare" numai în scopul deosebirii acestora de cele finale).

În acest sens, putem constata existența competențelor de diferit grad de manifestare și complexitate: *cunoștințe, capacități, atitudini* – nivelul inițial (operațional), care nu apar ca forme de manifestare a competențelor; *cunoștințe, capacități, atitudini* – nivelul intermediar de integrare în cadrul unității de învățare, se manifestă în cea mai inițială formă de competență (numită competență specifică unității de învățare); *cunoștințe, capacități, atitudini* – nivelul final de integrare în cadrul studierii disciplinei, se manifestă în formă finală a competențelor specifice formate în cadrul studierii disciplinei școlare.

În acest context, trebuie de menționat că relațiile şi conexiunile în cadrul formării competențelor sunt cu mult mai complicate decât aceasta pare la prima vedere. Conceptorii de curricula trebuie să aibă în vedere că: 1) unele achiziții inițiale preiau forma de competență specifică deja în cadrul studierii primei unități de învățare, altele – la finele studierii a câtorva unități de învățare, iar altele – numai la finele studierii disciplinei şcolare; 2) unele achiziții inițiale, dar şi intermediare, sunt specifice disciplinei şi au un statut convențional finalizat, iar alte achiziții sunt transversale şi au un statut nedeterminat (de exemplu, competența de a învăța să înveți sau de comunicare); 3) în cadrul unei sau altei unități de învățare pot fi identificate competențe dominante de format determinate de cele transversale sau de conținutul propriu-zis al unității de învățare şi de potențialul formativ al acesteia.

Al doilea argument este de ordin pedagogic/didactic.

Dacă pornim de la faptul că „competențele" sunt „ieşiri", iar obiectivele sunt „intrări", atunci ar părea că componenta „competențe" în curricula modernizate este plasată „greşit". Iar plasarea „obiectivelor" în loc de „competențe" la intrare ar fi însemnat „întoarcerea" la modelul curriculumului centrat pe obiective. Rezolvarea acestei probleme poate fi următoarea:

1. Explicarea clară (în preliminarii sau în cadrul conceptual) a statutului şi a funcției „competențelor" în structura curriculumului în calitate de finalități. Plasarea acestora la începutul curriculumului înseamnă doar accentuarea priorității acestora în paradigma curriculară.
2. Explicarea clară a relațiilor dintre obiective (intrări) şi competențe (ieşiri) în cadrul curricular din perspectiva abordării psihologice, pedagogice şi teleologice a competențelor.
3. Corelația dintre obiective – competențe revine cadrului didactic, realizată la nivel de proiectare didactică şi în procesul de instruire. Cadrul didactic de fiecare dată corelează obiectivele (intrările) cu finalitățile – competențele (ieşirile), dezvoltând, modificând, operaționalizând în raport cu eficiența „mişcării" spre finalități. În acest sens, este de menționat că profesorul poate reproiecta obiectivele de câte ori are nevoie, competențele însă nu pot fi modificate (această legitate trebuie respectată în cadrul proiectării curriculare).
4. Reformularea componentei „subcompetențe" în „competențe" specifice unității de învățare [1].

Referințe:

1. GUȚU, Vl. *Curriculum educațional.* Chişinău: Centrul Editorial-poligrafic al USM, 2014.
2. POGOLŞA, L. *Teoria şi praxiologia managementului curriculumului*. Chişinău: Lyceum, 2013.

IMPORTANȚA FORMATORILOR PENTRU SISTEMUL EDUCAȚIONAL MODERN

Maia ŞEVCIUC

Schimbările produse în societate şi prognoza accelerării acestora în etapele ce vor urma impun ca necesară nu numai adaptarea sistemelor educative la noile realităţi economice, sociale, culturale şi ştiinţifice, ci şi formarea în cadrul acestor sisteme a capacităţii de reglare continuă şi de autoperpetuare. Din această perspectivă, principiile educaţiei permanente devin linii orientative pentru acţiunea educativă, în general, iar educaţia adulţilor constituie un segment a cărui accentuare nu poate fi considerată un element neprioritar.

Trăind într-o societate bazată pe cunoaştere, indivizii sunt puşi în situaţia de a-şi structura permanent propriul mod de acces la informaţie şi propria capacitate de selectare a informaţiilor. Formarea reprezintă, în acest context, o acţiune de modelare a educatului conformă cu exigenţele societăţii actuale.

Termenul de formare surprinde procesul de integrare a personalităţii conform unui model acţional realizat cu scopul adaptabilităţii persoanei. Formarea este o formă de abilitare care permite celui format să activeze într-o manieră flexibilă în domeniul pentru care este format. Această perspectivă defineşte într-o manieră diferită şi cadrul de pregătire profesională a cadrelor didactice, domeniu în care termenul de formare subliniază necesitatea unei structurări profesionale capabilă de autoremodelare cu atât mai mult cu cât cadrele didactice reprezintă categoria formatorilor consideraţi ca agenţi ai schimbării [2].

Necesitatea formării unui formator modern a apărut ca urmare a necesităţii de formare continuă, de modificare şi adaptare a profesiei, de a face faţă unor cerinţe calitative ale pieţei forţei de muncă în continuă dezvoltare. Ideea aceasta a fost dezvoltată în cadrul Programului de masterat *Formarea formatorilor* la Universitatea de Stat din Moldova.

Formarea formatorilor reprezintă activitatea de pregătire profesională iniţială şi continuă, proiectată şi realizată, de regulă, la nivelul sistemului de învăţământ. Conceptul de formare defineşte o acţiune socială care integrează educaţia, instruirea şi învăţământul fără a se reduce la acestea. O acţiune tipică de formare reclamă prezenţa unei persoane care înţelege bine aptitudinile şi cunoştinţele pe care formabilii trebuie să şi le însuşească şi care posedă aptitudini de comunicare interpersonală. În general, formatorii trebuie să ştie cum să conceapă un program de instruire, cum trebuie să folosească diferitele tipuri de mijloace ajutătoare şi cum să măsoare rezultatele instruirii [1].

Atunci când ne referim la competenţele unui formator, putem menţiona variate planuri în care acestea se înscriu, mai ales că publicul său este unul

matur, cu o experienţă de care uzitează în orice moment, cu un scop dinainte stabilit, căruia trebuie să i se arate respect şi implicare.

Un bun formator trebuie să dispună de competenţe generale, cum ar fi cele lingvistice, de gestionare a timpului şi a resurselor, competenţe de exprimare în faţa unui auditoriu, empatie, transferabilitate şi conexiuni variate, competenţe de îmbinare a teoriei cu practica, competenţe de planificare şi proiectare a sesiunilor de formare în acord cu nevoile formabililor, de selecţie şi adaptare a metodelor utilizate şi a deciziilor luate în anumite circumstanţe, de credibilitate, de imparţialitate, confidenţialitate în cadrul unor limite clare, spontaneitate, creativitate, energie. Formatorul îşi înţelege rolul şi caută să găsească cele mai bune soluţii care să ajute la dezvoltarea organizaţiei/instituţiei, la înţelegerea colaborării dintre manageri şi ceilalţi pentru a le identifica nevoile de formare, diferenţiindu-le de alte tipuri de probleme [3].

Potrivit unui raport al ASTD (American Society for Training and Development), principalele domenii de competenţă cerute formatorilor sunt: (1) Planificarea carierei şi gestionarea talentului; (2) Coaching; (3) Managementul cunoştinţelor organizaţionale; (4) Facilitarea schimbărilor organizaţionale; (5) Măsurare şi evaluare; (6) Efectuarea instruirii; (7) Îmbunătăţirea performanţei umane; (8) Conceperea programelor de studii.

Pentru a se perfecţiona în aceste domenii de competenţă, formatorul (trainerul) profesionist trebuie să aibă o bază de aptitudini personale şi interpersonale, precum şi în domeniul organizaţiei şi managementului. Formatorului profesionist i se poate cere să îndeplinească atribuţiile unui manager de proiect, specialist într-un anumit domeniu profesional [1, p.7].

În procesul de învăţare a adulţilor, persoana abilitată să formeze trebuie să aplice anumite principii de dezvoltare şi livrare specifice acestei etape de viaţă, incluzând motivaţia lor privind implicarea în activităţile de formare, nevoile concrete, obiectivele formabililor, experienţa anterioară înglobată în tehnnicile interactive de training, crearea de oportunităţi determinate de desfăşurarea sesiunilor de formare. De asemenea, formatorul trebuie să deţină multiple mijloace pentru a crea confortul psihologic, precum şi un mediu favorabil învăţării, preocupându-se de pregătirea materialelor, luând în consideraţie nevoile sociale, emoţionale şi de confort ale formabililor. Nu trebuie pierdute din vedere nici stilurile diferite de învăţare de care dispun adulţii formaţi, preferinţele pentru un anumit stil de colaborare, impunându-se din partea formatorului o serie de strategii şi metode adresate unui public larg. Aici ar trebui să se ţină cont de individualitatea fiecărui formabil. Un formator profesionist în domeniu foloseşte exerciţii de introducere treptată în sesiunea de formare pentru o atmosferă prietenoasă, urmate de exemple, de ilustraţii, analogii, întrebări, comparaţii, concepte contrastante care să cultive interesul celor instruiţi, întrebări retorice, fraze creative pentru a transmite

informații, a explica şi a realiza transferul şi trecerea spre o altă etapă de formare. Experiența individuală a fiecărui participant este valorificată, astfel încât să răspundă nevoii de comunicare a grupului în orice moment, nu numai pe parcursul desfăşurării trainingului, dar şi în pauzele utilizate strategic, care sunt adevărate momente de relaxare şi de identificare a oportunităților apărute şi feedbackului rezultat. Conduita profesională este o latură care ar trebui perfecționată de către formator, indiferent de gradul de apropiere dintre el şi cei formați. Menționăm aici negocierea cu membrii grupului pentru respectarea unor norme şi reguli de bază pentru desfăşurarea sesiunilor de formare, comunicarea în mod clar a scopurilor şi obiectivelor de instruire, în acord cu nevoile formabililor, aceştia din urmă participând la construirea şi explicitarea lor; utilizarea strategiilor care să dezvolte coeziunea de grup, confortul şi asumarea de riscuri, dar şi pentru a se adapta diferitelor stiluri de învățare pentru a nu interveni monotonia, repetiția. De asemenea, tot în acest sens, formatorul trebuie să ştie să obțină feedback facil, indirect pentru a clarifica punctele slabe şi pentru a determina nivelul de înțelegere, acord/dezacord al participanților pentru a interveni din timp. Formatorul trebuie să țină cont de o serie de probleme ce pot apărea, ca acele de conflicte interpersonale între membrii grupului, cele legate de mediul de lucru, social, emoțional pentru a înlătura/diminua eventualele bariere ce pot crea rezistență, gestionând în mod eficient problemele şi facilitând soluționarea, descurajând comportamentele perturbatoare. Este foarte important ca formatorul să stăpânească tehnica formulării întrebărilor, ştiindu-se că, de cele mai multe ori, acestea clarifică, orientează şi stimulează comunicarea în direcția dorită, oferind posibilitatea completării informațiilor despre problema în discuție. Potențialul creativ aduce o contribuție bine-venită în situații dificile şi provocatoare, prin planurile de pregătire, prin atitudinea deschisă şi reacțiile în diferite situații, solicitări sau stiluri de învățare/comunicare ale participanților. Inteligența emoțională este o altă competență personală a formatorului, mai ales că munca acestuia este directă, de aici şi tratarea provocărilor profesionale pe care le are de parcurs cu tact şi înțelegere.

În concluzie, formatorul trebuie să cunoască particularitățile de manifestare şi de învățare ale cursanților adulți de diferite vârste; să comunice eficient cu cursanții sau cu alte persoane implicate în realizarea programelor de formare; să cunoască cadrul strategic actual de formare profesională continuă a adulților şi legislația aferentă pe plan național şi european; să proiecteze şi să dezvolte curriculumul de formare, parcurgând etapele: analiza de nevoi, pregătirea formării, managementul programului de formare, folosirea resurselor alocate formării; să proiecteze activități practico-aplicative variate pentru a crea sesiuni de învățare interesante care să sporească înțelegerea şi interacțiunea în grup; să monitorizeze permanent procesul învățării şi să creeze

oportunități de feedback, reglând, ajustând şi optimizând continuu atât propriul comportament, cât şi activitățile desfăşurate în cadrul formării; să ofere sprijin/consiliere în dezvoltarea personală şi profesională; să evalueze rezultatele unui parcurs didactic prin utilizarea unei palete metodologice largi, flexibile, adaptată procesului de instruire la adulți; să folosească rezultatele evaluării stagiului de formare ca punct de plecare în revizuirea şi îmbunătățirea parcursului didactic următor.

Referințe:

1. VAUGHN, Robert H. *Manualul trainerului profesionist.* Bucureşti: Codecs, 2008. 349 p.
2. SCHIPOR, Doina Maria. *Formarea cadrelor didactice – definire şi redefinire în contextul educativ actual*. http://rocsir.goldenideashome.com/archiv/2003_1-2/6DoinaSchipor2003.pdf /
3. ȚÎMPĂU, Cristina. *Competențele formatorului modern – necesitate sau moft?* http://concursurilecomper.ro/rip/2014/martie2014/56-CristinaTimpau-Competentele_formatorului.pdf/

INTERNAȚIONALIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR: TENDINȚE ŞI IMPACT

Maria COJOCARU

În condițiile globalizării economice are loc o dezvoltare durabilă şi a proceselor de internaționalizare a învățământului superior. Mobilitatea academică devine o activitate cotidiană pentru studenți, cadre didactice, cercetători. Tot mai multe persoane aleg să-şi facă studiile într-o țară străină sau să studieze în țara lor după programe ale unor instituții din altă țară, sau făcând studii la distanță. Fiind un proces dinamic, se dezvoltă continuu, sub influența mai multor factori interni şi externi, globalizării revenindu-i cel mai decisiv rol.

Internaționalizarea învățământului superior este unul din obiectivele principale ale Procesului Bologna, care vizează promovarea mobilității studenților, a inserției profesionale a cadrelor didactice şi a absolvenților. Prin procesul de internaționalizare se doreşte:

- creşterea oportunităților de dezvoltare personală a membrilor comunității academice, fiind asimilată unui instrument de învățare;
- dezvoltarea cooperării internaționale între instituții, indivizi, în vederea creşterii calității învățământului superior şi a cercetării.

Scopurile internaționalizării se modifică în timp, de la îmbunătățirea calității predării, învățării şi cercetării, formării personalității studenților şi până la creşterea prestigiului internațional. Inițial, noțiunea de internaționalizare a studiilor semnifica totalitatea proceselor al căror efect combinat, planificat sau nu, este de a asigura dimensiunea internațională a experienței învăță-

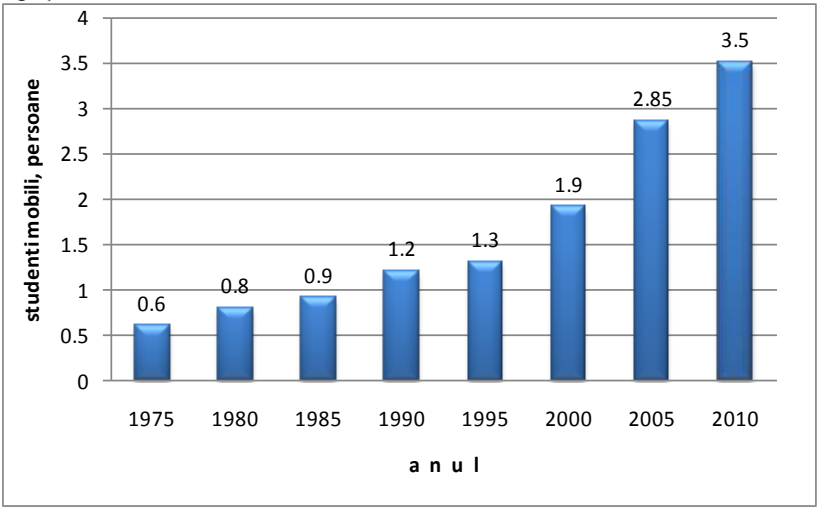
mântului superior în universităţi şi instituţii similare de educaţie [3, p.21]. Cele mai multe definiţii ale internaţionalizării învăţământului superior vizează ca scop principal al acesteia creşterea calităţii educaţiei şi cercetării. Unii autori au identificat patru raţionamente ale internaţionalizării învăţământului superior: economic, politic, social şi academic, aceste raţionamente diversificându-se în timp [1, p. 83-102].

Când a apărut pentru prima dată conceptul de internaţionalizare, raţionamentul său principal viza creşterea dimensiunii internaţionale a predării şi învăţării sau încurajarea unui climat de apreciere şi înţelegere a altor culturi, limbi şi diferite modalităţi de abordare şi analizare a problemelor [2].

Actualmente, se reliefează trei raţionamente principale ale internaţionalizării învăţământului superior:

- îmbunătăţirea pregătirii studenţilor pentru o economie şi o lume globalizată;
- internaţionalizarea curriculei şi îmbunătăţirea calităţii academice;
- creşterea profilului internaţional şi prestigiului unei instituţii.

Conform datelor Institutului de Statistică UNESCO, numărul studenţilor mobili a început să crească din anul 1975, ritmul de creştere accelerându-se începând cu anul 1996. Astfel, dacă în anul 1975 numărul studenţilor mobili constituia circa 0,6 mil. persoane, atunci în anul 2010, numărul acestora a depăşit cifra de 3,5 milioane.

Diagramă. Evoluţia mobilităţii studenţeşti
la nivel mondial în perioada 1975-2010
Sursa: elaborat de autor în baza datelor
Institutului de Statistică UNESCO şi OECD

În anul 2010 se atestă o creştere a mobilităţii studenţilor faţă de anul 2000 de peste 85%.

Statele recipiente ale studenţilor străini sunt: Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Germania, Canada, Australia, Franţa. Totodată, pe termen lung, asistăm la o lărgire a arealului ţărilor recipiente şi intensificarea poziţiilor pe fonul diminuării ponderii unor lideri ca SUA, a cărei pondere s-a redus de la ¼ la 1/5 în ce priveşte numărul de studenţi străini găzduiţi.

Procesele de internaţionalizare sunt în plină dezvoltare. Pe lângă schimburile de scurtă durată pentru personalul academic, programele de mobilitate pentru studenţi (mobilitate de cercetare, cooperare între instituţii), apar noi elemente inovative, cum ar fi: programe de studiu în cotutelă, filiale, extensii ale universităţilor în străinătate, programe de învăţământ la distanţă.

Un factor important care facilitează dezvoltarea internaţionalizării este şi accentul pe aspectele financiare. Astfel, acestea au determinat multe instituţii să îşi orienteze atenţia de la beneficiari (studenţi, cadre didactice, societate) către o zonă mai comercială, recunoscută nu ca o cooperare, ci ca o competiţie. Acest fapt este menţionat tot mai mult în ultimii ani, fiind considerat o consecinţă negativă a internaţionalizării.

În concluzie, vom menţiona că importanţa internaţionalizării învăţământului superior este incontenstabilă, fiind o prioritate pentru toate instituţiile, dar şi pentru guverne. În evoluţia sa, conceptul de internaţionalizare a învăţământului superior a cunoscut multiple semnificaţii, raţionamentele acesteia fiind în continuă modificare. Totodată, se constată atât efecte pozitive, cât şi mai puţin pozitive ale acestui proces, care trebuie luate în consideraţie la formularea de politici şi strategii ale internaţionalizării pentru a contribui la crearea de valoare adăugată educaţiei şi cercetării.

O atenţie sporită ar trebui să se acorde nu atât indicatorilor cantitativi (numărul de studenţi incoming şi outgoing, taxe de şcolarizare, poziţionare în clasamentele naţionale şi internaţionale ale universităţilor), ci indicatorilor calitativi, cu accent pe rezultatele învăţării, experienţele studenţilor, calitatea cercetării, predării şi învăţării, competenţele interculturale, pregătirea studenţilor către noi schimbări, condiţionate de procesul globalizării.

Referinţe:

1. DE WIT, Hans. *Internationalization of Higher education in the United States of America and Europe. A historical, comparative and conceptual analiysis*. Greenwood, USA, 2002, p. 83-102.
2. EGRON-POLAK, E., HUDSON, R. *Internationalization of Higher Education: Global Trends Regional Perspectives – the IAU 3rd Global Survery Report*, September, 2012.
3. KNIGHT, Jane. *Hegher Education in Turmoil. The Changing World of Internationalization*. Rotterdam: Sense Publishers, 2008, p. 21.

DISCIPLINA UNIVERSITARĂ *MANAGEMENTUL PROIECTELOR* – O NECESITATE STRINGENTĂ

Viorica GORAŞ-POSTICĂ

Curriculumul disciplinar *Managementul proiectelor* se înscrie în paradigma postmodernă a procesului de învăţământ superior, care reliefează aspectul funcţional-aplicativ, făcând parte din sistemul curricular în cadrul Programei de formare iniţială a specialiştilor în domeniul psihopedagogic.

Standardele de calitate pentru conţinutul cursului se referă la următoarele unităţi de competenţă, specificate prin indicatori concreţi de calitate şi cantitate: iniţierea şi planificarea proiectului; conducerea implementării proiectului; evaluarea şi monitorizarea; managementul calităţii/performanţei, managementul resurselor umane, managementul strategic, managementul comunicării, managementul timpului, managementul financiar, managementul riscului şi al stresului etc. Obiectivele generale ale cursului se axează pe formarea următoarelor competenţe specifice: de comunicare, de proiectare, managerială şi psihosocială. Modulele de conţinut includ aspecte ce ţin de designul proiectului; de scrierea/elaborarea propriu-zisă a acestora; de planificarea, implementarea şi asigurarea managementului calităţii; evaluarea şi competenţele echipei de proiect. Practicienii, dar şi teoreticienii susţin de comun acord că scrierea de proiecte constituie 90% transpiraţie şi doar 10% inspiraţie, precum în multe ştiinţe socioumanistice aceasta este o artă, dar şi o ştiinţă. Studenţii înţeleg din start că nu este o formulă magică de elaborare a proiectelor pe care să o poată aplica la orice situaţie, ci există un set de recomandări, parvenite de la finanţator, ce trebuie ajustate la particularităţile specifice, ce ar ţine de misiunea şi obiectivele organizaţiei.

Printre cele mai frecvente caracteristici ale unui proiect bun desprindem câteva, de ordin strategic şi tactic: gradul de adecvare a scopului şi a obiectivelor propuse; fezabilitatea acestuia; eficienţa, simplitatea, precizia; sistematizarea, lizibilitatea şi claritatea; operaţionalitatea, unitatea şi consistenţa; continuitatea şi flexibilitatea; viabilitatea şi oportunitatea, eficacitatea şi încadrarea în timp [Cf. 1]. În acest sens, afirmăm cu certitudine că, în timpurile pe care le parcurgem, cu schimbări efervescente la toate nivelurile, inclusiv în societăţile aflate în lungă tranziţie, disciplina universitară *Managementul proiectelor*, destinată facultăţilor socioumanistice, oferă studenţilor şanse mari de calificare profesională, provocându-i la cercetare, creativitate şi studiu individual şi de echipă, dar şi la acţiuni concrete, conform unor termeni de referinţă funcţionali [3, p.42]. Finalitatea cursului predat de noi de mai bine de 5 ani este ca fiecare student să elaboreze propriul proiect de intervenţie educaţională, pornind de la o problemă şcolară sau comunitară stringentă. Grila de evaluare a proiectelor, elaborate de masteranzi, ca

produs final pentru evaluarea sumativă a competențelor achiziționate la curs (a. 2012-2013), ne-a relevat, în mod sintetic, următoarele rezultate:

Tabel

Evaluarea calității textelor proiectelor educaționale de intervenție

Nr.	Indicatori	Nivel de realizare 1 nul	Nivel de realizare 2 minim	Nivel de realizare 3 mediu	Nivel de realizare 4 deplin
1	Prezența tuturor componentelor proiectului	0	1	5	15
2	Relevanța argumentelor asupra necesității de rezolvare a problemelor identificate	2	1	3	5
3	Gradul de corespundere a obiectivelor criteriilor SMART	0	2	7	12
4	Succesiunea logică a activităților din planul de acțiuni	0	0	11	10
5	Expunerea rezultatelor cantitative şi calitative ale proiectului	0	3	8	10
6	Descrierea impactului vizat	0	0	9	12
7	Asigurarea durabilității schimbărilor inițiate	3	2	6	10
8	Buget clar şi corect	0	4	9	8
9	Descrierea parteneriatului	1	2	10	8
10	Evaluarea proiectului	0	2	12	7
11	Monitorizarea implementării	0	2	15	4
12	Corectitudinea pedagogică şi lingvistică a textului	0	3	8	10

Putem deduce uşor că studenții au elaborat proiecte bune şi foarte bune, marea majoritate respectând rigorile de calitate impuse la curs, nivelurile de realizare mediu şi deplin prevalând categoric. Nu am avut proiecte evaluate cu note insuficiente, doar 2 note de 7, 5 note de 8, 9 – 8 şi 5 de 10. Printre problemele mai frecvent întâlnite de studenți au fost la capitolele ce se referă la argumentarea relevantă a problemelor identificate ca prioritară, redactarea SMART a obiectivelor, descrierea impactului vizat, alcătuirea bugetului ca

exerciţiu, dar nu au fost decât 2 persoane care posedau Excel-ul, fiind şi avansate la indicatorul de corectitudine pedagogică şi lingvistică a textului.

Sinteza selectivă a răspunsurilor la chestionarul de evaluare finală se prezintă astfel: La întrebarea *Care au fost cele mai importante competenţe achiziţionate la cursul „Managementul proiectelor educaţionale”?*, s-au dat răspunsuri de tipul: elaborarea unui proiect pe etape; competenţe de evaluare a unui proiect după indicatori; competenţe de dirijare şi coordonare; abilităţi de scriere a proiectului, conform unor paşi concreţi; elaborarea planului de activităţi.

La întrebarea *Cum credeţi, cît de bine cunoaşteţi să elaboraţi un proiect de intervenţie educaţională?*, studenţii s-au autoevaluat cu media de 8,1, ceea ce este destul de obiectiv. *Cât de mult contează sau va conta acest curs pentru edificarea carierei dvs. profesionale?*, răspunsurile s-au împărţit 50 la 50, ½ au răspuns că ar conta foarte mult şi ½ – mult. Impactul imediat al cursului, evaluat de studenţi, s-a caracterizat prin următoarele: fenomen pozitiv, care contribuie la dezvoltarea personală şi profesională; aplicabilitatea cunoştinţelor; posibilităţi mari de socializare şi schimb de idei; dezvoltarea competenţelor manageriale, de comunicare şi prezentare; apariţia posibilităţilor de implicare în anumite proiecte; perfecţionarea în domeniul educaţional.

Cu referire la folosirea în activitatea profesională a ideilor de proiect sau proiectul în întregime elaborat la curs, am obţinut următoarele răspunsuri: în liceu, pentru îmbunătăţirea procesului educaţional; îl voi propune la primărie, pentru dezvoltarea gimnaziului; la serviciu, în ONG-ul local; în activitatea şcolară pentru asigurarea cu literatură didactică şi echipament a cabinetului metodic; la grădiniţă, pentru amenajarea terenului de joacă.

Sugestiile făcute înainte pentru îmbunătăţirea impactului acestui curs în activitatea profesională au fost: aplicarea *de facto* a proiectului; analiza unui număr mai mare de proiecte în derulare şi participare la implementarea acestora; să ni se ofere legătură cu sponsori, finanţatori; să se mărească numărul de ore practice, să facem şi traininguri.

La o primă parcurgere a sugestiilor şi problemelor, ne dăm seama că ceea ce propun studenţii sunt idei valoroase, dar depăşesc, cel puţin la etapa actuală, cadrul universitar la o disciplină academică. Pe viitor, în cazul unor parteneriate funcţionale cu angajatorii, se va ţine cont de ele. Răspunsurile la întrebările de mai sus au revelat tendinţe pozitive în evoluţia cunoştinţelor şi competenţelor studenţilor, sporirea interesului acestora faţă de subiectul dat şi conştientizarea clară a impactului cursului în evoluţia din viitoarea carieră. Aceasta ne-a motivat să perseverăm în optimizarea cursului, dar şi în propunerea lui la toate grupele de masterat din cadrul facultăţii şi din întreaga universitate.

La o simplă navigare pe Internet, atestăm cursul de *Management al proiectelor* la foarte multe universităţi de peste hotare şi chiar masterate,

experienţă utilă şi pentru noi. La Universitatea de Stat din Moldova, un asemenea curs se predă la câteva facultăţi, ceea ce este foarte puţin, bineînţeles. Parcurgând curricula pentru disciplina respectivă, am constatat similitudini la nivel de obiective şi conţinuturi, dar şi de rezultate scontate, pentru activitatea individuală a studenţilor în ceea ce priveşte strict tematica managerială; diferenţele constau în problematica abordată de proiecte, care vizează direct domeniul de aplicare – economie, asistenţă socială sau educaţie [2, p.140].

În fine, ne putem pronunţa asupra necesităţii şi oportunităţii de predare-învăţare-evaluare a cursului de *Management al proiectelor* în calitate de pilon important în calificarea profesională a tinerilor. Fiecare facultate ar fi bine să includă în planul de studii disciplina dată şi să creeze condiţii atât pentru cadrul formal al cursului, cât şi pentru cel neformal, de implicare a studenţilor în proiecte de intervenţie educaţională, la diverse niveluri.

Referinţe:

1. COJOCARU, Şt. *Proiectul de intervenţie în asistenţa socială. De la propunerea de finanţare la proiectele individualizate de intervenţie.* Iaşi: Polirom, 2006. 240 p.
2. GORAŞ-POSTICĂ, V. *Teoria şi metodologia managementului proiectelor educaţionale.* Chişinău: CEP USM, 2013. 192 p.
3. GORAŞ-POSTICĂ, V. Managementul proiectului – o inovaţie în curriculumul psihopedagogic universitar. În: *Studia Universitatis,* Seria Ştiinţele Educaţiei. Chişinău: USM, 2009, nr.1, p. 42-46.

FORMAREA LA STUDENŢI A COMPETENŢEI TEXTUALE, UN IMPERATIV AL INSTRUIRII UNIVERSITARE

Tamara CRISTEI

Exigenţele sistemului de învăţământ actual solicită schimbări de esenţă şi reconsiderarea reflecţiilor asupra modalităţilor de realizare a complexului proces instructiv universitar. Mai întâi de toate, s-a modificat radical ponderea rolului fiecărui actant şi factor decisiv antrenat în atare proces, determinat de evoluţia în ritmuri rapide a diverselor ştiinţe studiate pe dimensiunea învăţământului superior, de nevoile în permanentă schimbare ale societăţii actuale, toate acestea solicitând o stringentă necesitate a realizării aplicaţiilor şi implementărilor, aflate şi ele într-o dezvoltare continuă. În literatura de specialitate s-a accentuat că modelul de astăzi al societăţii prospere este cel al „societăţii cunoaşterii” şi veriga învăţământului superior de cea mai mare rezistenţă, acesta având menirea să pregătească specialişti de performanţă, care să facă faţă provocărilor de mâine ale timpului şi societăţii.

În contextul acestor idei, orientările de bază în învăţământ vizează „examinarea, conştientizarea şi căutarea unor soluţii adecvate la marile provocări şi solicitări la care ne supune ascensiunea unei societăţi fundamentată pe cu-

noaştere", ceea ce înseamnă că „ea va deveni şi una a învăţării, a instruirii", procesul instruirii impunându-se „ca o activitate fundamentală a societăţii", de o importanţă covârşitoare în noile condiţii [1, p.18]. Or, acest fapt indică evident asupra pregătirii studenţilor pentru o activitate definită drept *învăţare pe tot parcursul vieţii*, ceea ce presupune o permanentă informare în domeniu, reordonare şi reîncadrare în sistemul de cunoştinţe şi dobândirea abilităţilor de renovare a viziunii profesionale şi de performare a competenţelor achiziţionate, vector indicat şi de însuşi conceptul de competenţă, care, pe bună dreptate, este „un summum de achiziţii (cunoştinţe, priceperi, deprinderi), o actualizare şi o contextualizare a acestora în rezolvarea unor fapte concrete de ordin existenţial" [2, p.21]. Cuvintele-cheie: *actualizare* şi *contextualizare* ne induc la ideea reierarhizării competenţelor definitorii pe care trebuie să le deţină tinerii studioşi, o miză de prim rang în instruirea universitară de calitate devenind formarea competenţei textuale la studenţi, care asigură viabilitatea dobândirii competenţei cap de afiş: *de a învăţa pe tot parcursul vieţii*, fără de care specialistul de mâine va fi repede scos din circuitul valoric al resurselor umane de înalt profesionalism, deci şi de pe piaţa muncii.

Dihotomia pedagogică *informare – formare* presupune o permanentă procesare a unor diverse texte, în majoritate covârşitoare de factură ştiinţifică, dar şi publicistice, uneori şi literare, în baza cărora studenţii îşi conturează profilul de viitor specialist în domeniu, îşi precizează propriile aşteptări de la viitoarea lor activitate profesională, racordându-le necondiţionat la orizontul de aşteptare al societăţii şi al timpului în cadrul cărora se vor afirma şi vor exista. De aici imperativul proiectării în curricula disciplinelor incluse în Planul de învăţământ al instruirii universitare a competenţei textuale, care presupune aplicarea şi dezvoltarea mai multor competenţe prevăzute şi urmărite de curricula şcolară, cum sunt, în primul rând, competenţele de înţelegere, rezumare, procesare selectivă, recreare a unui text informativ. Deseori, aceste competenţe se pierd sau se diminuează ca valori pedagogice în cadrul instruirii universitare, axate de către profesorii disciplinelor pe recuperarea unor aspecte ale conţinuturilor sau pe achiziţionarea noilor conţinuturi, reemise de către studenţi la nivel reproductiv or lăsaţi, mai mult pe cont propriu, să-şi replieze deprinderile în materie de lucru intelectual cu metatextele şi cu textele ştiinţifice, care, se ştie, au un grad sporit de complexitate şi conţin tendinţa de închidere a sensurilor în faţa individului în proces de iniţiere în ştiinţa studiată. În acest plan, profesorul, ca actant-mediator al instruirii/formării viitorului specialist şi ca model de acţiune pedagogică, este în drept să-şi proiecteze în cadrul triadei obiectivelor prevăzute de curricula universitară, elaborate la disciplinele predate, şi obiective de referinţă care să urmărească formarea competenţei textuale la studenţi, în demersul lor de producere de noi cunoştinţe, de achiziţionare a deprinderilor/competenţelor practice, fie şi primare, în domeniul ales.

Este de reținut că studiile teoretice – baza dezvoltării științelor și a noii societăți axată pe cunoaștere, sunt tot mai aprofundate și complexe, iar cele aplicative – tot mai surprinzătoare prin calitățile inovatorii, astfel încât dezvoltarea și probarea de către studenți a capacității generale de gândire, înțelegere, discernere și ierarhizare a informației științifice, în funcție de problemele și aspectele definitorii ale disciplinei studiate, racordarea lor la realitățile sociale și de producție/activitate practică în domeniu, trebuie să asigure o pregătire profesională individuală în baza fuziunii organice a formației intelectuale cu cea practică.

Un spațiu informativ-formativ eficient îl oferă studentului textul specializat (cel receptat sau cel produs), care este și divers ca structură, mesaj și limbaj, indicat, în primul rând, pentru dezvoltarea competenței de muncă intelectuală, de producere de cunoștințe personalizate. Valorificarea textelor științifice: adnotarea, rezumatul, articolul, referatul, studiul științific, autoreferatul/teza științifică, monografia ș.a. reprezintă, precum se știe, și o metodă eficientă de dobândire (atât pe parcursul studiilor, cât și al ulterioarei activități profesionale) a cunoștințelor noi și de elaborare a propriilor texte științifice: rezumatul/ prezentarea bibliografică, referatul, comunicarea științifică, articolul, tezele de an, de licență și master, implicând neapărat și rezultatele investigației realității de față. Acest fapt se realizează prin eforturile proprii ale studenților, dar care trebuie să beneficieze de indicații, ghiduri și alte suporturi metodice din partea profesorului în materiile științei date și antrenat în redactare științifică a acestor tipuri de texte, prin care studenții își probează arsenalul de competențe achiziționate la discipină și se lansează într-un nou parcurs de devenire profesională. Este evident că acest fapt e foarte important pentru tânărul specialist în competitivitatea profesională de viitor. Textul are o existență latent-obiectivă, care devine manifestă și furnizează o multitudine de informație de diversă natură doar dacă studentul reușește să-l proceseze pe niveluri diferite. În acest scop, studenții trebuie familiarizați cu principiile metodologice ale unui text științific, cu particularitățile textului științific specializat ca limbaj, structură și mesaj, cu operații, mecanisme și strategii de lucru determinate de scopurile, interesele și obiectivele urmărite, ceea ce presupune cunoașterea *principiilor hermeneuticii textuale* și a *regulilor metodologice* de interpretare a textului, baza formării la studenți a competenței textuale în cadrul instruirii universitare.

Pornind de la conceptele *pragmaticii textului*, e necesar ca studentul să poată extrage din text informația pe care acesta o *conține, o presupune, promite, implică, implicitează*, să pună în legătură ceea ce identifică relevant în acel text cu întregul câmp intertextual în care își are el originea, precum și cu cel cunoscut, însușit deja, iar, în această bază, să producă noi cunoștințe, restructurate într-un text propriu. Realizarea acestui scop poate fi asigurată

prin concursul profesorului în relevarea dimensiunii valorice a textului dat în scopul formării profesionale a studentului, prin receptarea motivațională de către student a informației textului, prin abilitatea acestuia din urmă de a decoda informația textuală, prin transferul acestei informații în sistemul propriu de cunoştinţe şi în spațiul complex de cunoaştere, care, la rându-i, constituie o bază pentru formarea capacităților creative autonome.

Aşadar, textele de factură ştiințifică dețin un evident potențial formativ şi au resurse pedagogice profitabile pentru studenți, dar acest potențial rămâne inert şi textul ştiințific se transformă într-un „bloc" informativ inoperabil, dacă nu vom recomanda studenților realizarea unor operații de semnificare necesare: **comprehensiunea, discernerea/deblocarea, interpretarea, re-structurarea, reemiterea, recodarea, scrierea**, pentru care vom elabora obiective de referință, atingerea cărora asigură obținerea competenței textuale, condiție necesară în instruirea universitară performantă.

Referințe:

1. CERGHIT, I. *Sisteme de instruire alternative şi complementare. Structuri, stiluri şi strategii*. Iaşi: Polirom, 2008.
2. CUCOȘ, C. *Educația. Experiențe, reflecții, soluții.* Iaşi: Polirom, 2013.

CADRU EPISTEMOLOGIC: UNELE ASPECTE TEORETICE ALE EDUCAȚIEI PENTRU CARIERA ADOLESCENTULUI

Larisa CUZNEȚOV, Zinaida PAVLOV

În contextul tendințelor sociale de inserție profesională eficientă a adolescenților, educația şcolară şi cea familiară reprezintă determinante care susțin procesul vizat şi contribuie la integrarea socială a acestora. În condițiile societății actuale creşte din ce în ce mai mult rolul educației. Influența şi importanța ***educației pentru carieră*** sunt resimțite deja de câteva decenii. Educația, însoțind progresul tehnico-ştiințific, este mai complexă şi indispensabilă, astfel încât devine o primă sursă a ființării optime a omului ca entitate socială. Percepută şi conştientizată ca prioritară, educația, la general, şi educația pe parcursul vieții, în special, sunt abordate din punct de vedere conceptual şi praxiologic la nivel de politici educaționale tot mai insistent. Problema educației pe tot parcursul vieții, ce include şi ***educația pentru carieră***, devine un obiect de cercetare la nivel de instituții internaționale şi naționale. Problema dată a fost abordată sub variate aspecte în lucrările cercetătorilor: P. Lengrand, T. Husén, G. Văideanu, E. Faure, Ph. Coombs, J.Delors, G. Mialaret, L. Colin, J.-L. Le Grand, S. Cristea, O. Dandara.

Concomitent cu transformările sociale şi economice, creşte semnificația ***educației pentru carieră***, o abordare actuală ce ține de orientarea şi pregătirea tinerilor, raportată la necesitățile şi interesele individului,

dezvoltate şi susţinute de familie, şcoală, comunitate şi mediul socioprofesional. Analizând evoluţia în timp a fenomenului şi a conceptului de ***carieră***, esenţa căruia vizează contextul profesional, am constat că acesta îşi atribuie semnificaţii ce ţin concomitent de viaţa personală, comunitară şi economică. În această ordine de idei, fenomenul nominalizat, în evoluţia sa, trece alternativ de la o simplă activitate de orientare şcolară şi profesională, la una mai amplă de realizare a unui ansamblu de acţiuni conştiente de construire a comportamentului şi competenţelor ce vor asigura ascendenţa, apoi menţinerea eficientă şi creşterea în carieră.

Cercetările din domeniul ştiinţelor educaţiei oferă următoarele definiţii cu privire la ***carieră.***

Astfel, Salade D. (1998) consideră că ***cariera*** este o succesiune de profesiuni, îndeletniciri şi poziţii pe care le are o persoană pe parcursul perioadei active a vieţii [3].

Analiza literaturii consacrate a permis să stabilim că fenomenul ***cariera*** profesională include totalitatea de activităţi şi poziţii profesionale pe care o persoană le atinge datorită atitudinilor, cunoştinţelor şi componenţelor asociate, care se dezvoltă de-a lungul timpului [4, p. 54-55]. De aceeaşi părere cu Drăgan este şi Nuţ [6, p. 57]. Interesantă este explicaţia ***carierei***, oferită de Salade D. În viziunea sa, ***cariera*** reprezintă un proces dinamic în timp, care are două dimensiuni: ***cariera externă*** – succesiunea obiectivă de poziţii pe experienţele obiective, abordată prin prisma subiectivităţii sale. Valoroasă, în acest sens, este definiţia lui Salade D., care presupune următoarele: ***Cariera*** reprezintă interacţiunea dintre factorii organizaţionali şi cei individuali. Ea include o succesiune de profesiuni, îndeletniciri şi poziţii pe care le are o persoană în decursul perioadei active a vieţii. Percepţia postului ca şi poziţia adoptată de individ depinde de compatibilitatea între ceea ce concepe individul potrivit pentru sine (aptitudini, nevoi, preferinţe) şi ceea ce reprezintă postul de fapt (constrângeri, oportunităţi, obligaţii) [6].

În acelaşi context, Cristea S. [2] menţionează faptul că ***cariera*** oferă o identitate ocupaţională, iar profesia, poziţia ocupată, organizaţia în care lucrează individul fac parte din identitatea acestuia. Oamenii sunt diferiţi între ei, dar, în acelaşi timp, putem determina şi lucruri pe care le au în comun.

Un alt fenomen important legat de carieră, pe care intenţionăm să-l precizăm, este *prioectarea carierei, care reprezintă un proces permanent, încadrat în limitele de viaţă conştientă a individului, ce presupune un ansamblu de acţiuni subordonate unor finalităţi prosociale clar definite, orientate spre identificarea posibilităţilor de maximă valorificare a potenţialului individual* [3, p. 7].

În scopul stabilirii conexiunii funcţionale dintre potenţialul individual, cerinţele şi posibilităţile mediului socioeconomic, proiectarea carierei este un

proces absolut necesar de realizat. În acest sens, ghidarea carierei are misiunea de a pregăti şi a susține persoana în demersul complex şi important, dar şi oarecum unical/individual. În acest sens, orientarea şcolară şi profesională reprezintă o acțiune de îndrumare a persoanei către o profesiune sau un grup de profesii în conformitate cu aptitudinile şi particularitățile sale, cu solicitările societății contemporane [6].

Prin urmare, ***educația pentru carieră*** reprezintă o intervenție educațională de dezvoltare, în avans, a deprinderilor şi abilităților necesare tinerilor pentru progresul educațional şi profesional. Programele de ***educație pentru carieră*** cuprind mai multe componente care vizează dezvoltarea tinerilor pentru managementul activ al propriei cariere în corelație cu viața lor concretă. Componentele esențiale ale unui program de ***educație pentru carieră*** sunt: autocunoaşterea, explorarea educațională, ocupațională şi planificarea carierei [Oweini & Abdo, 1999].

Evident că, conținutul programelor variază în funcție de contextul educațional specific, de vârsta persoanelor şi aptitudinile acestora.

Un program actualizat de ***educație pentru carieră*** ar trebui să includă, în accepția Organizației pentru Educație şi Orientare a Carierei (*Careers Education and Guidance Organisation* CEGO), următoarele componente:

– autocunoaşterea – facilitarea dezvoltării personale şi a conştiinței de sine;

– dezvoltarea capacității de decizie – de a ajuta elevii să rezolve probleme şi să ia decizii;

– educarea flexibilității – oferirea de experiențe complexe şi variate şi conştientizarea necesității de schimbare ca modalitate de a face față tranzițiilor (în special dinspre şcoală spre profesie);

– conştientizarea oportunităților – dobândirea capacității de cercetare activă, procesare critică şi utilizare a informației [1, p.3].

În concluzie, menționăm că ***Educația pentru carieră*** reprezintă un deziderat al *noilor educații.* Acestea au fost definite în anii 1980 la nivelul programelor şi recomandărilor UNESCO, adoptate ca răspunsuri ale sistemelor educaționale la imperativele lumii contemporane, ce reprezintă noi conținuturi specifice care apar şi se dezvoltă în continuare şi pot fi aplicate la variate niveluri strategice şi la oricare din cele cinci conținuturi generale ale educației şi activitățile de formare-dezvoltare morală, intelectuală, tehnologică, estetică şi psihofizică a personalității umane***. Educația pentru carieră*** se află într-o strînsă conexiune cu educația pentru schimbare şi dezvoltare.

Referințe:

1. *Consilierea şcolară şi orientarea în carieră*. Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de Psihologie şi Ştiințe ale Educației, Catedra de Psihologie, învățământ la distanță, 2010-2011.

2. CRISTEA, S. Educaţia vocaţională. În: *Didactica Pro*. Chişinău, 2005, nr.2, p. 98.
3. DANDARA, O. *Proiectarea carierei. Dimensiuni ale demersului educaţional*. Chişinău, 2009. 92 p.
4. DRĂGAN, I., OZUNU, D., TOMŞA, Gh. *Dicţionar de O.Ş.P*. Bucureşti, 1996, p. 54-55.
5. NUŢ, S. *Orientare, consiliere şi carieră*. Timişoara: Augusta, 2001, p.57.
6. SALADE, D. *Dimensiuni ale educaţiei*. Bucureşti: Ed. Didactică şi Pedagogică, 1998, p.145.
7. ŞCHIOPU, U., VERZA, E. *Psihologia vârstelor*. Bucureşti: Ed. Didactică şi Pedagogică, 1997, p.193.

EDUCAŢIE PRIN TRADIŢIE ŞI INOVAŢIE ÎNTR-O LUME POSTMODERNĂ

Iulia GONŢA, Universitatea „Spiru Haret", Bucureşti

Lucrarea care a stat la baza comunicării *Educaţie prin tradiţie şi inovaţie într-o lume postmodernă* reprezintă o cercetare a schimbărilor educaţionale în raport cu necesitatea acestora. Cu scopul de a stabili marja dintre tradiţie şi inovaţie, au fost analizate ideile marilor pedagogi, sociologi, psihologi, filosofi din România şi din comunitatea ştiinţifică internaţională.

Studiul are ca obiectiv identificarea unui set de cerinţe pentru a adapta educaţia din societatea actuală la o lume postmodernă. Încercarea de a determina elementele educaţionale necesare pentru a fi menţinute în sistemul de învăţământ a ridicat un set de probleme privind relaţia dintre tradiţie şi inovaţie, dând posibilitatea de a contura câteva idei privind subiectul analizat.

Trebuie precizat faptul că pedagogia postmodernă abordează educaţia ca terapie pentru dezvoltarea caracteristicilor specifice, diferenţiatoare ale fiecărei personalităţi, şi joacă rolul de potenţiator prin crearea situaţiilor favorabile demersului educativ. Ea renunţă deliberat la impunerea regulilor şi standardelor, căutând să se racordeze la necesităţile curente ale societăţii şi ale individului. Influenţată de ideile lui Nietzsche, Marx, Jacques Derrida, Michel Foucault, Jean Baudrillard, Jean François Lyotard şi alţi filosofi, educaţia postmodernă se impune ca o alternativă pentru rezolvarea problemelor din perioada modernă. Ea respinge individualismul modernităţii şi analizează individul în procesul de transformare şi relaţionare. Această instabilitate a postmodernismului este considerată de Patrick Slattery ca o dimensiune „eclectică, inovativă, revizionistă, ironică şi subiectivă a interpretării" [6, p.35].

Pedagogia postmodernă oferă libertate fiecăruia de a se manifesta din perspectiva lui de judecată şi se caracterizează prin diversitate, creativitate, pluralism, multiculturalismul, amestec de stiluri, tolerarea ambiguităţii,

acceptarea inovației și a schimbării, provocarea gândirii laterale, căutarea adevărului și crearea realității prin schimburi de experiență. Pornind de la aceasta, ne întrebăm dacă nu cumva principiile postmoderniste intră în contradicție cu tradiția științelor educației, care „bazându-se pe cunoașterea naturii omenești și ținând seama de idealul către care trebuie să tindă omenirea, stabilește un sistem de principii, după care este îndrumată influența intenționată a educatorului asupra celui educat" [1, p.14]. Așadar, educația postmodernă ascunde pericolul relativismului. De aceea este important să stabilim raportul dintre tradiție și inovație în învățământ, pentru ca managementul procesului educativ, care în prezent tinde să înlocuiască știința pedagogică, să nu-i diminueze valoarea academică.

În prezent, învățământul produce absolvenți cu ajutorul unui sistem în care cunoștințele sunt vândute și evaluate. În aceste condiții, profesorii sunt predispuși să renunțe la entuziasm și creativitate, iar educația se poate transforma într-un proces vicios, distructiv, formal. Acest pericol a existat și în antichitate. Simpla transmitere a informațiilor și deprinderilor a fost criticată încă de Socrate, care poziționa în contrast necesitatea omului de a căpăta înțelepciune: „Ce bine-ar fi dacă înțelepciunea ar avea darul să se scurgă, ori de câte ori ne atingem unii de alții, de la cel ce are mai multă la cel cu mai puțină" [7, p.175].

Dacă problemele actuale ale educației au existat în trecut, apare întrebarea *de ce ele nu au fost rezolvate?* Răspunsul îl putem găsi, lansând următoarea dilemă: *inovațiile din sistemul educativ actual prezintă o noutate sau o revenire la ideile marilor personalități ale lumii, dar în alte condiții socioeconomice?* De exemplu, fenomenul globalizării a fost lansat încă de Comenius (1592-1670), care s-a pronunțat în privința necesității globalizării educației, susținând ideea că pentru a deveni om trebuie să fii educat și insistând să se ofere oportunități educaționale egale pentru toți. Tot Comenius a promovat ideea unei educații pe întreg parcursul vieții, *tota vita schola est,* anunțând principiul educației permanente, aplicat în sistemul de învățământ modern.

Educația într-o lume multiculturală, care trece prin procesul globalizării, se caracterizează prin aceea că interacțiunea socială nu se fundamentează pe consens și acord, ci pe diferență și pluralitate. Însă să nu uităm că cultura globală a avut precedente nereușite în imperiile universale care au impus dominația lor printr-o limbă și civilizație a elitei, neglijând tradițiile și culturile populațiilor cucerite. În consecință, mișcările de eliberare națională au distrus țările care impuneau civilizația fără dorința popoarelor cucerite, iar acest fapt permite să remarcăm importanța pentru fiecare popor a păstrării tradițiilor sale, inclusiv în educație.

Revenind la tradiții, în cugetările lui D. Cantemir asupra educației găsim formulat idealul educativ, care în concepția sa constă în dobândirea virtuții

prin cunoaşterea de sine, cunoaşterea lui Dumnezeu şi cunoaşterea lumii. Această afirmație este cuprinsă în cele patru categorii de metacompetențe pentru tinerii secolului XXI: a învăța să cunoşti, a învăța să faci, a învăța să trăieşti împreună cu ceilalți, a învăța să fii [4, p.69].

Ideea intrării în universalitate prin păstrarea tradiției o găsim şi la Nicolae Iorga: „Nu-ți este permis să creezi forme eterne numai pentru că te-ai rupt din ceea ce e în adevăr etern şi ai pretenția de a crea alt etern care să pornească de la d-ta, din momentul în care l-ai rupt pe cel vechi" [5, p.8].

În condițiile în care generația actuală refuză valorile prezentului, ne putem aştepta ca următoarea generație să nu accepte nici ea valorile generației anterioare.

La momentul actual, specialiştii din domeniul ştiințelor educației doresc să apropie educația de necesitățile vieții reale şi critică importanța exagerată acordată rațiunii în detrimentul naturii umane. Aceste idei le găsim şi la O.Decroly, Fr.Bacon, M.Montessori, Comenius ş.a. Educația integrală a sistemelor de învățământ din toată lumea face eforturi pentru a revigora valorile spirituale de natură etică şi virtuțile morale, pentru a cultiva toleranța şi conştiința socială. O teorie spiritualistă asupra educației o găsim la R.Steiner (1861-1925), care a considerat lipsa legăturii între idealurile spirituale ale oamenilor şi necesitățile materiale ale vieții cotidiene a fi cauza declinului sociocultural.

Din datele analizate, putem concluziona următoarele:

1. Societatea postmodernă necesită adaptări precedate de o pregătire prealabilă a specialiştilor din sistemul de educație şi a oamenilor care fac parte din societatea în schimbare.

2. Inovațiile în societatea postmodernă trebuie să reprezinte ajustări bazate pe cercetări ştiințifice, pe analiza operelor marilor pedagogi români şi ai pedagogiei universale.

3. Măsura schimbărilor exterioare în educație este legată de posibilitățile interioare atât ale persoanelor, cât şi ale poporului din care acestea fac parte. De aici rezultă importanța concentrării educației asupra schimbărilor interioare a fiecărei persoane din societate.

4. Deoarece modernizarea şi dezvoltarea societăților au adus efecte negative, precum poluarea, inegalitatea, şomajul, acest tip de societate este considerat de sociologi mai puțin reuşit în comparație cu societățile tradiționale. În consecință, orice schimbare trebuie făcută doar dacă este necesară.

5. O educație postmodernă în vederea dezvoltării socioeconomice a unei națiuni presupune colaborare şi deschidere interculturală, sprijin în promovarea valorilor internaționale şi cultivarea tradițiilor naționale.

Referințe:

1. ANTONESCU, G. *Pedagogie generală*. Bucureşti: Institutul Pedagogic Român, 1930.

2. BĂDESCU, I. *Sociologia şi economia problemelor sociale*. Bucureşti: Mica Valahie, 2011.
3. CUCOŞ, C. *Pedagogie şi axiologie*. Bucureşti: Ed. Didactică şi Pedagogică R.A., 1995.
4. DELORS, J. et al. *Comoara lăuntrică*. Iaşi: Polirom, 2000.
5. IORGA, N. *Tradiţie şi inovaţie în artă*. Vălenii de Munte: Datina românească, 1937.
6. SLATTERY, P. *Curriculum Development in Postmodern Era*, New York: Garlant Pub,1995.
7. PLATON. Banchetul. Timişoara: Editura de Vest, 1992.
8. VĂIDEANU, G. *Educaţia la frontiera dintre milenii*. Bucureşti: Ed. Politică, 1988.

AUTOAPRECIEREA PERSONALĂ ŞI PROFESIONALĂ A PROFESORULUI – PAS IMPORTANT SPRE AUTOREALIZARE

Ecaterina MOGA

Mediocritatea nu poate deveni competenţă,
dar competenţa se poate transforma în excelenţă.
Peter DRUCKER

Autoaprecierea cadrului didactic cuprinde în sine sfera de apreciere personală şi profesională. Ea se referă la nucleul personalităţii acestuia şi este un mecanism psihologic important de reglare a comportamentului său, care în mod direct se răsfrânge asupra performanţelor sale şi a succesului personal şi profesional. O autoapreciere adecvată poate fi realizată în urma unui proces de cunoaştere şi redescoperire personală. Autocunoaşterea ca şi proces include debrifarea şi asimilarea informaţiei ce ţine de propria persoană, aici incluzându-se tot bagajul informativ privitor la propria identitate, cunoştinţe importante pentru individ. Cunoştinţele obţinute prin autoanaliză, autoapreciere, autocontrol, autocritică şi autodepăşire, pe care le deţine persoana în procesul de autoeducaţie şi învăţare permanentă, influenţează imaginea şi respectul de sine al individului, influenţând nu doar succesul profesional al acestuia, dar şi având un impact în dezvoltarea personalităţii elevilor. Autoaprecierea corectă a tânărului ca şi personalitate va influenţa în mod direct autoaprecierea sa şi din punct de vedere profesional.

Autoaprecierea reprezintă un nivel deosebit în dezvoltarea autoconştiinţei, bază pe care se formează o anumită atitudine apreciativă faţă de sine, faţă de capacităţile şi rezultatele propriilor activităţi. Autocunoaşterea cuprinde: conştientizarea aptitudinilor, intereselor şi sistemului de valori, conceptul despre sine care înglobează imaginea de sine şi stima de sine. Anume autocunoaşterea presupune formarea conceptului de sine care sumează totalitatea ideilor şi sentimentelor pe care individul le are despre el însuşi.

Cunoaşterea de sine este foarte importantă, omul care se cunoaşte pe sine, îşi cunoaşte reacţiile, capacităţile, punctele slabe şi punctele tari; ţine cont de posibilităţile sale şi limitele pe care le are deschizându-şi pista succesului personal şi profesional.

Pornind de la aceasta, am elaborat o FIŞĂ DE EVALUARE A CADRULUI DIDACTIC care cuprinde atât sfera personală, cât şi domeniul profesional. Fişa de evaluare şi autoevaluare a fost concepută în baza conceptului de *trepte şi strategii de dezvoltare* după Zig Ziglar [5], a Regulamentului de atestare a cadrelor didactice, a conceptului după Edward Deming – *Total Quality Management* [4], instrumentele de evaluare au fost elaborate şi propuse de Carolina Platon [6, p. 382- 391]. Conform acestor concepte, în devenirea unui profesor de excelenţă, trebuie parcurse anumite trepte, acestea constituind piloni în dezvoltarea profesională, ireale fără o reuşită personală, conform lui St.Covey [1, 2]. Axa instrumentală a autoevaluării, reflectată în chestionarul de autoevaluare, are la bază un algoritm de elaborare şi implementare, urmărind realizarea atât a scopului administrativ, cât şi a celui formativ.

Chestionarul cuprinde şase criterii majore, cu caracter psihologic general, care, în vizorul lui Z. Ziglar [5], reprezintă trepte şi piloni spre succes. Cele şase criterii înglobează explicit paisprezece indicatori importanţi pentru fiecare specialist de valoare implicat în învăţământ. Cadrul didactic trebuie să se autoevalueze pe scala de la 1 la 10, în conformitate cu calitatea şi valoarea pe care şi-o atribuie în dreptul fiecărei dimensiuni şi item. Rezultatul final al chestionarului se obţine prin media aritmetică a punctajului obţinut. Rezultatele respective sunt comparate cu rezultatele de la grilele de evaluare realizate de către comisia de asigurare internă a calităţii la nivel de instituţie.

Primul criteriu constă în perceperea *imaginii de sine* de către cadrul didactic, autoevaluată prin prisma *Dezvoltării personale*. Cercetările demonstrează că treapta de fundament ţine de psihologia individului, iar succesul în reuşita personală va determina reuşita profesională, care îl va conduce pe individ la eficienţă [1]. Un alt aspect indicat în chestionar se referă la competenţe profesionale de specialitate, psihopedagogice şi metodice ale profesorului. Acestea îl vor ajuta să identifice rezultatele pe care le urmăreşte, să le raporteze la expectanţele proprii, specificând acele comportamente necesare pe care să şi le însuşească.

Al doilea criteriu propus spre autoevaluare sunt *abilităţi şi competenţe în relaţiile cu ceilalţi*. La acest nivel, am propus spre autoevaluarea cadrului didactic aspectul de interrelaţionare: Abilitatea de a comunica; Abilitatea de a dezvolta relaţii cu ceilalţi; Aprecierea caracterului şi a valorii morale demonstrate în relaţiile cu elevii; Aprecierea relaţiilor cu colegii [3].

Al treilea criteriu reprezintă un pilon în dezvoltarea eficienţei şi atingerea succesului, a performanţei – *SCOPURILE,* urmărindu-se autoevaluarea

gradului de cunoaştere; formularea şi urmărirea spre realizare a *Viziunii personale/ profesionale* [2], prin: scopuri bine-definite; Program personal de activitate; Programul profesional de activitate.

Pe treapta a patra, autorul scării, Zig Ziglar, a înscris *atitudinea.* Deci, în grila de evaluare s-a luat ca și criteriu *atitudinea* [5], urmărindu-se în autoevaluare: responsabilitatea față de sine și alții; calitatea de model, mentor a profesorului pentru elevii din școală; Calitatea evaluării elevilor. Atitudinea, ca modalitate relativ constantă de raportare a individului față de anumite laturi ale vieții sociale și individuale, exercită o funcție direcțională și evaluativă și, în același timp, o funcție reglatoare asupra comportamentului în care se exprimă prin acțiuni corespunzătoare. Atitudinea cadrului didactic îi va influența comportamentul său, respectiv comportamentul cadrului didactic va influența atitudinea elevilor, care va determina comportamentul lor. La rândul său, atitudinea cadrului didactic va fi influențată de comportamentul elevilor. Acest ciclu continuu va determina atmosfera și condițiile de atingere a succesului sau de apariție a conflictului și succederea eșecului.

Pe *treapta a cincea* a scării, în conceptul autorului sus-numit, este poziționată *disponibilitatea de a munci*, aspect pe care l-am considerat un criteriu important în obținerea performanțelor. Prin fișa de autoevaluare au fost urmărite: Implicarea; Calitatea îndeplinirii responsabilităților specifice; Calitatea predării, a dinamicii, atmosferei și a activității lecțiilor; Implicarea în activitățile extracurriculare și extrașcolare; Implicarea în cadrul comisiilor de lucru.

Dorința şi motivația reprezintă *treapta a şasea* a scării, după Z. Ziglar, iar noi am urmărit prin autoevaluare autoapreciere indicatorilor: Motivația intrinsecă; Capacitatea de mobilizare în atingerea scopurilor și obținerea performanței. Acestea însoțesc drumul omului spre succes în atingerea statutului de performanță și eficiență.

În fiecare din noi este ascuns un potențial enorm care necesită a fi exploatat, dar acest potențial trebuie să fie descoperit și pus în contribuție, lucru care necesită efort, proces de acțiune, voință și dorință. Din aceste sfere ar trebui să rezulte și propriile expectanțe care apar trasate în mintea omului, pornind de la sfera gândirii lui. Gândurile care se reflectă asupra expectanțelor devin un tipar, o paradigmă care vor atrage din subconștient toate elementele ce conlucrează pentru realizarea acestor concepte, indiferent de natura lor în comportamente și rezultatele manifestate în exterior. Perceperea adevăratei identități, a valorii umane conduce la sporirea încrederii în sine, iar aceasta – la autoaprecierea adecvată și conturarea acelor așteptări care sunt realiste în atingere și care inspiră individul în obținerea succesului și a eficienței în fiecare sferă a vieții.

Referințe:

1. COVEY, St. R. *A 8-a treaptă a înțelepciunii. De la eficiență la măreție.* București: ALLFA, 2006. 392 p.

2. COVEY, St. R. *Eficiența în 7 trepe sau un abecedar al înțelepciunii.* București: ALLFA, 2009. 320 p.
3. DUMITRU, Ion Al. *Personalitate, atitudini și valori.* Timișoara: Editura de Vest, 2001. 256 p.
4. IOSIFESCU, Constantin Șerban. *Manual de evaluare internă a calității educației – draft pentru pilotare*. București, 2012, p. 95.
5. ZIGLAR, Z. *Dincolo de vârf. De la supraviețuire la echilibru, de la echilibru la reușită, de la reușită la permanența ei*. București: Curtea Veche, 2011. 323 p.
6. *Priorități actuale în procesul educațional.* Materialele conferinței științifice internaționale, 3 decembrie 2010. Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației. Chișinău, 2011. 683 p.

OPINIA ABSOLVENȚILOR UNIVERSITARI CU REFERIRE LA COMPETENȚELE PROFESIONALE ŞI GENERALE

Tatiana REPIDA, Mihai PAIU

În cadrul proiectului instituțional „Reconceptualizarea formării profesionale inițiale și continue a specialiștilor din perspectiva interconexiunii învățământului superior și a mediului economic", a fost elaborat și administrat Chestionarul cu privire la percepția de inserție pe piața muncii a studenților/masteranzilor din anii terminali. Au fost chestionați 448 de studenți și masteranzi ai tuturor facultăților: 274 de la facultățile socioumanistice și 174 – cu profil real.

Scopul sondajului a constat în evaluarea autopercepției de către absolvenții universitari a unor probleme legate de integrarea pe piața muncii. În continuare, prezentăm unele analize calitative și cantitative ale răspunsurilor studenților și masterazilor ai facultăților cu profil real referitor la întrebarea *Cum evaluați nivelul propriu de competențe la momentul absolvirii facultății?*. Prin urmare, s-a identificat nivelul de cunoaștere aprofundată a propriului domeniu de studii; cunoașterea altor domenii sau discipline; abilitatea de a coordona activități (competențe profesionale); gândirea analitică; acumularea rapidă a noilor cunoștințe și abilitatea de a acționa în condiții de stres (competențe generale).

Referindu-ne la gândirea analitică, precizăm că această abilitate, formată pe parcursul anilor de studii, este utilă absolvenților și la angajarea în câmpul muncii. Ea este foarte productivă în idei. Gândind analitic, pătrundem în detalii, analizăm minuțios orice procedeu sau metodă de soluționare a problemelor, ceea ce ajută la o adaptabilitate mintală rapidă a absolvenților la sarcinile profesionale specifice. De asemenea, având formată această abilitate, absolvenții integrați profesional reușesc să treacă mai ușor de la aspectele generale, abstracte, teoretice, la cele aplicative, concrete, lucrative, solicitate de angajatori. Omul cu gândire analitică obține performanțele dorite.

Privind competența de a acumula rapid cunoștințe, absolvenții au conștientizat faptul că, numai având formată această abilitate, te poți menține

la nivelul cerut de schimbările ce au loc pe piața muncii, şi anume schimbările sociale.

Prin abilitatea de a acționa în condiții de stres se are în vedere „stresul de muncă", ce prezintă o stare de activitate mintală şi fizică care are drept sursă agenţii stresori de natură fizică şi psihică asociată cu sarcina sau cu mediul de lucru. Solicitările de natură fizică, cele specifice sarcinii, de rol organizațional, cele interpersonale, extraorganizaționale (problemele familiale) conduc la stresul de muncă. Deci stresul e în strânsă legătură cu solicitările derivate direct din sarcina de muncă. Referitor la cele trei componente profesionale, putem menționa că ele nu au nevoie de comentarii speciale, deoarece anume lor, în anii de studii, li se acordă prioritate din partea cadrelor didactice.

Înainte de a purcede la analiza răspunsurilor celor chestionați, vom menționa caracterul subiectiv al acestora. Datele obținute sunt prezentate în figurile ce urmează.

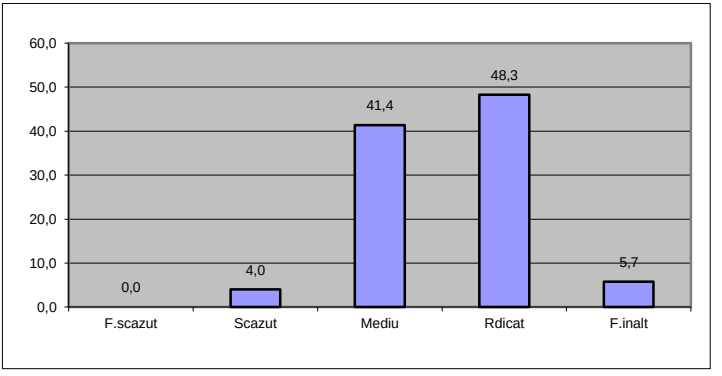

Fig. 1. Cunoaşterea propriului domeniu de studii

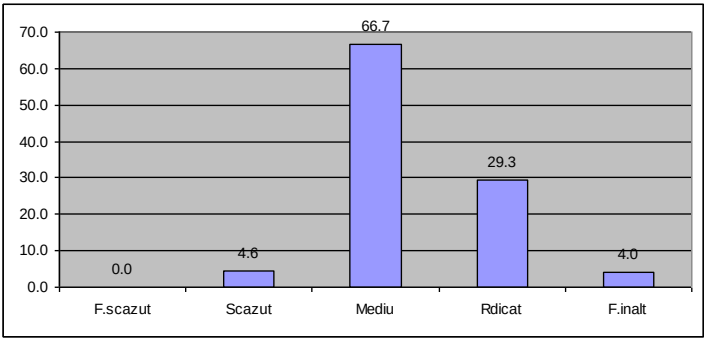

Fig.2. Cunoaşterea altor domenii

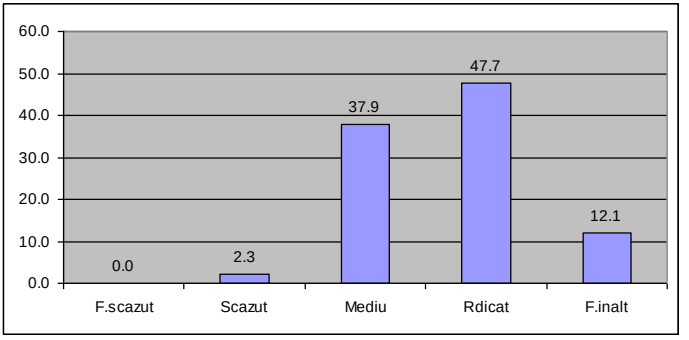

Fig.3. Abilitatea de a coordona activități

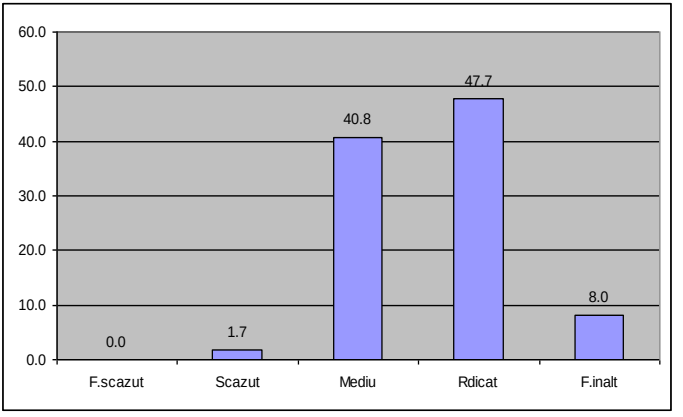

Fig.4. Gândirea analitcă

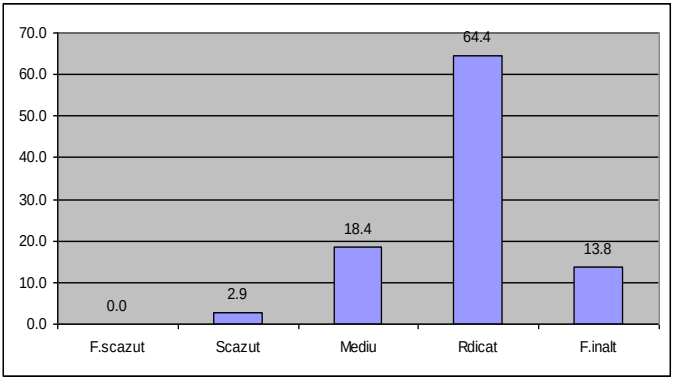

Fig.5. Abilitatea de a acumula rapid cunoştinţe

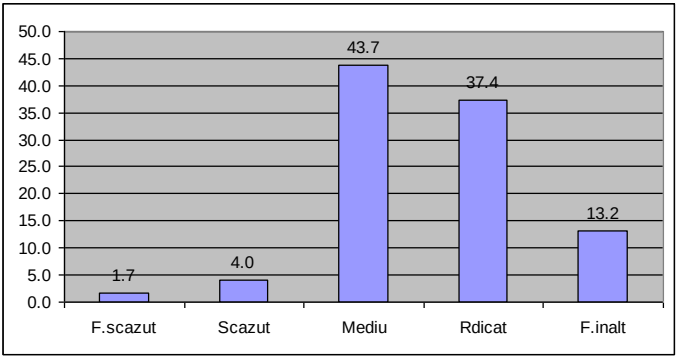

Fig.6. Abilitatea de a acționa în condiții de stres

Analizând rezultatele din figurile 1-6, concluzionăm că, la toate componentelele predomină nivelul mediu şi ridicat. Cel mai mare procentaj (66,7%) îl observăm la nivelul *mediu* al competenței *cunoaşterea altor domenii conexe,* iar cel mai mic (18,4%) – la competența *abilitatea de a acumula rapid noi cunoştințe*. Procentajul cel mai înalt la nivelul *ridicat* (64,4%) se observă la competența *abilitatea de a acumula rapid noi cunoştințe*, iar cel mai mic (29,3%) – la competența *cunoaşterea altor domenii conexe*. În ceea ce priveşte nivelul *foarte ridicat*, acesta este în scădere vădită față de nivelul *mediu* şi cel *ridicat*. Cel mai mare procentaj la nivelul *foarte înalt* se atestă la competența *abilitatea de a acumula rapid noi cunoştințe* (13,8%), iar cel mai mic – la *cunoaşterea altor domenii conexe* (4%). În genere, procentajul cel mai mare la nivelul *ridicat* şi *foarte ridicat* (78,2%) se înregistrează la *abilitatea de a acumula rapid noi cunoştințe,* iar cel mai mic – la *cunoaşterea altor domenii conexe* (33,3%). Situația e mai bună la competențele generale decât la cele profesionale. În ceea ce priveşte nivelul *foarte scăzut* şi *scăzut*, credem că gradul de obiectivitate nu este prea înalt.

În concluzie, e necesar de menționat că, ritmul rapid al progresului tehnologic convinge tot mai mult cadrele didactice universitare de necesitatea studierii cerințelor pieței muncii şi formarea specialiştilor conform acestor exigențe; monitorizarea absolvenților pe piața forței de muncă.

Referințe:

1. CREȚU, T. *Psihologia vârstelor*. Ed. a III-a revăzută şi adăugată. Iaşi: Polirom, 2009.
2. POPA, M. *Introducere în psihologia muncii*. Iaşi: Polirom, 2008.

PERSONALITATEA – FACTOR DETERMINANT ÎN ANGAJAREA ABSOLVENȚILOR UNIVERSITARI ÎN CÂMPUL MUNCII

Mihai PAIU, Tatiana REPIDA, Carolina ȚURCANU

Chestionarul cu privire la percepția de inserție pe piața muncii a studenților şi masteranzilor din anii terminali în cadrul proiectului instituțional „Reconceptualizarea formării profesionale inițiale şi continue a specialiştilor din perspectiva interconexiunii învățământului superior şi a mediului economic" a avut drept scop determinarea autopercepției de către absolvenții universitari a unor probleme ce țin de integrarea în piața muncii. Una din întrebările chestionarului menționat s-a referit la problema factorilor ce determină angajarea în câmpul muncii. Răspunzând la întrebarea *Cât de important credeți că a fost/ar fi pentru angajator următorul aspect pentru a-l determina să vă ofere un loc de muncă imediat după absolvire?*, cei chestionați trebuiau să selecteze din următoarea listă:

- Domeniul de studiu;
- Specializarea/Programul de studiu;
- Tema lucrării de licență/master;
- Notele obținute pe perioada studiilor;
- Reputația universității;
- Reputația facultății;
- Experiența de muncă acumulată anterior;
- Personalitatea mea;
- Experiența de muncă în țară;
- Experiența de muncă peste hotare;
- Studii în străinătate.

Vom analiza în continuare un singur factor, şi anume *personalitatea mea*, deoarece a fost plasat pe primul loc atât de studenții şi masteranzii facultăților socioumaniste (au participat la sondaj 274 de respondenți ai acestui profil), cât şi cei de la profilul real (174 de persoane). Datele obținute sunt prezentate în tabelul care urmează.

Tabel

Autoaprecierea tinerilor vis-a-vis de *personalitatea mea* ca factor determinant în angajarea în câmpul muncii

Nivele / Subiecții chestionați	Foarte important	Important	Mediu	Puțin important	Deloc important
Studenții şi masteranzii facultăților cu profil socioumanist	47,8%	43,7%	7%	1,5%	0,0%
Studenții şi masteranzii facultăților cu profil real	44,3%	37,9%	15,5%	1,1%	0,0%

Din datele tabelului rezultă că, din totalul studenților şi masteranzilor ambelor profiluri cuprinşi în sondaj, 92,1% consideră că *personalitatea mea* joacă un rol *foarte important* în determinarea angajatorului de a oferi un loc de muncă imediat după absolvire, iar 81,6% – că, *personalitatea mea* joacă un rol *important*; e de menționat că nici un respondent de la ambele profiluri nu a apreciat ca *deloc importantă* această ipostază. Totuşi, am identificat şi respondenți (2,6%) care au susținut că personalitatea proprie joacă un rol mai *puțin important* în a-i determina pe angajatori să le ofere absolvenților un loc de muncă imediat după absolvire. Analizând datele din tabel, nu observăm mari diferențe în autoaprecierea personalității la nivel *foarte important* şi *important*. Cea mai mare diferență este la nivelul *medie:* 7% – profilul socioumanist, şi 15,5% – profilul real.

Explicația acestui fenomen poate fi simplă. Absolventul universitar doritor de a obține un loc de muncă apare în fața angajatorului singur. Se descurcă cum poate (alături nu este nici conducătorul tezei de licență/master, nici mentorul, nici părinții sau prietenii). Dacă l-a convins pe angajator că locul propus la concurs îi aparține numai lui şi nu altui concurent – va fi angajat. Se întâmplă şi invers, când personalitatea angajatului nu face față cerințelor, nu l-a convins pe angajator că anume el este candidatura potrivită.

Se ştie că, calificativele specifice personalității sunt: unicacitatea şi originalitatea, irepetabilitatea prin modul său de a fi, de a acționa şi de a simți; este înzestrată cu inteligență, cu capacitatea de autoîngrijire, realizare de sine, este capabilă să-şi mențină echilibrul şi identitatea, posedă percepția de sine şi percepția celorlalți; posedă o moralitate înaltă, un nivel intelectual suficient de înalt pentru a se integra în societate, este capabilă să anticipeze unele fenomene sociale; să se manifeste activ în comunitate, realizează fapte de importanță pentru sine şi pentru alți oameni din societatea în care trăieşte.

Personalitatea se mai caracterizează ca:

a) subiect pragmatic al acțiunii (homo faber);
b) subiect epistemic al cunoaşterii (homo sapiens);
c) subiect axiologic, purtător şi generator al valorilor (homo valens) [1, p.36].

M. Zlate încă în 1988 a propus zece criterii ca fiind relevante pentru devenirea personalității. În viziunea cercetătorului, omul devine personalitate atunci când:

1) *devine conştient de lume, de alții, de sine* – dintre aceste trei forme de conştiință esențială fiind ultima, deoarece îi permite individului să-şi dea seama cine şi ce este, ce scopuri şi idealuri are, ce-şi propune să devină; are loc cristalizarea conştiinței de sine;

2) *îşi elaborează un sistem propriu, personal* de reprezentări, concepții, motive, scopuri, atitudini, convingeri în raport cu lumea şi cu sine – toate sudate într-un sistem;

3) *desfăşoară activităţi socialmente utile şi recunoscute*; activităţile sociale şi utile îl socializează pe individ, îl transformă într-o fiinţă umană;

4) *emite, susţine şi argumentează judecăţi de valoare întemeiate*;

5) *creează valori sociale*, se transformă din consumator de valori în producător de valori;

6) *are un profil moral bine conturat, nobil, corect*;

7) *şi-a format capacitatea de control şi autocontrol* în concordanţă cu semnificaţia situaţiilor; trecerea treptată de la control la autocontrol, de la educaţie la autoeducaţie – mijloace prin intermediul cărora individul pune stăpânire pe conduita sa;

8) *se integrează armonios şi util în colectivitate*, care este un mijloc de satisfacere a unor importante nevoi sociale; grupul, colectivitatea umană îi oferă individului modele de acţiune socială;

9) *ştie să se pună în valoare, să se facă recunoscut de alţii*; persoana trebuie să-şi valorifice toate disponibilităţile sale altfel ea va rămâne anonimă, va trece neobservată; această particularitate este de „reuşită în viaţă";

10)*poate fi luat drept model pentru formarea altor personalităţi*; din perspectiva acestui criteriu trebuie să înţelegem că, personalitatea are valoare de model educaţional [2, p.320-321].

Studenţii se percep ca personalităţi distincte, care înglobează multe din aceste calităţi. Atunci când absolventul plasează pe primul loc *personalitatea* sa, el ştie cine este, îşi cunoaşte potenţialul său, chiar dacă unii din ei se supraapreciază. Aici trebuie de menţionat faptul că la formarea studentului ca personalitate contribuie şi procesul educaţional universitar, şi domeniul de studii, şi facultatea etc.

Referinţe:

1. SAVCA, L. *Psihologie.* Chişinău: Lumina, 2005.
2. ZLATE, M. *Fundamentele psihologiei.* Ed. a IV-a. Iaşi: Polirom, 2009.

OBIECTE SENSIBILE DE REPREZENTARE: ILUSTRĂRI EMPIRICE ŞI PREMISE PENTRU CONCEPTUALIZARE

Natalia COJOCARU

Am numit *obiecte sensibile*, obiectele sociale[1] care intră în decalaj cu o realitate mai puțin satisfăcătoare şi care pot lua forma unor reprezentări contradictorii pentru diverşi actori sociali [1]. *Obiectele sensibile* generează situații conflictuale, derivate din caracterul polemic al discursurilor despre obiect, şi plasează grupurile sociale, dar, uneori, şi cele academice, în opoziții aparent ireconciliabile. Investigarea *obiectelor sensibile* creează anumite dileme atât pentru cercetători, cât şi pentru subiecții unui studiu care le vizează. Așa cum analiza procesului de comunicare este indispensabilă pentru înțelegerea mecanismului de formare a reprezentărilor sociale, în acest context, vom examina felul în care se comunică despre *obiectele sensibile.* Demersul nostru s-a axat pe analiza unor studii ce vizează *obiecte sensibile de reprezentare* (islamul, hemofilia şi protestul colectiv), având drept scop evidențierea unor aspecte privind comunicarea şi interacțiunea cu *Celălalt* şi delimitarea unor premise pentru conceptualizarea acestei categorii de obiecte sociale.

Islamul. Fiind considerat un obiect sensibil de reprezentare, Flament *et al.* (2006) şi-au propus să studieze specificul strategiilor de mascare şi de demascare cu privire la Islam în Franța [3]. Autorii constată că, atunci când chestionarul era administrat de o persoană de origine magrebiană, aspectele negative atribuite Islamului erau mascate, în timp ce în cazul uneia de origine nonmagrebiană, acestea erau demascate. Islamul fiind religia dominantă în Maghreb, în primul caz este implicată o relație de congruență, de proximitate sau de similitudine cu obiectul reprezentării, relație care, în cel de-al doilea caz, dispare complet. Cu referire la aceasta, Guimelli susține că instituții sociale, cu recunoaştere socială şi autoritate, precum statul, Curtea de Justiție, instituțiile religioase, autoritățile politice, medicale sau ştiințifice, contribuie, prin acțiunile şi declarațiile lor, la legitimarea unor puncte de vedere, a unor credințe sau opinii [3]. Astfel se formează credințele socialmente acceptabile şi, în consecință, exprimabile. Într-un studiu din 2008, Guimelli *et al.* au analizat efectele pe care le-a avut „procesul *Charlie Hebdo*"[2] asupra

[1] Obiectul social poate fi descris ca un ansamblu elaborat al practicilor interumane, care include discursuri referitoare la aceste practici şi care au drept scop interpretarea, judecata, evocarea, narațiunea sau transformarea [*cf* 5].

[2] *Charlie Hebdo* este un ziar satiric francez care a reprodus *caricaturile lui Mahomed* din cotidianul danez *Jyllands-Posten.* În urma acestui fapt, ziarul a fost acționat în judecată de Uniunea Organizațiilor Islamice din Franța pentru injurii publice la adresa unor persoane de altă religie. Verdictul s-a dat pe 22 martie 2007, tribunalul pronunțându-se pentru achitarea acuzațiilor, justiția considerând că ziarul nu a adus injurii publice musulmanilor [*apud* 3].

reprezentărilor sociale ale comunității musulmane [3]. Aflarea verdictului judiciar, în directă legătură cu anumite credințe contranormative ale reprezentării, are efecte puternice asupra strategiilor subiecților. Din moment ce aceste credințe dobândesc un anumit nivel de legitimitate, strategiile de mascare nu mai sunt utile. Astfel, scrie Guimelli, în cazul luărilor de poziție publice cu referire la un obiect social, caracterizat prin mize sociale şi ideologice importante şi emanând dinspre instituții care reprezintă autoritatea, este de aşteptat să înregistrăm o modificare a *expresiei* reprezentării sociale.

Hemofilia. În studiul realizat de Emiliani *et al.* [2] se relevă că, fiind o boală rară şi puțin cunoscută, conținutul reprezentațional al hemofiliei este marcat de prezența a numeroase cogniții eronate. Dat fiind urgența intervenției şi amenințarea legată de viața persoanelor cu hemofilie, membrii familiei se află sub presiunea de a-şi forma rapid o reprezentare despre această boală, de a afla care sunt mijloacele de tratament şi cum să acționeze în caz de urgență. Caracterul sensibil al bolii, constată autorii, derivă din raritatea acesteia – persoanele cu hemofilie se prezintă ca un fel de devianți ai grupului, ele lipsesc de la serviciu, nu pot duce o viață absolut liberă, nu pot practica activități de sport etc. Prejudecățile şi suspiciunile față de bolnavi transformă această temă în *tabu*, puțini discută cu ceilalți despre condiția lor, cu atât mai mult cu cât boala nu este întotdeauna vizibilă pentru ceilalți. Este preferată comunicarea doar cu cei care dețin un nivel ridicat al cunoaşterii cu referire la acest obiect social (personalul medical, îngrijitori, membri ai familiei persoanelor cu hemofilie). Caracterul sensibil mai este potențat şi de reprezentarea percepută, cum cred ei că ceilalți îi percep pe bolnavii cu hemofilie. În multe privințe, această reprezentare percepută se sprijină pe observațiile zilnice sau interacțiunile pe care le au persoanele bolnave de hemofilie sau îngrijitorii acestora cu diverse categorii ale *Celuilalt.*

Protestul colectiv. Extinderea registrului de forme participative în perioada restructurării a declanşat un proces de elaborare reprezentațională, construcția reprezentării fiind justificată de descoperirea şi participarea la acțiunile de protest [1]. În acelaşi timp, acțiunile erau etichetate drept naționaliste, antidemocratice sau chiar fasciste de grupurile care se opuneau schimbărilor sociale. Astfel, participanții la proteste sunt confruntați cu două mesaje de reprezentare, care în imaginarul cetățenilor sovietici se exclud. Or, acțiunea de protest nu se poate înscrie în convențiile democratice, dacă este *națională*. Asocierea acțiunilor de protest cu naționalismul face ca acestea să devină în timp un obiect sensibil. Într-un studiu privind reprezentarea socială a protestelor din acea perioadă au fost identificate două tipuri de discurs: *ex abrupto* şi *prudent* [1]. În contextul analizei noastre, prezintă interes mai ales discursul prudent. Interlocutorii cu un asemenea discurs manifestau rezerve, abordând obiectul social ca pe un fapt consumat. Deseori

tematizarea nu era evidentă sau apărea într-o formă camuflată, ascunsă sau ridiculizată, ca şi cum ar fi încercat să se ralieze unei tendințe generale, manifestând detaşare şi nefiind dispuşi să ofere mai multe detalii, decât cele ştiute de o majoritate.

În concluzie, pornind de la studiile analizate, putem spune că obiectele sensibile sunt obiecte sociale de importanță colectivă, cu o puternică miză identitară şi simbolică. Includ în conținutul lor reprezentațional aspecte contranormative, au la bază contradicții şi antagonisme intergrupuri, fiind percepute drept semnificative pentru un grup social şi amenințătoare pentru alt (alte) grup(uri) sociale. Obiectul sensibil de reprezentare, ca şi în cazul altor obiecte sociale, are la bază pluralitatea discursurilor invocată de Moliner [4], dar trebuie să precizăm că, în acest caz, pluralitatea implică un grad sever de conflictualitate [1]. În cazul obiectelor sensibile, a recunoaşte un discurs înseamnă a-l nega automat pe celălalt. Ele nu se completează, nu sunt complementare, ci se opun *conflictualiceşte* unul față de celălalt. Această contrapunere a discursurilor şi imposibilitatea de a le apropia, electrizează, metaforic vorbind, interacțiunile sociale. Discursul nu poate fi *expus* decât prin crearea unei tensiuni. Doar în cadrul ingrupului, unde pare să existe o împărtăşire consensuală [1, 3] sau o cunoaştere profundă a acestuia [2], poate fi *expus* nestingherit, fără tensionarea relațiilor cu *Celuilalt.*

În acest context, ne-am rezumat doar la aceste ilustrări empirice. Aceste reflecții urmează a fi dezvoltate în baza unui studiu metaanalitic extins, obiectiv pe care ni-l propunem pentru o investigație ulterioară, fiind analizate şi alte cercetări care abordează obiecte sensibile.

Referințe:

1. COJOCARU, N. *Ego – Alter* in the relationship with sensitive object of representation: the case of 1989's collective protests from Moldova. In: *Societal and Political Psychology International Review*, 2012, vol. 3, no.1, p.174-181.
2. EMILIANI, F *et.al*. The process of construction and reconstruction of the social representation of haemophilia: sensitive issues and affective-cognitive implications. In: *Integration Potential of Modern Psychology and Directions of its Development. Proceedings of international scientific and practical conference.* Zaporizhzhya: ZNU, 2012, p. 21-25.
3. GUIMELLI, C. Normativitate, reprezentări sociale şi strategii de mascare. În: ROUQUETTE M.-L. (coord.). *Gândirea socială. Perspective fundamentale şi cercetări aplicate.* Iaşi: Polirom, 2009/2010, p. 173-192.
4. MOLINER, P. Cinci întrebări în legătură cu reprezentările sociale. În: NECULAU, A. (coord.). *Reprezentările sociale. Psihologia câmpului social.* Iaşi: Polirom, 1997, p. 145-154.
5. ROUQUETTE, M.- L. *Despre cunoaşterea maselor. Eseu de psihologie politică.* Iaşi: Polirom, 1994/2002. 195 p.

BLOCAJELE DE COMUNICARE ŞI NIVELUL DE INTEGRARE A STUDENȚILOR ÎN MEDIUL ACADEMIC

Mariana BOTEZATU, Nadejda CHETRARI

Problematica comunicării eficiente se confruntă cu numeroase dezacorduri la toate nivelurile educative. Astfel, despre dificultățile întâlnite în comunicare sub formă de blocaje s-a discutat permanent în știința psihologică şi pedagogică de către cercetători, precum: C.Baylon, J.J. Cuilenberg, J.E. McGrath, Jackson, Hybels, Weaver, Altman, Valenzi, Hodgetts, W. Haney, Baron şi Byrne, Torrington şi Hall, Steers, Gallup, J. De Vito, D.Shapiro, S.Shore, L.Saules, E.Limbos, A.Cardon, A.Nicolau, A.Codoban, I.-O. Pânişoară etc. [4, p.108-117]. Studierea blocajelor de comunicare la studenții universitari se dovedeşte a fi utilă deoarece permite atât înțelegerea problemelor existente, cât şi identificarea soluțiilor pentru rezolvarea acestora.

Sidney Shore identifică 3 tipuri de blocaje ce constituie reale probleme în realizarea procesului de comunicare: blocaje de ordin emoțional, blocaje de ordin cultural, blocaje de ordin perceptiv [3, p.27].

În raporturile interumane, Ed. Limbos identifică patru tipuri de *blocaje personale* care fac dificilă comunicarea:

1) blocaje cauzate de contextul sociocultural;
2) blocaje cauzate de frica endemică;
3) blocaje cauzate de atitudinile individualiste;
4) blocaje referitoare la relațiile individ-grup.

L.Saules oferă o altă taxonomie a blocajelor de comunicare, şi anume:

1) blocaje de limbaj;
2) blocaje de mediu;
3) poziția emițătorului şi receptorului în comunicare;
4) blocaje de concepție [2, p.28].

Integrarea în mediul academic implică o formă inedită de adaptare socială, ce reflectă măsura în care candidatul la studii superioare va reuşi să răspundă cerințelor prevăzute cu privire la comportament, la acumularea noilor informații necesare integrării socioprofesionale. Adaptarea în mediul universitar reprezintă un proces complex proiectat şi dirijat de cadrele didactice universitare cu scopul realizării unei colaborări optime dintre student şi profesor. Concordanța dintre cerințele obiectivelor educaționale şi rezultatele comportamentale reprezintă condiția de bază a integrării studentului în mediul universitar. Ținând cont de corelația respectivă, considerăm integrarea ca fiind procesul principal de realizare a echilibrului dintre dezvoltarea personalității studentului şi exigențele planului şi programelor academice. Este foarte important ca fiecare student să se integreze uşor şi rapid, pentru că dificultățile grave de integrare pot influența modul adaptării viitorului specialist în societate [5, p.50].

Analizând factorii ce condiționează apariția blocajelor de comunicare: diferențele de personalitate, de percepție, de statut, diferențele de cultură, lipsa de cunoaştere, probleme semantice, dificultăți de exprimare, lipsa de interes a interlocutorului față de mesajul transmis, emoțiile, zgomotul etc., în scopul formării şi dezvoltării competenței de comunicare, este importantă identificarea blocajelor, eliminarea sau combaterea acestor bariere, ce ar facilita, ca rezultat, integrarea academică și asigurarea eficienței transferului de mesaj.

Un experiment constatativ, cu scopul de a identifica blocajele de comunicare prezente în mediul universitar și de a determina influența blocajelor de comunicare asupra nivelului de integrare a studenților în mediul universitar, a fost desfăşurat la Universitatea de Stat din Moldova, pe un eşantion constituit din 50 de studenți de la Facultatea de Psihologie şi Științe ale Educației: 25 de studenți din anul I şi 25 de studenți din anul III, îndeosebi ciclul I, Licență. Rezultatele experimentului relevă următoarele:

- comparativ, mai mult studenții anului I se confruntă cu problema că aceleași cuvinte spuse au sensuri diferite pentru diferite persoane (studenții anului I: 4% se confruntă *întotdeauna*, 52% – *des*, 44% – *rar*; anul III: 0% –*întotdeauna*, 32% – *des*, 32% – *rar*, 36% – *deloc*);
- aproximativ în raport egal studenții anului I şi III declară că întâmpină dificultăți atunci când comunică cu persoane din mediul universitar, care au pregătire şi experiență diferită de a acestora: (anul I: 24% – *des*, 64% – *rar*, 12% – *deloc*; anul III: 28% – *des*, 60% – *rar*, 12% – *deloc*);
- comparativ, mai des studenții anului I se implică mai greu în discuție la universitate (la seminar sau curs), fiind într-o stare emoțională nefavorabilă (anul I: 12% – *întotdeauna*, 52% – *des*, 32% – *rar*, 4% – *deloc*; anul III: 16% – *întotdeauna*, 28% – *des*, 56% – *rar*, 0% – *deloc*);
- comparativ, mai des studenții anului I întâmpină dificultăți de exprimare în situații de comunicare cu profesorii la seminare şi activități de grup (anul I: 20% – *întotdeauna*, 24% – *des*, 48%– *rar*, 8% – *deloc*; anul III 0% – *întotdeauna,* 32% – *des*, 48% – *rar*, 20% – *deloc*);
- preponderant, studenții declară că întâmpină *rar* şi *deloc* dificultăți de exprimare în situații de comunicare cu colegii la seminare şi activități de grup (doar 20% dintre cei chestionați din anul I afirmă *întotdeauna,* 0% – *des*, 60% – *rar*, 20% – *deloc*; anul III: 0 % – *întotdeauna*, 12% – *des*, 52 % – *rar* şi 36% – *deloc*);
- mai mult studenții anului I întâlnesc *des* cuvinte sau expresii confuze şi neînțelese la ore (anul I: 56% – *des*, 44% – *rar*, 0% – *deloc*; anul III: 20% – *des*, 60% – *rar*, 20% – *deloc*);
- frecvența dificultăților de percepție şi înțelegere a mesajelor afişate în universitate este foarte mică la anul III (anul I: 8% – *întotdeauna*, 40% – *rar*, 52% – *deloc*; anul III: 40% – *rar*, 60% – *deloc*);

- frecvența mesajelor primite de studenți însoțite de emoții pozitive în mediul universitar sunt declarate ca fiind întâlnite *întotdeauna* și *des* de către ambele eșantioane (anul I: 8% – *întotdeauna*, 76% – *des*, 16% – *rar*, 0% – *deloc*; anul III: 28% – *întotdeauna*, 56% – *des*, 16% – *rar*, 0% – *deloc*);
- frecvența impactului negativ apărut ca rezultat al întâmpinării dificultăților de comunicare în relaționarea cu profesorii din cadrul universității este mai mare la studenții anului I (anul I: 40% – *des*, 20% – *rar*, 40% – *deloc*; anul III: 16% – *des*, 36% – *rar*, 48% – *deloc*);
- informarea studenților despre activitățile curriculare și extracurriculare din universitate se realizează prin următoarele (anul I: *secretariat* – 30%, *profesori* – 20%, *afișaje* – 15%, *coordonatorul de grupă* – 10%, *consiliul studențesc* – 10%, *alte forme de informare* – 10%, *siteul USM* – 5%; anul III: *profesori* – 30%, *secretariat* – 20%, *coordonatorul de grupă* – 20%, *consiliul studențesc* – 10%, *afișaje* – 9% *etc.;*
- inițiatorii celor mai multe blocaje de comunicare în mediul universitar sunt declarați *colegii de grupă* și *colegii mai mari* (anul I: 42% – *colegii mai mari*, 25% – *colegii de grupă*, 20% – *alți prestatori de servicii (bibliotecă, cantină etc.),* 8% – *personalul cu funcție administrativă*, 5% – *profesorii);* anul III: 40% – *colegii de grupă*, 30% – *colegii mai mari*, 12% – *alți prestatori de servicii*, 10% – *personalul cu funcție administrativă*, 8% – *profesorii)*;
- formele de implicare a studentului pentru integrare academică eficientă sunt variate; de la anul I la anul III crește integrarea *prin comunicarea cu profesorii de la* 30% la 40%*; participare în luarea deciziilor în universitate – de la 0% la 9%; comunicarea eficientă cu colegii – de la 8% la 10%*; descrește – *respectarea programului de studii de la 20% la 6%, participarea la inițiativele sociale studențeşti – de la 10 la 3%; respectarea regulamentului de ordine internă – de la 15% la 11%* etc. [1, p.25-38].

În baza cercetărilor realizate, concluzionăm următoarele: se evidențiază necesitatea relației de comunicare student– profesor; sunt identificate blocaje de comunicare din categoria referitoare la relația individ– grup, de ordin emoțional, de ordin perceptiv etc.; diminuarea blocajelor de comunicare către anul III este evidentă prin comparație; există o corelație între blocajele de comunicare şi nivelul de integrare a studenților în mediul academic; este necesară reevaluarea eficienței modelelor psihopedagogice existente de integrare a studenților în mediul universitar.

Referințe:

1. CHETRARI, N. *Influența blocajelor de comunicare asupra nivelului de integrare a studenților în mediul academic* / teză de licență. Chișinău: USM, 2013.
2. CIOBANU, O. *Comunicare didactică*. Bucureşti: ASE, 2003.
3. GULEA, M. *Bazele comunicării față în față.* Bucureşti: Comunicare.ro, 2003.
4. PÂNIŞOARĂ, I.O. *Comunicarea eficientă*. Iaşi: Polirom, 2006.
5. VOICULESCU, D. *Negocierea – formă de comunicare în relațiile interumane.* Bucureşti: Ed. Ştiințifică, 1991.

ASPECTE PRACTICE ALE COMUNICĂRII NONVIOLENTE

Mariana BOTEZATU

Bazele comunicării Nonviolente (CNV) îşi au originea în anii ’60 ai secolului trecut, meritul aparţinând doctorului în psihologie clinică Marshall B.Rosenberg, din SUA. Aplicat în psihologie, pedagogie, consiliere, conflictologie, mediere, management, terapie etc, procesul comunicării nonviolente ne încurajează să ne concentrăm asupra a ceea ce observăm şi să facem o diferenţiere clară între această observaţie şi interpretările sau judecăţile noastre; de asemenea, ne învaţă să creăm o legătură între gândurile şi sentimentele noastre şi nevoile sau valorile care se află la baza lor (de exemplu, sprijin, protecţie, iubire), preum şi să identificăm şi să exprimăm clar strategiile de împlinire a nevoilor respective. Aceste abilităţi ne ajută să trecem de la un limbaj al criticii, învinovăţirii şi pretenţiilor, la un limbaj bazat pe nevoi umane, un limbaj al vieţii, care ne conectează în mod conştient la calităţile universale care ne susţin şi ne îmbogăţesc viaţa şi ne direcţionează atenţia asupra acţiunilor pe care le putem întreprinde pentru a manifesta aceste calităţi. CNV ne oferă instrumente concrete pentru crearea de relaţii bazate pe compasiune, înţelegere şi respect reciproc:

1. Separarea observaţiei de evaluare; a fi capabili să observăm ceea ce se întâmplă fară a evalua sau judeca lucrul respectiv şi să specificăm comportamentele şi condiţiile care ne afectează.
2. Separarea sentimentelor de gânduri; a fi capabili să ne exprimăm stările interioare într-un mod care nu implică judecarea, criticarea sau învinovăţirea celuilalt.
3. Conectarea la nevoile umane universale împlinite sau neîmplinite din noi.
4. Solicitarea a ceea ce dorim într-un mod clar şi într-un limbaj concret, fără ambiguităţi.

CNV este un mod de interacţiune care facilitează schimburile între oameni şi rezolvarea conflictelor în mod paşnic. Ea se concentrează asupra nevoilor şi valorilor împărtăşite de noi toţi şi încurajează folosirea unui limbaj care ne accentuează compasiunea. Mai mult decât o metodă, CNV este o stare de spirit, o atitudine ce are la bază intenţia ca atât nevoile mele, cât şi ale tale să fie la fel de importante şi ca, împreună, să ajungem la acele strategii care pot duce la împlinirea lor în aceeaşi masură. Noţiunile de „sacrificiu”, „compromise” şi expresia „impunere a voinţei cuiva” nu fac parte din acest model, precizează psihologul român, Monica Reu, trainer în CNV [4].

Premisele CNV sunt următoarele: toate fiinţele umane împărtăşesc acelaşi set de nevoi; în fiecare moment încercăm să ne împlinim nevoile cum ştim mai bine; sentimentele noastre depind de împlinirea sau neîmplinirea

nevoilor noastre; violența este o expresie tragică a unor nevoi neîmplinite; fiecare dintre noi dispune de resurse interioare remarcabile, dacă ni se oferă empatie pentru a intra în contact cu ele; este specific naturii umane să dăruiască și să primească empatie, să se afle în slujba vieții, să contribuie la bunăstarea proprie și a celorlalți; toate nevoile pot fi împlinite în mod pașnic, existând stategii pentru aceasta; oamenii au liber arbitru, nu suntem direct răspunzători de tot ce ni se întâmplă, însă alegem cum reacționăm și cum gândim; anumite moduri de gândire și exprimare tind să ne deconecteze de forța vitală care se află în interiorul nostru și al celorlalți, în timp ce altele, dimpotrivă, întăresc această legătură [2, p.19].

Principiile CNV: orice acțiune umană are ca scop împlinirea unei nevoi; nevoile noastre pot fi eficient împlinite numai dacă suntem conștienți de ele; asumarea responsabilității sentimentelor proprii; empatia față de sine și depistarea nevoilor și sentimentelor celuilalt.

Structura comunicării nonviolente se explică astfel: scopul CNV este de a stabili și menține gândirea, conexiunile personale și structurile care creează o calitate a conexiunii în cazul în care nevoile tuturor sunt îndeplinite și sunt bazate pe oferirea de bucurie. Ca să manifestăm această intenție, ne concentrăm atenția asupra celor **două părți: I) ne exprimăm cu onestitate și claritate; II) înainte de a reacționa, oferim respectuos atenție și empatie**. *Pentru a ne exprima cu onestitate, fără a critica:* 1) care este starea ce ne preocupă? – analizăm sentimentele și nevoile personale; 2) cum pot să-mi fac viața (starea, relația, situația) mai bună? – ca rezultat, în baza răspunsurilor la aceste întrebări – ne exprimăm cererea (comentariul, replica). *Pentru a primi răspunsul cu empatie:* 1) ce o preocupă pe cealaltă persoană? – analizăm sentimentele și nevoile celuilalt; 2) ce-mi face viața (starea, relația, situația) mai bună? – ca rezultat, ne exprimăm cererea (comentariul, replica). Deci, cu scopul de a ne crea situația, relația, viața mai bună, cerem și ne pregătim să primim răspunsul cu empatie. *Componentele-cheie ale CNV sunt: observare, sentimente, nevoi, cerere.* Dacă nouă ne lipsește intenția de analiză și grijă pentru fiecare parte implicată, atunci nevoile, cuvintele noastre devin susceptibile și pot fi primite ca agresive sau false [5]. Îi putem influența pe ceilalți în eforturile lor de înțelegere empatică ce privesc propriile noastre acțiuni și experiențe ori de câte ori le semnalăm erorile de înțelegere pe care, inevitabil, le fac. Și, reciproc, ne lăsăm influențați în eforturile de înțelegere empatică ori de câte ori permitem partenerului de dialog să ne semnaleze erorile de înțelegere pe care inevitabil le facem.

Verbalizarea înțelegerii reciproce este necesară și valoroasă pentru relaționare și viață, în general [1, p.7]. Comunicarea nonviolentă implică: exprimarea propriilor opinii fără a-i constrânge pe ceilalți; exprimarea sinceră, fară a critica sau insulta; recepționarea unui mesaj cu empatie, indiferent de modul în care este exprimat.

Aplicațiile CNV au devenit actuale și eficiente în diverse medii: educațional, familial, profesional, medical, managerial, în instituții publice și organizații, inclusiv în relația cu sine.

În domeniul educațional, CNV asigură motivația și respectul pentru viață, dorința de a ne dezvolta, de a contribui la bunăstarea proprie și a celorlalți. Punerea în practică a principiilor CNV îi ajută pe profesori, manageri, elevi și părinți să facă din școală un mediu în care elevilor să le placă să învețe, profesorilor să le placă să predea, iar părinții să aibă încredere că nevoile copiilor lor – de siguranță, respect și dezvoltare etc. – sunt împlinite. Actualmente, CNV a fost introdusă în școli din SUA, Serbia, Danemarca, Suedia, Italia și Israel, cu rezultate îmbucurătoare pentru toți cei implicați: mai puține conflicte; gestionarea eficientă a conflictelor care apar; creșterea capacității de a-l asculta și înțelege pe celălalt; respect reciproc între toți participanții procesului de învățământ; dezvoltarea și prezența inteligenței emoționale în relațiile dintre profesori – elevi – părinți; mai multă interacțiune și cooperare [3]. Cunoscuta practiciană Eva Rambala, trainer CNV, recomandă: formarea mediatorilor de la egal la egal în școli; aplicarea CNV în rândurile elevilor de 6-10 ani; formarea colectivului profesoral, precum și al tuturor părinților dispuși să învețe CNV pentru a fi capabili să o aplice [5].

În relațiile de familie, CNV ne poate îmbunătăți în mod radical relațiile ajutându-ne să ne concentrăm atenția asupra înțelegerii celor din jur cu empatie, însă fară compromisuri. Metoda ne oferă uneltele necesare pentru a răspunde unor întrebări, precum: *Cum ne imaginăm o relație armonioasă și care sunt subiectele despre care ne este dificil să vorbim într-o relație? Cum transformăm potențialele conflicte într-un dialog eficient? Cum ne exprimăm dorințele și nevoile astfel încât partenerul să nu perceapă exprimarea noastră drept un ordin? Ce blochează empatia și cum îmi ofer empatie mie? Cum identific nevoile copilului meu? Cum realizez o relație bazată pe cooperare cu copilul meu?* CNV ne oferă un model simplu pe care îl putem aplica în această relație și asigură un cadru în care nevoilor părintelui și ale copilului li se va acorda aceeași atenție.

În mediul profesional, CNV este un instrument foarte puternic de îmbunătățire a productivității, a motivației și implicării angajaților. Experiența CNV la locul de muncă ne întărește abilitatea de a trai și munci productiv și armonios; de a face ca acțiunile noastre să fie motivate de compasiune, și nu de frică, vinovăție sau rușine, ajută pentru a evalua performanțele într-un mod care încurajează dezvoltarea, previne și rezolvă conflictele de la birou într-un mod care sporește respectul reciproc, înțelegerea și încrederea, formează echipe unite sprijinind găsirea de soluții creative pentru a îmbunătăți relațiile cu clienții [3]. Scopul CNV este de a ne ajuta să clădim relații bazate pe înțelegere și compasiune, în așa fel încât

nevoile fiecăruia dintre noi să fie satisfacute. De aici apar şi beneficii pentru companii: angajaţii care au încredere că nevoile lor sunt luate în considerare rămân, de cele mai multe ori, loiali companiei în care lucrează. De asemenea, *în instituţii publice, în sistemul medical* etc., CNV creează medii bazate pe respectul faţă de fiinţa umană. Organizaţia internaţională *Center For Nonviolent Communication*, fondată de Rosenberg, promovează şi desfăşoară activităţi de formare în baza aplicării metodei CNV cu profesori, directori de companii, ofiţeri de armată şi poliţie, deţinuţi, funcţionari publici, familii individuale etc.

Referinţe:

1. DIACONESCU, M. *Comunicarea empatică* / Rezumatul tezei de doctor în filozofie. Cluj, 2010.
2. MELNIC, D., PETCU, C. *Dezvoltarea profesională a cadrelor didactice din mediul rural prin activităţi de mentorat. Comunicarea educaţională.* Modulul 4, MECTS, Bucureşti, 2011.
3. http://www.nonviolenta.org/top-level/comunicare-nonviolenta/aplicatiile-cnv
4. http://www.psychologies.ro/anchete-si-dosar/dezvoltare-personala/ce-este-comunicarea-nonviolenta-440628/2
5. http://www.rambala.hu/knowledge_base/structure_of_nonviolent_communication/19/

RELAŢIA PĂRINTE–COPIL ÎN CONTEXTUL FENOMENULUI MIGRAŢIEI

Dorina BOSTAN

În prezent se vehiculează termenul de *familie temporar dezintegrată/dezorganizată în urma migraţiei* [2, p.8], ceea ce, în opinia specialiştilor, se referă la familiile în care unul sau ambii părinţi sunt plecaţi pe termen lung peste hotarele ţării, fiind categorizată în rândurile familiilor dezorganizate [2]. Astfel, ***familia temporar dezintegrată în urma migraţiei*** a devenit o formă alternativă a familiei, în contextul transformărilor la nivel macro- şi microsocial. În pofida faptului că fenomenul migraţiei poate avea unele beneficii pentru ţara de destinaţie (prin asigurarea cu forţă de muncă necesară) şi pentru ţara de origine (prin intermediul remitenţelor care contribuie la bugetul de stat), pentru grupul familial are implicaţii mai mult negative decât pozitive. Migraţia acţionează asupra sistemului familial printr-o dublă influenţă: atât asupra dimensiunii maritale a familiei, cât şi asupra dimensiunii parentale a familiei.

Pentru a pătrunde în esenţa problemei copiilor cu părinţi plecaţi peste hotare, am efectuat un studiu într-o comunitate distinctă (satul Copăceni, raionul Sângerei) dat fiind faptul existenţei unui număr mare de copii de

vârstă şcolară cu un părinte sau cu ambii părinţi plecaţi peste hotare (aproximativ 50% dint totalul copiilor de vârstă şcolară). Astfel, din 298 de copii care îşi fac studiile în gimnaziul din satul Copăceni, 157 de copii au un părinte sau ambii plecaţi peste hotare, dintre care 112 copii din clasele a 5-a până în a 9-a şi 45 de copii din clasele primare. Aşadar, pentru copiii din clasele a 5-a până în a 9-a, am optat pentru ancheta prin chestionar aplicată pe un eşantion de 112 copii, în schimb, pentru copii din clasele primare, am selectat ca metodă interviul pe baza unui ghid de interviu semistructurat aplicat pe un eşantion de 10 copii. Pentru a evalua cum percep principalii actori sociali (primarul, directorul de şcoală, asistentul social, medicul şef, poliţistul de sector), din comunitatea cercetată de către noi, problema migraţiei, în general, şi cea a copiilor cu părinţi plecaţi peste hotare, în particular, am realizat 5 interviuri în baza unor ghiduri semistructurate.

La capitolul schimbări apărute în urma migraţiei părinţilor am dedus următoarele: lipsa sfaturilor din partea părinţilor, comunicare dificilă cu părinţii, absenţa susţinerii emoţionale şi izolare. În ceea ce privesc problemele cu care se confruntă copiii migranţilor, în opinia principalilor actori comunitari chestionaţi, putem menţiona următoarele:

- lipsa comunicării cu părinţii: „...lipsa comunicării zilnice cu părinţii” (directorul de şcoală);
- deficit de afecţiune părintească: „...mai puţină afecţiune din partea părinţilor” (directorul de şcoală), „...lipsa căldurii părinteşti şi a educaţiei în cercul familial” (medicul şef), „... lipsa de dragoste părintească” (asistentul social), „...lipsa relaţiei apropiate părinte-copil” (primarul);
- lipsa interesului pentru studii: „...nereuşită şcolară” (medicul şef), „...dispare voinţa de a învăţa” (asistentul social);
- manifestarea unor conduite deviante: „...consum de alcool, droguri” (medicul şef), „...comiterea infracţiunilor” (poliţistul de sector);
- răcirea relaţiilor cu părinţii pe fonul distanţei dintre ei: „...apare distanţa dintre copii şi părinţi” (directorul de şcoală);
- lipsa supravegherii din partea părinţilor: „...nu se află sub supraveghere în orele de seară” (poliţistul de sector);
- apar noi responsabilităţi nespecifice vîrstei copilului: „...apariţia unor griji în plus (să caute de gospodărie, să spele, să gătească, să aibă grijă de cei mici)” (directorul de şcoală);
- interiorizarea unor valori greşite: „...copiii devin egoişti mereu în aşteptarea banilor” (asistentul social), „...văd doar valoarea banului” (primarul).

Dacă e să vorbim despre impactul distanţei asupra relaţiei părinte-copil, specialiştii o percep ca o „...piedică în dezvoltarea relaţiei dintre copii şi părinţi”, deoarece „...convorbirile telefonice nu pot înlocui discuţiile téte-à-téte,

când copiii şi părinţii se privesc în ochi, văzând emoţiile fiecăruia" (directorul de şcoală). Astfel, „...copiii se distanţează tot mai mult de părinţi, idealul în viziunea lor fiind banul" (medicul şef); „...sunt indiferenţi faţă de alţii ... trişti, grosolani, obraznici, lipsiţi de maniere bune"(primarul), dar „...duc dorul de părinţi ...nu are cine să le dea un sfat" (asistentul social) şi, deseori, „...o iau pe căi greşite" (poliţistul de sector).

Societăţii moldoveneşti fiindu-i caracteristic mai mult modelul familiei tradiţionale, unde femeia deţine roluri expresive (lucrul casnic şi educaţia copiilor), amploarea migraţiei feminine determină implicaţii directe asupra procesului de socializare a copiilor [1, p.169]. Astfel, odată cu migraţia soţiilor, soţii preiau responsabilităţile consoartelor în cadrul familiei. De cele mai multe ori, această situaţie îi ia pe nepregătite pe bărbaţi, care nu prea fac faţă noilor roluri pe care trebuie să le îndeplinească. Urmările migraţiei asupra ***dimensiunii parentale*** a familiei se concretizează printr-o diminuare a calităţii procesului de comunicare părinţi-copii, cu repercusiuni serioase asupra procesului de socializare a copilului în cadrul familiei.

În concluzie, putem afirma că migraţia părinţilor are urmări negative asupra copilului. Copiii ai căror părinţi sunt plecaţi peste hotare se confruntă cu stări emoţionale dificile şi neplăcute – devin trişti când părinţii pleacă peste hotare, simt lipsa şi dragostea de părinte, se simt singuri, simt un gol şi durere în suflet, fiind foarte afectaţi de plecarea părinţilor. În ceea ce priveşte evoluţia relaţiilor sociale, plecarea părinţilor a determinat pentru copii o diminuare cantitativă şi calitativă a comunicării. Majoritatea copiilor comunică cu părinţii prin telefon, dar suntem sceptici cu privire la calitatea educaţiei efectuate prin conexiunea telefonică. Dintre cele mai importante schimbări negative apărute în urma migraţiei părinţilor menţionăm: lipsa sfaturilor, lipsa de comunicare, absenţa susţinerii emoţionale şi izolare. Chiar dacă copiii migranţilor doresc să continue studiile, ei, de asemenea, manifestă tendinţa de a migra peste hotare la părinţi. Putem conchide că separarea, produsă ca rezultat al deplasării părinţilor peste hotare pentru a asigura existenţa familiei, este o tendinţă actuală nefavorabilă pentru viaţa şi activitatea generaţiei în creştere, constituind un traumatism sever cu implicaţii imediate sau tardive asupra dezvoltării intrapsihice a copilului. Pentru soluţionarea acestei probleme, pe lângă acţiunile (sensibilizarea autorităţilor şi a opiniei publice privind consecinţele plecării părinţilor asupra dezvoltării copiilor; pregătirea psihologică a profesorilor şi diriginţilor ca să răspundă adecvat necesităţilor copiilor de suport emoţional şi comunicare; informarea copiilor, părinţilor şi îngrijitorilor referitor la consecinţele migraţiei) întreprinse de către Centrul de Informare şi Documentare privind Drepturile Copilului (CDDC) [3]), propunem desfăşurarea unor şedinţe de consiliere psihopedagogică cu caracter informativ şi formativ ce ar avea drept

finalitate dezvoltarea competențelor de comunicare eficientă ale părinților migranți. Astfel, activitățile de asistență psihopedagogică a părinților migranți vor fi orientate spre următoarele aspecte:

- ***Susținere psihoemoțională*** – acordarea sprijinului emoțional necesar pentru a face față schimbărilor ce au avut loc în cadrul relației părinte-copil şi de încurajare a părinților migranți pentru a propune soluții în scopul îmbunătățirii procesului de comunicare cu copiii rămaşi acasă.
- ***Instruire şi formarea competențelor de comunicare*** – informarea şi instruirea părinților în domeniul comunicării şi particularităților de dezvoltare a copilului; dezvoltarea competențelor de comunicare eficientă la părinții migranți ca, mai apoi, să fie capabili să pregătească copiii pentru viața independentă pe durata absenței lor şi să le acorde de la distanță suportul emoțional necesar pe durata lipsei.

Referințe:

1. GAGAUZ, O. Impactul migrației forței de muncă asupra relațiilor familiale. În: *Materialele conferinței internaționale „Transformările demografice şi socioeconomice ale populației. Actualitate şi viitor”* (5-6 decembrie 2006). Chişinău: Ed. ASEM, 2007.
2. GONȚA, V. Impactul familiei temporar dezintegrate asupra personalității copilului. În: IMPACT – Buletinul CNPAC. 2005, nr.3, p.20.
3. childsrights.md/ *Portal web pentru promovarea drepturilor copiilor al Centrului de informare şi documentare privind drepturile copiilor / Implementarea Proiectului „Susținerea copiilor şi părinților afectați de migrație 2010-2011”.*

CONFLICTUL MUNCĂ–FAMILIE. ASPECTE INTRODUCTIVE

Carolina PLATON, Natalia COJOCARU

Interferența dintre viața profesională şi cea privată şi conflictul care derivă, în consecință, reprezintă o temă de interes pentru cercetările organizaționale din ultimii ani. Studiile relevă faptul că acest tip de conflict (familie-muncă) este o sursă considerabilă de distres, atât pentru angajați, cât şi pentru organizație [7], afectează starea subiectivă de bine a angajaților şi se soldează cu stări emoționale preponderent negative [5]. În acest caz, angajatul se confruntă cu următoarea dilemă: ce să aleagă – munca sau familia, cărui domeniu să-i dea prioritate, cum să îmbine într-un mod cât mai optim solicitările de la serviciu cu responsabilitățile de familie? Aşa cum munca şi familia sunt două domenii importante pentru persoana adultă, cercetătorii şi psihologii practicienii au fost dintotdeauna interesați de a înțelege felul în care interferează aceste două domenii şi care sunt strategiile de soluționare a conflictului muncă-familie. Dat fiind importanța acestei problematici pentru mediul organizațional, în acest context, ne propunem o

succintă incursiune teoretică cu referire la manifestarea conflictului muncă-familie, în vederea delimitării unor aspecte necesare pentru fundamentarea unui potențial studiu în contextul organizațional autohton.

Kahn *et al.* (1964) definesc *conflictul familie-muncă* drept o „formă de conflict de rol, în care solicitările de la locul de muncă şi cele din familie sunt incompatibile, astfel încât realizarea sarcinilor specifice unui rol (muncă sau familie) este dificilă ca urmare a sarcinilor celuilalt rol" [3, p. 77]. După Peeters *et al.*, solicitările față de un anumit rol pot fi de ordin: mental, emoțional şi/sau cantitativ [8]. Conflictul rezultă ca urmare a *supraîncărcării de roluri* – când totalitatea solicitărilor de timp şi energie asociate cu activitățile prescrise de mai multe roluri este prea mare pentru a putea executa rolurile de o manieră adecvată sau confortabilă, sau a *interferenței de roluri* – când solicitările conflictuale fac dificilă îndeplinirea cerințelor asociate cu roluri multiple [8]. În acest fel, angajații manifestă dificultăți în îndeplinirea responsabilităților familiale, ca urmare a oboselii acumulată la serviciu, şi invers. Datorită incapacității de a răspunde la modul dorit sau aşteptat solicitărilor legate de familie sau muncă, deseori intervine situația-dilemă de a alege între a dedica mai mult timp fie rolului familial, fie celui profesional.

Conform lui Greenhaus şi Beutell [3], conflictul poate avea trei forme: (1) conflict datorat timpului *(time-based conflict)* – presiunile de timp privind sarcinile unui rol afectează îndeplinirea sarcinilor specifice celuilalt rol; (2) conflict datorat tensiunii *(strain-based conflict)* – oboseala, stresul sau emoțiile negative asociate unui rol împiedică realizarea sarcinilor celuilalt rol, (3) conflict datorat comportamentului *(behaviour-based conflict)* – tiparele comportamentale asociate unui rol sunt incompatibile cu aşteptările legate de celălalt rol. Deoarece solicitările pot fi mai mari într-un domeniu, comparativ cu altul, Gutek *et al.* disting două fațete ale acestui conflict: conflict „muncă-familie" sau conflict „familie-muncă" [4]. În primul caz, responsabilitățile crescute legate de rolul familial afectează activitatea profesională, în cel de-al doilea, dimpotrivă, complexitatea şi numărul mare de sarcini de la serviciu pun în dificultate exercitarea rolului familial.

Deşi cercetările s-au axat mai mult pe efectele negative ale interferenței familie-muncă, studii recente evidențiază şi aspectele pozitive. De exemplu, supraîncărcarea cu roluri nu ar duce neapărat la apariția unui conflict familie–muncă. În studiul lui Pitariu *et al.* [9], realizat pe subiecți din România, se remarcă următoarele: încărcarea de roluri nu este neapărat un factor stresant, generator de conflict. Autorii explică acest fapt prin situația economică din România, unde, a fi implicat în două sau mai multe slujbe este un fapt comun, acest lucru conducând la atenuarea conflictelor familiale, care ar putea interveni din motive financiare, şi asigurarea unei bunăstări economice. În aceeaşi ordine de idei, Bakker şi Demerouti demonstrează că interferența

„familie-muncă” poate determina fie „conflict de rol”, fie „îmbogățire de rol” [1]. Astfel, dacă „conflictul de rol” se manifestă prin incompatibilitate de roluri, „îmbogățirea de rol” se referă la situațiile când experiențele şi abilitățile de la locul de muncă favorizează realizarea cu succes a rolului familial, şi invers. Într-un studiu recent, Ilies *et al.* [5] au analizat stările emoționale (de exemplu, vină, ruşine, furie ş.a.) şi reacțiile comportamentale (adaptative şi nonadaptative) ale angajaților afectați de acest conflict. Autorii consideră că emoțiile pe care le trăiesc persoanele şi strategiile ce le adoptă, în consecință, depind de atribuirile pe care le fac în raport cu acest conflict. Ei sugerează că, în anumite cazuri, persoanele pot să dezvolte strategii eficiente de management al conflictului. Ce factori ar putea intervini în acest caz? Kossek şi Lautsch [6] constată că soluționarea conflictului depinde de caracteristicile jobului (unele joburi permit flexibilitatea în organizarea muncii) şi diferențele individuale de personalitate. Un alt factor ar fi experiența de muncă. În studiul lui Cohen şi Liani [2] se atestă că femeile care au un stagiu mai mare de muncă într-o organizație sunt mai puțin predispuse de a fi afectate de acest conflict. Experiența le ajută să-şi dezvolte strategii de coping mai eficiente.

Problema echilibrării şi integrării solicitărilor vieții familiale cu cele ale muncii reprezintă o provocare atât pentru individ, cât şi pentru organizație. Soluționarea conflictului este favorizată de o serie de factori: *personali* (anumite trăsături de personalitate), *familiali* (sprijinul, înțelegerea şi ajutorul oferite de membrii familiei) şi *organizaționali* (facilitățile oferite de organizație) [9]. În mod evident, organizațiile vor fi cu atât mai atractive pentru angajați, cu cât le oferă posibilități să integreze solicitările legate de locul de muncă şi cele familiale. Pe termen lung, vor câştiga mai multă loialitate, implicare şi angajament din partea angajaților. Remarcăm că, cele mai multe cercetări privind această problematică au fost realizate în Europa de Vest, SUA şi Asia de Sud, şi mai puțin în Europa de Est sau chiar deloc în spațiul sociocultural autohton. Cercetările s-au axat atât pe investigarea fenomenului, cât şi pe elaborarea unor programe de intervenție. Deşi, inițial, beneficiarii acestor programe erau mamele cu copii mici, ulterior, acestea au fost extinse şi asupra altor categorii de angajați [5].

Studiul nostru prevede atât analiza experienței internaționale, cât şi investigarea practicilor locale. În mod evident, strategiile elaborate în alte contexte culturale necesită a fi adaptate şi racordate la realitățile socioeconomice ale RM. Din această perspectivă, ne propunem o investigare complexă, deopotrivă cantitativă şi calitativă, a fenomenului şi elaborarea unor strategii de intervenție în conformitate cu specificul contextului local.

Referințe:

1. BAKKER, A., DEMEROUTI, E. The spillover-crossover model. In: GRZYWACZ, J.G. & DEMEROUTI, E. (Eds.). *New frontiers in work and family.* Londra: Taylor & Francis Group, 2013, p. 54-70.

2. COHEN, A., LIANI, E. Work-family conflict among female employees in Israeli hospitals. In: *Personnel Review*, 2008, vol. 38, no. 2, p. 124-141.
3. GREENHAUS, J., BEUTELL, H. Sources of conflict between work and family. In: *Academy of Management Review*, 1985, vol. 10, no. 1, p. 76-88.
4. HILL, G. *et al.* Exploring the relationship of workplace flexibility, gender, and life stage to family-to-work conflict, and stress, and burnout. In: *Community, Work and Family*, 2008, vol. 11, no.2, p. 165-181.
5. ILIES, R. *et al.* Attributed causes for work-family conflict: emotional and behavioral outcomes. In: *Organizational Psychology Review*, 2012, vol. 2, no. 4, p. 293-310.
6. KOSSEK, E., LAUTSCH, B. Work-family boundary management styles in organizations: a cross level model. In: *Organizational Psychology Review*, 2012, vol. 2, no. 2, p. 152-171.
7. LOUREL, M. *et al*. Negative and positive spillover between work and home. Relationships to perceived stress and job satisfaction. In: *Journal of Managerial Psychology*, 2009, vol. 24, no. 5, p.438-449.
8. PEETERS, M. *et al.* Balancing work and home: how job and home demands are related to burnout. In: *International Journal of Stress Management*, 2005, vol.12, no.1, p. 43-61.
9. PITARIU, H. *et al*. Conflictul muncă-familie la managerii din România. Un studiu corelațional. În: *Psihologia resurselor umane*, 2004, vol. 2, nr. 2, p. 16-22.

THE PSYCHO-PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR KINDEGARDEN CHILDREN'S ADJESTMENT TO ELEMENTARY SCHOOL

Zada BADARNE (Israel)

A mixed research that checks empirically the quality of last third of the year born children's adjustment to school frame. The research examine the learning maturity, the readiness to school, the degree of child's proximity to his age normative function, the degree of compatibility to the new school frame and the degree of compatibility of the system to the children's needs. The intention is to compare between children of the same class, defined to be the same age, children learning in one class, naturally, there is a chronological and functional gap between the children; this gap will be prominent especially between the last third of the year born children and other children in class. The research has two main targets – to expend and establish the importance of the transition from kindergarten to primary school – to check the broad sense of maturity and the conditions required for the child to be able to study.

The main questions of the research are – Will pre-school children, who were born on the last third of the year, be prepared to school at the end of the year? – What are the components of adaptation and readiness for 1st grade? –

Is the age difference between the last third of the year born children and the other children significant? – Is there a need of more intervention and support to the research population? – Does the transition to 1st grade causes more risks, fears and question marks for children who were born in the last third of the year? What is the influence of age entering school and starting formal education?

The research indicates that there is a significant functional gap between the children; it is predictable that children who are born at the end of the year are a special population that needs attention.

This study is unique because it indicates maturity and adaptation in the broad sense of physical, emotional – social, sensory – movement and mental maturity.

Research population: kindergarten children, 1st grade children; the method is collecting data through questionnaires to teachers and parents. In addition to the experiment of two experimental groups: one of children who was born in the last third of the year and the second group of children who was corn on the first months of the year.

The comparison is done between two groups. The experiment group consists of the younger children, and the control group consists of the older children.

Experiment group: The younger children in the class, who were born in the first third of the year.

Control group: Older children in the class, who were born in the last third of the year.

The main claim is that the older children of the class would have a higher readiness for school, in emotional, social, and academic level comparing to the younger classmates who start school in a younger age.

The research focuses on the age variable as an influencing factor of social, emotional and academic readiness by using a technique of comparing between the younger children and the older ones in class. The comparison is between children who were born in the first third of the year, which is in the months of January, February and March, versus those who were born in the last third, which is in October, November and December.

The younger children in the class – The main assumption is that the younger children in the class may be too young for formal learning. Therefore they need more attention and educational interference in helping them integrate and go through this critical period of beginning learning at school. The research pays special attention to the teacher as well as the parents and the educational institution – examines thoroughly the psycho-pedagogical conditions in a wide scope. Recent researches focused on the cognitive aspect of academic achievements, but in recent years more attention

is directed to the emotional, social and physical aspects. The current research aims to deepen the insights between the chronological age and academic, social and emotional readiness in order to provide an empirical basis and a practical answer for the educational institution.

Children go to school at the age of six years old – when it is assumed that all children arrive to a physical, emotional, social, sense-motor and cognitive maturity, which enable them to start formal studies at school, There is an age gap which is also a functioning gap among children of the same class, The influence of age is more significant to be ready to learn and to adjustment in school life [1, p. 294-304; 2; 3, p. 39-60].

References:

1. DAVIS-KEAN, P.E. The influence of parent education and family income on child achievement: The indirect role of parental expectation and the home environment. In: *Jornal of Family Psychology.* 2005, no. 19, p. 294-304
2. LEE, V. E, BURKAM, D. *Inequality at the starting gate: Social background differences in achievement as children begin school.* EPI books, 2002.
3. SILVER, R. B., MEASELL, J. R., ARMSTRONG, J. M., & ESSEX, M. J. Trajectories of classroom externalizing behavior: Contributions of child characteristics, family characteristics, and the teacher-child relationship during the school transition. In: *Journal of School Psychology*. 2005, no. 43, p. 39-60.

RELAȚIA DINTRE CREATIVITATE ŞI STRATEGIILE DE REZOLVARE A CONFLICTULUI ÎN CUPLUL FAMILIAL

Inga RUSSU

Zi de zi ne confruntăm cu multiple conflicte. Ele au devenit o realitate a vieții publice şi private. În mod tradițional, conflictele erau considerate distructive şi se urmărea evitarea lor. Astăzi, ele au devenit inevitabile, sunt un fenomen universal care poate fi întâlnit la toate nivelele conviețuirii umane. Dacă am urmări acțiunile fiecărui cuplu familial, am observa că majoritatea se confruntă cu această problemă. Şi din aceste considerente este foarte important ca, în momentul luării unei decizii sau găsirii unei soluții, să implicăm creativitatea, deoarece soluțiile creative ajută la rezolvarea conflictului într-un mod constructiv şi eficient.

Obiectul cercetării: Nivelul creativității şi strategiile de rezolvare a conflictului în cuplul familial.

Scopul cercetării: Determinarea relației dintre creativitate şi strategiile de rezolvare a conflictului în cuplul familial.

Ipoteza cercetării: Un nivel înalt al creativității duce la abordarea unor strategii constructive de rezolvare a conflictului în cuplul familial.

Obiectivele cercetării:

- Analiza literaturii de specialitate în problema creativității şi conflictologiei;
- Determinarea nivelului de creativitate la partenerii cuplului familial;
- Identificarea strategiei de abordare a conflictului la partenerii cuplului familial;
- Analiza calitativă şi cantitativă a rezultatelor investigației;
- Elaborarea concluziilor şi recomandărilor.

Metodele cercetării:

***Metode teoretice*:** *analiza şi sinteza* literaturii psihologice, metodico-ştiințifice privind problema de cercetare lansată; *metoda ipotetico-deductivă* pentru lansarea ipotezelor, interpretarea şi explicarea rezultatelor obținute în cercetare.

***Metodele empirice*:** experimentul de constatare a fost realizat prin utilizarea următoarelor metode:

- Testul pentru determinarea strategiei de rezolvare a conflictului – Thomas&Kilmann;
- Chestionarul pentru determinarea potențialului creativ – Jean-luis Selier.

***Metode statistice*:** corelarea datelor (Bravais Pearson).

Baza experimentală: 30 de cupluri familiale cu vârstă maritală cuprinsă între 3 şi 5 ani.

Baza teoretică: modelul conflictului Thomas&Kilmann, concepţiile psihologice asupra conflictului ale lui Neculau A., Stoica-Constantin A., Deutsh M., Grişina, concepţiile psihologice asupra creativităţii susţinute de Roco M., concepţiile psihologice asupra familiei – Mitrofan I., Stanciulescu.

Analiza cantitativă şi calitativă a rezultatelor cercetării: În tabelul 1 sunt stipulate rezultatele obţinute de subiecţi în ceea ce priveşte nivelul de dezvoltare a creativităţii.

Tabelul 1

Potenţialul creativ la cuplurile familiale

Nivel puternic	Nivel mediu	Nivel slab
37%	45%	18%

Observăm că cea mai mare parte a subiecţilor investigaţi menţin tendinţele de mijloc ale potenţialului creativ – 45%. Cele 18% de subiecţi ce denotă potenţial creativ scăzut şi emoţiile au capacitatea de a manifesta spontan şi liber, fără de cenzor, gândurile. Cele 37% cu potenţial creativ înalt au capacitatea de a-şi abţine tendinţele interne de manifestare a insatisfacţiei de partener, dar în acelaşi timp, sunt incapabile de a manifesta liber şi fără de bariere propriile emoţii şi sentimente.

Pentru a determina ce strategii de rezolvare a conflictelor folosesc cuplurile, am recurs la aplicarea testului Thomas&Kilmann, determinând rezultatul minim şi maxim, media aritmetică şi abaterea standard pentru fiecare din cele 5 strategii de rezolvare a conflictelor.

Tabelul 2

Strategiile de rezolvare a conflictului preluate de cuplurile familiale

	N	Minimum	Maximum	Medie aritmetică	Abatere standard
Confruntare	30	2,00	6,00	4,0333	1,2172
Compromis	30	19,00	40,00	28,5333	7,9078
Colaborare	30	7,00	28,00	18,2000	5,6957
Evitare	30	24,00	40,00	33,4000	4,2718
Adaptare	30	2,00	3,20	2,5767	,4329

Din tabelul dat putem observa că cea mai mare medie aritmetică este obţinută la strategia de rezolvare a conflictelor evitate, cu o medie de M = 33,4, fiind urmată de o media aritmetică obţinută la strategia de rezolvare de conflict *Compromis*, cu o medie M = 28, 53.

Pentru determinarea diferenţelor semnificative între subiecţii cu nivel diferit al potenţialului creativ, am utilizat coeficientul statistic T-test. Ne-am propus să comparăm rezultatele obţinute de subiecţii cu un nivel slab şi cu un nivel puternic al potenţialului creativ. Subiecţii cu potenţial mediu creativ nu au fost incluşi în tabelele de comparare.

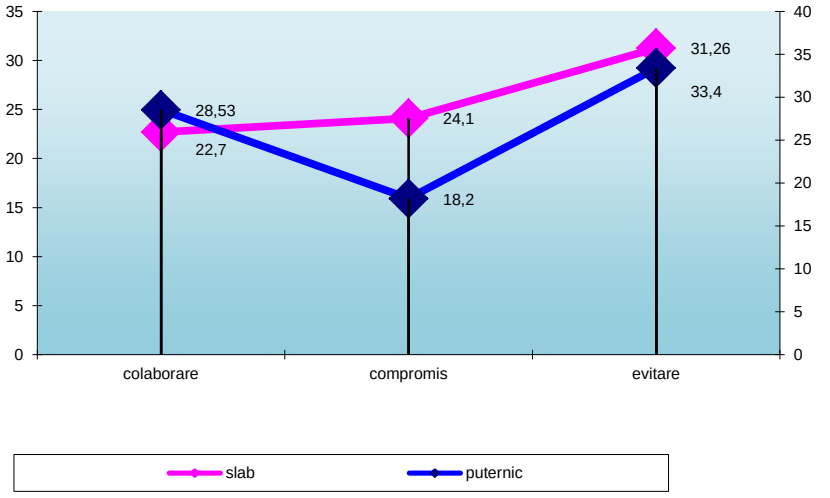

Fig. Media scorurilor grupurilor cu potențial creativ slab și potențial creativ puternic

Observăm că, la grupul de subiecți cu nivel de creativitate slab, nivelul de colaborare este mai jos – M – 22,7, iar pentru subiecții cu nivel de creativitate puternic, media aritmetică pentru strategia de colaborare – M – 28,53, putem observa că strategia de compromis este mai mult acceptată de subiecții cu nivel de creativitate slab, iar evitarea, în special, este preferată de subiecții cu nivel de creativitate puternic.

Pentru a determina dacă aceste două grupuri diferă semnificativ, am recurs la comparația T – Student pentru eşantioane neomogene.

Tabelul 3

T – student pentru grupurile de subiecți cu nivel slab și nivel puternic de creativitate

	t	**p**	**Diferențe de medie**
Colaborare	3,012	,004	5,8333
Compromis	-4,543	,001	-5,9000
Evitare	1,518	,135	2,1333

Am obținut o diferență statistic semnificativă între cele două grupuri de subiecți la variabilele *colaborare* (t=3,012; p=,004) și *compromis* (t= -4,543;

p=,001). Nu este determinată o diferență semnificativă la variabila evitare. Acest fapt permite să susținem că strategia de evitare este utilizată atât de subiecții cu nivel slab de creativitate, cât şi de cei cu un nivel puternic al creativității. Evitarea ca strategie de conflict include prevenirea sau încheierea eforturilor, reprimarea conştiinței unei controverse minore. Ea prevede şi comportamente de acomodare ce au rolul de a reduce disconfortul creat de un conflict stresant.

Concluzii: Rezultatele expuse în tabelul de mai sus permit să concluzionăm că, subiecții cu un nivel puternic al creativității vor accepta, în special, strategia de colaborare şi compromis, considerate drept strategii constructive de rezolvare a conflictului.

Rezolvarea problemei apărute prin strategii constructive este un conglomerat secvențial de componente creative ale comportamentului conflictual, un proces de negociere deschisă pentru a reconcilia complet interesele de bază ale partenerilor. Spre deosebire de compromis, colaborarea este o strategie de tip victorie-victorie, care urmăreşte mai degrabă optimizarea decât satifacerea părților.

ОСОБЕННОСТИ МЕХАНИЗМОВ ЗАЩИТЫ ЛИЦ С РАЗЛИЧНЫМИ ФОРМАМИ РЕАГИРОВАНИЯ НА СИТУАЦИИ СОЦИАЛЬНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Людмила АНЦИБОР, Екатерина ПОСТОЛАТИЙ

В современном мире противоречивые требования социокультурной действительности («быть экспансивным, инициативным, социально смелым» и при этом «быть послушным, средним, незаметным» и др.) зачастую заводят личность в тупик, в результате чего человеку не хватает ресурсов адаптивного совладающего поведения, адекватных способов реагирования на ситуации социального взаимодействия. В связи с этим наше внимание привлекли такие феномены, как макиавеллизм (склонность личности к повсеместному использованию манипуляции в межличностном взаимодействии) и гелотофобия (страх оказаться объектом насмешки), которые довольно несхожи между собой, однако проявляются в специфических формах реагирования личности на ситуации социального взаимодействия.

Гелотофобия (gelotophobia, греч. «гелос» – смех, «фобос» – страх) определяется как стойкий и необоснованный страх выглядеть смешным и боязнь оказаться объектом насмешки. Под гелотофобией понимается также выраженная зависимость от боязни выглядеть смешно, в том числе по причине отсутствия чувства юмора. Гелотофобы воспринимают смех как нечто негативное и убеждены, что их внешность или поступки на самом деле смешны и нелепы, т.е. смех окружающих над ними небезоснователен [3].

Макиавеллизмом западные психологи называют склонность человека манипулировать другими людьми в межличностных отношениях. Речь идет о таких вариантах, когда субъект утаивает свои подлинные намерения; при помощи ложных, отвлекающих, чуть уловимых либо нефизически враждебных методов, таких как лесть, обман, подкуп либо запугивание, добивается того, чтобы партнер, сам того не осознавая, изменил свои начальные цели [1].

В исследовании анализируются способы психологической защиты у лиц с различными видами реагирования на ситуации социального взаимодействия. Методами исследования послужили русскоязычная версия опросника гелотофобии GELOPH<15> (в адаптации Е.А. Стефаненко), методика «Индекс жизненного стиля» (Опросник Плутчика-Келлермана-Конте) и опросник Мак-шкала IV Р.Кристи и Ф.Гейс (в апробации В.В. Знакова). В исследовании приняли участие 75 человек, из которых 27 юношей и 48 девушек, средний возраст 17,3 года, преимущественно школьники, проживающие в сельской местности.

Анализ распределения респондентов с различными уровнями проявления гелотофобии показывает, что 61% респондентов проявляют полное отсутствие гелотофобии (или наличие незначительно выраженных симптомов), 23% демонстрируют пограничную выраженность гелотофобии, а 16% испытуемых склонны к проявлениям гелотофобии (как минимум в легкой степени выраженности).

В то же время большинство респондентов (33 человека) демонстрируют средний уровень проявления макивеллизма. Высокий уровень макиавеллизма показали 32% испытуемых (42 человека), низкий – 24% (18 человек).

Результаты исследования посредством методики «Индекс жизненного стиля» показали, что проявление механизмов психологической защиты у респондентов, склонных к гелотофобии, и у респондентов, склонных к макиавеллизму, несколько разнится. Наиболее выраженными у испытуемых, склонных к гелотофобии, являются механизмы проекции (76,8%), реактивного образования (72,5%), интеллектуализации (66,6%) и регрессии (62,2%). Личность, склонная к гелотофобии, в случае, когда подвергается действию фрустрирующего фактора, становясь объектом насмешки, использует механизм психологической защиты типа регрессии – при решении сложной жизненной ситуации использует простые и привычные поведенческие стереотипы, характерные для гелотофобического социального реагирования. В случае применения механизма проекции предполагается, что личность, опасающаяся стать объектом насмешки, приписывает социальному окружению желание насмехаться над ней. При использовании механизма интеллектуализации/рационализации личность, склонная к гелотофобии, внутренне пытается аргументировать свое неадекватное поведение разумными доводами и тем самым защищает себя от негативного действия неприятной ситуации посредством снижения значимости для себя и для других своего страха оказаться высмеянным.

Наиболее используемыми механизмами защиты у испытуемых с высокими показателями макиавеллизма являются проекция (69,2%), интеллектуализация (66,2%), отрицание (59,6 %) и реактивное образование (62,5%). Используя механизм отрицания, макиавеллист стремится избежать информации, несовместимой со сложившимися представлениями о себе. Возможные девиации поведения, которые характерны для этой психологической защиты, – это лживость, склонность к симуляции и мошенничеству, а также недоразвитие этического комплекса, неизменно сопровождающие деструктивную манипуляцию [2]. Применение механизма проекции, возможно, подразумевает, что макиавеллист приписывает окружающим желание

обмануть, смошенничать – т.е. собственные неосознаваемые негативные черты, чтобы оправдать свое же неблаговидное поведение. Посредством рационализации макиавеллист стремится дать логически связанное и морально приемлемое объяснение той или иной установке, чувству, поведению (наиболее распространенные способы – вред во благо, самодискредитация, дискредитация жертвы, преувеличение роли обстоятельств).

Мы приходим к выводу, что структура психологической защиты лиц склонных к макиавеллизму и склонных к гелотофобии, обладает как сходными (проекция, интеллектуализация), так и различными (отрицание у макиавеллистов, регрессия у гелотофобов) механизмами. Возможно, это объясняется тем, что для двух данных феноменов характерны дисгармоничные, конфликтные отношения с окружающей действительностью, что порождает дезадаптивные формы реагирования на ситуации социального взаимодействия и, соответственно, своеобразие используемых психологических защит. Высокие значения по шкале реактивного образования характерны не только для макиавеллистов и гелотофобов, но и для всей выборки в целом, что, возможно, связано с возрастными особенностями испытуемых, т.к. классические примеры реактивных образований можно обнаружить в поведении подростков, стремящихся «вывернуть наизнанку чувства», которые они считают постыдными.

Литература:

1. ЗНАКОВ, В.В. *Методика исследования макиавеллизма личности*. Москва: Смысл, 2001.
2. РОМАНОВА, Е.С., ГРЕБЕННИКОВ, Л.Р. *Механизмы психологической защиты: генезис, функционирование, диагностика*. Мытищи: Изд-во «Талант», 1996. 144 с.
3. СТЕФАНЕНКО, Е.А., ИВАНОВА, Е.М., ЕНИКОПОЛОВ, С. Диагностика страха выглядеть смешным. В: *Психологический журнал*, 2011, том 32, №2, с. 94-108.

СКЛОННОСТЬ К МАНИПУЛИРОВАНИЮ КАК АНТИСОЦИАЛЬНОЕ ПРОЯВЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ

Людмила АНЦИБОР

Делая главным приоритетом в жизни индивидуальный успех, современное общество невольно поощряет то, что индивидуальные, социально-статусные ценности человека начинают преобладать над моральными нормами, а средства, направленные на достижение желаемого, оправдываются лишь субъективной значимостью цели. В таких условиях неизбежно возрастает число случаев манипуляции общественным и индивидуальным сознанием и др. В связи с этим, на первый план в психологической науке выступает такой феномен межличностного взаимодействия, как макиавеллизм, предполагающий проявление склонности к манипулированию [1;2]. Большинство авторов склоняются к тому, что манипуляции осуществляются скрыто, неявно, считая определяющим признаком данного явления эксплуатацию одного человека другим. В клинической психологии система поступков, противоречащих принятым в обществе нормам и проявляющихся в виде несбалансированности психических процессов, нарушения процесса самоактуализации, уклонения от нравственного и этического контроля над собственным поведением, обозначается термином *девиантное поведение* [3,12]. Благодаря развитию биоэтики и интересу к ценностно-смысловым основаниям саморегуляции, макиавеллизм анализируется как «пограничное» между нормой и патологией поведение. При антисоциальном расстройстве желание достичь своих целей не ограничивается никакими правилами, поэтому и ложь, и насилие рассматриваются как приемлемые способы. В связи с этим представляется вполне вероятным, что данный феномен может оказывать влияние на антисоциальное поведение личности в целом.

Всего в эксперименте приняли участи 63 респондента – учащиеся 11-12 классов (средний возраст 18,1 года) Теоретического лицея г. Кишинёва. Методы исследования: методика «Мак-шкала IV» (Р.Кристи и Ф.Гейз, в адаптации В.В. Знакова) и опросник «Определение склонности к отклоняющемуся поведению» (Орёл). В исследовании были получены следующие суммарные показатели по Мак-шкале: M = 91,00, Me=100,00, S=28,16 (min=31; max=130 (теоретически возможный размах определяется диапазоном от 20 до 140). Полученные результаты свидетельствуют о том, что в данной выборке бóльшая часть респондентов являются макиавеллистами (выше стандартной медианы), – 69,8% (44 респондента). Эти данные превышают также средние показатели для

юношеского возраста, полученные другими авторами [2,76]. Корреляционный анализ показал, что феномен макиавеллизма связан со всеми шкалами опросника и в целом свидетельствует о том, что чем выше уровень макиавеллизма, тем выше уровень антисоциальных проявлений в поведении личности. Показатели тестирования по шкале «Установка на социальную желательность» находятся в тесной взаимосвязи с показателями по Мак-шкале (r=0,64), что указывает на то, что испытуемый склонен скрывать собственные нормы и ценности, корректировать свои ответы в направлении социальной желательности. Эти данные согласуются с представлением о том, что макиавеллист не только стремится (готов), но он и обладает умением представлять себя в наиболее благоприятном свете с точки зрения социальной желательности. Однако эти данные могут также свидетельствовать о диссоциации в сознании испытуемого известных ему и реальных норм поведения. Взаимосвязь макиавеллизма личности со шкалой «Склонность к преодолению норм и правил» (r=0,58) указывает на предрасположенность испытуемого к преодолению каких-либо норм и правил, склонность к отрицанию общепринятых норм и ценностей, образцов поведения. Вышеуказанные тенденции свидетельствуют о нонконформистских установках испытуемого, о его склонности противопоставлять собственные нормы и ценности групповым, о тенденции «нарушать спокойствие», искать трудности, которые можно было бы преодолеть. «Склонность к аддитивному поведению макиавеллистов» (r=0,30) указывает на то, что макиавеллист предрасположен к уходу от реальности посредством изменения своего психического состояния, но он в меньшей степени проявляет склонность к иллюзорно-компенсаторному способу решения личностных проблем по сравнению с такой формой аддитивного поведения, как «различные формы аутоагрессивного поведения». Хотя эти две шкалы опросника частично пересекаются, но в целом они указывают на то, что подросток-макиавеллист реже проявляет «склонность с самоповреждающему и саморазрушающему поведению» (r=0,59), по сравнению с агрессивной направленностью во взаимоотношениях с другими людьми (r=0,69). Для макиавеллиста типично проявление агрессии как способа выхода из фрустрирующей ситуации за счет ориентирования на чувственную сторону жизни. «Сенсорная жажда» и гедонистичность относительно норм и ценностей в бóльшей степени реализуются посредством насилия, нежели готовностью реализации различных форм аутоагрессивного поведения. Аутоагрессия проявляется в тенденции использовать унижение партнера по общению как средство стабилизации самооценки, а низкая ценность собственной жизни проявляется в склонности к риску,

выраженной потребностью в острых ощущениях, вплоть до садомазохистских. Сильная положительная связь макиавеллизма со шкалой «Волевой контроль эмоциональных реакций (r=0,69) свидетельствует о склонности реализовывать негативные эмоции непосредственно в поведении. Положительная связь со шкалой «Склонность к деликвентному поведению (r= 0,66) свидетельствует о наличии деликвентных тенденций у испытуемого и о низком уровне социального контроля. Данная шкала измеряет готовность (предрасположенность) подростков к реализации деликвентного поведения, однако в данном случае следует учитывать тот факт, что название данной шкалы носит условный характер, так как шкала сформирована из утверждений, дифференцирующих «обычных» подростков и лиц с зафиксированными правонарушениями, вступавших в конфликт с общепринятым образом жизни и правовыми нормами.

Полученные результаты в целом свидетельствуют о том, что макиавеллисты обладают высоким уровнем «деликвентного потенциала», который при определенных обстоятельствах может реализоваться в жизни подростка. Это обусловлено несформированностью волевого контроля своих потребностей и чувственных влечений и проявляется в нежелании или неспособности контролировать поведенческие проявления своих эмоциональных реакций, а также в гедонистичных тенденциях личности.

Литература:

1. ГРАЧЕВ, Г.В., МЕЛЬНИК, И.К. *Манипулирование личностью: организация, способы и технология информационно-психологического воздействия*. Москва, 2002.
2. ЗНАКОВ, В.В. *Психология понимания*: *Проблемы и перспективы*. Москва: Институт психологии РАН, 2005. 448 с. ISBN 5-9270-0078-9.
3. МЕНДЕЛЕЕВИЧ, В.Д. *Психология девиантного поведения*. Москва: МЕДпресс, 2001.

УВЛЕЧЕННОСТЬ РАБОТОЙ, УДОВЛЕТВОРЕННОСТЬ ТРУДОМ И ЭМОЦИОНАЛЬНОЕ ВЫГОРАНИЕ ПЕДАГОГОВ

Наталья НАСТАУШЕВА

Целью современной психологии является поддержание и обеспечение психологического здоровья отдельной личности и общества в целом. Однако подход к здоровью только с позиции болезни в последнее время оспаривают многие авторы. Исследование негативных феноменов, несомненно, является верным шагом на пути избавления человека от последствий их влияния. Но если посмотреть на данную проблему под другим углом зрения, то окажется не менее важным изучение позитивных аспектов личности и деятельности человека, которые не позволяют ему впасть в уныние, поддаться депрессии, а, наоборот, помогают справляться со стрессами и снижают риск соматических заболеваний. Такой подход отражен в позитивной психологии и в последнее время распространился и на сферу профессиональной деятельности человека.

Анализ научных работ последних десятилетий, касающихся трудовой деятельности, выявил большой перевес в изучении негативных факторов, влияющих на труд: тревоги, депрессии, эмоционального выгорания и т.п. Согласно данным Myers (2000), совсем в небольшом количестве работ освещаются позитивные стороны профессиональной деятельности человека, такие как счастье, удовольствие, удовлетворение трудом, увлеченность работой. В связи с этим актуальным является появление нового направления исследований – позитивной психологии профессионального здоровья (Positive Occupational Health Psychology) [1], преследующей цель исследования оптимального функционирования работника, как выявление, так и усиление факторов, приводящих к процветанию и отдельных людей, и сообществ в целом.

В связи с вышеизложенным особый интерес представляют профессии людей, которые чаще всего подвергаются стрессогенным факторам. Как показывают многочисленные исследования психологического состояния школьных учителей, именно они подвергаются бóльшему стрессу, чем представители других профессий соционического спектра, т.е. профессий системы человек-человек. Однако, несмотря на неутешительные результаты исследования эмоционального выгорания среди учителей, многие авторы указывают на то, что немалое количество педагогов испытывают энтузиазм и воодушевление по отношению к своей работе.

Отметим, что за последнее время изменился сам характер работы, а значит – и требования к работникам. Сегодня стало меньше физической работы, но больше умственной и эмоциональной. К тому же изменился

и ритм работы: она стала более динамичной и интенсивной. Бóльший акцент делается не на индивидуальном труде, а на командной работе, сотрудничестве. При этом ценится больше не опыт сотрудника, а его способности к инновациям, обучаемости, креативности. Тем самым организации выдвигают по отношению к своим сотрудникам требования, затрагивающие в большей степени их мотивационную и эмоциональную сферу: в частности – быть устойчивыми к стрессам и эмоциональным перегрузкам на работе, что особенно актуально в профессиональной деятельности педагога.

Подвергаясь постоянному стрессу, учителя часто страдают синдромом эмоционального выгорания, и это одна из серьезных проблем современной школы. Синдром выгорания представляет собой процесс постепенной утраты эмоциональной, когнитивной и физической энергии, проявляющейся симптомами эмоционального, умственного истощения, физического утомления, личностной отстраненности (негативизма, цинизма) и снижения удовлетворенностью от выполняемой работы.Чаще всего данные симптомы появляются у людей старше 35–40 лет. Получается, что к тому времени, когда у них накоплен достаточный педагогический опыт, а собственные дети уже подрасли и можно ожидать резкого подъема в профессиональной сфере, происходит спад. У людей заметно снижается энтузиазм в работе, исчезает блеск в глазах, нарастает негативизм и усталость. Не редки ситуации, когда талантливый педагог становится по этой причине профнепригодным.

Подобная ситуация явилась предпосылкой исследования состояния педагогов, связанного с их трудовой деятельностью. В частности, особый интерес представляет соотношение таких состояний, как эмоциональное выгорание, удовлетворенность трудом и увлеченность работой. Голландский исследователь У. Шауфели с коллегами определили увлеченность работой как «позитивное, приносящее удовлетворение и связанное с работой состояние, которое характеризуется энергичностью, энтузиазмом и поглощенностью» [2]. *Энергичность* (vigor) отражает высокий уровень энергии, готовность работника к значительным усилиям, настойчивость при возникновении сложностей в работе. *Энтузиазм* (dedication) характеризуется приверженностью работе, чувством значимости своего труда, воодушевления и гордости в отношении работы. *Поглощенность* (absorption) – это полная концентрация и погружение в работу, изменение восприятия времени, переживание счастья, отсутствие желания отвлечься от работы и/или прекратить ее.

При этом не стоит путать понятие увлеченности работой с трудоголизмом. Они концептуально отличаются. Несмотря на то, что и то, и другое понятие отличается высоким уровнем усилий, вкладываемых в работу, в случае трудоголизма все эти усилия лишь негативно отра-

жаются как на характеристиках работы, так и на состоянии человека, в частности – значительно страдает его психологическое здоровье. Увлеченность работой, напротив, коррелирует с удовлетворенностью своим трудом и в целом жизнью. Однако существует концептуальное различие между увлеченностью работой и удовлетворенностью трудом, представляющее собой эмоционально-оценочное отношение личности к выполняемой работе и условиям ее протекания. При этом главное отличие кроется в деятельностном компоненте, а именно в пассивности-активности. В таблице отражены основные отличительные парадигмы состояний, связанных с трудовой деятельностью.

Таблица

Таксономия благополучия сотрудников

	Активность	**Пассивность**
Удовольствие	Увлеченность работой	Удовлетворенность трудом
Неудовольствие	Трудоголизм	Эмоциональное выгорание

Результаты исследования Кутузовой Д.А. подтверждают представления C.Maslach и M.Leiter (1997) о том, что выгорание – это результат несоответствия между личностью и работой. Они обозначают шесть сфер подобного несоответствия, коррекция которых повышает уровень удовлетворенности и увлеченности педагогов работой:

1) несоответствие между требованиями, предъявляемыми к работнику, и его ресурсами;

2) несоответствие между стремлением работников обладать большой степенью самостоятельности в своей работе, определять способы достижения тех результатов, за которые они сами несут ответственность, и жесткой, нерациональной политикой администрации в отношении организации рабочей активности и контроля за ней;

3) несоответствие вознаграждения затратам, что переживается как непризнание труда;

4) несоответствие ожиданий от общения и сотрудничества с коллегами реальным особенностям взаимодействия;

5) несоответствие распределения вознаграждения и порицания совершенных поступков (несправедливость);

6) несоответствие между ценностями и этическими принципами человека и требованиями работы.

Литература:

1. BAKKER, A.B., DERKS, D. Positive Occupational Health Psychology. In: LEKA, S., HOUDMONT, J. (eds.) *Occupational health psychology*: *A key text*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010.
2. BAKKER, A.B, SCHAUFELI, W.B., LEITER, M.P. & TARIS, T.W. *Work engagement: An emerging concept in occupational health psychology*. Work & Stress, 2008, 22, 187.

3. КУТУЗОВА, Д.А. *Организация деятельности и стиль саморегуляции как факторы профессионального выгорания педагога-психолога* [Электронный ресурс]: Дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Кутузова Дарья Андреевна. – Электрон.дан., М., 2006.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ

Людмила ДАРИЙ

Модернизация, эффективная интеграция и устойчивое функционирование системы образования в Республике Молдова в решающей степени зависит от уровня профессиональной подготовки и развития личности педагога, от его нравственных предпочтений, ориентаций и высокого уровня профессиональной компетентности.

Учитывая данный фактор, возникает необходимость решения проблемы развития и совершенствования уровня профессионально-этической компетенции непосредственно педагога, что может оказывать существенное влияние на эффективность и результативность профессиональной деятельности.

Под «*профессионально-этической компетенцией*» педагога мы понимаем мастерство и искусство педагога принимать адекватные и этически обоснованные решения в ситуациях морального выбора и реализовывать эффективную педагогическую деятельность на основе интеграции теоретических знаний, практических умений в области педагогики, психологии, этики, а также системы профессионально-этических качеств и профессионально-нравственных ценностей, ставших внутренними убеждениями профессионально сформированной личности.

В рамках курсов повышения квалификации учителей, в программу *Психолого-педагогического модуля* были включены тематические семинары и тренинги, в ходе которых осуществлялось развитие, совершенствование специфических профессионально-этических компетенций, а именно этико-гносеологических, деонтологических, этико-коммуникативных, культурологических, этико-управленческих.

Данный подход носит комплексный характер, главными условиями реализации которого являются: творческая направленность; система теоретических и практических задач и заданий; интеграция познавательной, практической и самостоятельной деятельности слушателей на основе соответствующей интеграции этических, психолого-педагогических и специальных знаний.

Целевая установка занятий ориентирована на понимание основных задач этического образования современного педагога; изменение

существующих стереотипов, освоение новой, личностно-значимой этической информации и т.д.

Практическая часть ориентирована на конкретный, продуктивный, адресный результат, а именно на продуктивность интеллектуальной деятельности, воспроизведение собственных мыслей и действий; практическое применение новых знаний в групповых дискуссиях, при анализе конкретных ситуаций.

Для получения объективной информации об уровне сформированности у педагогов профессионально-этической компетенции была предложена система критериев: нормативные, объективные, результативные и творческие критерии. Критериями (само)оценки уровня профессионально-этической компетенции явились следующие показатели: владение педагогическими, предметными, психолого-этическими знаниями о профессиональных позициях и нравственно-психологических качествах учителя; профессиональными умениями и навыками; степень близости личной иерархии ценностей педагога по содержанию и приоритетам к профессионально-этическому кодексу; степень творчества в реализации профессионально-этических ценностей; согласованность поведения педагога в профессиональном взаимодействии со стандартами поведения, вытекающими из этического кодекса; наличие морально-личностных качеств; личностно-педагогических качеств, связанных с природными задатками; профессионально-личностных качеств, формируемых в ходе профессиональной подготовки, и т.д.

Предлагаем кратко рассмотреть адаптированный подход к определению «*поведенческо-качественного»* уровня развития профессионально-этической компетенции, включающий приспособительный, осознанный и творческий уровни.

Приспособительный уровень характеризуется тем, что ценности профессии не являются для педагога личными нравственными принципами. В таком случае он если и следует требованиям профессионально-этического кодекса, но лишь под влиянием внешнего контроля коллег и руководства, приспосабливаясь к требованиям, указанным в квалификационном стандарте. При объективной самооценке соотношение «Я-реального» и «Я-идеального» будет характеризоваться значительной разностью показателей, что говорит о низком уровне профессионально-личностного развития.

Следование профессионально-этическим нормам под давлением внешних причин и вытекающее из приспособления к ним, само по себе нельзя оценить только отрицательно, поскольку все же реализуется главная цель профессиональной этики – регуляция профессиональных взаимоотношений.

Более высокий *осознанный уровень* развития профессионально-этической культуры педагога характеризуется осмысленной и убежденной работой над собой. Он приходит к осознанию необходимости добровольно следовать в своем поведении определенным нормам и правилам, что происходит вследствие понимания им целей, задач и ценностей профессии, убежденности в целесообразности этического поведения для решения педагогических задач.

Исходя из осознанной необходимости, педагог без внешних стимулов начинает стремиться к саморазвитию и самосовершенствованию в профессиональном и личностном планах, постепенно приближаясь по своим качествам к требуемой профессионально-этической модели, а в своей системе нравственных ценностных ориентаций – к профессионально-этическим ценностям.

Данный уровень может характеризоваться обострением соотношения «Я-реального» и «Я-идеального», зачастую не в положительную сторону, вследствие повышенной критичности самооценки. Поведение педагога в профессиональном взаимодействии становится более согласуемым со стандартами этического кодекса и идеалом, но в то же время в основе подобного поведения лежит внутренняя мотивация и интерес к творческому осмыслению и реализации профессиональных норм.

Творческий уровень профессионально-этической культуры педагога характеризуется высокой степенью сходства личной иерархии его ценностей по содержанию и приоритетам с нормативной системой профессионально-этических ценностей. Но это соответствие не является прямым отражением идеальной профессионально-этической модели педагога. Оно окрашено личной индивидуальностью конкретного человека, выполняющего педагогическую работу, взаимодействующего с конкретными коллегами и в конкретных ситуациях. Соотношение «Я-реального» и «Я-идеального» характеризуется в данном случае высокой степенью близости, что говорит о хорошем уровне профессионально-личностного развития.

Проблема, предложенная нами для рассмотрения, составляет возможность уточнения и развития в новом аспекте структурных и функциональных компонентов процесса совершенствования/повышения уровня профессионально-этической компетенции современного педагога при осуществлении дистанционного обучения (например, по средством системы Moodle).

Литература:

1. АНДРЕЕВ, В.И. *Педагогическая этика: инновационный курс для нравственного саморазвития.* Казань: ЦИТ, 2003. 272 с.
2. MÂNDÂCANU, V. *Etica pedagogică*. Chişinău, 2000.
3. LUNGU, V., *Etica profesională:* Suport de curs. USM, Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei. Catedra Ştiinţe ale Educaţiei. Chişinău: CEP USM, 2011.

CLASIC ŞI MODERN ÎN PROCESUL INSTRUCTIV-EDUCATIV DIN REPUBLICA MOLDOVA

Tatiana VERDEŞ

Trăim şi activăm într-o societate caracterizată printr-o dinamică accelerată a schimbărilor, iar presiunea progresului tehnologic şi a modernizării, evoluţia şi dezvoltarea lumii contemporane vizează şi sistemul educaţional. Astfel că implementarea reformelor sistemului de învăţământ, a curriculumului modernizat presupune o transformare necesară, adaptată exigenţelor societăţii actuale şi viitoare, finalitatea fiind formarea unor personalităţi vocaţionale şi creatoare, capabile să exercite şi să iniţieze roluri sociale în concordanţă cu propriile aspiraţii şi cu cerinţele sociale.

Bineînţeles că, modernul niciodată nu apare izolat de tradiţional, întrucât nu putem trage un hotar unde sfârşeşte tradiţionalul şi unde începe noul, şi nici nu pot exista în opoziţie. Din acest considerent, în articolul de faţă ne-am propus să urmărim cum acestea se completează una pe alta, asigurând un învăţământ de calitate, racordat la standardele europene.

Procesul de învăţământ reprezintă „principalul subsistem al sistemului de învăţământ, în cadrul căruia are loc activitatea de instruire organizată conform obiectivelor educaţiei care orientează formarea-dezvoltarea personalităţii elevului-studentului” [1, p.38]. Elena Macavei, în *Pedagogie,* precizează că „*procesul de învăţământ* este ansamblul acţiunilor de organizare, planificare, conduse şi evaluate sistematic în cadrul instituţional specializat, pe baza unor documente (planuri, programe), a unui sistem taxonomic al scopurilor şi obiectivelor, pentru instruirea şi educarea copilului, tânărului, adultului” [2, p.21]. Prin urmare, la baza procesului de învăţământ stă activitatea instructiv-educativă, deci o activitate de cunoaştere şi asimilare a unui sistem de valori, în prezent stabilit prin documente oficiale cu caracter obligatoriu (planuri de învăţământ şi programe analitice). Procesul instructiv-educativ presupune o corelativitate funcţională între predare-învăţare-evaluare, actorii principali implicaţi activ fiind profesorul şi elevul.

Deci, cu referire la abordarea conceptuală, temelia rămâne aceeaşi: elevul văzut ca obiect al învăţării, dar care trece şi în subiect al educaţiei; în scopul îmbunătăţirii calităţii sistemului educaţional se aplică conceptele cadrului internaţional „Şcoala prietenoasă copilului”; pedagogia competenţelor (*versus* celei a cunoştinţelor), valorificându-se formarea, şi nu informarea învăţăceilor [4].

Nu mai puţin importantă este organizarea procesului educaţional axat, în prezent, pe **relaţia pedagogică**: ***proiectare – predare – învăţare – evaluare***, care nu corespunde modelului tradiţional – „triada învăţare frontală – studiul manualului – chestionarea”, un model de învăţare pasiv, în care rolul major îl avea cadrul didactic, ce transmitea cunoştinţe spre un receptor aproape pasiv,

determinat să memorizeze și să reproducă informația. Spre deosebire de elevul de cândva, elevul de astăzi este implicat activ, direct în procesul de dezvoltare a capacităților de învățare, în asimilarea cunoștințelor, în dezvoltarea gândirii critice, astfel impunând un nou tip de relaționare pe mai multe direcții: profesor – elev, elev – elev, elev – profesor, aflate în opoziție cu modelul standard unidirecțional profesor – elev. Modelul învățământului modern pune accent pe experiența proprie a elevului, promovează învățare prin cooperare și colaborare, făcând apel la metodele interactive, la diverse forme de organizare, în special în grup, formând individualități și stimulând creșterea stimei de sine și încrederea în forțele proprii.

Sub aspectul eficienței, distingem patru categorii: obiectivul de realizat, conținutul de idei vehiculat, strategia de lucru adoptată și evaluarea [3]. Credem important a semnala că aceste patru domenii sunt interdependente și nerealizarea unuia duce spre eșecul, nereușita actului educațional.

Pedagogia modernă propune organizarea în așa măsură a procesului de învățământ, încât problemele de conținut și strategie să se realizeze în funcție de obiective, acestea fiind prioritare și în funcție de ele se vor anticipa conținuturile, metodele și mijloacele de învățare și instrumentele de evaluare. Prin urmare, dacă în didactica tradițională **obiectivele** erau formulate pentru profesori, într-o ordine haotică, prioritare fiind obiectivele de cunoaștere, didactica actuală se axează pe un sistem de obiective formulate taxonomic, pentru elev, urmărindu-se un echilibru între obiectivele de cunoaștere, aplicare și integrare.

Spre deosebire de didactica tradițională, a căror **conținuturi**, privite ca finalități, erau standardizate, în didactica actuală, conținuturile sunt flexibile, considerate mijloace de atingere a obiectivelor.

Măiestria profesională a pedagogului este valorificată în special și de metodologia didactică aplicată la ore. Metodele moderne activ-participative pun accent pe învățarea prin cooperare, aflându-se în opoziție cu cele tradiționale. În procesul instructiv-educativ modern, încurajarea comportamentului participativ înseamnă pasul deosebit de la „a învăța” la „a învăța să fii și să devii”, adică pregătirea pentru a face față situațiilor, dobândind dorința de angajare și acțiune. Iată doar câteva metode moderne ce ar dezvolta gândirea critică și interrelaționarea: Știu – Vreau să știu – am învățat, SINELG (Sistemul de Notare pentru Eficientizarea Lecturii și a Gândirii), Tehnica CUBUL (*Descrie! Compară! Asociază! Analizează! Aplică! Argumentează!*), eseu de cinci minute, jurnalul dublu, termenii-cheie/termenii în avans, ciorchinele ș.a.

Cu referire la metodele moderne de evaluare, credem important a menționa că acestea nu doar evaluează cunoștințele, dar și stimulează activismul elevilor, formează și dezvoltă competențe funcționale de sistematizare, restructurare și aplicare în practică a cunoștințelor formează și dezvoltă capaci-

tăți de investigare a realității, formează și dezvoltă capacitatea de cooperare, a spiritului de echipă, şi nu în ultimul rând, dezvoltă creativitatea, capacitatea de autocontrol și autoorganizare, în același timp motivând elevul să învețe și să-și formeze un stil eficient de învățare. Printre acestea nominalizăm: Harta conceptuală, R.A.I. (***R****ăspunde* – ***A****runcă* – ***I****nterogheză*), tehnica 3-2-1, proiectul, portofoliul ș.a.

În concluzie la demersul de mai sus, susținem cu certitudine că modelul modern al procesului instructiv-educativ nu poate supraviețui fără fundamentul celui tradițional. Schimbările sunt dictate de timp și societate, astfel că nu putem să nu utilizăm mijloacele tehnice de instruire, instruirea programată, instruirea şi autoinstruirea asistate de calculator, întrucât acestea sunt prezentul şi viitorul. Dar să nu uităm și faptul că un profesor modern nu e doar cel ce ştie să folosească TIC, ci este profesorul informat, bine pregătit, cu mintea flexibilă și deschisă la nou, conştient de importanța misiunii sale de pedagog.

Referințe:

1. CRISTEA, S. *Studii de pedagogie generală*. Bucureşti: EDP, 2004.
2. MACAVEI, E. *Pedagogie*. Bucureşti: EDP, 1997.
3. STANCIU, M. *Didactica postmodernă*. Ed. Universității Suceava, 2003.
4. *Limba şi literatura română. Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta liceală*. http://www.columna.org.md/img/programe/ghid_rom_l.pdf

RELAȚII INTERNAȚIONALE, ŞTIINȚE POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE

REALIZAREA PRINCIPIULUI DIALOGULUI INSTITUȚIONAL PRIN STRUCTURILE ASOCIATIVE

Tatiana CIOBANU

Conform prevederilor constituționale şi legale în vigoare (Legea Republicii Moldova cu privire la administrația publică locală, Legea cu privire la descentralizarea administrativă etc.), între autoritățile centrale şi cele locale nu există raporturi de subordonare. În aşa fel, administrația publică centrală şi cea locală trebuie să colaboreze între soluționarea diferitelor probleme de interes comun. De aceea, stabilirea unui dialog instituționalizat de consultare a administrației publice locale şi a structurilor sale asociative devine un element fundamental în dezvoltarea autonomiei locale şi desfăşurării cu succes a procesului de descentralizare.

Implicit, dialogul instituțional dispune informarea şi consultarea de către stat, în timp util, a autorităților publice locale, în procesul de planificare şi de luare a deciziilor, prin structurile lor asociative, asupra oricăror chestiuni ce le privesc în mod direct ori sunt legate de procesul descentralizării administrative [3].

Specialiştii în domeniu afirmă că existența unui dialog şi a unei cooperări efective între nivelul central şi cel local în stabilirea unei descentralizări administrative şi fiscale autentice este o cerință de o importanță majoră pentru integrarea europeană a Republicii Moldova [5, p.2].

Datorită faptului că se simte o lipsă a unui dialog efectiv între autoritățile publice centrale şi cele locale, o neimplicare în procesul de luare a deciziilor a tuturor părților interesate, o lipsă a unui proces bine chibzuit de discutare a diferitelor acte normative şi politici guvernamentale legate de procesul de descentralizare, se accentuează necesitatea implicării permanente în domeniul consultării autorităților publice locale a structurilor asociative.

Pe parcursul unei perioade de timp se formează structuri asociative la nivel local, create din primarii satelor, ca de exemplu: *Asociația Primarilor şi Colectivităților Locale din Republica Moldova*, formată la 15 martie 1998, care are drept scop apărarea drepturilor colectivităților locale în relațiile cu alte structuri statale; *Liga națională a asociațiilor de primari*, formată la 26 iulie 2000, care se preocupă de autonomia locală, *Asociația obştească, Alianța femeilor primari*. Un rol aparte revine *Asociațiilor Teritoriale ale Primarilor* din toate raioanele Republicii Moldova, fiind create pe parcursul anilor 2007-2013 şi în statutul cărora persistă scopul de a implementa în

comun interesele autonomiei locale, iniţierea unor forme de participare la procesul de elaborare a proiectelor de acte normative, ce vizează interesele comunităţilor locale.

O abordare serioasă şi complexă însă revine *Congresului Autorităţilor locale din Moldova (CALM)*, fondat în anul 2010. Ca structură asociativă, începe să folosească metode şi tehnici, datorită cărora s-a îmbunătăţit semnificativ dialogul instituţional între APC şi APL – cu majoritatea instituţiilor din cadrul APC, inclusiv cu Parlamentul şi comisiile sale de specialitate.

Pornind de la scopul propus, şi anume participarea activă şi eficientă la procesul de modernizare şi descentralizare a administraţiei publice din Republica Moldova, CALM-ul devine o asociaţie cu impact pozitiv asupra comunicării cu Guvernul. Analizând rapoartele de activitate pe anii precedenţi, drept o direcţie prioritară rămâne încheierea acordurilor de cooperare/parteneriat cu autorităţile centrale relevante în care să fie descris clar mecanismul şi formele de comunicare; participarea în grupurile de lucru şi organele consultative de pe lângă APC. Pe parcursul a patru ani, s-au obţinut rezultate evidente, iar CALM-ul a devenit cel mai recunoscut şi eficient subiect de realizare a dialogului instituţional. Toate activităţile legate de stabilirea unui dialog instituţional au fost şi urmează să fie bazate pe stabilirea unui mecanism instituţionalizat şi sistematic de dialog între guvernarea locală şi cea centrală; monitorizarea permanentă a cadrului legal; elaborarea şi prezentarea factorilor de decizie a viziunii şi propunerilor concrete; înaintarea către toate instituţiile guvernamentale şi parlamentare relevante a propunerilor de a încheia acorduri de colaborare şi de a include reprezentaţii CALM în activitatea lor cu statut de membru sau observator, după caz.

La 27 mai 2012, se creează *Asociaţia Preşedinţilor de Raioane din cadrul CALM*, care este parte integrantă a CALM-ului şi reprezintă o platformă profesională de comunicare, schimb de experienţă şi promovare a drepturilor şi intereselor autorităţilor publice locale de nivelul II, având drept scop primar participarea activă şi eficientă la procesul de modernizare şi descentralizare a administraţiei publice din Republica Moldova. Implicit, se urmăreşte şi formularea de propuneri în procesul de elaborare a proiectelor de acte normative şi edificarea şi consolidarea unui parteneriat efectiv cu administraţia publică centrală [6]. În cadrul şedinţelor, Asociaţia sus-numită discută mai multe subiecte, dintre care şi relaţiile cu Cancelaria de Stat şi modul de implementare a legislaţiei privind salarizarea funcţionarilor publici. Din aceasta rezultă că sectorul asociativ poate influenţa luarea deciziilor prin implicare nemijlocită.

Iniţial, studiile elaborate la acest subiect includeau un şir de recomandări pentru toate structurile statului, inclusiv pentru structurile asociative. Acestea făceau referinţă la depăşirea divergenţelor dintre membrii săi şi formularea poziţiilor comune referitor la obiectul consultării, reprezentaţii Asociaţiilor

autorităților care urmau să participe în comisiile de consultare şi în grupurile comune de lucru trebuiau să aibă un mandat clar şi să reprezinte pozițiile comune din partea tuturor autorităților locale, nu doar poziția propriilor localități, iar capacitățile autorităților locale şi ale structurilor lor asociative trebuiau consolidate, pentru a fi capabile să participe efectiv la procesul de consultare [5, p.30].

Însă, în continuare, se depistează anumite scăpări. Acestea sunt legate de publicarea unor proiecte fără consultarea APL, chiar dacă problema pusă în discuție este nemijlocit legată de interesul local, lipsa unui mecanism instituționalizat de consultare a autorităților administrației publice locale, la adoptarea actelor normative şi a deciziilor din domeniu, obligarea de consultare fiind doar o formalitate, se pierde legătura dintre Guvern şi autoritățile locale atunci când proiecte se publică pe site-ul gov.md, după care se publică imediat. Este oportun ca autoritățile locale să fie consultate nu numai după ce proiectul unei legi a fost elaborat, ci să fie implicate de la etapa incipientă, din momentul conceptului, până pe parcursul etapelor de elaborare a proiectului.

Cu regret, constatăm totuşi o lipsă de comunicare şi consultare la timp şi adecvată a autorităților publice locale ce diminuează considerabil procesul de luare a deciziilor în legătură cu autoritățile publice locale. O serie de legi care au un impact direct asupra comunităților locale, continuă să fie adoptate fără consultarea autorităților locale. Problemele țin de lipsa de colaborare, de ajutor reciproc, care considerabil afectează autoritatea guvernului şi perpetuează practica de adoptare a unor decizii guvernamentale contrare drepturilor legitime ale autorităților centrale şi principiilor constituționale ale autonomiei locale. În calitate de exemplu, menționăm adoptarea Hotărârii Guvernului nr. 99 din 16.02.2010, prin care autoritățile publice locale, în mod direct, se obligă să-şi reducă încă o dată statele şi cheltuielile de personal [4]. În afară de faptul că o astfel de indicație în privința autorităților locale este contrară Cartei Europene a Autonomiei Locale [2] şi Legii privind Administrația publică locală (art.14) [2], acest document demonstrează lipsa coordonării între autoritățile centrale şi cele locale. În acest sens, Guvernul poate obliga prin astfel de acte doar autoritățile centrale care se află în subordinea sa direct, dar nici într-un caz nu poate da indicații autorităților locale care, potrivit legii, nu sunt în subordinea Guvernului.

Procedura de consultare a autorităților locale ar trebui să fie văzută de către Guvern nu doar ca o obligație, ci şi ca o oportunitate deosebită de a fi informat şi de a adopta decizii care reflectă cel mai bine necesitățile şi posibilitățile reale la nivel local.

Referințe:

1. Carta Europeană a Autonomiei Locale din 15.10.1985, ratificată de către Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1253-XIII din 16.07.1997. În: *Tratate Internaționale*. Chişinău, 1999, vol.14.

2. Legea privind administraţia publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.32-35/116 din 09.03.2007.
3. Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435-XVI din 28.12.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.29-31/91 din 02.03.2007.
4. Hotărârea Guvernului nr. 99 din 16.02.2010 cu privire la aprobarea limitelor numărului de unităţi de personal şi ale cheltuielilor de personal în sectorul bugetar pentru autorităţile administraţiei publice centrale şi locale pe anul 2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 27-28/138 din 19.02.2010.
5. BESCHIERU, Ion. Mecanisme de consultare şi dialog între Guvern şi autorităţile publice locale. În: *Politici Publice*, 2009, nr.1, p.5.
6. Şedinţa de constituire a Asociaţiei Preşedinţilor Raional în cadrul CALM. http://www.dubasari.md/news/sedinta_de_constituire_a_asociatiei_presedintilor_raionali_in_cadrul_calm/2012-05-30-1104

ROLUL INSTITUŢIILOR SOCIETĂŢII CIVILE ÎN ELABORAREA POLITICILOR PUBLICE LOCALE

Carolina BUDURINA-GOREACII

Cerând transparenţă din partea instituţiilor guvernamentale privind gestionarea afacerilor publice şi respectul obligaţiei de a răspunde în faţa cetăţenilor referitor la acţiunile pe care le desfăşoară, instituţiile societăţii civile repun în discuţie modalităţile de exercitare a puterii. În numeroase ţări, structura ierarhică şi fermă a guvernărilor autocrate a dat o lovitură dezvoltării societăţii civile. Ea a permis funcţionarilor de a lucra, de a-şi îndeplini îndatoririle de serviciu fără să explice modul în care au gestionat afacerile publice [1, p.84].

Politicile publice reprezintă locul de interacţiune a cetăţenilor care acţionează reciproc pentru a obţine un control mai mare asupra viitorului lor. Este activitatea cetăţenilor care lucrează pentru binele publicului larg, activând ca un grup ad-hoc pentru păstrarea viziunii istorice sau aderarea la un forum unde se discută o problemă a comunităţii la un anumit nivel. Politicile publice constituie un termen folosit pentru a descrie actele legislative, deciziile etc. unui organism guvernamental. Deoarece guvernele pretind autoritate şi responsabilitate (la diferite nivele) asupra unui grup mare de indivizi, acestea găsesc de cuviinţă să stabilească planuri şi metode de acţiune pentru a guverna societatea [2, p.36].

Creativitatea instituţională şi reforma procedurilor pot efectiv încuraja participarea instituţiilor societăţii civile la conducerea locală, fără a impune o restructurare legislativă radicală şi completă. Este posibil de a inova la nivel local, de exemplu, prin crearea de consilii locale, stabilirea participării cetăţenilor la planificarea şi adoptarea bugetelor, la organizarea de consultări pentru planificarea dezvoltării comunităţii, consolidarea asociaţiilor cooperative şi instaurarea de dialoguri mai eficiente între localităţi.

În practică, implicarea instituțiilor societății civile în viața comunității generează autorităților locale un anumit număr de provocări, ele trebuind să depășească o dominație elitistă. Ele sunt confruntate cu nevoile de resurse aparent ridicate într-un proces de decizie deschis tuturor.

De asemenea, actorii influenți ai comunităților locale trebuie să identifice principalii parteneri şi să întreţină un dialog mai eficient şi continuu cu interlocutorii lor. Cu regret, deseori se întâmplă că membrii cei mai influenți ai comunității sunt cei care ocupă posturi de conducere, în care, în pofida rolului lor de a expune cu claritate preocupările grupurilor vizate, aceştia au tendința să-i lase la o parte pe cei mai defavorizați.

Etapa următoare pentru comunitățile locale constă în a găsi un echilibru între responsabilitățile organelor reprezentative oficiale ale guvernării şi cerințele instituțiilor societății civile. Colaborarea a devenit forma cea mai populară a relațiilor; definind obiectivele şi scopurile comune şi punându-se de acord în mod colectiv asupra strategiilor şi planurilor de acțiune, instituțiile societății civile şi comunitățile locale creează împreună relații de colaborare în diferite domenii politice. Pentru a reuşi, este indispensabil să se depăşească dihotomia între societatea civilă şi guvern şi să se concentreze asupra elementelor interdependente.

Totuşi, implicarea locală a instituțiilor societății civile nu se aplică în mod unic politicilor şi proceselor. Pentru ca ele să funcționeze, anumite valori participative esențiale trebuie să le susțină. Autonomizarea implică promovarea de norme şi valori civice care pun accentul pe sensul calității de cetățean.

Astfel, participarea instituțiilor societății civile la elaborarea politicilor publice este o condiție indispensabilă pentru a depăşi sfidările dezvoltării locale şi nu numai. Astfel, în acest proces, reprezentanții instituțiilor societății civile şi ai autorităților publice ar trebui să promoveze următoarele valori în procesul de cooperare:

- *Activism civic şi implicare.* Prin activism civic, în acest context, se subînțelege participarea din proprie inițiativă a cetățenilor la viața publică şi la procesul de soluționare a problemelor în cadrul comunității locale, ceea ce reprezintă o componentă esențială a unei societăți democrate. Autoritățile publice susțin activitatea civică prin crearea unui cadru legal favorabil, prin informarea opiniei publice despre activitățile lor, prin implicarea instituțiilor societății civile în procesul de elaborare şi implementare a politicilor publice.
- *Parteneriat.* Parteneriatele dintre instituțiile societății civile şi autoritățile publice permit implicarea activă şi stabilirea responsabilităților, astfel încât problemele din societate să fie soluționate cât mai eficient. Funcționarea instituțiilor publice în mod transparent creează şi cultivă mai mare încredere a cetățenilor şi reconfirmă legitimitatea acestora. Autoritățile publice înțeleg importanța implicării instituțiilor societății civile în soluționarea problemelor

comunităților locale, contribuind la dezvoltarea mecanismelor de colaborare existente.

- *Responsabilitate, transparență şi răspundere.* Acționând în interesul public, atât instituțiile societății civile, cât şi autoritățile publice manifestă deschidere, responsabilitate şi răspundere pentru activitățile desfăşurate şi pentru utilizarea resurselor [2, p. 45].

Pașii şi măsurile de încurajare a implicării instituțiilor în afacerile publice directe, în procesul de elaborare a politicilor publice şi gestionarea afacerilor locale sunt:

– promovarea dialogului dintre instituțiile societății civile şi reprezentanții locali prin organizarea de conferințe, seminare sau construirea unei pagini web bine puse la punct etc.;

– înțelegerea, prin intermediul sondajelor şi al discuțiilor, a punctelor forte şi slabe ale diferitelor instrumente de participare a reprezentanților instituțiilor societății civile la procesul de elaborare a politicilor publice;

– introducerea, sau dacă este necesar, îmbunătățirea legislației/reglementărilor care prevăd petiții/moțiuni, propuneri şi sesizări înaintate de reprezentanții instituțiilor societății civile autorităților locale;

– dezvoltarea mecanismelor sistematice de feedback, pentru a implica instituțiile societăților civile în evaluarea şi îmbunătățirea conducerii locale;

– asigurarea ca participarea directă să aibă un impact real asupra procesului de elaborare a politicilor publice, astfel ca cetățenii să fie bine informați despre impactul participării lor şi să poată vedea rezultatele tangibile [3, p.59].

Deoarece o democrație sănătoasă depinde de o societate civilă puternică şi dinamică, instituțiile societății civile, în acest sens, au un rol central în procesul de elaborare a politicilor publice, în special cele care apară interesele cetățenilor de rând, dar şi ale grupurilor sociale defavorizate. În acelaşi timp, în ultimii ani, instituțiile societății civile depind de agențiile de dezvoltare şi instituțiile statale, astfel punând în pericol eficacitatea lor. Credem că avem nevoie de o înțelegere profundă organizațională şi politică a modului în care societatea civilă să înțeleagă pe deplin atât oportunitățile pe care le poate oferi în dezvoltarea comunității locale, dar şi coordonarea acestor activități cu organele de decizie (condiție indispensabilă în atingerea unor indicatori de performanță în dezvoltarea locală).

Referințe:

1. BIRNBAUM, K. Civil society and government policy in a new Europe. In: *The World Today*, London: Chatham House, 1991, vol. 47, no. 5, May, p. 84-85.
2. *Civic engagement in Public Policies: a Toolkit*. United Nations, New York, 2007, p. 36-46.
3. SHARPE, M., ARMONK, E. *Public Policy making*. New York, 2001, p.58-60.

INTERFERENȚE ISTORICO-CONCEPTUALE ŞI STRUCTURAL-FUNCȚIONALE PRIVIND ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ AUTOHTONĂ

Aurel SÎMBOTEANU

Cunoaşterea istoriei administrației nu este un scop în sine, dar reprezintă o predispoziție pentru a concepe mai bine procesele actuale din administrația publică. Ştiința modernă n-a găsit o metodă de cercetare mai eficientă decât ce-a istorico-analitică. Aristotel, în acest sens, spunea: „Un lucru se poate de studiat mai bine când îl cercetăm în devenirea lui continuă de la început" [1, p.7]. Spre a ne da bine seama de o instituție ajunsă la maturitate, trebuie să căutăm a stabili diferite faze evolutive prin care a trecut până s-a închegat în felul în care se prezintă astăzi.

În acest sens, studierea istoriei administrației publice ne dă posibilitatea să identificăm mai multe interferențe de ordin conceptual şi structural-funcțional în procesul de evoluție a administrației publice. Fără a pretinde la exhaustivitate, în cele ce urmează vom elucida câteva din aceste interferențe în sistemul administrației publice autohtone din diferite etape istorice.

Astfel, încă formațiunile statale timpurii la geto-daci întruneau prin natura lor o formă organizatorico-administrativă care prevedea că puterea supremă aparținea „adunării poporului", care hotăra cele mai importante chestiuni din viața formațiunii statale, cum ar fi alegerea conducătorului etc. Aceasta reprezenta o formă organizatorico-administrativă adecvată democrației militare în care putem observa cel puțin două componente ce şi-au găsit continuitate istorică, şi anume că puterea supremă aparținea „poporului" şi că acesta şi-o realiza prin exprimarea voinței sale, inclusiv prin procedura de alegere a conducătorului.

Caracterul eligibil al autorităților publice îşi găseşte prelungire şi perfecționare procedurală sub influența sistemului roman de administrație. Astfel, în Dacia Romană, în aspect administrativ, oraşele aveau un consiliu de conducere numit *Ordo decurionum*, alcătuit din *decurioni* aleşi anual, în frunte cu un magister. Acesta răspundea de întreaga conducere a oraşului. În afară de aceasta, mai erau câteva categorii de magistrați care aveau nişte responsabilități speciale, cum ar fi – *edilii*, în sarcina cărora era pusă îngrijirea piețelor, a străzilor şi a clădirilor publice, asigurarea ordinii, aprovizionarea publică, *cvestorii*, în sarcina cărora intra administrarea bunurilor şi finanțelor publice ale oraşului. Magistrații şi membrii consiliului de conducere erau aleşi din rândurile cetățenilor mai înstăriți.

După retragerea romanilor, alături de aşa circumstanțe istorice, cum au fost valurile migratoare ale popoarelor nomade, răspândirea creştinismului în rândurile daco-romanilor, şi-a lăsat amprenta asupra evoluției vieții sociale şi

organizării administrative la daco-romani încă un proces complex, şi anume transferarea centrului economic de la oraş la sat. Sistemul de ocupaţii şi încadrarea populaţiei în mediul economic rural a condiţionat şi forma de organizare socială şi administrativă practicate de daco-romani. Aceasta devine *Obştea sătească*, ce-şi afirmase viabilitatea încă în timpul stăpânirii romane şi reprezenta o societate democratică bazată pe principii elective, întrucât îşi alegea ea însăşi organele de conducere şi, în consecinţă, se autoadministra prin *adunarea megieşilor*, compusă din membrii stăpânitori „de-a valma" ai pământului Obştii, *sfatul oamenilor buni şi bătrâni*, care era ales dintre megieşi, şi *juzii* sau *cnezii*, care erau conducători cu atribuţii administrative, militare, revenindu-le şi unele sarcini judecătoreşti. După cum putem observa, şi la această etapă istorică sistemul administrativ avea la bază electivitatea organelor de conducere.

Sistemul electiv îl regăsim şi la etapele ulterioare de organizare administrativă. Astfel, în Moldova istorică, sistemul succesiunii la tron a domnitorului a fost cel electivo-ereditar. Aceasta însemna că domn al Moldovei putea fi ales de către ţară, în sensul întrunirii vârfurilor societăţii feudale, cunoscută sub denumirea de Marea Adunare a Ţării, convocată special în acest scop şi la care participau boierii, clerul, conducătorii de oşti, reprezentanţii altor pături sociale, sau de către Sfatul Domnesc în calitate de organ consultativ al domnitorului. El constituia o instituţie administrativă prin intermediul căreia era satisfăcut dreptul boierilor de a participa la exercitarea puterii şi de a-i acorda suzeranului „slujbă şi sfat". Prin intermediul acestui organ consultativ, domnitorul îşi recruta părtaşii şi selecta cele mai capabile personalităţi pentru a deţine cele mai înalte dregătorii de curte.

O unitate administrativă importantă în Moldova istorică erau târgurile (oraşele), considerate unităţi administrativ-teritoriale situate pe pământurile domneşti şi care se subordonau direct instituţiei domniei. Ele se bucurau de o anumită autonomie în organizarea activităţii administrative şi aveau dreptul de a-şi alege o conducere proprie. Conducerea orăşenească era exercitată de un reprezentant ales al obştii târgoveţilor, care purta denumirea de *şoltuz*. Acesta era ajutat în îndeplinirea atribuţiilor sale de un *sfat din 12 pârgari*, un consiliu eligibil, care era preocupat de soluţionarea celor mai stringente probleme din localitatea urbană respectivă. Şoltuzii şi pârgarii se alegeau din cei mai înstăriţi locuitori ai târgurilor pentru un mandat de un an, cu dreptul de a mai fi aleşi pe un termen de încă un an. Alături de acest sfat restrâns (din 12 pârgari) funcţiona şi un consiliu mai larg, numit *consiliul mare*, care întrunea adunarea generală a orăşenilor, în care un rol deosebit îl jucau oamenii cu o bogată experienţă de viaţă care îi puteau sfătui pe cei întruniţi în găsirea celor mai bune soluţii asupra problemelor discutate. Aceasta este, într-un anumit sens, o supravieţuire a conducerii vechii obşti rurale, peste

care s-a suprapus organizarea specifică orăşenească în procesul continuu de instituționalizare statală.

Interferențele conceptuale şi structural-funcționale privind organizarea administrației publice autohtone la diferite etape istorice țin nu doar de natura electivă a procedurilor de constituire a autorităților administrației publice. Aceste interconexiuni tangibile le întâlnim şi sub alte forme. Structurarea tradițională a administrației publice pe cele două niveluri, central şi local, a predeterminat şi formele de reprezentare a intereselor statale în unitățile administrativ-teritoriale.

Dacă să luăm ca exemplu Moldova istorică, atunci vom observa că interesele domnitorului în ținuturi erau promovate de către pârcălabi, autoritatea cărora nu cunoştea alte limite, în exercitarea funcțiilor, decât cele teritoriale şi cele ce exprimau voința domnitorului. În calitate de reprezentant al domniei în ținut, el deținea o putere deosebită, asemănătoare cu a domnitorului asupra întregii țări şi a boierului asupra satelor sale.

Interesele domnitorului în târguri (oraşe) erau reprezentate de vornicul de târg, care supraveghea activitatea organelor eligibile din aceste unități administrativ-teritoriale. Acestea sunt primele manifestări ale tipului de organe administrative, care la etapa actuală sunt calificate de către ştiința administrației ca organe desconcentrate în teritoriu. Ele şi-au găsit continuare în sistemul administrativ al Basarabiei din perioada interbelică, ca parte componentă a României, prin instituția prefectului, instituție preluată în Republica Moldova în anii de independență, ce-i drept temporar, din 1998 până în 2003, ca reprezentant al Guvernului în teritoriu, funcții exercitate la etapa actuală, deşi trunchiat, de Oficiile teritoriale ale Cancelariei de Stat.

Unele interferențe conceptuale şi structural-funcționale le regăsim şi în convocarea, în momente cruciale pentru țară, a forumurilor naționale cu participarea reprezentanților tuturor păturilor sociale. În Moldova istorică, aceste întruniri ale reprezentanților tuturor păturilor societății feudale erau cunoscute sub denumirea de Marea Adunare a Țării, în cadrul cărora se discutau şi se soluționau cele mai stringente probleme cu care se confrunta societatea. Anume la această practică istorică s-a apelat, la intersecția anilor optzeci-nouăzeci ai secolului trecut, în momentele de renaştere națională, când au fost convocate Marile Adunări Naționale cu participarea reprezentanților tuturor păturilor sociale, care au discutat şi soluționat probleme de o importanță istorică, precum trecerea la grafia latină şi declararea independenței Republicii Moldova.

În concluzie, vom menționa că valorificarea modalităților şi influențelor tangibile dintre diferite etape istorice, inclusiv dintre sistemul tradițional de administrație din Moldova istorică şi sistemul actual de administrație publică, reprezintă o interconexiune logică în asigurarea continuității proceselor cu pondere progresistă pentru sistemul administrației publice autohtone.

Referinţe:

1. Aristotel. *Statul Atenian*. Iaşi: Agora,1992.
2. ARAMĂ, E. Din istoricul administraţiei publice în Moldova medievală. În: *Administrarea publică*, revistă metodico-ştiinţifică, 1994, nr.3-4; 1995, nr.1.
3. MATICHESCU, O. *Istoria administraţiei publice româneşti*. Bucureşti, 2000.
4. PLATON, M., ROŞCA, S., ROMAN, A., POPESCU, T. *Istoria administraţiei publice din Moldova*. Chişinău, 1999.
5. SÎMBOTEANU, A. *Istoria administraţiei publice din Moldova*. Chişinău: CEP USM, 2009.

ABORDAREA POLITICILOR DE DESCENTRALIZARE ADMINISTRATIVĂ PRIN PRISMA DREPTURILOR OMULUI ŞI EGALITĂŢII DE GEN ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Angela ZUBCO

Abordarea prin prisma Drepturilor Omului şi Egalităţii de Gen a politicilor de descentralizare este un concept relativ nou pentru ţara noastră. Din perspectiva dezvoltării în Republica Moldova a unui sistem al administraţiei publice locale, bazat pe principii recunoscute şi afirmate de-a lungul timpului în statele cu o democraţie avansată, autentică, precum Statele Unite ale Americii, începând cu anul 2009, s-a acordat o atenţie deosebită abordărilor bazate pe respectarea Drepturilor Omului şi Egalităţii de Gen. La iniţiativa organizaţiilor internaţionale, oficiile centrale ale PNUD şi SIDA au convenit să conlucreze la implementarea abordării bazate pe Drepturile Omului în cadrul a trei ţări pilot, prima fiind Moldova. Definind conceptul dat în contextul Moldovei, PNUD şi SIDA au convenit la nivel local să se axeze pe principiile fundamentale de: *participare, nondiscriminare, transparenţă şi responsabilizare*. De asemenea, s-a decis de a porni prin concentrarea activităţilor în acest sens la cea de-a doua etapă a descentralizării proiectului de guvernare locală, gestionat de PNUD, UNIFEM şi finanţat de SIDA pe parcursul anilor 2010-2012. Acest programul Comun – *Dezvoltare Locală Integrată*, nu a fost un proiect ce viza drepturile omului în sine. Autorii proiectului contau pe faptul că valoarea adăugată din aplicarea abordării bazate pe drepturile omului va duce nu numai la sporirea eficacităţii proiectului menţionat, ci şi va induce efecte pozitive pentru situaţia cu privire la drepturile omului în Moldova pe termen lung [1].

Activităţile implementate, începând cu anul 2009, pe segmentul administraţie publice locale, s-au caracterizat prin aplicarea unor practici noi întru sporirea participării publice a cetăţenilor la procesul de luare a deciziilor, în special a grupurilor vulnerabile sau marginalizate. Astfel, mesajele prioritare promovate s-au referit la necesitatea implicării tuturor membrilor comunităţilor locale în procesul de luare a deciziilor, care ulterior

afectează viaţa cotidiană a fiecăruia dintre ei. O atenţie sporită s-a acordat iniţiativelor privind responsabilizarea atât la nivelul autorităţilor publice alese, al funcţionarilor publici, cât şi la nivelul cetăţeanului individual, accentuând necesitatea dezvoltării spiritului de responsabilitate civică, activism, iniţiativă şi voluntariat în rândurile tuturor membrilor comunităţii. Mai multe proiecte promovate de către asociaţiile obşteşti, în domeniul administraţiei publice locale, descentralizării şi autonomiei locale au fost realizate cu succes, cu aplicarea unor noi metodologii şi abordări, care ulterior au fost recomandate drept practici de succes la nivel naţional şi internaţional.

Scopul aplicării abordării prin prisma Drepturilor Omului şi Egalităţii de Gen a fost obţinerea unei structuri guvernamentale mai eficiente şi mai democratizate în corespundere cu valorile europene şi integrarea în Uniunea Europeană, conform celor stipulate inclusiv în Strategia Naţională de Dezvoltare a Republicii Moldova pentru anii 2008-2011, cât şi asigurarea efectelor drepturilor omului în interesul public [2]. Cu referire la impactul de durată al acestor activităţi, putem constata că au fost obţinute un număr concret de rezultate care şi-au găsit reflectare în conceptul şi politicile de descentralizare şi guvernare locală, cum ar fi: consolidarea strictei aplicări a legii în Republica Moldova la nivel central şi local; eficienţa sporită şi orientarea îmbunătăţită a prestării de servicii personale pentru cele mai nevoiaşe pături din societate; un nivel scăzut de corupţie; statul, administraţiile publice locale şi autorităţile centrale îşi vor consolida capacităţile pentru a fi mai transparente şi mai responsabile, cât şi pentru a fi mai capabile să asigure nediscriminarea şi participarea publicului; procesele de dezvoltare vor contribui la egalitate; posibilităţile de a reduce inegalităţile sunt identificate de guvernul central şi administraţiile publice locale care vor acţiona în privinţa acestora; abilitarea celor săraci şi marginalizaţi din societate (de exemplu, o voce mai puternică şi acces sporit la servicii publice pentru aceste categorii de populaţie); activitate politică sporită a celor săraci şi marginalizaţi; cunoştinţe fortificate cu privire la sistemul democratic şi mecanismele sale în rândul întregii populaţii, mai cu seamă în rândurile celor marginalizaţi şi săraci; media şi societatea civilă vor deveni mai puternice în ceea ce priveşte solicitarea de informaţie şi transmiterea acestei informaţii către cetăţeni, vor deveni mai puternici în ceea ce priveşte monitorizarea şi urmărirea implementării deciziilor politice; cetăţenii vor fi mai capabili să solicite informaţii şi răspundere de la factorii de decizie atunci când este necesar.

Abordând aspectul impactului de moment al iniţiativelor de promovare a politicilor de descentralizare administrativă prin prisma Drepturilor Omului, Egalităţii de Gen şi a bunelor practici din Republica Moldova, putem menţiona un şir de activităţi promovate de către Cancelaria de Stat, coordonator

Victoria Cujbă în perioada 2009-1014: abordarea aplicată la elaborarea *Strategiei Naţionale de Descentralizare prin prisma Drepturilor Omului şi Egalităţii de Gen*, prezentată drept experienţă de succes în cadrul Forumului Global al Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare, desfăşurat în Costa-Rica; 60 de proiecte de consolidare a capacităţilor şi dezvoltare durabilă a comunităţilor locale, primăriilor şi consiliilor alese în cadrul *Programului Comun de Dezvoltare Locală Integrată* implementat de Guvernul Republicii Moldova prin intermediul Cancelariei de Stat, cu asistenţa partenerilor internaţionali – Ambasada Suediei, PNUD Moldova, UNWOMEN; desfăşurarea *Programului de Formare Profesională în Descentralizare pentru autorităţile publice centrale şi locale din Republica Moldova* în cadrul Academiei de Administrare Publică, cu participarea Institutului Internaţional de Management al Universităţii Erasmus din Rotterdam, Olanda; elaborarea *Ghidului Alesului Local* cu argumentarea raţionamentelor abordării programelor de descentralizare din perspectiva Drepturilor Omului; desfăşurarea *Primei Conferinţe Naţionale privind cooperarea intercomunitară* şi a Conferinţei cu participare internaţională – *Reforma de Descentralizare: de la Strategie la acţiuni* (evenimente reflectate pe pagina oficială destinată descentralizării); conlucrarea cu experţii Consiliului Europei în cadrul Comitetului Democraţie Locală şi Regională, Strasbourg, Franţa; participarea la emisiuni teleradio, dedicate subiectelor descentralizării, autonomiei locale, abordărilor privind Drepturile Omului şi Egalităţii de Gen; intervenţii în ziare locale prin intermediul Asociaţiei Presei Independente (API); publicaţii în buletinul *Funcţionarul Public* al Academiei Administraţiei Publice de pe lângă preşedintele Republicii Moldova; comunicate informative în domeniul descentralizării şi autonomiei locale etc.; publicaţii şi materiale pentru conferinţe ştiinţifico-practice cu participare internaţională; participarea la Conferinţa internaţională din Stockholm, Suedia – *Dezvoltare economică prin asigurarea egalităţii de gen*, expert în panelul statelor membre ale Parteneriatului Estic (12-14 mai 2013) [2; 3].

În concluzie, abordarea bazată pe bunele practici din domeniul drepturilor omului, în baza principiilor de transparenţă, responsabilizare, nondiscriminare şi participare, va permite Republicii Moldova elaborarea calitativă a unor documente de politici privind descentralizarea şi consolidarea autonomiei autorităţilor publice locale, care ulterior, fiind implementate şi transformate în activităţi concrete, vor avea un impact pozitiv asupra tuturor cetăţenilor.

Referinţe:

1. Strategia Consiliului Europei privind egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi pentru perioada 2014-2017. Sinteză.www.mmuncii.ro (experienţa UE).
2. http://www.descentralizare.gov.md (experienţa Republicii Moldova).
3. www.equalityhumanrights.com/about-us/about-the.../gender-equality (bune practici).

AUDIENȚA PUBLICĂ – INSTRUMENT DE COMUNICARE CU PUBLICUL ÎN CADRUL INSTITUȚIILOR PUBLICE

Alina LEVIȚCHI

Acest articol are drept scop actualizarea şi evidenţierea rolului audierilor publice care reprezintă, după cum prevede legislaţia Republicii Moldova, toate instituţiile publice care trebuie să aibă o relaţie cât mai transparentă cu cetăţeanul şi să pună la dispoziţia acestuia mai multe metode de comunicare directă. Dintre metodele de comunicare cu privire la asigurarea transparenţei decizionale, cetăţenii se pot adresa direct reprezentanţilor administraţiei publice locale prin intermediul audienţelor, dezbateri publice, şedinţe şi mese rotunde cu grupuri de experţi şi alte forme de consultare directă sau indirectă capabile să asigure cetăţenilor dreptul la libertatea de a primi şi de a comunica informaţii, dar se pot adresa şi în scris, prin intermediul petiţiilor.

Primordialitatea accesului la informaţie este legată nemijlocit de necesitatea creării unui mecanism eficient al informării publicului privind problemele de interes deosebit. În acest scop, locuitorii care doresc să se înscrie în audienţă la primar, respectiv viceprimar sau secretarul Consiliului, trebuie să parcurgă câteva etape. Astfel, pentru înscrierea la audienţă, solicitantului i se înmânează spre completare o cerere, unde se vor menţiona în mod obligatoriu datele personale, precum şi motivul pentru care doreşte audienţă. După completare, cererea se înregistrează în registrul de intrare – ieşire, iar solicitantul va fi informat cu privire la data audienţei. De procesul de înscriere în audienţă este responsabil specialistul pentru relaţii cu publicul al Primăriei, care efectuează înscrierea prealabilă şi prezintă anual un raport privind asigurarea transparenţei decizionale în cadrul autorităţii publice locale, care reflectă următorii indicatori:

- numărul total al audierilor desfăşurate;
- conţinutul problemelor abordate;
- numărul total al chestiunilor clarificate şi recomandărilor primite [1].

Astfel, pe parcursul desfăşurării audienţei publice, se realizează o comunicare directă şi personalizată, alegerea celui mai bun instrument de comunicare pentru a realiza audienţele publice constituie un aspect important al strategiei de comunicare. Modul în care se comunică este selectat în dependenţă de eficacitatea acesteia faţă de publicul ţintă, adică în funcţie de statutul şi problema cetăţeanului care s-a adresat.

Comunicarea atât prin scopul său general, cât şi prin maniera specifică în care se realizează, este considerată ca fiind necesară în orice instituţie publică şi la orice nivel, influenţând benefic la crearea unui climat de încredere şi simpatie în cadrul propriului personal şi în cadrul publicului.

Într-o altă ordine de idei, mesajele-cheie care sunt transmise prin intermediul audienţelor publice de către autoritatea locală exprimă, în esenţa lor, respectarea prevederilor legale. În cadrul audienţelor organizate nu vor fi încălcate principiile privind:

– nediscriminarea persoanelor audiate;
– gestionarea transparentă şi controlată a timpului rezervat audienţelor publice;
– alegerea soluţiei optime în favoarea cetăţeanului, cu excepţie cazurilor prevăzute de lege [2].

Deci, dacă problemele pentru care se solicită audienţă nu ţin de competenţa Primăriei, funcţionarul îi oferă cetăţeanului minimul de informaţii pentru orientarea către instituţiile abilitate pentru rezolvarea problemei în cauză. Comparativ cu nivelul administrativ local, unde înscrierea în audienţe are loc în baza fişei de audienţă, la nivel administrativ local nu se practică multe formalităţi de înscriere, cetăţeanul fiind informat la momentul înregistrării cererii sale în registrul de intrare-ieşire despre data şi locul unde va fi primit în audienţă. În cazul în care, din diferite motive, data audienţei se modifică, specialistul în Relaţii Publice are sarcina de a informa prin mijloace publice amânarea survenită. Ca suport informativ, Primăria foloseşte mijloacele mass-media locale, şi anume publicarea anunţului privind modificarea datei audienţelor, dar de asemenea, se pot afişa anunţuri şi pe panoul informativ amenajat la sediul Primăriei.

Cu toate acestea, în Republica Moldova, adresările cetăţenilor parvenite în cadrul Primăriei se analizează sistematic, se generalizează rezultatele examinării lor şi se prezintă în şedinţă. Procedura de examinare constă în acordarea de către specialistul competent în termeni rezonabili a răspunsului privind executarea cererii de către autoritatea locală [3].

Trebuie de menţionat faptul că audienţele publice pentru cetăţeni sunt organizate gratis, solicitantul nu trebuie să achite o anumită taxă de participare, aceasta fiind o încălcare gravă a prevederilor legislaţiei.

Totodată, trebuie de precizat că, la momentul actual, audienţa publică se practică şi la nivelul domeniilor funcţionale din cadrul primăriei, dar acestea se organizează doar la solicitarea cetăţeanului, neavând un program stabil de înscriere în audienţă. Faţă de ceilalţi ani, în prezentul mandat, primarul a aplicat un nou tip de audienţe: audienţele în teritoriu.

Astfel de audienţe au avut loc în majoritatea sectoarelor din localitate, unde cetăţenii şi-au putut exprima public problemele cu care se confruntă în sectorul în care locuiesc, primarul fiind dispus să examineze problema pe loc. Acest tip de audienţe publice s-a bucurat de succes încă de la început, numărul solicitanţilor fiind foarte mare. Fiecare dintre aceştia au avut posibilitatea să adreseze întrebări autorităţii locale. Audienţele în teritoriu,

după spusele primarului, vor fi reluate în fiecare an, Primăria având posibilitatea de a monitoriza, de a afla direct şi în mod transparent de la locuitorii satului situaţia din fiecare zonă în parte [4].

Concluzionând asupra acestei perspective privind comunicarea dintre actorii sociali şi autoritatea publică locală, putem spune că audienţele publice organizate în cadrul Primăriei surprind felul în care diferitele contexte ale acestei situaţii influenţează sensul comunicării, iar explicarea acestui sens duce la înţelegerea originii comportamentului actorilor implicaţi, fie merge vorba de publicul larg, fie despre reprezentanţii mass-media.

Referinţe:

1. RĂDULESCU, C. *Suport de curs. Comunicare şi relaţii publice,* 2007.
2. ZENOR, P. *Comunicarea publică.* Bucureşti: Institutul Eoropean, 2003.
3. Legea privind administraţia publică locală nr. 436-XVI din 28 decembrie 2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 32–35/116 din 09 martie 2007.
4. CIOARIC, V. *Relaţiile Administraţiei Publice Locale cu publicul.* Chişinău: Organizaţia Obştească „Raza Soarelui", 2000.

CORELAŢIA „NOUA ORDINE MONDIALĂ" – „ARHITECTURA GEOPOLITICĂ"

Svetlana CEBOTARI

Astăzi, la începutul sec. al XXI-lea, când ordinea mondială se conturează în jurul unor poli de putere, este de observat faptul că ambiţiile actorilor internaţionali s-au modificat. Destrămarea ex-URSS-ului, extinderea UE şi a NATO, toate acestea pot servi drept motiv al examinării noilor relaţii apărute pe mapamond.

Studiul ordinii mondiale ocupă un loc important în teoria relaţiilor internaţionale, axat pe schimbarea şi afirmarea tiparelor de interacţiune dintre entităţile politice pe arena mondială. În cel mai general sens, ordinea înseamnă organizare şi, prin urmare, interacţiunea unor elemente conform unui model. Considerând statele principalii actori ai sistemului internaţional modern, ordinea mondială presupune existenţa unor modele de interacţiune interstatală care asigură securitatea relativă a statelor, mediul internaţional. Această stabilitate se axează pe reguli de comportament internaţional. Majoritatea actorilor consideră că aceste reguli, indiferent de caracterul formal sau informal, sunt elaborate şi impuse de către cei mai semnificativi actori din sistemul internaţional. Dinamica competiţiei economice şi a rivalităţilor militare dintre marile puteri din sistem atribuie ordinii mondiale un caracter fluid şi schimbător. În acest context, se poate de vorbit despre apariţia, decăderea şi, în ultimă instanţă, prăbuşirea ordinii mondiale, aceasta

din urmă având loc dintr-o anumită perspectivă nu doar teoretică, dar și practică, iar evenimentele din Ucraina demonstrează această afirmație. Ordinea mondială, examinată prin prisma dimensiunii orizontale a interacțiunii interstatale, presupune privilegiile marilor puteri, care se luptă, impun și modifică tipare de interacțiune și norme de conduită ale sistemului internațional.

Polaritatea este termenul utilizat de obicei în literatura de specialitate (de orientare preponderent realistă) pentru a defini structura relațiilor dintre principalii actori din sistem care asigură menținerea unei ordini mondiale. Când este folosită în raport cu ordinea mondială, polaritatea scoate în evidență ierarhizarea marilor puteri în sistem într-o anumită perioadă istorică. În funcție de modul în care sunt structurate relațiile de putere din sistemul internațional, se poate de vorbit de ordine mondială unipolară – ordinea mondială este asigurată de o singură supraputere, bipolară – ordinea mondială este asigurată de două supraputeri care domină întreaga agendă internațională și politica mondială, și multipolară – în care există un grup compus din trei și mai multe puteri [3, p.312-313].

Evenimentele din Ucraina, anexarea de către Rusia a Crimeii semnifică sfârșitul perioadei de 25 de ani în care Rusia își ia revanșa pentru frustrarea, regresul său politic și economic pe arena internațională [2]. De asemenea, evenimentele ce au avut loc în Siria în 2013 au pus începutul sfârșitului noii ordini mondiale [3]. Noua ordine mondială stabilită după colapsul URSS își trăiește ultimele clipe. Este momentul când SUA practic se desparte de dominarea pe arena internațională [4], se pune baza unei noi arhitecturi geopolitice, care presupune transformarea geopolitică a unei părți a spațiului postsovietic, dezicerea, refuzul structurii vechi și aderarea la o structură nouă de bază. În circuitul științific, termenul de „arhitectură geopolitică" este introdus pentru prima dată la 28-29 octombrie 2006, în cadrul seminarului internațional – „Noua arhitectură a politicii mondiale'', desfășurat la Piemonte, Italia, sub președinția ex-liderului de la Kremlin – M.Gorbaciov [7].

În discursul privind securitatea internațională, din 10 februarie 2007, în cadrul conferinței de la Munchen, V.Putin, președintele Federației Ruse, readuce Rusia pe arena internațională, pronunțându-se împotriva ordinii unipolare și considerând benefică pentru relațiile internaționale actuale prezența mai multor centre de putere. De asemenea, președintele Rusiei se pronunță împotriva extinderii NATO spre Est. Lumea unipolară este lumea unui singur stăpân, a unui singur suveran, care nu are nimic comun cu democrația, deoarece însăși democrația presupune existența majorității care ține cont de interesele și părerile minorităților [6]. Astfel, în opinia unor experți occidentali, anul 2007 poate fi considerat anul în care s-a pus baza creării unei noi arhitecturi globale.

Actualmente, relațiile internaționale sunt caracterizate prin trecerea de la o lume unipolară la o lume multipolară, iar conform opiniei lui F.Gerbasi,

factorii care au cauzat aceste schimbări sunt: 1) SUA, ca supraputere, pierde din influență în spațiul european, dar și pe arena mondială, fiind confruntată pe scena politică de alți actori – noi centre de putere; 2) Restabilirea puterii pe arena internațională a Federației Ruse, odată cu venirea lui V.Putin; 3) Prețurile înalte la carburanți au dus la majorarea importanței statelor deținătoare de petrol – Caucaz Armenia, Azerbaidjan, Georgia; Asia Centrală-Kazahstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kîrgîzstan, Tadjikistan, și a statelor din Orientul Apropiat și Mijlociu – Israel, Turcia, Iran, Pakistan, Afganistan; 4) Pe arena internațională apar noi actori geopolitici, ca – BRICS (Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud), actori care dețin influență pe arena internațională, ALC-ul (America Latină și Caraibele) – regiune bogată în resurse naturale, dar care mai este caracterizată prin probleme, precum sărăcia, inegalitatea, fragmentarea politică; 5) Stabilirea unei guvernări pe arena internațională axată pe cooperare și colaborare în cele mai diverse sfere – lupta contra terorismului, combaterea crimei transnaționale organizate, trafic de persoane, comerțul cu droguri, ameliorarea sistemului internațional financiar, lupta împotriva poluării mediului înconjurător [1].

Odată cu revenirea Federației Ruse și a impunerii influenței sale pe arena internațională alături de alți actori, se conturează o nouă linie de demarcație în Europa, necunoscută după finisarea războiului rece. Drept exemplu poate servi Ucraina și Republica Moldova, care se află în centrul acestui joc geopolitic, ba chiar și poate fi considerat drept cauză a acestuia.

Arhitectura geopolitică a fost și este subiectul a numeroase interpretări sub aspectul definirii obiectului de studiu. *Arhitectura geopolitică* desemnează relația dintre politică și geografie, demografie și economie, făcând referire, în special, la incidențele acestor domenii asupra relațiilor internaționale ale unui stat, devenind domeniul de studiu al combinațiilor dintre factorul geografic și cel politic în determinarea poziționării unei țări față de vecinii săi, de regiune, de ceilalți actori internaționali. Dacă prima parte a termenului ,,geo" face trimitere la o coordonată concretă (spațiu, loc, poziție, coordonate zonale, regionale, climă, evoluție, istorie), cel de-al doilea constituent – ,,politica", introduce echivocul, întrucât domeniul politicii este unul nedefinit în mod unitar. De comun acord, comunitatea academică utilizează această parte a termenului, în sensul relațiilor de putere (cauze și efecte, influențe și reacții, jocuri de putere, sfere de influență, hegemonie etc...) ale unui actor internațional în raport cu ceilalți actori [5, p. 214-215]. Astfel, revenind la analiza conceptului de ,,arhitectură geopolitică", putem considera că este unul dintre cele mai recente concepte. Apariția sa este, poate, unul dintre puținele evenimente revoluționare din sfera relațiilor internaționale. Conceptul de ,,arhitectură geopolitică" a devenit, astfel, inevitabil: este una din categoriile organizatoare ale relațiilor internaționale contemporane.

Ca rezultat, conceptul de „arhitectură geopolitică" poate fi definit şi înțeles ca practica localizării puterii (economică, politică, demografică...) și dominației, a colaborării, consensului, soluțiilor și conflictelor care sunt amplasate într-o porțiune determinată de teritoriu, care, la rândul său, poate fi o arenă, intersecție în care se întâlnesc strategiile, interesele, retorica diferitor actori (state, organizații internaționale, organizații regionale...). În această interpretare, apreciem „arhitectura geopolitică'' drept relațiile internaționale trecute, prezente şi viitoare, din perspectiva influenței actorilor geopolitici într-un anumit spațiu. Ordinea mondială presupune organizare, interacțiunea unor elemente conform unui model, interacțiunea statelor în baza modelelor stabilite de către actorii cei mai semnificativi ai sistemului internațional, care asigură securitatea relativă a statelor, mediul internațional predictibil şi realizarea scopurilor primare ale națiunilor şi ale omenirii ca întreg.

Referințe:

1. GERBASI, F. *El nuevo multilateralismo regional, Venezuela y los conflictos geopolíticos en América Latina*. Instituto Latinoamericano de Investigaciones Sosiales. Caracas, mayo, 2012, p.2-4. www.ildis.org.ve
2. *La Russie a-t-elle mis fin au „Nouvel Ordre mundial"*. http://www.egaliteetreconciliation.fr/La-Russie-a-t-elle-mis-fin-au-Nouvel-Ordre-mondial-24970.html
3. MIROIU, A., UNGUREANU, R. *Manual de Relații Internaționale*. Iași: Polirom, 2006.
4. POSNER, E. *Lo siento EE.UU., pero el nuevo orden mundial está muerto*. http://actualidad.rt.com/actualidad/view/127480-eeuu-nuevo-orden-mundial-morir
5. ȚĂRANU, M. *Geopolitica. Concepte şi teorii social-politice*. Iași: Institutul European, 2011.
6. *Выступление и дискуссия на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности*. http://www.newsru.com/world/12feb2007/putin.html)
7. http://www.gorby.ru/presscenter/news/show_25388/

REPUBLICA MOLDOVA ŞI GEORGIA DUPĂ SEMNAREA ACORDULUI DE ASOCIERE CU UNIUNEA EUROPEANĂ: REALITĂȚI ŞI PERSPECTIVE

Cristina MORARI

Integrarea europeană fiind o prioritate pentru Republica Moldova şi Georgia, se prezintă drept un proces complex şi multidimensional, deoarece necesită eforturi considerabile atât pe plan extern, cât şi pe cel intern. Până la etapa contemporană, ambele state au cooperat cu Uniunea Europeană prin intermediul inițiativelor care parveneau primordial din partea celei din urmă, fără a le fi promisă o eventuală perspectivă de aderare. Astfel, după realizarea Acordurilor de Parteneriat şi Cooperare şi planurilor de Acțiune, a urmat colaborarea în cadrul Parteneriatului Estic. Acesta propunea noi acorduri de asociere, instaurarea unei zone comerciale cu adevărat liberă şi comprehensibilă, precum şi îndepărtarea treptată a tuturor obstacolelor din calea liberei circulații a persoanelor (incluzând, în cele din urmă, eliminarea vizelor) şi cooperarea în privința aspectelor securității, în special a securității energetice [1, p.16].

Statele membre ale acestei inițiative au înregistrat progrese diferite în cursul lor european, cel mai semnificativ rezultat fiind, însă, semnarea pe data de 27 iunie 2014 a Acordului de Asociere a Republicii Moldova, Georgiei şi Ucrainei cu Uniunea Europeană. Importanța acestui eveniment este una majoră atât pentru statele în cauză, cât şi pentru Uniunea Europeană, luând în calcul că acordurile vor aprofunda în mod semnificativ legăturile politice şi economice dintre părțile semnatare, cu o perspectivă pe termen lung de asociere politică şi integrare economică. Potrivit, viceprim-ministrului, ministru al Afacerilor Externe şi Integrării Europene a Republicii Moldova, în cazul în care vor fi implementate cu bună-credință toate angajamentele asumate absolut voluntar şi reflectate în Acord, vom avea posibilitatea să trimitem cereri pentru dobândirea statutului de țară candidată la aderare [2]. Aceeaşi părere este împărtăşită şi de prim-ministrul Republicii Moldova, care afirmă că: „Pentru a depune cererea de aderare în a doua jumătate a anului 2015, pentru a avea o reacție pozitivă de la toate cele 28 de țări membre ale Uniunii Europene, va trebui să generăm aceste reacții pozitive, că suntem extrem de serioşi în realizarea acestor angajamente". Astfel, printre prioritățile înaintate de către guvernul Republicii Moldova sunt: crearea instituțiilor funcționale în serviciul cetățenilor, care combat mult mai eficient corupția, separarea reală a puterii, justiție care într-adevăr judecă după lege şi nu după careva interese, economie cu adevărat de piață [3]. În acest context, a fost elaborat proiectul inițial al Planului Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere, prevăzut pentru perioada anilor 2014-

2016. Acesta este elaborat în conformitate cu obiectivele Acordului şi include acţiunile necesare de a fi realizate de către instituţiile responsabile conform fiecărui articol/prevedere, precum şi Anexe ale Acordului de Asociere, inclusiv a părţii privind Zona de Comerţ Liber Aprofundat şi Cuprinzător în termenii indicaţi şi cu specificarea resurselor financiare necesare în acest sens. În aşa fel, Planul Naţional de Acţiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană reprezintă instrumentul de bază pentru monitorizarea procesului de integrare europeană în următorii 3 ani [4].

Pentru Georgia, Acordul de Asociere, de asemenea, este considerat drept cimentarea cursului european al ţării. Prim-ministrul Georgiei a subliniat că semnarea acestui document semnifică iniţierea unor schimbări esenţiale în ţară, şi odată ce uşa Uniunii Europene a fost deschisă Georgiei, principalul său plan de acţiune este europenizarea şi implementarea eficientă a reformelor în vederea adoptării standardelor europene [5]. Totodată, ca şi în cazul Republicii Moldova, Georgia este conştientă de faptul că semnarea documentului dat nu reprezintă o finalitate, ci doar începutul unei noi perioade, probabil de lungă durată şi dificilă, de aşteptare şi eforturi considerabile îndreptate spre obţinerea statutului de stat candidat. În general, după cum afirmă Papava and Tokmazishvili, anume speranţa aderării la Uniunea Europeană a devenit catalizatorul principal al schimbării societăţii georgiene şi instrumentul necesar pentru modernizarea ţării [6, p. 29].

În acelaşi timp, conform documentului oficial al Uniunii Europene privind Acordurile de Asociere cu Republica Moldova, Georgia şi Ucraina, printre beneficiile imediate pentru Georgia, în urma semnării Acordului, se indică că condiţiile comerciale pentru bunuri şi servicii, inclusiv condiţiile largi de înfiinţare pentru companii vor fi imediat îmbunătăţite atât pentru Uniunea Europeană, cât şi Georgia, facilitând astfel comerţul şi investiţiile. Acest lucru este deosebit de important pentru Georgia, care are nevoie în continuare de investiţii străine pentru a stimula creşterea economică. Întreprinderile din Georgia vor avea acces la piaţa comunitară, fără perioade de tranziţie. Este aşteptată o creştere economică de 4,3% pe an (în valoare de € 292 în venitul naţional), cu condiţia ca reformele să fie finalizate [7].

Acelaşi lucru este evidenţiat şi pentru Republica Moldova, şi anume participarea Republicii Moldova la ZLSAC va stimula exporturile către Uniunea Europeană cu 16%, iar importurile din Uniunea Europeană – cu 8%. ZLSAC va stimula PIB-ului cu 5,4% pe an, în cazul în care reformele vor fi finalizate. Sectoarele cele mai sensibile vor beneficia de perioade de tranziţie lungi pentru a asigura adaptarea armonioasă a economiei Republicii Moldova. Dispoziţiile comerciale vor face piaţa din Republica Moldova mai deschisă pentru importurile din Uniunea Europeană, stimulând concurenţa, care va aduce în mod normal o scădere a preţurilor pentru consumatori [7].

După cum se poate observa, condiția principală pentru avansarea la un alt nivel în relațiile Republicii Moldova şi Georgiei cu Uniunea Europeană este realizarea reformelor interne. Reforma justiției şi administrativă, corupția, drepturile omului, dezvoltarea economică, problemele teritoriale – rămân a fi steguleţe roşii pentru ambele țări. Totodată, Acordul de asociere a adus o claritate considerabilă pentru viitorul european al statelor în cauză. Respectiv, implementarea eficientă a acestuia devine sarcina primordială a diplomaților moldoveneşti şi georgiene. Însă acest lucru nu se reduce la responsabilitatea guvernelor, ci necesită susținerea întregii societăți. Mai mult ca atât, pe lângă implementarea acordurilor de asociere, ambele state necesită un plan național de pregătire a aderării la Uniunea Europeană, care ar determina calea proprie de înaintare pe vectorul integrării europene. De asemenea, este nevoie de elaborarea politicilor interne de integrare europeană şi existența unei strategii de integrare europeană a fiecărui stat în parte, care ar include nu doar modernizarea Republicii Moldova şi a Georgiei, dar şi pregătirea populației acestor țări pentru statutul de cetățeni europeni.

Referințe:

1. CRISTAL, O. Parteneriatul estic – oportunitate sau barieră pentru integrarea europeană? În: *Guvernare şi Democrație*, 2009, nr. 2(4). http://www.e-democracy.md/files/guvernare-democratie-04-ro.pdf
2. GHERMAN, N. *Acordul de Asociere cu UE va duce la îmbunătățirea relațiilor cu Transnistria*. 2014. http://www.mfa.gov.md/interviuri-md/497942/
3. *Guvernul a aprobat proiectul de lege pentru ratificarea Acordului de Asociere la UE*, 2014 http://gov.md/libview.php?l=ro&idc=436&id=7857
4. Proiectul inițial al Planul Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere RM-UE pentru 2014-2016. 2014. http://www.mfa.gov.md/association-agreement-ro/-
5. Press conference of Prime Minister of Georgia 2014. http://government.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=387&info_id=43091
6. PAPAVA, V.,TOKMAZISHVILI, M. *Becoming European: Georgia's Strategy for Joining the European Union In Problems of Post-Communism*. 2006, nr. 53, January–February.
7. *The EU's Association Agreements with Georgia, the Republic of Moldova and Ukraine MEMO*, 23.06.2014. http://www.infoeuropa.md/files/acordurile-de-asociere-ale-ue-cu-georgia-republica-moldova-si-ucraina.pdf

DIPLOMAȚIA PUBLICĂ CA INSTRUMENT DE FORMARE A IMAGINII STATULUI

Alexandr EJOV, Cristina EJOV

În condițiile contemporane, formarea unei imagini internaționale favorabile constituie una din cele mai actuale şi importante sarcini. În acest context, tematica diplomației publice ca instrument adăugător important de atingere a obiectivelor politice externe ale statului capătă o actualitate deosebită.

În 1965, diplomatul american Edmund Gullion, pentru prima dată, a utilizat termenul de „diplomație publică" pentru a descrie eforturile guvernului la promovarea intereselor naționale peste hotare prin intermediul interacțiunii directe cu populația altui stat. E.Gulion a asociat acest termen cu activitatea Agenției Informaționale a SUA (USIA) [8]. Diplomația publică se deosebeşte de diplomația tradițională prin faptul că aici obiectul de influență nu îl constituie serviciile diplomatice oficiale şi guvernul altei țări, dar masele populare, iar în proces, de asemenea, participă locuitorii țării, şi nu persoanele oficiale ale statului.

Metodele şi tehnicile diplomației publice au fost utilizate în politica externă a statelor de-a lungul secolelor, însă totuşi, doar în a doua jumătate a secolului XX ele au început să se transforme într-o politică statală conştientă, având un cadru teoretic şi legislativ solid [4]. Acest subiect a atras o atenție deosebită a oamenilor de ştiință la sfârşitul anilor 80 ai secolului XX, iar o popularitate specială a cercetărilor în domeniul diplomației publice a fost obținută în anii 90 ai secolului XX. Aceasta a constituit o perioadă de schimbări radicale în harta geopolitică a lumii, a transformărilor din rădăcină a sistemului bipolar al relațiilor internaționale, stabilit după cel de-al Doilea Război Mondial [4]. O nouă etapă teoretico-metodologică şi empirică în cercetarea şi utilizarea diplomației publice ca instrument de promovare a imaginii statului a început în noul mileniu. Asupra acestui proces o influență nemijlocită a avut-o tragedia din 11 septembrie 2001. Diplomația publică a obținut un nou scop. Nemijlocit, în SUA, a fost elaborat şi implementat în mod activ proiectul de rebranding al Americii, crearea unei imaginii pozitive a țării în lume, în special în țările musulmane.

Analiza literaturii ştiințifice ce ține de problemele diplomației publice arată că termenul propune diferite modele de utilizare a acestuia. Totodată, toți experții au o opinia comună asupra faptului că diplomația publică dobândeşte o tot mai mare importanță în relațiile internaționale.

O determinare clasică a diplomației publice este oferită de cercetătorii americani Ch.Jr. Wolf şi B.Rosen. Ei consideră că diplomația publică include programe finanțate de guvern, îndreptate spre informarea şi influențarea opiniei publice din alte țări [3].

În literatura ştiinţifică şi practică, comprehensiunea cea mai răspândită a diplomaţiei publice este ca politica statală de influenţare a societăţilor din alte ţări [2].

În opinia cercetătorului rus A.Dolinsky, dacă, iniţial, acest termen era înţeles ca eufemism al propagandei, atunci la momentul actual, el se referă la sistemul multicanal comunicaţional bilateral dezvoltat între societăţile din diferite ţări [7, p.13].

Potrivit cercetătorului englez S.Anholt, fondatorul conceptului de branding naţional, brandingul teritorial trebuie să fie bazat pe „o sinteză dintre brand-management şi diplomaţie publică, însoţite de o dezvoltare activă a comerţului, investiţiilor, turismului şi exportului". C.Anholt scrie că diplomaţia publică este utilizată în cazul ţărilor populare şi dezvoltate, concentrându-se spre susţinerea relaţiilor internaţionale, iar brandingul naţional mai mult este orientat spre ţările în curs de dezvoltare şi nu atât de bine cunoscute, axându-se pe dezvoltarea economică [1, p. 95].

În cadrul teoriei relaţiilor internaţionale, diplomaţia publică este cercetată, în special, prin prisma puterii soft (soft power). O elaborare detaliată a acestei teme a fost efectuată de către politologul american, profesor la Universitatea Harvard, autorul conceptului „soft power", Joseph C. Nye. În opinia acestuia, diplomaţia publică este una dintre cele mai eficiente metode de creştere a potenţialului puterii soft americane. J.Nye identifică trei dimensiuni ale diplomaţiei publice, de care depinde contribuţia informaţiei guvernamentale nemijlocite în relaţiile culturale pe termen lung. Prima şi cea mai indispensabilă dimensiune este comunicarea zilnică, la care se referă explicaţia esenţei deciziilor în politica internă şi externă. A doua dimensiune este comunicarea strategică, ceea ce presupune discuţia focusată pe cele mai importante subiecte politice pentru SUA, în multe cazuri, fiind ca un fel campanie politică sau de publicitate. A treia dimensiune a diplomaţiei publice reprezintă prin sine dezvoltarea relaţiilor strânse cu personalităţile-cheie pe parcursul a mai multor ani sau chiar decenii, cu ajutorul unor burse, programe de schimb, formare, seminare, conferinţe şi acces la canalele mass-media [5].

Un şir de cercetători care aparţin direcţiei conservatoare în ştiinţa politică contemporană, egalează diplomaţia publică cu propaganda. Reprezentanţii concepţiei liberale văd în diplomaţia publică un dialog bazat pe încredere dintre stat şi publicul din străinătate, evidenţiind noţiunea de „diplomaţia publică nouă" [4, p.3]. Diplomaţia publică nouă duce un dialog, în primul rând, cu societatea civilă prin intermediul tehnologiilor informaţional-comunicaţionale avansate. Importanţa construirii acestor relaţii este demonstrată de însăşi viaţa politică, deoarece astăzi cetăţenii sunt tot mai implicaţi în ea prin intermediul reţelor sociale (Facebook, Vkontakte, Odnoklassniki) şi al altor tehnologii comunicaţionale noi, de exemplu,

microblogul Twitter, programul pentru redactarea rapidă şi publicarea fotografiilor Instagram.

Cercetătorul rus A.Galumov a indicat principalele obiective şi instrumente ale diplomaţiei publice. În opinia lui, obiectivele diplomaţiei publice constau în explicarea şi ocrotirea scopurilor politicii ţării sale în termeni clari şi credibili în percepţia culturii străine; răspândirea informaţiei despre politica oficială a ţării sale, despre poporul său, valorile naţionale şi instituţiile care influenţează asupra politicii oficiale printre populaţia altor ţări; oferirea ajutorului instituţiilor naţionale şi cetăţenilor ţării sale care activează în străinătate; studierea percepţiei şi opiniei publice ale altor ţări cu scopul de a oferi un sprijin informaţional actorilor politicii externe şi de a spori eficacitatea activităţii lor [6, p.13].

În conformitate cu obiectivele, instrumentele diplomaţiei publice pot fi susţinerea şi crearea organizaţiilor în alte ţări, aflate în opoziţie cu regimul, inclusiv publicarea şi difuzarea literaturii, care sprijină ideologia acestor organizaţii, pregătirea liderilor. Un instrument aparte al diplomaţiei publice îl constituie diplomaţia de transfer la rezolvarea problemelor internaţionale. Dacă e să subînţelegem prin diplomaţia publică activitatea actorilor nonguvernamentali ai relaţiilor internaţionale, îndreptată spre consolidarea încrederii şi dependenţei de acestea a grupurilor de populaţie din alte ţări, atunci un exemplu de aplicare a instrumentelor de diplomaţie publică poate servi activitatea CTN în ţările gazdă, pe baza concepţiei de responsabilitate socială de afaceri [6, p.13].

Astfel, statul şi alte instituţii utilizează diplomaţia publică pentru formarea opiniei publice în relaţia cu o anumită situaţie, pentru crearea suportului anumitor idei sau acţiuni, cu scopul promovării unei imagini pozitive a statului. Esenţa diplomaţiei publice constă în faptul că, întru atingerea unui spectru mai larg de obiective, de la cele economice până la militare, guvernul trebuie să obţină sprijin de la oameni obişnuiţi (atât de la populaţia locală, cât şi de la cea străină). Un sistem eficient de funcţionare a diplomaţiei publice va permite statului de a asigura, în mod adecvat, interesele sale naţionale, poziţii puternice şi influente în comunitatea globală.

Referinţe:

1. ANHOLT, S. *Places. Identity, Image and Reputation. Palgrave Macmillan,* 2009. 256 p.
2. The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy. Definitions of Public Diplomacy, 2014. http://fletcher.tufts.edu/murrow/pd/definitions.html
3. WOLF, Ch. Jr., ROSEN, B. *Public Diplomacy: How to Think about and Improve It,* 2004. http://www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP134.html
4. БАРКОВЕЦ, П., ПИМЕНОВА, Е. *К вопросу о теории публичной дипломатии (аналитическая справка).* Москва: Управление информационного обеспечения, 2010. 8 с.
5. БОРОДИНА, Н. *Публичная дипломатия как актуальный инструмент достижения государственных целей в сфере внешней политики*. 2010. http://vestnik.mfa-pmr.org/?newsid=45

6. ГАЛУМОВ, А. *Опыт публичной дипломатии в формировании имиджа Европейского Союза в Российской Федерации* / Автореферат диссертации кандидата политических наук. Москва, 2012. 25 с.
7. ДОЛИНСКИЙ, А. *Современные механизмы сотрудничества в рамках публичной дипломатии*/ Автореферат диссертации кандидата политических наук. Москва, 2011. 24 с.
8. *Национальный брендинг и брендинг территорий*, 2011. http://www.marketing.spb.ru/lib-special/regions/nation_branding.htm?printversion

CONCEPTUL DE EXTREMISM ŞI CARACTERISTICILE SALE ESENȚIALE

Cristina EJOV

La începutul secolului XXI, extremismul reprezintă prin sine nu numai o ameninţare la adresa securităţii naţionale a unor state aparte, dar şi o problemă generală mondială. Lumea contemporană a desemnat în faţa omenirii noi provocări şi ameninţări în formă de activizare a diferitelor forme de extremism. Atât sistemul mondial, în întregime, cât şi regimurile politice naţionale, în particular, nu au fost pregătite să ofere răspunsuri adecvate la acestea. Secretarul general al ONU Ban Ki-moon, în discursul său, la conferinţa internaţională pe problemele rasismului din Geneva, a remarcat faptul că criza economică globală ameninţă comunitatea mondială cu răspândirea rasismului şi xenofobiei. Este necesar ca lume să se lupte cu ameninţarea escaladării intoleranţei, inclusiv a antisemitismului şi islamofobiei, trezirea urii cu utilizarea noilor tehnologii [2, p. 3].

Aşa cum extremismul are o influenţă distructivă asupra dezvoltării societăţii, o sarcină actuală devine necesitatea cercetării esenţei sale, elaborarea conceptului de „extremism” recunoscut mondial, deoarece este imposibilă o contracarare eficientă a acestui fenomen fără cunoaşterea sa aprofundată. Este important de menţionat că nu există nici o definiţie general acceptată a noţiunii de extremism şi că în mediul de experţi este prezentă o comprehensiune diferită a acestui fenomen, iar discuţii aprinse despre corectitudinea diagnosticării fenomenului dat apar constant.

Termenul de „extremism” (din latinescul *extremus* – extremă, ultimul) semnifică angajamentul de acceptare în politică şi idei a opiniilor şi acţiunilor extreme. Dacă fenomenul „extremismului” este cunoscut încă din cele mai vechi timpuri, atunci termenul de „extremism”, aşa cum este prezentat, nu are istorie de multe secole. Odată cu jumătatea secolului XX, el este utilizat în presa politică din Anglia. În SUA, această noţiune a apărut în timpul războiului civil (1861-1865), iar în Franţa – în timpul Primului Război Mondial (1914-191) [5, p. 13].

În opinia cercetătorului rus A.Fridinskii, termenul în cauză a început să fie activ utilizat pentru desemnarea aderenților la ideile şi acțiunile extremiste de la începutul secolului XX, care în acea perioadă erau considerați reprezentanții aripei de stânga a partidului „Congresul Național Indian", fiind adepți consecvenți ai luptei pentru independența completă a Indiei [3].

Cercetătorii americani Dr.Peter T.Coleman, de la Universitatea din Columbia University, şi Dr.Andrea Bartoli, de la Universitatea George Mason, consideră că extremismul este un fenomen foarte dificil de înțeles. Acest termen este cel mai simplu de determinat ca activitatea (convingeri, atitudini, sentimente, acțiuni, strategii) individului aflată departe de cele obişnuite. În situații de conflict, el se manifestă în calitate de forme rigide de participare în conflict. Cu toate acestea, determinarea activității, oamenilor şi grupurilor ca „extremiste" şi definirea conceptului constituie întotdeauna o problemă subiectivă şi politică [1].

Cercetătorul rus I.Morozov, prin extremism, ca categorie cea mai generală, are în vedere tendința actorului (participantului activ al procesului) de a ocupa o poziție categorică în relația cu oponentul său, bazată pe promovarea intereselor sale, opiniilor, convingerilor, care nu presupun un compromis sau luarea în considerație a intereselor părții oponente [7, p. 22].

În opinia noastră, este cu succes realizată analiza determinărilor extremismului, efectuată de cercetătorul rus C.Vorontsov. Cercetătorul a identificat următoarele semne ale extremismului: prezența unei alte idei existențiale, decât cea care este realizată în statul şi societatea în cauză; intoleranța față de adepții unor opinii politice, economice, etnice şi confesionale diferite; realizarea obiectivelor extremiste prin încălcarea normelor juridice stabilite; publicitatea şi masificarea diseminării opiniilor extremiste; justificarea ideologică de utilizare a violenței împotriva oricărei persoane ce nu împărtăşeşte convingerile extremiştilor; predominarea modurilor emoționale de exprimare a ideilor extremiste; ignorarea demonstrativă a normelor şi regulilor morale, acceptate în societate [3].

La mijlocul secolului XX, termenul de „extremism" era utilizat adesea de rând cu noțiunea de „terorism", de aceea apare necesitatea de a distinge aceste concepte. Terorismul (din latinescul *terror* – frică, groază) poate fi determinat ca „utilizarea violenței fondată ideologic, motivată sistematic, social şi politic, sau amenințarea utilizării unei aşa violențe prin intermediul căreia este realizată intimidarea persoanelor fizice şi dirijarea comportamentului acestora într-o direcție favorabilă pentru terorişti şi sunt atinse obiectivele urmărite de către acestea" [8, p. 11].

Distincția dintre extremism şi terorism, în opinia noastră, cel mai clar a fost efectuată de către expertul rus G. Mirschi: extremismul şi terorismul sunt fenomene foarte apropiate, deşi nu există nici o legătură automată între ele;

dacă se vede că orice terorist este extremist, nu este corect de a presupune că orice extremist este terorist. Desigur, extremismul ca o determinarea construită logic duce la justificarea terorii, dar nu neapărat ajunge la acest moment" [6, p. 68].

În opinia noastră, terorismul este o continuare şi o dezvoltare ulterioară a extremismului. De obicei, terorismul este definit ca o formă radicală de extremism. O diferenţă principială între extremism şi terorism este legată de viaţa umană. Atunci când un extremist de la ameninţarea cu violenţa trece la uciderea cetăţenilor civili nevinovaţi, el devine un terorist.

La determinarea fenomenului extremismului ar trebui să fie luate în considerare şi definiţiile juridice, elaborate la nivel naţional şi internaţional. O determinare juridică internaţională a extremismului este oferită în art.1 pct. 3, pct.1, al Convenţiei de la Shanghai privind combaterea terorismului, separatismului şi extremismului: „Extremismul este un act anumit, îndreptat la luarea cu forţa a puterii, reţinerea forţată a puterii, de asemenea, la schimbarea forţată a ordinii constituţionale a statului, precum şi atacarea violentă a securităţii publice, inclusiv organizarea, în scopurile sus-numite, a formaţiunilor ilegale înarmate sau participarea în ele, şi urmărite în ordine penală în corespundere cu legislaţia naţională a părţilor" [9].

În 2005, Asambleea parlamentară al Consiliului Europei (APCE) a definit acest termen în felul următor: „Extremismul constituie o aşa formă de activitate politică, care direct sau indirect respinge principiile democraţiei parlamentare". După cum este menţionat în Recomandarea nr. 10705 a APCE, „problema extremismului este aceea că democraţia ar trebui să ofere garanţii maxime libertăţii de opinie, adunărilor şi asocierilor, dar, în acelaşi timp, să se protejeze de forţele a căror ideologie neagă aceste principii" [10].

În Republica Moldova, Legea privind combaterea extremismului (activităţii extremiste) a fost adoptată la 21 februarie 2003 [4]. În conformitate cu articolul 1 al acestei legi, „extremismul constituie poziţia, doctrina unor curente politice care, pe baza unor teorii radicale, idei sau opinii, tind să-şi impună programul lor prin intermediul măsurilor violente şi radicale.

Astfel, extremismul primeşte o dezvoltare destul de largă în procesele politice contemporane, nu este deloc întâmplător, mai ales, pentru ţările care aleg o cale independentă de dezvoltare, aşa cum sunt cele apărute în spaţiul postsovietic. Răspândirea dispoziţiilor extremiste devine tot mai naturală în condiţiile nedezvoltării şi slăbiciunii instituţiilor social-politice nou-create, care nu sunt capabile să asigure o dezvoltare socială şi etnică eficientă şi durabilă, şi să realizeze aşteptările general naţionale şi etnonaţionale.

Referinţe:

1. COLEMAN, P. *Addressing Extremism*. http://www.tc.columbia.edu/i/a/document\9386_WhitePaper_2_ Extremism_030809.pdf.

2. БОРИСОВ, С. *Преступления экстремистской направленности: проблемы законодательства и правоприменения.* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Москва, 2012. 47 с.
3. ВОРОНЦОВ, С. *Понятие экстремизма и его сущностные признаки.* http://edu.tatar.ru/.../понятие%20экстремизма%20и%20его%20 сущностные
4. Закон Республики Молдова *О противодействии экстремистской деятельности* №54-XV от 21.02.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 56-58/245 din 28.03.2003: www.media-azi.md/.../Legea_privind_contracararea_activitatii_extremist...
5. КОРНИЛОВ, С. *Международные аспекты противодействия экстремизму*/ Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2011. 25 с.
6. МИРСКИЙ, Г. Экстремизм, терроризм и внутренние конфликты в «третьем мире». В: *Мировая экономика и международные отношения.* 1988, № 8.
7. МОРОЗОВ, И. *Левый экстремизм как политический феномен второй половины XX — начала XXI веков: эволюция стратегии и тактики*/ Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора политических наук. Саратов, 2010. 43 с.
8. ПЕТРИЩЕВ, В. *Заметки о терроризме.* Москва: УРСС, 2001. 288 с.
9. Шанхайская Конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом. http://www.referent.ru/1/10927
10. ЮДИЧЕВА С. *Понятие, сущность и признаки экстремистской деятельности в Российской Федерации.* http://www.law-n-life.ru/arch/133/133-16.doc

VECTORII POLITICII EXTERNE A MOLDOVEI – SUBIECT DE DREPT INTERNAȚIONAL ÎN PERIOADA DOMNITORULUI ȘTEFAN cel MARE

Alexandru ROMAN, Alexandrina IOVIȚĂ

Investigarea tematicii vectorilor politicii externe moldoveneşti în context istoric se realizează în baza documentelor istorice inedite, precum şi a unor informaţii sumare din literatura de specialitate.

În situaţia insuficienţei istoriografice, ne bazăm pe letopiseţele timpului, ţinând cont şi de faptul că, în 1502, s-a încheiat traducerea în limba germană a letopiseţului lui Ştefan cel Mare, numit şi *Cronica moldo-germană.* Fiind un fenomen unic în felul său, deja într-o perioadă relativ scurtă de la fondarea statului şi devenirii lui subiect al dreptului internaţional, alcătuitorii au perfectat preponderent în limba slavonă, germană şi polonă *Letopiseţele moldoveneşti, Cronica moldo-polonă, Cronica moldo-rusă* etc. Astfel, vectorii politicii externe a Moldovei medievale, devenită după recunoaşterea independenţei ei de stat un subiect al dreptului internaţional (1365), au fost determinaţi de circumstanţele agravante când în perioada domniei lui Ştefan cel Mare (1457-1504), la tradiţionala rivalitate ungaro-polonă pentru

hegemonie în teritoriile extracarpatice, se adăuga şi al treilea factor – Imperiul Otoman. Deşi, către sfârşitul sec. al XV-lea, era încă un stat relativ tânăr, în comparaţie cu Ungaria, Polonia, Bulgaria, dar mai vechi decât Ucraina şi de-o vârstă cu Statul Rus Moscovit, graţie mijloacelor diplomatice, Ţara Moldovei a reuşit să-şi salveze existenţa statală şi să asigure continuitatea unei vieţi politice autonome [1, p. 164]. Direcţiile prioritare ale diplomaţiei moldoveneşti pe arena internaţională, promovată abil de marele domnitor circa o jumătate de secol consecutiv, erau determinate preponderent de calităţile sale de strateg şi diplomat iscusit. El a urmărit mereu scopul să aibă relaţii bune cu toţi vecinii şi să nu fie angrenat în lupte, concomitent pe două fronturi. În politica externă se evidenţiau câteva *domenii importante: relaţiile cu Polonia şi Ungaria, cele cu Imperiul Otoman şi vecinii săi din estul Europei – cu Rusia şi Hanatul tătarilor din Crimeea*.

În contextul conjuncturii politico-diplomatice, chiar de la începutul domniei sale, Ştefan al III-lea s-a orientat spre Polonia şi, ca rezultat al negocierilor diplomatice, în aprilie 1459 a semnat Tratatul moldo-polon de la Overchelăuţi. Prin acest tratat interstatal se urmărea normalizarea relaţiilor cu Polonia, fiind recunoscută pe plan internaţional domnia lui Ştefan cel Mare. Pentru a-i da mai multă autoritate, domnitorul a recunoscut formal suzeranitatea regală (aceasta fiind o uzanţă diplomatică a timpului său), a puternicului vecin din nord – regele Poloniei, lăsându-i în continuare sub dominaţia sa cetatea Hotinului (care, conform înţelegerii bilaterale din 1462, în anul următor reintră în posesia Moldovei). Concomitent, el a promis că, personal va depune omagiul de vasalitate când va veni regele polonez în regiunea de graniţă. Acest jurământ a fost confirmat apoi, la 2 martie 1462, când au jurat credinţă separat mitropolitul Moldovei şi boierii de frunte ai ţării. Bunele relaţii interstatale cu Polonia în timpul regelui Cazimir al IV-lea cel Mare sunt confirmate şi de privilegiile comerciale acordate negustorilor polonezi în Moldova, de prevederile Tratatului moldo-polon din 28 iulie 1468, precum şi de ajutorul militar acordat uneori în lupta antiotomană, deşi Polonia nu s-a dovedit a fi un aliat important în această cauză. Totuşi erau oportune relaţiile bune cu ea, îndeosebi pentru a neutraliza pretenţiile de suzeranitate ale Ungariei asupra Moldovei. Ulterior, după 1489, raporturile bilaterale s-au înrăutăţit din cauza relaţiilor de vasalitate faţă de regele Ungariei. Deşi pretextul oficial al campaniei poloneze din 1497 era eliberarea cetăţilor Chilia şi Cetatea Albă, ei au asediat Suceava, care a eşuat. Părăsind Moldova, pe drumul de retragere, domnitorul moldovean l-a atacat pe regele polonez Jan Albert în Codrii Cosminului (26 octombrie 1497) şi i-a adus o înfrângere zdrobitoare. Doar în aceste circumstanţe şi după organizarea represaliilor de pedepsire, a schimburilor de solii şi tratative, cu medierea Ungariei, a fost încheiat un tratat de pace bilateral moldo-polonez (1499).

Însă obedienţa faţă de vecinul din nord l-a făcut pe regele Ungariei Matia Corvin să-l considere pe Ştefan al III-lea trădător. În cadrul promovării interesului naţional al Moldovei, în iunie 1462, domnitorul a profitat de ofensiva Imperiului Otoman împotriva Valahiei şi Regatului Ungariei, asediind, la 22 iunie, garnizoana ungară de la Chilia, staţionată acolo în baza unui acord din 1448. Deşi această primă tentativă a suferit eşec, în ianuarie 1465, Ştefan cel Mare a reuşit, totuşi, să reintegreze cetatea Chilia la teritoriul Moldovei [2], eveniment ce a condus la intensificarea crizei în relaţiile cu Ungaria**.** Raporturile bilaterale s-au acutizat în 1467, când domnitorul a profitat de conflictul dintre Cazimir al IV-lea şi Matia Corvin, sprijinind şi răscoala saşilor împotriva regelui ungar. În aceste circumstanţe, Matia Corvin a intrat în Moldova cu scopul de a tranşa problema moldoveană în favoarea intereselor ungare. Deşi era o agresiune evidentă, domnitorul a iniţiat negocieri moldo-maghiare la Roman, dar adversarul său a continuat pârjolirea Moldovei de Vest până la trecătorile montane spre Ardeal. În aşa situaţie, bătălia decisivă s-a dat la Baia – prima capitală a ţării, în noaptea de 14 spre 15 decembrie 1467, fiind câştigată de Ştefan cel Mare. Însă puterea suzerană, Polonia, n-a intervenit direct în acest conflict militar, ci doar pe plan diplomatic, cerând explicaţii regelui maghiar ce a dus o campanie agresivă împotriva unui vasal al său, apelând şi la autoritatea Papei de la Roma. Apoi, el a confirmat vasalitatea faţă de regele polon, prin delegaţii săi, dar a refuzat să se prezinte personal la Liov (numit astfel de moldoveni, Lvov – de slavi, şi Lemberg – de austrieci) ca să presteze omagiul, invocând pericolul unui atac otoman, maghiar sau muntean.

Alt vector important al politicii externe moldovene şi europene, în ansamblu, era orientat spre sud, în Balcani, unde, către mijlocul sec. XV, s-a produs instaurarea definitivă a dominaţiei otomane. Drept continuare a chemării Papei Eugeniu al IV-lea (1448) şi în scopul organizării cruciadei antiotomane, susţinute de Iancu de Hunedoara şi indirect de Petru al II-lea în Moldova şi Bogdan al II-lea (tatăl lui Ştefan al III-lea), a urmat apelul Papei Pius al II-lea (1459) la o nouă cruciadă antiotomană, numită în relaţiile internaţionale *Cruciadă târzie*. Anume în condiţiile pericolului otoman iminent pentru această zonă a Europei, regele maghiar M.Corvin s-a convins că era mai bine să colaboreze cu domnitorul în contracararea lui şi, la 12 iulie 1475, au încheiat tratatul de alianţă antiotomană. Deşi domnitorul n-a reuşit să organizeze o puternică alianţă antiotomană, sultanul Mahomed al II-lea, în 1475, a concentrat o puternică armată şi a atacat Moldova, lupta decisivă ce s-a dat la Vaslui (10 ianuarie 1475) şi s-a încheiat cu victoria lui Stefan al III-lea fiind o victorie de răsunet în întreaga Europă. Însă în 1479, după un război de 16 ani cu otomanii, Veneţia a încheiat pace cu dânşii, iar regele Ungariei a făcut acelaşi lucru în 1483. În această situaţie, după o campanie otomană

maritimă şi terestră, organizată de sultanul Baiazid al II-lea, Moldova a pierdut Chilia şi Cetatea Albă [3, p.43-58]. Ştefan al III-lea a încercat să obţină ajutor militar de la poloni şi, în acest scop, la 15 septembrie 1485, la Colomeea, personal a depus jurământ de vasalitate regelui Poloniei, Cazimir cel Mare. Însă a înţeles că lupta antiotomană nu mai avea sorţi de izbândă şi, în anul 1487, a încheiat şi el un Tratat de pace cu ei.

Domnitorul a iniţiat un vector nou în politica sa externă orientat spre Estul Europei. Printre noii actori ai diplomaţiei apar Rusia Moscovită şi unele entităţi din Crimeea (Principatul Mangup, Hanatul tătăresc). Ştefan cel Mare a valorificat în interese de stat potenţialul unor alianţe dinastice: iniţial, cu suveranii Rusiei Kievene (1463), apoi cu cei ai Principatului Mangup (1472) şi Rusiei Moscovite (1482), căsătorindu-se chiar cu o principesă de sorgintie bizantină. Însă printre cei mai prolifici subiecţi ai alianţelor dinastice ale Moldovei se evidenţia moştenitorul tronului Rusiei, Ivan cel Tânăr (15.02.1458-7.03.1490)[4].

Drept concluzii, vom menţiona că victoriile diplomatice şi politico-militare din glorioasa domnie a lui Ştefan cel Mare au asigurat stabilitate şi dezvoltare Moldovei. El a ştiut să profite mereu de conjunctura internaţională pentru a oferi ţării sale o poziţie favorabilă în contextul transformărilor politice şi militare care s-au succedat în această parte a Europei în a doua jumătate a secolului al XV-lea. Pe plan extern, a obţinut importante succese în relaţiile cu ţările din imediata vecinătate, ca şi cu Imperiul Otoman, reuşind să se impună ca un remarcabil strateg şi diplomat (soţiile din alianţele dinastice erau de rang princiar, descendente din mari familii domnitoare).

Referinţe:

1. *Istoria României*. Bucureşti: Ed. Enciclopedică, 1998.
2. BRĂTIANU, Ch. A se vedea: *Marea Neagră.* Iaşi: Polirom, 1999. 504 p.
3. CRISTEA, O., PIENARU, N. Campania otomană din 1484. Mărturia lui Ibn Kemal. În*: Analele Putnei*, 2012, vol.VIII.
4. ANTON, M., ANGHEL, F. *Vecinătăţi şi ziduri. Români şi ruşi (secolele XVI-XXI).* Târgovişte, 2013.

TRANSFORMAREA ORGANELOR SECURITĂȚII STATULUI ÎN PROCESUL DE MODERNIZARE A ȚĂRII

Andrian MUNTEANU

În ultimul perioadă, se vorbește des despre transformare sau modernizarea structurilor de forță ale Republicii Moldova, în cadrul procesului de aderare la Uniunea Europeană. Astfel, auzim adesea de transformare, adaptare, reorganizare, reformă, iar de cele mai multe ori, între reformă și transformare este pus semnul egalității.

În contextul actual, consider că este necesară o analiză mai detaliată pentru a înțelege diferențele, în special privite prin prisma actualelor și viitoarelor schimbări în sfera apărării securității statului atât la nivel național, cât și la cel internațional.

Mulți din așa-numiții ,,specialiști" tind să explice necesitatea acestor transformări, dar puțini încearcă să înțeleagă ce presupune acest proces de transformare și să răspundă concret la întrebarea: ce înseamnă să te adaptezi la cu totul alte standarde?

Majoritatea structurilor de forță au fost în permanență reorganizate sau cel puțin continuă să fie reformate, pe baza unor standarde și strategii noi, care ating cele mai importante puncte, ca de exemplu: creșterea eficienței decizionale, dezvoltarea capacităților umane, redefinirea rolurilor fiecăruia în parte etc.

În general, se cunosc două tipuri de reformări:

– unul care susține reforma birocrației, prin creșterea resurselor personalului, îmbunătățirea schimbului de informații dintre ministere, dezvoltarea cooperării cu alte instituții naționale, cât și cele internaționale;

– al doilea promovează ,,revoluția în dezvoltarea structurilor de forță ca un model american", prin adoptarea de noi legi privind apărarea securității statului, metode noi de procesare a informațiilor etc.

Toată lumea secolului XXI, a început să vadă că terorismul și crima organizată sunt unica amenințare asupra omenirii. Consider că aceasta este o direcție greșită, unde structurile de forță și cele de inteligență s-au concentrat doar asupra acesteia, neglijând și alte amenințări, cele mai clasice.

Plecând de la aceste principii, transformarea lor va duce la planificare, culegere, analiză și procesarea informațiilor într-o modalitate nouă, mult mai eficientă.

Interesant va fi faptul, în cazul trecerii organelor ce au nemijlocit sarcina apărării securității naționale, de la epoca de piatră la cea modernă, acestea se vor conforma sau ba? Răspunsul meu este și da, și nu. Eu sunt de părere că trebuie combinată abordarea globală cu cea regională.

Organizațiile teroriste și organizațiile criminale locale sau transnaționale finanțează activitățile criminale și statele cu o guvernare slabă, în posibil curs

de destrămare, în care se pot provoca instabilități locale și regionale, unde se folosește șantajul economic sau politic pentru a influența negocierile politice sau economice internaționale, ele sunt cele mai periculoase amenințări ale securității naționale ale unui stat, care trebuie să fie prevenite și anihilate.

Dezvoltarea organelor de forță, care răspund nemijlocit de apărarea securității naționale, va avea aspecte noi, care până acum nu erau neapărat considerate de competența lor. Printre acestea se pot enumera:

– apărarea infrastructurii naționale împotriva atacurilor provenite din diferite surse, ca terorismul sau crima organizată, inclusiv cea informatică;

– operațiuni internaționale comune, schimbul necesar de experiență;

– apărarea frontierelor și supravegherea traficului de armament, persoane, droguri;

– încălcări masive ale drepturilor omului la nivel de state sau regiuni locale;

– evaluarea unor situații economice sau financiare globale care pot duce la destabilizări cu efecte asupra securității statelor;

– sprijin în urmărirea criminalilor de război sau a liderilor crimei organizate în urma unor anchete penale internaționale.

Pe parcurs, va fi îmbunătățit planul organizatoric, care este un domeniu important, iar provocarea cea mai mare va fi circulația informațiilor de la stat la stat. La moment nu este dezvoltată, la nivel internațional, capacitatea organelor de forță de a evalua, culege, procesa și analiza informațiile, astfel, ele recurg la diferite procedee greșite și se autoexclud din conlucrarea internațională.

Punctul de o importanță deosebită este relația dintre liderii politici și structurile de forță, pentru că atunci când nu există un proces de pregătire a liderilor în acest sens, eficiența modernizării și utilizării informațiilor depinde foarte mult de tipologia liderului. În procesul de transformare a domeniului menționat, cred că, în primul rând, este necesar de exclus controlul parlamentar asupra organelor de forță, într-un cuvânt – depolitizarea acestora, modificarea legilor fiecărui organ în parte, pentru îmbunătățirea funcționării acestora.

Sunt lucruri care nu se văd. Toată lumea zice că așa trebuie să fie, așa e și normal să fie, dar în aceasta constă de fapt succesul mult așteptat?

Pentru ca să apară o colaborare eficientă între cetățean și organele securității statului, trebuie de parcurs o perioadă îndelungată, unde cetățeanul să aibă încredere în acestea, să înțeleagă că ele lucrează în folosul lui și nicidecum invers. De asemenea, este necesară pregătirea cetățenilor pentru a putea deosebi ce este normal și ce este anormal și pentru a explica în ce constă cooperarea cu organele de forță.

Secretarul general adjunct al NATO Alexander Vershbow a exprimat sprijinul politic pentru independența și suveranitatea Republicii Moldova. Oficialul

a arătat că nu există incompatibilități între statutul de neutralitate al Republicii Moldova și dezvoltarea unui parteneriat cu Alianța Nord-Atlantică.

„NATO respectă statutul de neutralitate al Republicii Moldova. Autoritățile de la Chișinău urmează să decidă asupra gradului de aprofundare a relațiilor cu Alianța. Dorim să construim o relație de durată și suntem dispuși să acordăm asistența necesară în vederea consolidării securității naționale a Republicii Moldova", a spus Alexander Vershbow.

În final, nu se poate vorbi despre transformarea domeniului privind apărarea securității naționale la standardele europene în urma aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, fără a menționa necesitatea unei pregătiri a întregii populații în domeniul securității.

Referințe:

1. VARZARI, V. *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextual opțiunii de integrare europeană.* Chișinău, 2012. http://www.cnaa.md/files/theses/ 2012/21552/ vitalie_varzari_abstract.pdf
2. *Politica de Securitate a Republicii Moldova*. Rezumat informative. Institutul de Politici Publice. thttp://www.ipp.md/public/files/Proiecte/Info_Brief_no._4,
3. http://unimedia.info/stiri/NATO-asigura-ca-nu-exista-incompatibilitate-in-dezvoltarea-unui-pateneriat-cu-statutul-de-neutralitate-al-Republicii Moldova76315.html?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=rss
4. PAPERS, H., SPORTEL, E., FALTAS, S. *Reformele Sectorului de Securitate în Republica Moldova,* an. ed. 2009, publicat în noiembrie 2009 de Centru pentru Studii de Securitate (CESS).
5. PÎNTEA, I., DAMIEN, H., PANAINTE, P. *Perspectivele cooperării Republicii Moldova în cadrul politicii de Securitate şi Apărare comună*. Chișinău: Bons-Offices, 2011.

КОНЦЕПЦИЯ И СТРАТЕГИЯ «ЭЛЕКТРОННОГО УПРАВЛЕНИЯ»: ЭТАПЫ РЕАЛИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

Сергей БУРГУДЖИ

Исследование посвящено основам модернизации и трансформации государственного управления на центральном уровне. Глобальные перемены современности, вызванные в первую очередь изменением роли информации в общественном развитии, породили комплекс проблем, среди которых модернизация взглядов на роль и место государства в современном обществе, изменение модели информационного взаимодействия основных субъектов политического процесса и административно-институциональные особенности их функционирования.

Все эти изменения говорят о том, что повышение уровня информатизации в Республике Молдова, значительно отстающей по этому показателю от многих стран мира, требует более эффективной государственной политики в информационной сфере как главного инструмента реализации базовых ценностей информационного развития и важной составной части национальной стратегии, направленной на укрепление политических, социальных и экономических институтов. От ее результативности во многом зависит возможность развития механизмов современной демократии в стране, повышение эффективности государственного управления, уровень национальной независимости.

Реализация ***концепции электронного правительства*** находится в тесной взаимосвязи с реформой государственного управления. Необходимость перехода к электронному государственному управлению требует перестройки административной системы, а становление «электронного правительства» способствует повышению оперативности и эффективности принимаемых управленческих решений; снижению издержек на содержание государственного аппарата; повышению производительности труда государственных служащих; борьбе с коррупцией в правительственных структурах и др.

Основные характеристики «электронного правительства» определяются в зависимости от политико-экономической системы конкретной страны, политического источника инициативы по развертыванию данных проектов, последовательности его действий, вовлеченных экономических и социальных ресурсов, информационно-коммуникативных технологий. Преимущества «электронного правительства» очевидны – это упрощение бюрократических процедур, значительное сокращение срока оформления документов, обеспечение легковерифицируемой строгой налоговой подотчетности юридических и физических лиц посредством

введения унифицированной системы электронного учета, увеличение объема бюджетных поступлений, сокращение масштабов коррупции и, соответственно, рост доверия граждан к институтам власти.

Национальная стратегия создания информационного общества – «Электронная Молдова», утвержденная Постановлением Правительства № 255 от 9 марта 2005 г., устанавливает развитие электронного правления в качестве одной из приоритетных задач [1,2].

В 2005 году в рамках реализации Национальной стратегии «Электронная Молдова» в Республике Молдова началось внедрение электронного правления (в дальнейшем – э-правление). На данном этапе очень важно решить, прежде всего, проблемы, связанные с подготовкой органов публичного управления и общества в целом к созданию инфраструктуры э-правления и к широкому использованию информационных технологий в различных областях. В Республике Молдова система электронного управления внедряется в рамках реализации Национальной стратегии построения информационного общества «Электронная Молдова». Основным нормативным документом, на базе которого формируется и развивается система электронного управления в республике, является Концепция электронного правления, принятая Постановлением Правительства РМ в 2006 г. Она нацелена на сокращение времени и усилий граждан и представителей бизнеса при взаимодействии со структурами публичного управления [2].

Следует отметить, что в условиях формирования новой сетевой модели публичного управления происходит подвижка и в концептуальных принципах и парадигмах использования информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в государственном администрировании.

Для реализации вышеуказанных мероприятий следует выполнить такие действия, как создание официальных страниц (веб-сайтов) публичных учреждений соответственно принятым стандартам, разработка программ обучения государственных служащих по использованию информационно-коммуникационных технологий, определение источников финансирования для реализации обучения, повышения квалификации, сертификации, обеспечение взаимоподключения государственных информационных ресурсов и систем для предоставления интегрированных электронных услуг, обучение граждан пользованию публичными услугами в электронном формате, и главное – создание условий для уверенности пользователей в безопасности и защищенности личности в условиях электронного правления [5].

Министерство информационных технологий и связи – центральный специализированный орган публичной администрации.

Национальная комиссия по созданию информационного общества (НКСИО) – консультативный орган при Правительстве.

Национальное агентство по регламентированию в области электросвязи и информатики (НАРЭИ) – центральный публичный орган по регулированию рынка услуг в сфере электросвязи и информатики.

Центр электронного управления- является публичным органом, созданным Правительством Республики Молдова [3].

Возрастающий интерес общества к данной сфере требует периодического анализа действующей законодательной базы с целью определения пробелов и развития правовой базы, определения приоритетов в области регламентирования сферы информационно-коммуникационных технологий. В первую очередь это относится к правовому режиму информации и защите персональных данных. Что касается законодательной и институциональной базы, они пока недостаточно адаптированы к деятельности в условиях электронного правления и по этой причине требуют развития и гармонизации с директивами европейского сообщества.

На современном этапе формируется единое государственное информационное пространство, представляющее собой совокупность национальной информационной инфраструктуры, государственных информационных ресурсов и систем и средств информационного взаимодействия, которые с правовой точки зрения соответствуют определенным уровням компетенции и принятия решений.

Анализ внедрения данных этапов позволяет сделать вывод, что электронное управление является инструментом, способствующим гармонизации отношений между гражданами и публичными органами, основанных на взаимоуважении и заинтересованном сотрудничестве между государством и гражданами. Внедрение электронного управления создаст благоприятную среду для перехода к информационному обществу. Республика Молдова сможет войти в ряд европейских стран с высоким уровнем использования новых технологий. Граждане смогут получить равный доступ к общественно значимой информации, повысится их доверие к информационным системам. Они смогут пользоваться публичными услугами независимо от места или времени их предоставления. Будут упрощены и оптимизированы процедуры запроса и получения услуг, а система обеспечит их непредвзятое предоставление.

Литература:

1. Hotărîre pentru aprobarea Statutului Instituției publice Centrul de Guvernare Electronică (E-Government), nr. 760 din 18.08.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.150-152/832 din 20.08.2010.
2. Постановление № 255 от 09.03.2005 О Национальной стратегии создания информационного общества – «Электронная Молдова». В: *Официальный Монитор Республики Молдова*, № 46-50 от 25.03.2005.

3. Постановление № 975 от 22.12.2012 Об утверждении Плана действий по внедрению инициативы «Правительство без бумаги» на 2013 год. В: *Официальный Монитор Республики Молдова*, № 270-272 от 25.12.2012.
4. Постановление № 499 от 06.07.2012 О подразделении по е-Преобразованию в составе органа центрального публичного управления. В: *Официальный Монитор Республики Молдова*, № 143-148 от 13.07.2012.
5. СМОРГУНОВ, Л.В. Сравнительный анализ политико-административных реформ: от нового государственного менеджмента к концепции "governance". В: *Полис*. 2003, № 4.
6. УАЙТ, Л.Д. Введение в науку государственного управления. В: *Классики теории государственного управления: американская школа*. Москва, 2003.

SOCIOLOGIE ŞI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

SOLIDARITATEA – VALOARE DE REFERINȚĂ ÎN ASISTENȚA SOCIALĂ

Maria BULGARU

Valorile profesionale constituie elemente definitorii în interacțiunea cu societatea şi beneficiarii profesiei, comportamentele, atitudinile fiind expresia directă a valorilor. De o importanță majoră pentru morala profesională, inclusiv cea a asistenței sociale, sunt valorile: datorie, responsabilitate, libertate, dreptate, solidaritate, cooperare, încredere, respect reciproc şi altele. Ne vom referi succint la conținutul valorii „solidaritate", care reprezintă o valoare de referință în asistența socială, asistenții sociali având obligația de a înfrunta condițiile sociale ce contribuie la excluziunea socială, stigmatizare sau subjugare şi să lucreze în vederea dezvoltării unei societăți incluzive [1, p.311-312].

Solidaritatea îşi are rădăcinile în zorii umanității, în lupta omului pentru supraviețuire, care a generat instinctul de solidarizare a grupului. Lipsit de mijloace de apărare în fața pericolelor naturii, individul uman nu era în stare să opună rezistență greutăților vieții de unul singur. Pentru ca să poată să se hrănească, să poată supraviețui, oamenii aveau nevoie de forța de muncă colectivă. Numai o evoluție a înlănțuirii umane sub înțelesul de corelare a intereselor individuale cu cele de grup, menționează I.Miu, a permis miracolul existenței omenirii de astăzi [2].

Pe parcursul dezvoltării istorice, solidaritatea s-a manifestat în cele mai diverse forme, precum: caritatea sociocomunitară, empatia socială, mila creştină, compasiunea civică, solidaritatea națională, solidaritatea socială etc. Pornind de la Tönnies şi Durkheim, solidaritatea este definită drept mecanism integrator bazat pe: a) tendința/înclinația individuală spre sociabilitate generată de apropiere, empatie, similaritate, în cazul comunității (solidaritate mecanică), sau b) satisfacerea interesului individual prin interdependența generată de diviziunea muncii sau piață, în cazul societății (solidaritate organică).

Solidaritatea reprezintă un mecanism al autoreglării sociale, autoconservării şi autodezvoltării organismului colectiv, care permite să fie folosite în măsură maximă posibilitățile tuturor membrilor societății în scopul bunăstării individuale şi sociale/colective. Premisele solidarității sociale sunt în sine de natură universalistă. Din această perspectivă, solidaritatea socială reprezintă întruchiparea principiului egalității indivizilor în fața nevoii: toți indivizii, la un moment dat, în decursul existenței lor, se pot afla în „nevoie". Or, dependența nu mai poate fi considerată apanajul doar a unei minorități

sau a unor grupuri sociale. Solidaritatea socială stipulează dreptul la ajutor ce se dobândeşte prin renunţarea – la nivelul întregii societăţi – la ideea de autosuficienţă în faţa nevoii [3, p.739-740].

În spaţiul moral, termenul de solidaritate este utilizat ca valoare şi ca principiu, exprimând nu atât o „datorie", cât „fundamentul unei datorii" [4, p.1006]. Menţionăm, în acelaşi timp, că opiniile privind calitatea de datorie a solidarităţii sunt controversate. Unii autori susţin că datoria de a fi solidar nu este aceeaşi ca şi datoria morală de a fi cinstit, corect sau bun etc., aducând mai multe argumente în favoarea deosebirilor existente între acestea. Astfel, spun ei, pornind de la faptul că solidaritatea este un fenomen universal şi real, nu înseamnă că ea reprezintă o datorie morală. Solidaritatea de la sine nu indică cu cine, când, unde şi pentru ce trebuie să fim solidari; ea presupune în mod obligatoriu adăugarea încă a unei oarecare valori, în numele căreia trebuie să fii solidar (de exemplu, Dumnezeu, societatea, omenirea etc.). De asemenea, e ştiut că există şi „solidaritatea în rău", care uneşte indivizii în săvârşirea acţiunilor amorale şi criminale. O asemenea solidaritate puţin posibil să poată fi privită în lumea umană ca datorie [5, p.32-39].

Conceptul solidarităţii s-a pomenit astăzi la confluenţa celor mai diverse discursuri. Mai mult, chiar şi în interiorul fiecărui curent, solidaritatea este interpretată adesea destul de diferit, ceea ce a făcut ca unele din aceste interpretări să fie aspru criticate nu doar de oponenţii, dar şi de adepţii aceluiaşi curent. Cu toate diferenţele de opinii, solidaritatea rămâne a fi un fapt uman, o valoare practică, necesitând datorii şi responsabilităţi individuale şi colective.

Din perspectiva asistenţei sociale, de importanţă majoră este accepţiunea etico-deontologică a conceptului de solidaritate. În acest sens, solidaritatea se prezintă în calitate de fundament al „datoriei morale" între membrii aceleiaşi comunităţi, în măsura în care ei se consideră ca formând un acelaşi organism, ceea ce presupune: „comunitate de idei", „sentiment de întrajutorare", „coeziune", „unitate de concepţii, de interese şi acţiune" sau „a fi împreună". Solidaritatea funcţionează în câmpul socioprofesional ca valoare majoră şi ca principiu ordonator al acestuia, susţinând protejarea individului şi a grupului, grija plină de consideraţie, înţelegere, bunăvoinţă; promovarea intereselor personale pe cât posibil în acord cu interesele de grup şi cu interesul general, o continuă conciliere dinamică între „privat" şi „public"; şi, astfel, activarea şanselor pentru un maximum de realizare individuală, prin armonizarea „libertăţii individuale" cu „protecţia comunitară"; prin corespondenţa „bine privat – bine public", contribuind substanţial la progresul societăţii pe linie de securitate şi demnitate [6, p.279].

Richard Rorty întemeiază conceptul solidarităţii pe ideea de „acord neforţat" şi „dezacord tolerat", de „interacţiune liberă şi deschisă" între oa-

meni foarte diferiți. Solidaritatea este acel „proces prin care ajungem să vedem alte ființe umane ca pe *unul dintre noi,* mai degrabă decât pe *ei*" [7, p.29] sau ne obligă să tratăm pe o altă persoană aşa cum am dori ca această persoană să ne trateze pe noi. Solidaritatea este prezentată de Richard Rorty ca mergând de la *noi* spre *ei* în spațiul public, ca abilitatea de a te gândi la oamenii extrem de diferiți față de noi (în special, în ceea ce priveşte durerea şi umilința – *M.B.*) ca fiind incluşi în domeniul lui *noi* [7, p.300]. Putem spune că şi asistentul social îşi construieşte relațiile cu beneficiarii dintr-o asemenea perspectivă a semnificației solidarității, urmărind să-i ajute pe aceştia să-şi rezolve problemele prin mobilizarea eforturilor proprii, precum şi cele ale comunității, instituțiilor respective, prin schimbarea mediului înconjurător, prin propuneri la nivel de politici sociale etc. Îndeplinindu-şi responsabilitățile profesionale, asistentul social devine un promotor al solidarității la diferite niveluri.

Solidaritatea este exprimată de însuşi scopul, misiunea asistenței sociale, care îi uneşte pe toți asistenții sociali „să contribuie la bunăstarea oamenilor, să faciliteze satisfacerea trebuințelor de bază ale tuturor indivizilor, acordând o atenție deosebită trebuințelor şi participării celor vulnerabili, discriminați şi săraci" [8, p.315-316]. Pentru atingerea acestui scop, asistenții sociali acționează în direcția schimbării atât a oamenilor, cât şi a condițiilor sociale, aplicând valorile fundamentale ale profesiei, care, de asemenea, sunt pătrunse de spiritul solidarității: *demnitatea şi valoarea umană* ca formă supremă a respectului unicității; *justiția socială*, ca latură practică, teoretică şi morală de eliminare a discriminării, încălcării drepturilor omului şi de creare a oportunităților de dezvoltare personală şi socială deschise tuturor; *participarea,* ca formă activă de consolidare a abilităților personale şi de responsabilizare socială; *individualizarea, acceptarea diferențelor* (culturale, de vârstă, de opinii etc.), prin care se recunoaşte unitatea umană şi, în acelaşi timp, că toți oamenii au dreptul „de a fi indivizi şi de a fi tratați nu doar ca persoană, ci ca o persoană diferită de celelalte" etc. Asistența socială este fundamentată pe promovarea incluziunii şi integrării indivizilor la cele mai diverse niveluri (familie, comunitate, societate), constituind un mijloc important de afirmare a coeziunii şi stabilității sociale [9, p.352-355].

Referințe:

1. Etica în ssistența socială. Declarație de principii. IFSW şi IASSW. În: BULGARU, M., BULGARU, O. *Etica în asistența socială.* Chişinău: CEP USM, 2014. p.309-314.
2. MIU, I. *Solidaritatea socială*. http://profionmiu.blogspot.com/2010/11/solidaritatea-sociala.html
3. POP, L.M. (coord.) *Dicționar de politici sociale*. Bucureşti: Expert, 2002.
4. LALANDE, A. *Vocabulaire technique et critique de la philosophie.* Paris: Quadrige/ P.U.F., 1993, vol.1, 2.

5. ГОФМАН, А.Б. Социальная солидарность: пробуждение социологической идеи. В: *Социология и общество: глобальные вызовы и региональное развитие. Сессия 1.*: http://www.ssa-rss.ru/files/File/congress2012/part1.pdf
6. COZMA, C. Deontologia profesiei de asistent social. În: BEJAN, P. (coord.) *Asistența socială: Manual.* Iași: Editura Universității „Al.I.Cuza", 2009, vol.III, p.213-297.
7. RORTY, R. *Contingență, ironie şi solidaritate*. Bucureşti: ALL, 1998.
8. Codul etic NASW. În: BULGARU, M., BULGARU, O. *Etica în asistența socială.* Chişinău: CEP USM, 2014. p.315-347.
9. Codul Etic BASW. În: BULGARU, M., BULGARU, O. *Etica în asistența socială.* Chişinău: CEP USM, 2014. p.348-361.

REPERE ISTORICE ÎN DEZVOLTAREA ASISTENȚEI SOCIALE

Stela MILICENCO

De-a lungul istoriei, asistența socială a cunoscut o evoluție de la activități filantropice, altruiste, simpliste de acordare a ajutorului, spre activități specializate de intervenție, orientate ştiințific, desfăşurate de profesionişti şi controlate de stat. Asistența socială este o realitate tot atât de veche ca şi istoria umanității, dat fiind că toate colectivitățile au avut întotdeauna în componența lor indivizi, care din motive de natură genetică, naturală sau socială, s-au aflat în imposibilitatea de a-şi satisface necesitățile prin mijloace proprii, şi pentru că în nici un tip de civilizație nu a lipsit total grija față de membrii aflați în dificultate. Astfel, sărăcia, dizabilitățile, copiii abandonați, persoanele victimizate, vârstnicii neputincioşi ş.a. reprezintă probleme pe care omenirea a încercat de-a lungul istoriei să le rezolve, apelând la diverse mecanisme interne de reglaj. De fiecare dată când disfuncționalitățile şi vulnerabilitățile erau alarmante, s-au realizat unele modele de asistare mai mult sau mai puțin eficiente. Cu toate acestea, devenirea asistenței sociale ca profesie ține de începutul secolului al XX-lea, când au fost dezvoltate sisteme naționale de asistență socială şi, implicit, constituită identitatea profesiei de asistent social.

În diferite țări, asistența socială s-a format în diferite perioade istorice, fapt determinat de deosebirile în dezvoltarea formelor de viață statală ale acestora. În literatura de specialitate se menționează că, istoria asistenței sociale datează din anii 1750 î.Hr., când în Babilon, prin celebrul Cod de legi al lui Hammurabi, erau stipulate mențiuni speciale prin care se dovedea grija regelui asiro-babilonian față de supuşi, şi mai ales față de orfani şi văduve. La romani au funcționat sporadic un fel de birouri de caritate, în cadrul cărora se distribuiau ajutoare cetățenilor săraci. În plus, în secolul al IV-lea d.Hr., au

existat demnitari cu privilegii minore, numiți archiatri populares, care aveau ca misiune tratarea gratuită a bolnavilor săraci [1, p.24].

După apariția creștinismului, vreme de aproape două secole, ocrotirea persoanelor, a grupurilor şi a comunităților aflate în situații problematice a fost preocuparea exclusivă a Bisericii, statele neimplicându-se în domeniul social, decât cu acțiuni represive. În unele perioade ale Evului Mediu şi în epoca capitalismului au existat inițiative asistențiale destinate în special săracilor, avându-i ca promotori pe indivizii bogați ataşați valorilor creştine ale carității. Abia după oficializarea creştinismului ca religie de stat a fost posibilă, sub ocrotirea împăraților romani, de la Constantin cel Mare (306-337) şi până la Iustinian (527-565), înființarea unor instituții asistențiale, precum: brefotrofiile (leagăne pentru copii abandonați, în vârstă de până la 7 ani), orfanotrofiile (orfelinate), partenocomiile (case de adăpost pentru tinerele fete provenite din familiile sărace sau din orfelinate), ghirocomiile (aziluri pentru văduvele bătrâne şi fără sprijin), societatea diaconițelor (care lucrau în adăposturile de întreținere a femeilor, copiilor şi vârstnicilor), societatea parabolanilor sau a sanitarilor creştini (grupuri de voluntari bărbați care îndeplineau servicii sanitare în folosul celor afectați de diferite maladii şi care se expuneau oricăror riscuri pentru a salva viața bolnavilor) [2, p.1-3]. Respectivele instituții funcționau autonom sau în interiorul aşezămintelor religioase şi se bucurau de suportul material şi de îndrumarea spirituală a episcopilor, educatorilor religioşi şi duhovnicilor.

Din secolul al XVI-lea, implicarea laicilor în actele de asistare este din ce în ce mai mare, aceştia înființând confraternități, care se ocupau de săraci, le asigurau alimentație şi locuință, îi ajutau să adune zestre pentru fetele sărace, să se îngrijească de bătrâni şi bolnavi [3, p.91]. Totuşi, Biserica rămâne instituția decisivă în desfăşurarea acțiunilor de asistare, chiar dacă autoritățile occidentale (din Germania, Olanda, Franța, Spania, Anglia, Italia) încep să promoveze legi, prin care să legitimeze formele de suport acordate. Astfel, pentru a putea răspunde presiunilor majore din partea grupurilor mari de indivizi săraci, monarhia engleză a emis în secolul al XVI-lea o serie de legi care obligau comunitățile să se preocupe de aceste categorii de populație, ceea ce reprezintă de fapt primele încercări de legiferare laică în domeniul asistențial. Aceste legi, reunite în Elisabethan Act (1601), transformau apelul la generozitatea voluntară într-o obligație socială. Tot în Anglia au fost înregistrate şi alte forme de luptă împotriva sărăciei, printre care: workhouses (ateliere publice în care cei săraci puteau presta diferite munci, obținând un venit care le permitea să supraviețuiască), sistemele Roundsman (întreținerea şomerilor de către cetățenii parohiei din care aceştia făceau parte, sarcina aceasta socială revenind eşalonat cetățenilor cu posibilități materiale) şi Speenhamland (acordarea unor compensații de venit muncitorilor cu salarii

mici, care presupuneau atingerea unui nivel calculat în funcție de numărul copiilor pe care muncitorul îi avea în întreținere).

Sfârşitul Primului Război Mondial aduce, între altele, şi un nou concept de pace socială, care putea fi obținută doar printr-un sistem legislativ bazat pe principiul justiției sociale: că asistența socială nu este o problemă de bunăvoință politică, ci una de necesitate socială. Limitele economiei de piață impuneau tot mai insistent necesitatea intervenției statului în soluționarea problemelor sociale, preluării de către acesta a responsabilității de dezvoltare a societății. În aceste condiții se dezvoltă asistența socială ca domeniu distinct de activitate. Începutul asistenței sociale ca activitate profesională ține de înființarea instituțiilor corespunzătoare de învățământ, a asociațiilor profesionale, de formularea drepturilor şi responsabilităților de bază ale asistenților sociali. Problema pregătirii personalului specializat în asistență socială s-a pus pentru prima dată în anul 1893, în cadrul Cogresului Internațional al asociațiilor de binefacere. Prima şcoală de asistență socială a fost creată la New York în anul 1897, iar în anul 1899, la Amsterdam, este înființat Institutul de Pregătire a Asistenților Sociali. La începutul secolului al XX-lea, în Europa şi în America activau deja 14 şcoli de asistență socială. Aceasta a însemnat începutul instituționalizării asistenței sociale ca gen de activitate socială importantă, necesară şi recunoscută. Treptat, ea s-a transformat într-un atribut inalienabil al vieții sociale dintr-un număr tot mai mare de țări, integrând în sine componenta practică, ştiințifică şi didactică. Cu toate că, la primele etape de dezvoltare, profesia de asistent social era foarte apropiată de cea de medic, începând cu lucrarea *Social Diagnosis* (considerată prima carte de asistență socială), scrisă de Mary Richmond în anul 1917, asistența socială şi-a asumat ca metodă distinctivă ajutorul psihologic individualizat (aşa-numitul casework). Menționăm că, în prezent, abordarea asistențială de tip casework tinde să fie înlocuită de modelul intervenției care are drept obiectiv principal schimbarea socială, care nu se mai concentrează doar asupra a ceea ce nu funcționează normal, ci atrage atenția asupra a ceea ce nu este normal şi obişnuit în viața cotidiană a fiecărui actor social, iar dacă vrem să obținem această normalitate, este necesar să acționăm, să schimbăm ceva [4, p.167-173].

Concluziile care se desprind din cele câteva repere istorice prezentate în articol demonstrează cu fermitate imperativitatea trecerii de la acordarea simplistă a ajutorului la asistența socială profesionistă, or, fiecare individ este un potențial sau actual beneficiar al sistemului de asistență socială. În contextul societății contemporane, asistența socială este justificată din mai multe perspective, printre care: biologică (în lipsa asistenței sociale, individul va degrada ca specie), socială (individul ca participant al procesului de adaptare a persoanelor la societatea în care trăiesc şi la formarea unei

societăți incluzive pentru toți cetățenii ei), psihologică (prin intermediul asistenței sociale individul ajunge la conştientizarea satisfacției de a ajuta pe cineva) şi politică (politicienii îşi atestă abilitatea de a promova politicile sociale).

Referințe:

1. GOMOIU, N. *Preoțimea în slujba operelor de ocrotire şi medicină socială*. Bucureşti: Tipografia Fundației Culturale „Principele Carol. 1927
2. MĂNOIU, F., EPUREANU, V. *Asistența socială în România*. Bucureşti: ALL, 1996.
3. DRIMBA, Ov. *Istoria culturii şi civilizației*. Bucureşti : Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1994, vol.IV.
4. BULGARU, M. *Asistența socială în contextual globalizării*. Chişinău: CEP USM, 2012.

SĂNĂTATEA REPRODUCERII: PROVOCĂRI ÎN PLAN INTERNAȚIONAL ŞI NAȚIONAL

Diana CHEIANU-ANDREI

Sănătatea reproducerii este recunoscută la nivel internațional drept una din componentele fundamentale necesare dezvoltării umane, ea fiind promotorul sănătății generale a populației, dar şi al prosperității şi dezvoltării. Serviciile de sănătate a reproducerii nu sunt un lux, ci o componentă de bază a sistemului serviciilor de sănătate. În plan internațional, prin sănătatea reproducerii se înțelege starea de bine fizică, mentală, socială deplină, sub toate aspectele legate de sistemul de reproducere şi de funcțiile şi procesele acestuia. Ea presupune posibilitatea oamenilor de a se reproduce şi libertatea de a decide dacă, când anume şi cât de des să o facă. Aceasta implică dreptul femeilor şi bărbaților de a fi informați şi de a avea acces la metodele de planificare sigure, eficiente şi acceptabile şi la îndemâna lor, pentru a-şi controla fertilitatea, metode care să nu contravină legii, precum şi dreptul de a avea acces la servicii de ocrotire a sănătății care să permită femeilor parcurgerea în siguranță a perioadei de sarcină şi a naşterii, iar cuplurilor – cele mai bune şanse de a avea copii sănătoşi. Principalii indicatori de evaluare a sănătății reproducerii sunt: natalitatea/fertilitatea, natalitatea în rândul adolescentelor (populației feminine în vârstă de 15-19 ani); incidența avorturilor, inclusiv ponderea acestora la populația în vârstă de 15-19 ani; mortalitatea maternă; mortalitatea infantilă etc.

În anul 2013, conform datelor Biroului Național de Statistică, la o femeie de vârstă reproductivă în Republica Moldova reveneau în mediu 1,3 copii, mult mai puțin decât este necesar pentru simpla înlocuire a generațiilor (2,14-2,15 copii). Acest indicator este mult mai mic în Moldova în comparație cu aşa țări,

precum Austria (1,4), Ucraina (1,5), Bulgaria (1,5), Lituania (1,6), Danemarca (1,8), Finlanda (1,8), Norvegia (1,9), Suedia (1,9), Irlanda (2,0).

Factorii care influenţează numărul de copii în familie sunt multipli. Printre factorii mai recenţi care influenţează deciziile tinerilor de a se căsători şi de a avea copii, cercetătorii au semnalat prelungirea timpului petrecut în educaţie [1, p.12-14]. Rata înaltă a femeilor în învăţământul superior din ţările europene, inclusiv din Republica Moldova, are un efect negativ direct asupra fertilităţii, întrucât perioada petrecută în educaţie este percepută drept incompatibilă cu formarea unei familii şi cu rolul de mamă. Unele cercetări au adus precizări suplimentare în acest sens, semnalând că efectele negative ale nivelului de educaţie asupra fertilităţii persistă în societăţile cu dificultăţi în combinarea rolurilor de mamă şi angajată.

Un alt factor care influenţează reducerea fertilităţii femeilor este cel economic. În luarea deciziei de a avea un copil, se fac calcule între costurile şi beneficiile implicate, comportamentul reproductiv fiind o alegere raţională. Costurile examinate sunt atât cele monetare (haine, alimentaţie, costuri medicale, educaţionale etc.), cât şi cele indirecte, de oportunitate (reducerea participării femeii pe piaţa muncii, problemele ce ţin de avansarea în carieră etc.). Pe lângă costurile analizate, un rol aparte îl au beneficiile, care sunt greu de cuantificat şi care includ beneficiile psihologice, sociale.

Numărul născuţilor vii de mame în vârstă de 15-19 ani este un indicator al sănătăţii reproductive care variază în ţările din Europa. În anul 2012, ponderea cea mai mică a acestui indicator (sub 5%) s-a înregistrat în Olanda (1,3), Germania (1,8), Finlanda (2,0), Spania (2,2), Estonia (3,5), Lituania (4,5), Belarus (4,9). O pondere mai ridicată a numărului de copii născuţii vii de mame în vârstă de 15-19 ani (între 5-10%) s-a înregistrat în Letonia (5,1), Ucraina (7,1), Republica Moldova (8,0), iar cea mai ridicată pondere a născuţilor vii de mame în vârstă de sub 20 ani s-a înregistrat în România (10,3) şi Bulgaria (10,7).

În condiţiile social-demografice contemporane, problema avorturilor ocupă un loc special în discuţiile despre sănătatea reproducerii. Marea majoritate a ţărilor europene permit avortul la cerere, în timp ce Regatul Unit al Marii Britanii, Finlanda, Cipru au o interpretare suplă a motivelor restricţiei, Irlanda, Polonia, Luxemburg restricţionează avortul, iar Malta interzice avortul prin lege, fără nici o excepţie. Motivele care limitează practicarea avortului includ riscul pentru viaţa mamei sau sănătatea fizică şi/sau mintală, malformaţia fătului, motivele medicale sau socioeconomice.

Printre ţările europene cu cel mai mic număr de avorturi la 1000 de născuţi vii în anul 2010 sunt Olanda (150,1), Germania (162,9), Finlanda (168,0), Lituania (196,1), în timp ce ţările cu cel mai mare număr de avorturi raportate sunt Republica Moldova (365,3), Letonia (387,3), Bulgaria (417,8),

România (480,3) şi Federaţia Rusă (598,8). Avortul în Moldova are o largă răspândire, chiar dacă numărul absolut al avorturilor s-a redus în ultimii ani de la 57181, în anul 1995, la 14838, în anul 2012. Începând cu anul 2001, se atestă un număr constant al avorturilor în jur de 15000-16000 mii anual, incidenţa avorturilor la 1000 femei de vârstă reproductivă fiind în jur de 15-17 avorturi. Corelarea numărului de avorturi cu numărul născuţilor vii relevă o situaţie mult mai dramatică. În anii 2000-2012, în Republica Moldova s-au înregistrat 36-48 de avorturi la 100 de născuţi vii. În anul 2012, numărul naşterilor a fost doar de 2,6 ori mai mare decât numărul avorturilor (39 435 de copii născuţii vii în anul 2012).

Mortalitatea maternă este unul dintre indicatorii cei mai sensibili şi complecşi ai sănătăţii reproducerii care reflectă nu numai capacitatea de utilizare corectă a serviciilor de maternitate, dar şi situaţia socioeconomică, nivelul de cultură şi de trai al populaţiei. Conform datelor Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, 287 000 de femei mor în lume anual din cauza complicaţiilor legate de sarcină sau naştere. Analiza comparativă a indicatorului de mortalitate maternă în ţările europene şi est-europene indică rate scăzute ale mortalităţii materne (sub 10 la 100 000 de născuţi-vii) în ţări, precum Belarus, Olanda, Suedia, Spania, Finlanda, Germania, Lituania, Estonia, Bulgaria. În Federaţia Rusă, Ucraina, România, Letonia, Republica Moldova însă, se atestă rate înalte ale mortalităţii materne. În anul 2010, Republica Moldova s-a situat pe prima poziţie în Europa în ceea ce priveşte indicatorul de mortalitate maternă (44,5). Analiza cazurilor de deces matern în Republica Moldova pune în evidenţă un şir de neajunsuri privind calitatea serviciilor pentru femeile gravide atât la nivel primar, cât şi staţionar, dar şi atitudinea societăţii şi a familiei faţă de sănătatea femeii însărcinate. Serviciul medical privind sănătatea mamelor, în condiţiile demografice actuale, necesită o modernizare atât la nivelul asistenţei medicale primare, cât şi spitaliceşti, susţin specialiştii în domeniu din Republica Moldova, cu implementarea unor noi forme de organizare orientate spre creşterea calităţii serviciilor existente, inclusiv a raportului cost-eficienţă [2, p.15].

Mortalitatea infantilă este un alt indicator al stării sănătăţii reproducerii care reflectă nivelul de organizare a serviciilor de sănătate, inclusiv calitatea de deservire a copiilor. Analiza comparativă pentru diferite ţări europene relevă că unele ţări au o intensitate mai mică de cinci decese a copiilor în vârstă de până la un an la 1000 de născuţi vii pentru anii analizaţi, spre exemplu: Finlanda (2,29), Suedia (2,54), Spania (3,19), Estonia (3,29), Germania (3,43), Olanda (3,77), Lituania (4,29). În alte ţări, intensitatea mortalităţii infantile este mult mai mare – Letonia (5,72), Federaţia Rusă (7,61), Ucraina (9,17), România (9,79), Republica Moldova (11,76). Chiar dacă unele ţări, precum Moldova, România, Letonia, Federaţia Rusă, Estonia,

Lituania, au înregistrat tendinţe pozitive în reducerea mortalităţii infantile pe parcursul ultimilor 15 ani, intensitatea acestui indicator se menţine destul de înaltă.

Înrăutăţirea continuă a sănătăţii reproducerii determină ca aceasta să nu fie doar o problemă medicală, ci una de interes major pentru toată lumea ştiinţifică, întrucât ea aduce urmări grave atât în plan demografic, cât şi economic şi social. Sarcina strategică a sistemelor de sănătate din diferite ţări, inclusiv din Republica Moldova, la momentul actual, trebuie orientată spre toate posibilităţile de îmbunătăţire a potenţialului reproductiv al populaţiei, de a ameliora sănătatea de procreare a femeii şi de a reduce numărul sarcinilor nedorite.

Referinţe:

1. SOBOTKA, T. *Postponment of chilbearing and low fertility in Europe.* Amsterdam: Dutch University Press, 2004. 320 p.
2. *Creşterea economică în condiţiile globalizării.* Materialele Conferinţei Internaţionale Ştiinţifico-practice. Chişinău, 2013. 228 p.

ROLUL ŞI IMPORTANŢA DISCIPLINELOR JURIDICE ÎN FORMAREA ASISTENŢILOR SOCIALI

Aliona ONOFREI

Dacă ar fi să definim sau să caracterizăm societatea moldovenească la moment, fără ca nici măcar să ne punem problema criteriilor pe baza cărora ar trebui să facem o astfel de valorizare, am fi tentaţi să exprimăm sintagma bine-cunoscută: „suntem în faza de tranziţie...” (o continuă tranziţie spre „economia de piaţă”, „tranziţie spre democraţie” etc.).

În perioada de tranziţie am renunţat la scara de valori proprii regimului totalitar, nefiind înlocuită cu alt sistem de valori. Mai mult, sub lozincile democratizării, liberalizării vieţii sociale, ne-am dezis de multe norme morale caracteristice poporului nostru de veacuri: munca, credinţa, bunăvoinţa, recunoştinţa pentru binele făcut, ruşinea, grija şi obligaţiunea pentru buna educaţie a copiilor, respectul pentru cei în vârstă, responsabilitatea.

O bună parte din societatea noastră se confruntă cu un şir de probleme, pe care nu este în stare să le depăşească de sine stătător. În acest context, asistenţa socială reprezintă o necesitate recunoscută de majoritatea guvernelor lumii, fiind un serviciu social vital pentru dezvoltarea comunităţilor, alături de sănătate şi învăţământ. Reprezentând un partener credibil al lumii civilizate, asistenţa socială este una dintre premisele ce asigură bunul mers al societăţii democratice, o modalitate specifică de protecţie socială a oamenilor şi drepturilor lor.

Asistenţa socială oferă sprijin pentru satisfacerea nevoilor umane, creşterea demnităţii şi a capacităţii de autodeterminare a persoanelor asistate.

Obiectivul asistenței sociale, care constă în reinserția persoanelor excluse social, poate fi realizat nu doar prin suportul financiar, ci şi prin dezvoltarea unui spectru larg de forme de suport. Prin varietatea formelor de sprijin, asistența socială poate fi regăsită la toate segmentele de populație. Astfel, dacă cei cu venituri scăzute aşteaptă de la asistența socială preponderent un ajutor material şi servicii de integrare socială, apoi categoriile de populație cu venituri mari solicită mai des soluționarea problemelor familiale, a celor comunitare etc. [1, p.104].

Astfel, responsabilitatea socială este transferată, în marea parte a conținutului ei, celor specializați, celor cu capacitate profesională deplină, capacitate pe care o putem defini ca fiind aptitudinea de a exercita un drept. Misiunea asistenței sociale este de a abilita toți oamenii pentru a-şi dezvolta întregul lor potențial, a-şi îmbogăți viața şi a preveni disfuncțiile. Asistența socială profesionalizată este focalizată pe rezolvarea de probleme şi schimbare [2, p.38].

Deşi este o activitate preponderent practică, pentru asistența socială, fundamentarea ei teoretică este esențialmente interdisciplinară. Psihologia, sociologia şi antropologia sunt în mod deosebit relevante pentru acest cadru teoretic. Dreptul, economia, ştiințele medicale, ştiințele politice şi ale educației oferă şi ele sisteme de înțelegere şi de acțiune ale fenomenului social în context legal, economic, medical, politic şi educațional [3, p.9]. Modelele adoptate provin deci din orientările de bază ale psihologiei, sociologiei, antropologiei, dreptului, medicinei, economiei etc., precum şi din toate domeniile de interferență ale acestora. Pentru a putea interveni în vederea rezolvării problemelor sociale atât de complexe ale persoanelor de diferite categorii de vârstă şi poziție socială, asistența socială nu se poate lipsi de cunoştințe privind modalitățile de funcționare a psihicului uman, posibilitățile legale de intervenție, mentalitățile care influențează marginalizarea socială şi discriminarea unor categorii, felul în care trebuie planificate şi conduse serviciile de intervenție.

Varietatea, volumul cunoştințelor necesar de a fi însuşite, în vederea exercitării activităților de asistență, impun reconsiderarea noțiunii de capacitate profesională. Considerăm că, pentru a califica o persoană precum că dispune de capacitate profesională deplină (într-un anumit domeniu profesional), este necesară o analiză cu privire la existența celor două condiții esențiale şi indispensabile, şi care trebuie să fie întrunite cumulativ 1) cunoştințe de specialitate; 2) vocație profesională. Competența trebuie să fie un criteriu de apreciere tehnic şi moral a valorii profesionale. Transferând considerațiile de mai sus în domeniul asistenței sociale – constatăm, cu titlu de notorietate, că evaluarea cunoştințelor de specialitate în domeniu este în acord cu exigențele profesiei. Problema se pune cu privire la vocația

profesională în domeniul în care asistentul social îşi va desfăşura activitatea. Este acceptată ideea că şansele maxime de realizare a unui statut profesional sunt legate de existența vocației. Vocația profesională se găseşte la intersecția cerințelor vieții sociale cu cele ale profesiunii.

Pregătirea cadrelor necesare desfăşurării activităților specifice asistenților sociali, precum şi conducerii organizațiilor cu un astfel de obiect de activitate, dintr-o societate în plină transformare, cu perspective de dezvoltare, reclamă o pregătire de cultură generală şi de specialitate modernă, inclusiv juridică, aptă nu numai de a produce mutații în felul de a aborda şi recepta ceea ce este activitatea de ajutor social şi ajutor pentru integrare socială, ci şi de a poseda competență în rezolvarea problemelor specifice activității de „terapeut social".

Exemplific doar câteva dintre situațiile care reclamă cunoaşterea cadrului legislativ pentru un asistent social: decizia de acordare a tutelei copilului; accesarea de către beneficiari a prestațiilor sociale destinate combaterii sărăciei sau sprijinirii familiei; accesarea serviciilor sociomedicale de către persoanele cu dizabilități; munca pentru minorii/adulții care au săvârşit infracțiuni etc. Este importantă nu doar cunoaşterea cadrului legislativ al asistenței sociale, dar şi a legislației din alte domenii care cresc posibilitatea de incluziune socială a beneficiarilor de servicii şi prestații de asistență socială (de exemplu: legislația în domeniul ocrotirii medicale, educației incluzive, dreptului penal etc.).

Mai mult, în ultimii ani se discută din ce în ce mai frecvent despre asistența socială bazată pe drepturi. În Declarația Universală a Drepturilor Omului se precizează dreptul fiecărei persoane, în calitate de membru al societății, la securitate socială. Altfel spus, fiecare persoană este îndreptățită să obțină realizarea drepturilor economice, sociale, culturale indispensabile pentru libera dezvoltare a personalității sale. Acelaşi document internațional precizează că efortul pentru atingerea acestor drepturi trebuie să fie național, în funcție de resursele fiecărei țări, presupunând şi colaborarea internațională. În articolul 25 din Declarația Universală a Drepturilor Omului se stipulează că orice om are dreptul la un nivel de trai care să asigure sănătatea şi bunăstarea familiei sale, cu referire la nevoile de bază (hrană, îmbrăcăminte, locuință), dar şi la cele de securitate – îngrijiri medicale şi servicii necesare [4]. Necesitatea de a ne racorda, nu numai declarativ, la apărarea drepturilor – obiect al convențiilor internaționale la care am aderat, ne obligă ca în curricula universitară, în special la facultățile de profil, să se regăsească şi discipline juridice care să configureze cadrul instituțional în care cei formați îşi vor desfăşura activitatea şi pentru ca aceştia să asimileze cunoştințele juridice necesare pentru a putea fi operaționali. Astfel, în planurile de învățământ trebuie să se regăsească, deopotrivă, pe lângă elemente de

sociologie şi filosofie, elemente de drept constituțional, de drept civil, de dreptul familiei, de drept penal, de dreptul muncii, de dreptul securității sociale, de drept administrativ etc. Aceste noțiuni juridice vor trebui cunoscute atât de cei care se pregătesc în domeniu, cât şi de cei care activează deja.

Cultura juridică are şi rolul de a preveni conduitele ilicite. O bună cunoaştere a instituțiilor dreptului, în special a răspunderii juridice, contribuie la conştientizarea celor implicați în munca socială asupra responsabilităților ce le revin. Aceste deziderate pot fi realizate prin educația juridică efectuată de cunoscătorii domeniilor de activitate specifică. Dacă la aceste paradigme se adaugă necesitatea firească a prudenței profesionale şi a informării beneficiarilor de eventualele riscuri ce pot interveni în activitatea de furnizare de servicii sociale, vom obține garanția desfăşurării activităților de ajutor social neviciat, în concordanță cu principiile şi valorile care le sunt atribuite, precum şi protecția efectivă a celor implicați în aceste activități, pe de o parte, şi a celor care conduc aceste activități, pe de altă parte.

Referințe:

1. BULGARU, M. *Asistența socială în contextul globalizării*. Chişinău: CEP USM, 2012.
2. SORESCU, M, BERILĂ, I. *Asistența socială – sistem şi profesie*. Craiova: Ed. Universitară, 2005.
3. REBELEANU, A. *Cadrul legislativ în asistența socială din România. Prezent şi perspective*. Cluj-Napoca: Ed. Presa Universitară Clujeană, 2011.
4. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*. http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/drepturi_onu.php

PROBLEMATICA CERCETĂRII ŞTIINȚIFICE LA NIVEL UNIVERSITAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Nicolae SALI

Din analiza datelor cercetărilor sociologice, resurselor bibliografice şi webografice relevante subiectului, rezultă elemente-cheie ce privesc problematica cercetării ştiințifice la nivel universitar în Republica Moldova, respectiv, în ce priveşte capacitatea actorilor instituționali de a iniția şi implementa proiecte de cercetare-dezvoltare-inovare, cât şi capacitatea de a valoriza şi valorifica rezultatele acestora.

În linii mari, obiectivele universităților din Republica Moldova nu diferă de cele pe care instituții similare din Europa le au: o mai mare vizibilitate în spațiul public (a rezultatelor specifice, în cazul de față), o prezență în spațiul public mai activă şi mai relevantă, necesitatea transparenței, responsabilității şi comparabilității, redimensionarea şi recalibrarea structurilor instituționale

existente, o mai bună relație între cercetare, inovare şi învățământ superior, promovarea diversității în sectorul universitar european, elaborarea şi implementarea unor măsuri adecvate de gestionare a capitalului uman, încurajarea învățării pe tot parcursul vieții, consolidarea legăturilor cu sectorul nonacademic, îmbunătățirea condițiilor de finanțare şi promovarea unor modele competitive şi sustenabile.

Deosebirile privesc un sistem instituțional anacronic (comparat cu cele similare din state angajate în cursa competitivității globale) şi un deficit major de bune practici care să asigure eficiență şi eficacitate inclusiv în spațiul universitar.

În termenii funcționării sistemului instituțional, aşteptările şi necesitățile majore vizează separația clară a atribuțiilor organelor cu competențe în domeniu, ce este de natură să credibilizeze instituția cercetării ştiințifice şi să contribuie la o creştere a eficienței şi eficacității acesteia. S-ar elimina astfel şi incompatibilitățile operaționale (Academia de Ştiințe a Moldovei fiind şi coordonator de credite, şi creator de politici, şi cu responsabilități în monitorizarea şi evaluarea cercetării, şi în dezvoltarea de proiecte, şi participant la competiții de proiecte ce au în vedere finanțarea).

Analiza datelor existente demonstrează un sprijin financiar fluctuant, dependent de context, nu de angajamente sau de priorități strategice explicite şi asumate, care să ofere predictibilitate şi stabilitate sistemului. Relevantă din acest punct de vedere este scăderea alocărilor bugetare în condițiile unui context economic internațional favorabil şi al deschiderii europene a Republicii Moldova.

Lipsa unei strategii naționale coerente şi unitare, rezultă din concentrarea tuturor eforturilor celor implicați, fiind şi unul dintre motivele pentru creşterea entropiei. La fel şi absența unor obiective pe termen mediu şi lung, a unei asumări la nivel național a unor priorități care să angajeze interesul public şi resursele locale în anumite direcții de dezvoltare convergente, în scopul producerii de evoluții pozitive la nivel structural (creştere economică, creşterea calității vieții etc.); universitățile au o agendă proprie de dezvoltare, probabil necesități instituționale constrângătoare şi disociate de interesul public/național. Hiatusul între prioritățile universitare şi imperativele globale conduc, în mod previzibil, la naşterea discontinuităților în comunicarea defectuoasă dintre universități şi Academia de Ştiințe, iar lipsa de transparență le perpetuează. În acest sens, o strategie națională pe 10 ani (în opinia noastră), interdependentă de cele universitare, ar putea facilita sustenabilitate, motivare şi angajament pentru toate părțile implicate.

O decizie de politică strategică la nivel național, rezultată prin consens, este de dorit a fi luată în ce priveşte Academia de Ştiințe şi cercetarea universitară. Republica Moldova, la nivel declarativ, şi-a asumat prioritățile europene şi

reformarea pe care o impune Procesul Bologna şi orizontul anului 2020. Funcțional însă, cercetarea (științifică) neacademică are o pondere considerabilă în raport cu cea academică, evident defavorizată. Universitățile rămân doar furnizori de formare şi de absolvenți şi reproducătoare ale structurilor sociale sau îşi asumă rolul de a genera cunoaştere şi competențe, în principal printr-o investiție financiară şi morală în ceea ce generează progresul, respectiv cercetarea.

O problemă suplimentară priveşte capacitatea universităților de a determina resursele necesare, în condițiile dependenței excesive (până acum) de fondurile publice, de interesul slab al sectorului privat şi de mediul concurențial din piața cercetării internaționale.

Pe de altă parte, schimbări structurale majore trebuie de realizat în ceea ce priveşte flexibilizarea acordării finanțărilor publice pentru cercetare pe criterii de calitate a cercetării şi în condiții de competitivitate. Este de dorit o opțiune clară pentru un climat protecționist, care să încurajeze dezvoltarea capitalului uman şi a capacităților din universități.

Nu în ultimul rând, se produc fracturi în circuitul performanței exact în momentul de maxim apogeu al acesteia: promovarea rezultatelor cercetării. În ciuda rezultatelor pozitive sau aşteptate realizate, finanțările viciază momentul valorizării şi valorificării rezultatelor, indiferent că ne referim la transferul de competențe, de cunoaştere sau de bune practici, or la transferul tehnologic. Fondurile pentru participarea la conferințe, pentru înregistrarea diverselor brevete sau patente industriale, pentru publicații sau pentru asigurarea vizibilității rezultatelor sunt considerate insuficiente. Ele sunt de natură să limiteze drastic impactul structural al unor eforturi financiare ce nu se concretizează ca beneficii pentru societate, pentru comunitatea științifică sau pentru mediul economic.

Actuala subfinanțare a sistemului universitar nu este doar un factor generator de precaritate (la nivelul bazei materiale, al susținerii dezvoltării resurselor umane şi al compensării performanței sau efortului). Subfinanțarea constrânge la o „inovare" nefericită la nivel administrativ şi birocratic: supraîncărcarea orară a personalului angajat în cercetare cu norme didactice. De asemenea, există şi reversul: folosirea fondurilor din cercetare pentru alte linii bugetare cu deficit la nivel instituțional, fapt asumat mai discret de către responsabilii sistemului. În ambele cazuri, cercetarea științifică este cea aflată în dezavantaj, alte priorități şi urgențe fiind cele care condiționează angajarea de resurse în zone ce ar trebui să genereze valoarea adăugată. O altă slăbiciune a sistemului constă în preocuparea pentru satisfacerea unor criterii (cantitative) de performanță, mai puțin pentru dezvoltarea (reală) culturii şi capacităților locale. Îndeplinirea standardelor este o formă de dublare a competitivității academice doar la nivelul aspectelor formale sau procedurale

în detrimentul activității științifice propriu-zise. O posibilă soluție ar fi consolidarea expertizei tehnice/administrative, respectiv identificarea și investiția în personal competent, doar cu acest tip de atribuții.

În ultimă instanță, capacitatea de cercetare științifică universitară, dincolo de numeroasele aspecte problematice, de deficiențele structurale sau de subfinanțarea sistemului, are în vederea personalul de cercetare. În cele mai multe situații, acesta se consideră și (comparativ cu omologi din state europene sau vecine) este inferior salarizat, cu beneficii mai puține și satisfacții corespunzătoare. Remunerațiile sunt congruente bugetelor inconsistente, achizițiile de echipamente suferă, iar climatul profesional contribuie decisiv la demotivarea personalului.

Referințe:

1. Biroul Național de Statistică. *Activitatea instituțiilor de învățământ superior, în anul de studii 2012/13*. http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=3909
2. CUCIUREANU, G. Sistemul de cercetare-dezvoltare din Republica Moldova reflectat în rapoarte internaționale. În: *Revista de politica științei și scientometrie,* serie nouă, 2013,vol. 2, nr. 2, p. 159-164.
3. *Raportul privind activitatea Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică și rezultatele științifice principale obținute în sfera științei și inovării în anul 2012.* Chișinău: AȘM, 2013.
4. *Strategia cercetării-dezvoltării a Republicii Moldova până în 2020.* http://asm.md/galerie/144013476-Strategia-cap-1(1).pdf

MODELE DE ANALIZĂ A DATELOR CALITATIVE

Anastasia OCERETNÎI

Una dintre problemele cercetării calitative rezidă în etapa de analiză a datelor, dat fiind că traseul investigațional al cercetării calitative reprezintă un proces circular, în care studiul este dezvoltat de la o etapă la alta, fiind, chiar, un amestec al etapelor, comparativ cu cercetarea cantitativă caracterizată printr-un proces liniar. Sociologul francez Mucchielli A. consideră că analiza datelor reprezintă operațiunea cea mai importantă în cadrul cercetării calitative, cu toate acestea, ea fiind mai puțin tratată în studiile de specialitate. Profesorul american Babbie E. susține că analiza calitativă este mai veche decât analiza cantitativă, însă mai greu de efectuat decât cea cantitativă care, uneori, poate fi realizată mecanic [1, p.512]. În definirea analizei calitative facem apel la definiția dată de Paille P., conform căruia analiza calitativă este demersul discursiv și semnificant de reformulare, de explicare sau de teoretizare a unei mărturii, a unei experiențe sau a unui fenomen, logica căreia este descoperirea sau constituirea sensului [5, p.33], și la cea a lui

Babbie E., după care analiza calitativă presupune examinarea şi interpretarea nenumerică a observaţiilor cu scopul de a descoperi semnificaţii fundamentale şi a tiparelor de relaţii [1, p.512]. Specificul analizei calitative constă în faptul că cuvintele sunt suportul de activitate al cercetătorului, acestea fiind analizate prin alte cuvinte, fără a fi trecute prin operaţii de cuantificare. În acest caz, rezultatul nu reprezintă o cantitate, dar o conceptualizare a obiectului investigat. În analiza datelor calitative, Paille P. a dezvoltat trei tipuri de analize: *analiza calitativă a datelor* (analiza fenomenologică, analiza calitativă de teoretizare, analiza tematică etc.), *analiza cantitativă a datelor calitative* (analiza de frecvenţă), *analiza cvasicalitativă* (analiza de conţinut, analiza propoziţională a discursului etc.) [5, p.34], punându-se accent, în continuare, pe particularităţile analizei calitative. Analizând concepţia cercetătorilor Krueger R.A. şi Casey M.A., putem extrage caracteristicile analizei calitative: ghidată de *scop*, contribuind la identificarea de modele; *sistematică,* în sensul că este intenţionată, planificată şi documentată; *secvenţială*, dat fiind că ea evoluează de la o etapă la alta; *verificabilă*, în sensul că oricare alt cercetător ar trebui să poată ajunge la aceleaşi concluzii prin utilizarea aceloraşi surse de date; *un proces continuu,* fapt care îmbunătăţeşte acumularea de informaţii prin desfăşurarea de comparaţii cu informaţiile obţinute până la momentul culegerii datelor [2, p.156-160]. Nu putem menţiona, însă, că unele dintre aceste caracteristici nu pot fi atribuite şi cercetăriii cantitative, doar pentru că unele din ele sunt proprii doar celei calitative.

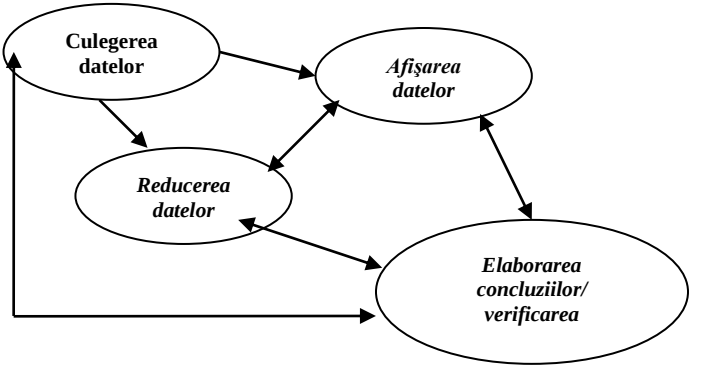

Fig. Componentele procesului de analiză calitativă
(*Sursa:* MILES M., HUBERMAN A.M. *Qualitative data analysis: an expended sourcebook.*Sage Publications, 1994).

Tehnologia analizei calitative este una nestandardizată, astfel că fiecare cercetător ar putea să îşi dezvolte propriul demers. Cercetătorii americani

Huberman A.M. şi Miles M. au identificat trei activităţi specifice analizei calitative (a se vedea figura de mai sus):

– *Reducerea datelor*, ce se referă la procesul de selectare, simplificare, concentrare, abstractizare şi transformare a datelor „brute" care apar în notiţele de teren sau transcripturi. Odată cu demararea colectării datelor sunt identificate viitoarele modalităţi de reducere a datelor (scrierea de sumare, codarea, constituirea de grupuri, recurgerea la repartiţii etc.), reducerea datelor, procesul de transformare nefinisându-se odată cu finalizarea terenului, dar continuând până la definitivarea raportului de cercetare. Babbie E. consideră codarea ca proces de bază în analiza datelor calitative, având ca finalitate clasificarea şi categorisirea elementelor individuale de date [1, p.520], cu scopul formării teoriei. Procesul de codare poate avea loc manual sau utilizând softuri, precum NUD*IST, The Ethnograph etc., însă de cele mai multe ori, cercetătorii recurg la codarea manuală.

Reducerea datelor este o formă a analizei care accentuează, sortează, centrează, se debarasează sau organizează datele astfel încât să permită elaborarea şi verificarea concluziilor finale. Acest proces poate fi definit şi ca „condensare a datelor" (termen utilizat de către Tesch R.), însă nu în sensul cuantificării. Datele calitative pot fi reduse sau transformate prin diverse modalităţi: prin selecţie, prin rezumare sau parafrazare, prin includerea în tipare mai largi etc. Esenţial este, însă, să nu se recurgă la extragerea datelor din contextul în care ele apar la „îndemână", în detrimentul studiului.

– *Afişarea datelor* este a doua activitate importantă în cadrul analizei calitative, din care rezultă ansamblul organizat de informaţii care să permită conturarea concluziilor şi determinarea acţiunilor ulterioare ale cercetătorului. Formele cele mai frecvente de afişare a datelor calitative utilizate în trecut au fost textele extinse sau narative, care erau destul de împovărătoare: utilizarea doar a acestor texte contribuia la formularea de către cercetători a unor concluzii nefondate şi pripite. În acest caz, se poate de utilizat diferite tipuri de matrici, figuri sau reţele, care au rolul de a întruni într-o formă organizată şi accesibilă informaţia obţinută.

– A treia treaptă în analiza datelor calitative constă în *elaborarea şi verificarea concluziilor*. Chiar de la etapa de culegere a datelor, cercetătorul începe să se gândească asupra semnificaţiei lucrurilor, în sensul notării regularităţilor, tiparelor, explicaţiilor, posibilelor configuraţii şi a propoziţiilor. Un cercetător competent întrevede concluziile chiar de la început, însă le lasă „deschise" şi manifestă scepticism, acestea fiind vagi şi incoerente, ca pe parcurs să fie dezvoltate şi „întemeiate" spre final. Concluziile necesită ulterior a fi verificate, această procedură constând fie în trecerea în revistă a gândurilor cercetătorului avute pe parcursul scrierii, fie printr-o lecturare suplimentară a notiţelor de teren, fie prin aprofundarea şi

elaborarea prin argumente multiple şi revizuirea prin intermediul colegilor pentru a obține un „consens intersubiectiv”, fie prin eforturi de a replica descoperirile în alte seturi de date. În acest fel are loc şi validarea datelor, în caz contrar, se obține o „poveste” în care rămâne necunoscut adevărul şi utilitatea [3, p.10-12].

Aceste trei etape sunt prezentate de cercetătorii Huberman A.M. şi Miles M. într-un model interactiv, sub formă ciclică: reducerea datelor prin codarea lor, spre exemplu, conduce la noi idei cu referire la ceea ce trebuie de inclus în matrice, ca formă de afişare a datelor. Ulterior, includerea datelor în matrice conduce la revenirea la procedeul de reducere a datelor. Odată ce matricea este completă, sunt elaborate concluziile preliminare, însă ele pot să conducă, spre exemplu, la includerea unor noi coloane în matrice pentru testarea concluziilor. Astfel, procesul de analiză calitativă a datelor este unul continuu, etapele „curgând” una din alta.

În procesul de analiză calitativă, cercetătorii pot comite erori, dat fiind dificultățile care pot împiedica analiza calitativă, reflectate de către cercetătorii Moscovici S. şi Buschini F., printre care regăsim: incapacitatea de a prevedea timpul necesar pentru analiza datelor, cercetătorii consacrând foarte mult timp şi energie transcrierii materialelor, nealocând, astfel, destul timp analizei; citatele interesante desprinse din discuții trebuie să servească la ilustrarea analizei, dar nu trebuie, în nici un caz, să înlocuiască analiza propriu-zisă; extrasele de fragmente precise ale discuției nu trebuie câtuşi de puțin să fie tăiate din contextul în care se înscriu [4, p.284], în acest caz studiul fiind unul manipulator. În concluzie, cercetătorul calitativist poate uşor cădea în capcană dacă nu îşi organizează corect timpul necesar analizei datelor calitative.

Referințe:

1. BABBIE, E. *Practica cercetării sociale*. Iaşi: Polirom, 2010.
2. KRUEGER, R.A., CASEY, M.A. *Metoda focus grup. Ghid practic pentru cercetarea aplicată.* Iaşi: Polirom, 2005.
3. MILES, M., HUBERMAN, A.M. *Qualitative data analysis: an expended sourcebook*. Sage Publications, 1994.
4. MOSCOVICI, S., BUSCHINI, F. *Metodologia ştiințelor socioumane*. Iaşi: Polirom, 2007.
5. MUCCHIELLI, A. *Dicționar al metodelor calitative în ştiințele sociale şi umane*. Iaşi: Polirom, 2002.

EDUCAȚIA AXIOLOGICĂ – FACTOR DETERMINANT ÎN DEZVOLTAREA PERSONALITĂȚII TÂNĂRULUI

Valentina MOVILA

Realitatea actuală tot mai des semnalează insuficiența unui fundament valoric al tinerilor, dezirabil social. Modelul spre care tind unii tineri nu este nici pe departe unul pozitiv, pseudovalorile şi nonvalorile devenind reperele care îi orientează în viață. La baza modelării personalității se află orientarea axiologică, care îşi are începuturile în familie. Schimbările permanente din societate au generat, însă, confuzie axiologică chiar şi în rândurile adulților, iar unii cercetători din domeniul ştiințelor educației [Cristea S, Cucoş C., Cuznețov L., Hadârca M.] au identificat lacune şi la nivelul sistemului de învățământ. Orientată aproape exclusiv spre formarea competențelor cognitive, latura axiologic-atitudinală este practic ignorată.

Prin urmare, problema educației axiologice constituie una dintre cele mai importante şi actuale aspecte ale vieții individului şi societății. Pentru a putea aprecia corect lucrurile, pentru a le valorifica, tânărul trebuie să-şi formeze ***competența axiologică***, prin care înțelegem *puterea subiectului de a evalua stimulii culturali; capacitatea lui de a distinge valorile de nonvalori şi pseudovalori şi de a le integra în sistemul axiologic al personalității sale.* Văzută astfel, formarea competenței axiologice a tânărului se realizează prin învățare, în urma aplicării diverselor mecanisme intime (condiționarea, recompensa, pedeapsa, fenomenele de imitație şi de identificare), fiind determinate, totodată, de particularitățile de vârstă ale acestuia şi de factorii sociali. Prin toate formele sale (formală, informală, nonformală), educația axiologică include individul în procesul de asimilare a valorilor şi de formare a atitudinii față de ele. Întregul proces de învățare presupune un lanț de acțiuni conştiente, exercitate sistematic şi organizate asupra subiectului. În sens axiologic, educația are funcția de a selecta şi transmite valorile dezirabile social tinerei generații, având ca scop modelarea ei axiologică. Ambele operații se află într-o dependență reciprocă: selectarea adecvată a valorilor se va răsfrânge pozitiv asupra transmiterii, după cum raționalizarea acesteia va avea repercusiuni pozitive asupra selecției, dar şi un scop comun – pregătirea individului pentru integrarea reuşită în viața socială [1, p.31-33].

Pornind de la ideea că educația axiologică reprezintă premisa formării subiectului valorizator, aceasta trebuie să fie dominantă în societatea noastră contemporană. Doar educația axiologică are ca finalitate formarea conştiinței şi conduitei axiologice, obiectivele ei majore fiind: aspirația spre valori, disponibilitate pentru valorizare, atitudini şi comportamente corespunzătoare. În procesul de valorizare, lucrurile, obiectele concrete se consolidează în conştiința omului sub formă de idei, reprezentări normative, care îl ajută să-şi

orienteze acţiunile, să-şi stabilească obiectivele şi scopurile de atins, selectând cele mai rapide şi eficiente metode şi căi de atingere a lor, dar şi convenabile lui şi societăţii. Astfel, educaţia stabileşte un echilibru dinamic şi funcţional între personalitate şi societate, necesar atât pentru existenţa şi dezvoltarea societăţii, cât şi a fiecărui individ în parte.

Menţionăm că, în calitate de principiu de gândire şi acţiune, educaţia axiologică este orientată spre valorile fundamentale, precum: adevăr (educaţie intelectuală), bine (educaţie morală), frumos (educaţie estetică), unitate tridimensională care îşi are originile în concepţia filosofică a gânditorului antic Socrate. Un bun model de învăţare axiologică îl prezintă antropologul american *Linton Ralph* în lucrarea *Fundamentul cultural al personalităţii* (1978). În acest sens, cercetătorul aminteşte de două situaţii cultural-educative care conduc la formarea axiologică a personalităţii tânărului:

- situaţia *răspunsurilor emergente* (rezultă din mediul cultural pe care tânărul l-a traversat şi în care comportamentul se formează în urma tatonărilor în situaţii neobişnuite de viaţă prin observarea şi imitarea comportamentelor celorlalţi în situaţii similare);
- situaţia *răspunsurilor fixe* (ca rezultat al împrejurărilor obişnuite de viaţă ale tânărului, aşa-numitele răspunsuri stereotipe în funcţie de o valoare-situaţie) [2, p.55-58].

Prin urmare, personalitatea tânărului reprezintă o configuraţie de răspunsuri (deprinderi) pe care el le elaborează ca rezultat al propriilor sale experienţe, derivate din interacţiunea cu mediul uman şi mediul cultural de viaţă al societăţii din care face parte, cât şi prin raportarea la ceilalţi. Accentuăm că învăţarea axiologică este condiţionată de o profundă încărcătură afectivă, având ca scop să ajute subiectul în înţelegerea şi însuşirea valorilor. Modul în care personalitatea asimilează valorile dobândite de societate poartă un caracter aleator, alegerea acestora fiind limitată de:

- orientarea (tendinţele) personalităţii, alegerea valorilor reprezentând nu doar o alegere a celor mai bune, dar şi a celor mai potrivite tendinţe de dezvoltare a personalităţii [3, p. 27].
- totalitatea de resurse vitale de care dispune personalitatea, prin care înţelegem energia (starea sănătăţii), vârsta, priorităţile biologice (sexul, abilităţile, capacităţile), priorităţile sociale (studiile, statusul social, calificarea, profesia), autoaprecierea, nivelul de exigenţă a personalităţii [4, p.88]. Limitarea resurselor vitale determină personalitatea să-şi ordoneze scopurile şi valorile în dependenţă de priorităţi. Astfel, cu cât mai reduse sunt resursele vitale, cu atât mai rigid va fi sistemul de valori al personalităţii, numărul elementelor acestuia fiind în descreştere. Fiecare alegere va fi analizată din

diferite perspective, decizia finală fiind determinată de scopurile pe care acesta şi le fixează.

Totodată, aprecierea şi valorizarea lucrurilor se face în funcţie de nivelul de aspiraţii al individului, de condiţiile personale şi de motivaţie. La rândul său, nivelul de aspiraţii depinde de succesele şi insuccesele trăite anterior, de standardele de grup, cât şi de unele procese de motivaţie. Astfel, cercetările realizate de J.D.Frank (1935), L.Fertinger (1942), R.Gould (1939), F.Hoppe (1930), K.Lewin (1944) au reliefat că succesele influenţează ridicarea nivelului de aspiraţii, iar insuccesele – scăderea acestui nivel. În ceea ce priveşte rolul *motivaţiei* în formarea nivelului de aspiraţii, cercetătorii identifică două tendinţe antagoniste:

– tendinţa spre un nivel de aspiraţii cât mai înalt, care implică abordarea unor sarcini dificile;

– tendinţa dominată de teama de insuccese, care implică evitarea sarcinilor dificile.

Prima tendinţă a fost denumită „motivaţia succesului” (J.W. Atkinson, N.T.Feather), deoarece orientează persoana spre succes, motivând-o să se implice activ în diferite activităţi şi sarcini dificile, care stimulează şi ridică nivelul ei de aspiraţii. A doua tendinţă, denumită „motivaţia evitării”, orientează individul spre comportamente evazive, promovând din start insuccesul [5, p. 75-77].

Formarea atitudinilor de valoare, cât şi însuşirea valorilor reprezintă un demers complicat, care îşi atinge apogeul spre finele adolescenţei, începutul perioadei de tinereţe (18-20 de ani), rămânând a fi un proces deschis. Întrucât familiei îi revine locul central în formarea atitudinilor de valoare, menţionăm că, deseori, din diverse motive, părinţii se implică puţin, alteori chiar deloc în transmiterea valorilor educative. În lipsa familiei sau în cazul incompetenţei ei, apare întrebarea: cine îi formează şi cine îi ghidează pe tineri în procesul de alegere, asimilare şi interiorizare a valorilor? Experţii, reprezentanţi ai mediului educativ, ne sugerează că aceasta revine, în parte, sistemului de învăţământ, la toate nivelele sale, care „la moment se face implicit, incidental şi sporadic” (I_urban_f_ro_10). Situaţia se prezintă astfel, deoarece la nivel micro- lipseşte strategia de formare a valorilor, iar la nivel macro- nu este bine conturată „personalitatea socială”, personalitatea profesorului servind, în acest sens, drept model pentru tânăra generaţie, prin atitudinile şi valorile promovate. Astfel, educaţia axiologică se produce implicit, aşa cum se întâmplă: „dacă contextul respectiv este unul benefic, atunci este benefic, dacă este unul malefic, atunci este malefic... în macrosocial nu există o imagine clară a idealului moral”. (I_urban_f_ro_13). În parte, acest fapt poate fi determinat de favorizarea valorilor personale, dar şi de faptul că, în tranziţia de la societatea închisă, totalitaristă spre cea deschisă, democratică,

nu am reuşit să stabilim reperele axiologice specifice acestui tip de societate, plasându-ne, în acest sens, la nivelul societăţii incerte, periculoase din punct de vedere axiologic.

Pornind de la faptul că latura formală a educaţiei nu poate răspunde la toate provocările mileniului, apare necesitatea valorificării laturii nonformale a sistemului educativ. Doar prin congruenţa dintre educaţia formală şi educaţia nonformală putem dezvolta personalitatea integră a tinerilor, apţi să ia decizii responsabile şi să răspundă aşteptărilor societăţii contemporane.

Referinţe:

1. ILUT, P. *Valori, atitudini şi comportamente sociale*. Iaşi: Polirom, 2004.
2. LINTON, R. *Fundamentul cultural al personalităţii*. 1978. http://www.scribd.com /doc/47597190/
3. КОГАН, Л.Н. *Цель и смысл жизни человека*. Москва: Гардарики, 1984.
4. НАУМОВА, Н.Ф. *Социологические и психологические аспекты целенаправленного поведения.* Москва: Феникс, 1988.
5. CUCOS, C. *Pedagogie şi axiologie.* Bucureşti: E.D.P., 1995.

PARTICULARITĂŢI ISTORICE DE EVOLUŢIE A INSTITUŢIEI ADOPŢIEI

Nionela MACOVEI

Adopţia sau înfierea îşi are rădăcinile din cele mai vechi timpuri şi este cunoscută de toate popoarele lumii. La început, adopţia presupunea în mare parte înfierea copiilor de sex masculin, de unde şi provine termenul vechi „înfiere”, adică luarea în familie a unui fiu.

Din punct de vedere istoric, de adopţie se vorbeşte încă cu 2000 de ani î.e.n., în Babilon, în *Codul lui Hammurabi.* Primele noţiuni de adopţie le întâlnim în dreptul geto-dac, în cazul în care persoanele căsătorite nu aveau copii, puteau prin adopţiune, adică pe cale artificială, să-şi creeze urmaşi. Adopţia ca instituţie are rădăcini în dreptul roman, prin care se crea *patria potestas.* Scopul principal al adopţiei era de a permite persoanei fără descendenţi legitimi să primească în familia sa copii, care dobândeau astfel numele adoptatorului, continuau cultul strămoşilor şi veneau la succesiune ca şi un copil din căsătorie.

Uneori, adopţia căpăta şi un scop politic asigurând transmiterea demnităţii imperiale. Astfel, împăratul roman August, care n-a putut să aibă copii, l-a adoptat pe Tiberiu. La rândul lor, aflaţi în situaţii similare, împăraţii Nerva şi, respectiv, Claudiu i-au adoptat pe Traian şi pe Nero – cel care a dat foc Romei. Scriptura ebraică vorbeşte de Moise care a fost salvat, fiind luat din coşuleţul de trestie ce plutea pe Nil, fiind crescut mai apoi de fiica faraonului.

Clasa dominantă practica şi ea adopția, în special pentru asigurarea continuității stăpânirii bunurilor. Astfel, Petru Cercel întăreşte, la 3 iulie 1584, în unul dintre documentele sale, faptul: „Pentru că Mihail şi soția lui Voica n-au făcut din trupul lor nici fii, nici fiice în viața lor, ei au făcut un fiu fără păcat, pe nepotul lor Mihail, pe care de mic l-au crescut şi la bătrânețele lor i-au dat toate averile lor" [1, p.70]. Din documente rezultă că cel adoptat de obicei era o rudă dintr-o familie cu copii mai mulți, însă puteau fi şi străini. Copilul adoptat, când era singurul moştenitor, trebuia să se îngrijească de cele necesare sufletului adoptatorului.

Primul Cod de legi al Moldovei – *Pravila lui Vasile Lupu de la 1646,* editat oficial în limba națională în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, a fost un monument al dreptului penal, în el fiind prevăzute şi unele probleme de drept civil. Referitor la adopție nu sunt norme concrete, dar pornind de la prevederile ce se referă la succesiune, „copiii adoptați moşteneau parte egală cu cei născuți în căsătorie". Legile Rusiei, aprobate de Țarul Rusiei la 29 februarie 1828, prevedeau că femeia nu putea adopta un copil, chiar şi cu împuternicirea țarului. O excepție putea fi cazul când femeia a născut copii, dar ei au murit. Adopția în acest caz era încheiată cu învoirea țarului ca recompensă pentru nenorocirea ce a avut-o.

Dacă până la Primul Război Mondial scopul adopției era transmiterea patrimoniului şi a numelui adoptatorului lipsit de descendenți fireşti, după sfârşitul acestuia, pe prim-plan au trecut preocupările de ordin afectiv, scopul adopției fiind acordares ocrotirii părinteşti copiilor orfani sau abandonați pe timpul războiului.

Primul Cod al familiei, adoptat de Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă din 1918, a anulat adopția ca instituție de drept, îngrijindu-se de faptul că această instituție poate fi folosită în detrimentul copilului, adică în scopul folosirii muncii copiilor, organele de tutelă şi curatelă în această perioadă fiind slab dezvoltate încât să controleze adopția copiilor şi condițiile lor de viață [2, p.45]. De asemenea, se considera că familia ca instituție socială va decădea şi că avea importanță doar educația obştească. Era des întâlnită situația când copiii abandonați erau crescuți de toată comunitatea, aflându-se câte 24 de ore la fiecare familie din comunitate. Lucru confirmat şi de datele din cercetările realizate. Adopția comunitară este întâlnită după cel de-al Doilea Război Mondial şi constă în faptul că în localitate se aduceau copii fără părinți şi, prin rotație, fiecare locuitor avea grijă de câte un copil, astfel ei aparțineau la toți şi erau educați de toți. „Părinții mei au murit şi muream de foame, de la primărie au dat ordin ca să mergem la oameni din localitate şi să stăm la ei, nu toți însă se purtau frumos cu noi" (IA_13). Un alt tip de adopție frecvent întâlnită în satele Moldovei constă în oferirea spre creştere a unui copil unei alte familii care nu are copii, cel mai des aceste familii fiind rude. Copilului i se păstra numele de familie,

putea să-şi viziteze părinţii biologici, dar, în realitate, locuia în altă familie. De obicei, copilul numea mamă şi tată atât părinţii biologici, cât şi pe cei spirituali, dar cel mai des, îi considerau de părinţi doar pe cei spirituali. „Eu am fost dată de suflet la vârsta de 3 ani căci era după război, părinţii mei aveau 11 copii şi nu-i puteau întreţine pe toţi. M-a luat de suflet o mătuşă, la început fugeam acasă, căci nu înţelegeam de ce anume pe mine m-au dat. Până la urmă m-am obişnuit cu gândul că nu mai sunt a lor, deşi îi numeam şi pe ei mamă şi tată. Nu i-am putut ierta niciodată că au procedat aşa. În sat erau multe asemenea cazuri, care au existat până prin anii ’70, apoi au început să se răărească, mă bucur că în prezent nu mai aud de aşa ceva (IA_20).

Odată ce în Europa şi Rusia, în special în urma Primului Război Mondial şi a revoluţiei, s-a majorat numărul copiilor lipsiţi de grija părintească, în multe localităţi s-a format „Liga salvării copiilor” – organizaţie obştească care se preocupa de copiii orfani. În 1921, această organizaţie este lichidată, deoarece organele de stat erau împotriva transmiterii funcţiilor educative reprezentanţilor acestei ligi. Condiţiile socioeconomice au scos însă la iveală necesitatea instituţiei adopţiei şi la 1 martie 1926, prin Decretul Comitetului Executiv Central şi Consiliul Comisarilor Poporului din Rusia, a fost modificat art.182 din Codul familiei, referitor la adopţie, specificând instituţia adopţiei în legislaţia dreptului familiei. La 8 septembrie 1943, a fost emis Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS „Despre adopţie”, care prevedea că adoptatorii puteau fi înscrişi ca părinţi ai adoptatului.

Instituţia adopţiei reprezintă o tradiţie pentru poporul român, având, în decursul timpurilor, diferite denumiri: ***luare de suflet, adoptaţiune*** sau ***înfiere***. Adoptatul era numit ***copil de suflet***, pentru a-l diferenţia de ***copilul trupesc***. Acesta intra în familia adoptatorului numit ***părinte sufletesc***, care îl deosebea de ***părintele firesc.*** Ca urmare, adopţiunea (adopţia) o regăsim în *Pravila lui Matei Basarab,* în legiuirea lui Ioan Gheorghe Caragea ca „facere de fii de suflet spre mîntuirea celor care nu au copii”, şi în *Codul lui Scarlat Callimachi,* care o numea „înfială”.

Adopţia a fost inclusă şi în primele Coduri civile europene: Franţa (1804), Austria (1811), România (1864), Italia(1865), Spania(1889), Germania (1900), Elveţia (1907).

Adopţia a generat o adevărată revoluţie după anii 1960, începută în SUA, care a organizat mai multe campanii publicitare, cum ar fi: „Nici un copil nu este neadoptat”, după care adopţia a început să fie considerată ca o alternativă reală pentru copii, indiferent de caracteristicile lor personale sau ale familiei din care provin. Popularitatea sa a sporit şi datorită cercetărilor care au subliniat importanţa unei vieţi familiale stabile asupra dezvoltării copilului. În 1973 apare lucrarea cercetătorilor Rowe şi Lambert *Children who wait*

(Copiii care aşteaptă), prezentând situaţia copiilor care rămâneau pur şi simplu pentru a creşte în instituţiile de ocrotire, lucrare care a scos în evidenţă lacunele instituţionalizării.

Astfel, în întreaga Europă, pentru adopţie urmează o etapă de reforme legislative într-un ritm care nu a mai fost cunoscut de nici o altă instituţie. Pe prim-plan au trecut preocupările de ordin afectiv, scopul adopţiei fiind de a acorda ocrotire psihosocială copiilor abandonaţi sau orfani. Această evoluţie a determinat apariţia, în ultimele decenii, şi a unei noi reforme a adopţiei – adopţia cu efecte depline, în temeiul căreia încetează legăturile de rudenie între adoptat şi părinţii fireşti, tradiţional fiind consacrată numai adopţia cu efecte restrânse, în baza căreia rudenia civilă se crea numai între adoptat şi adoptator, adoptatul păstrându-şi legăturile de rudenie cu familia firească.

Referinţe:

1. ARAMĂ, E. *Istoria dreptului românesc*. Chişinău: FEP, Tipografia centrală, 1993.
2. NECEAEVA, A. Pravovîe problem usînovlenia. B: *Sovetscoe gosudarstvo I pravo*, №7, 1986.

MODELE DE INTERVENŢIE PSIHOSOCIALĂ ŞI ASISTENŢĂ POSTPENALĂ A FOŞTILOR DEŢINUŢI

Silvia GÎDEI

Socializarea persoanelor eliberate din detenţie sau asistenţă postpenală este unul dintre obiectivele majore ale fiecărui stat democratic şi de drept. Scopul oricărei societăţi este de a-şi menţine echilibrul, ordinea socială şi normativă, şi poate fi atins prin funcţionarea optimă a elementelor structurii sociale, a grupurilor, colectivităţilor. De aceea, reintegrarea socială a persoanelor eliberate din detenţie – unul din efectele procesului socializării, reprezintă un proces fundamental care presupune acomodarea, adică soluţionarea conflictelor existente între aspiraţii şi atitudini comportamentale ale indivizilor. Recuperarea socială a condamnaţilor rămâne scopul suprem al oricărui sistem penal-executiv, iar conţinutul acestui proces, practic, nu poate depăşi nivelul actual de educaţie, cultură, aspiraţii şi civilizaţie al întregii societăţi. Finalitatea spre care se tinde, adică aceea ca deţinutul să traverseze pedeapsa fără a i se altera personalitatea şi comportamentul, iar la eliberare să-şi manifeste opţiunea de a duce o viaţă în respect faţă de lege şi normele morale, constituie astăzi o problemă a modelului de educaţie în societate, iar soluţionarea ei nu stă doar în faţa sistemului penitenciar, ci şi a întregii societăţi.

Asistenţa postpenală ca proces se află în continuarea asistenţei sociale penitenciare, însă din punct de vedere practic şi funcţional, nu se poate face o

delimitare temporală strictă de genul: de la planificarea executării sentinței până la închiderea cazului este reabilitare socială. Procesul de reintegrare socială începe imediat după intrarea în penitenciar a condamnatului, iar eforturile asistentului social se leagă de conservarea statutului condamnatului de membru al comunității şi al familiei din care provine. Actualitatea temei reintegrării sociale şi supravegherii infractorilor – părți componente ale aceluiaşi proces de combatere a infracționalității şi construirii unei societăți normale, bazate pe integrare, este una necesară în Republica Moldova, în special în contextul integrării europene. În scopul modernizării şi eficientizării sistemului de justiție penală, în Republica Moldova se perfecționează cadrul normativ şi instituțional care să permită intervenția psihosocială profesionistă a specialiştilor în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din locurile de detenție, precum şi supravegherea lor după eliberare. Remarcăm că mulți specialişti ce activează în instituții responsabile de integrarea socială a ex-deținuților nu sunt suficient documentați în această problemă. Datele Ministerului Justiției şi Ministerului Afacerilor Interne demonstrează cu prisosință necesitatea schimbării de optică a politicii penale din Republica Moldova cu accent pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a persoanelor eliberate din locurile de detenție. Este de remarcat că dezvoltarea mecanismelor reintegrării sociale a persoanelor liberate din locurile de detenție se datorează într-o mare măsură suportului diverselor guverne europene care au oferit asistență tehnică şi logistică Ministerului Justiției, Ministerului Afacerilor Interne şi reprezentanților societății civile.

O problemă cu aspecte practice reale şi imediate în analiza procesului de resocializare este ilustrată prin limitele şi prin implicațiile calității vieții de detenție asupra resocializării infractorilor, precum şi corelația standardului de viață al deținuților din penitenciare cu normele internaționale privind tratamentul deținuților [1, p. 11].

Asistența postpenală poartă în literatura de specialitate mai multe denumiri: *supraveghere posteliberatorie* sau *reintegrare*, şi reprezintă un proces ce urmăreşte reintegrarea fostului deținut în societate cuprinzând toate serviciile de care poate acesta beneficia pentru a atinge acest scop. Pentru reintegrarea fostului deținut în comunitate se vor întreprinde acțiuni ce vizează mai multe componente ale vieții sociale a deținutului. Astfel, componentele principale ale asistenței postpenale sunt: *adăpost şi sprijin, educație, training şi loc de muncă, sănătate, finanțe, beneficii şi datorii, copii şi familie, atitudini, gândire şi comportament.* Aşa deci, pentru a diminua probabilitatea de recidivă, foştii deținuți trebuie să beneficieze de următoarele servicii: sprijin pentru obținerea actelor de identitate, sprijin pentru procurarea unei locuințe sau a unui adăpost temporar, sprijin pentru obținerea

unui loc de muncă, a unei calificări sau a unui venit minim, sprijin pentru continuarea studiilor, în special când beneficiarul este minor sau tânăr, sprijin pentru înlăturarea izolării sociale [2, p.174].

Procesul de reabilitare socială şi asistență postpenală cuprinde patru etape principale: *interviul de eliberare, program intensiv de pregătire pentru eliberare, preluarea clientului de către consilierul de probațiune sau asistentul social şi închiderea cazului* [2, p. 174]. Fiecare dintre aceste etape vine cu acțiuni clare şi bine identificate în conformitate cu necesitățile condamnatului.

În prezent, un model de punere în practică a principiilor din cadrul recomandărilor europene privind *prevenția socială* este prezentat de ceea ce literatura de specialitate defineşte drept *asistența psihosocială penală* sau *asistența postpenală* la nivelul serviciilor de probațiune în colaborare cu unitățile penitenciare [3, p. 376]. Odată cu specializarea asistenței sociale, în primul rând în funcție de tipul beneficiarilor, s-au conturat domenii distincte ale acesteia, printre care asistența psihosocială penală în probațiune sau asistența socială în penitenciar, care presupune utilizarea cu preponderență a anumitor teorii ale intervenției în funcție de finalitatea urmărită de instituțiile abilitate. Actualele reglementări fac referire, chiar dacă nu sistematic şi complet, la aspectele de cooperare în activitatea de asistență şi consiliere desfăşurată de personalul din penitenciar alături de consilierii de probațiune.

Pornind de la premisa că succesul reintegrării sociale a persoanelor cu trecut infracțional nu depinde numai de oportunitățile pe care le au la dispoziție infractorii şi de motivația lor de a se schimba, ci şi de pregătirea acestora în vederea accesării resurselor existente la nivel comunitar, pregătirea pentru liberare face parte din procesul de reabilitare a deținuților şi are drept scop sprijinirea acestora în vederea unei cât mai bune reintegrări sociale. Ideea centrală a pregătirii pentru liberare este aceea că detenția constituie doar o etapă din viața deținuților, iar aceasta trebuie folosită cât mai eficient în scopul recuperării sociale a acestora. În general, pregătirea pentru liberare a deținuților trebuie să țină cont de două imperative:

• necesitatea ca întregul sistem penitenciar să fie preocupat de această problemă (un climat de preliberare îndreptat spre exterior şi spre viitor);

• necesitatea unor programe speciale derulate de specialişti în asistență socială.

Aceste componente sunt complementare şi indispensabile. Dacă pregătirea în vederea liberării constă doar într-un program educativ, care nu beneficiază de sprijin din partea regimului penitenciar, prin alocarea de timp şi spațiu adecvat pentru deținuți, un astfel de program riscă să fie simbolic şi ineficient. Educația socială pentru liberare desemnează orice formă de educație care vizează sprijinirea deținuților să trăiască şi să se regăsească în

comunitate. Această educație are o importanță deosebită în special pentru persoanele care, în comunitate, sunt marginalizați, sau fără apărare, așa cum sunt numeroşi deținuți înainte de a fi închişi. Inevitabil, excluderea din societate şi experiența penitenciarului, în general, le vor agrava sentimentul de alienare față de comunitate şi de inadaptare socială. În prezent, putem spune că sistemul de justiție penală se află într-un amplu proces de modernizare şi reformare, concentrat îndeosebi pe aspectele continuării reformei justiției juvenile, începută cu ani în urmă prin introducerea alternativelor la detenție pentru minori, punerea în practică a principiilor justiției restaurative, dezvoltarea medierii. Dezvoltarea asistenței postpenale în țara noastră este strâns legată de dezvoltarea activităților de supraveghere în comunitate nu numai în etapa condamnatorie, ci şi în etapa posteliberatorie. Din acestă perspectivă este foarte importantă colaborarea dintre penitenciar şi serviciile de probațiune, precum şi colaborarea cu instituțiile şi organizațiile în domeniul incluziunii sociale. Practic, acest parteneriat ar oferi eficiență în activitățile specifice procesului de pregătire pentru eliberare şi asistență postpenală în vederea incluziunii sociale a persoanelor private de libertate.

Referințe:

1. COJOCARU, V. (coord). *Reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție*. Ghid practic, IRP. Chişinău: Cartier, 2007. 183 p.
2. DURNESCU, I. *Asistența socială în penitenciar*. Iaşi: Polirom, 2009. 220 p.
3. DURNESCU, I.(coord). *Probațiunea, Teorii, legislație şi practică*. Iaşi: Polirom, 2011. 416 p.

INFLUENȚA ECONOMICULUI ASUPRA DINAMICII AUTORITĂȚII DIN CADRUL FAMILIEI

Aliona CHIRA

Cine decide şi *cine execută*? – acestea constituie cele două întrebări tipice pe care se axează funcția autorității şi puterii în interiorul familiei tradiționale. Ceva inedit aduce cu sine familia contemporană, şi anume înlocuirea celor două întrebări cu altele: *Cine şi cât oferă*? *Cine şi cât primeşte*? Acest schimb de optică în explicitarea autorității şi puterii în cadrul familiei se datorează în mare parte factorului economic.

Autoritatea circumscrie o gamă largă de conduite şi raporturi sociale. Înțelesul termenului variază între două limite: „Recunoaşterea şi respectul liber consimțit al unui comandament şi/sau al unei valori" şi „supunerea necondiționată față de autorități, oricare le-ar fi baza legală sau îndreptățirea morală" [1, p.23]. Din perspectivă interacțională, autoritatea este percepută ca

relaţie de influenţă, comunicare şi schimb reciproc, din care nu pot lipsi tensiunea, conflictul şi contradicţia. Atributele personalităţii se modifică sensibil în raport cu datele contextului situaţional. Din perspectivă psihosocială, persoanele devin actori în situaţie, personaje care joacă roluri sociale determinate, iar autoritatea ataşată rolului şefului se constituie ca leadership. Prin urmare, autoritatea, ca fenomen social, presupune dreptul de a comanda, de a impune ascultare sau spiritul de ordine care se instituie în orice colectivitate umană, inclusiv cea familială [2, p.189]. Autoritatea nu aparţine exclusiv unuia dintre soţi, ci fiecăruia dintre ei, în funcţie de rolurile, socialmente atribuite, şi de competenţele lor în diferitele domenii ale vieţii. Raportul de autoritate variază, întotdeauna, de la o familie la alta.

Conform autoarei Bocheński J.M. [3], autoritatea conţine trei elemente: posesorul autorităţii (P), subiectul autorităţii (S) şi domeniul de autoritate (D). Relaţia de autoritate se stabileşte numai dacă aserţiunile lui (P) în legătură cu (D) sunt considerate adevărate sau valide de către (S). Cu alte cuvinte, autoritatea nu poate fi impusă, ea este rezultatul interacţiunii dintre Posesor şi Subiect, constând în semnificaţia dată de (S) aserţiunilor făcute de (P); odată ce aserţiunile în legătură cu domeniul (D) încetează să mai fie considerate valide de către (S), autoritatea lui (P) încetează sau dispare. Bochenski J.M. consideră că autoritatea are următoarele proprietăţi: 1) este „ireflexivă" (nimeni nu este, în nici un domeniu, o autoritate pentru el însuşi); 2) este asimetrică în acelaşi domeniu, dar nu este asimetrică în domenii diferite (adică nu exclude posibilitatea inversării rolurilor între posesor şi subiect, dacă se schimbă domeniul); 3) este tranzitivă (dacă o persoană este autoritate pentru altă persoană, iar aceasta, la rândul ei, este autoritate pentru o a treia persoană în acelaşi domeniu, atunci prima persoană cu autoritate este o autoritate şi pentru a treia persoană în domeniul dat); 4) dictatura autorităţii este absurdă din punct de vedere logic (întrucât fiecare om este, în cel puţin un domeniu, o autoritate pentru ceilalţi oameni, atunci nici un om nu este pentru un alt om o autoritate în toate domeniile).

Autoritatea poate fi de diferite tipuri: normală, adică funcţională, şi patologică; autocratică (a conducătorului absolut) sau democratică; de tip arhaic sau modern; epistemică sau deontică. Bocheński J.M. subliniază faptul că autoritatea deontică (în limba greacă, *deo* mai înseamnă „eu trebuie") desemnează autoritatea şefului, superiorului dintr-o organizaţie, grup; în acest caz, domeniul (D) constă în regulile de funcţionare sau în directive. Autoritatea deontică este autoritatea persoanei numite şi este fundamentată pe reguli şi regulamente care trebuie acceptate ca valide pentru simplul fapt că sunt oficiale, iar autoritatea epistemică este autoritatea persoanei ale cărei afirmaţii în legătură cu un anumit domeniu sunt considerate corecte. Ea trebuie obţinută şi nu menţinută prin aserţiuni corecte: decizii corecte, soluţii,

cunoştinţe exprimate, date, informaţii. Referitor la aceste forme de autoritate, Ciupercă C. aprecia că, în familia patriarhală, autoritatea bărbatului asupra femeii este mai mult deontică decât epistemică, neînţelegându-se de aici că aceasta din urmă îi lipseşte [4, p.61].

Autoritatea deontică a bărbatului asupra femeii şi a familiei întregi îşi are originea în dreptul roman, acordat lui „pater familias", drept de viaţă şi de moarte asupra soţiei şi a copiilor. Aceste drepturi, pe care le deţinea „pater familias", derivau din puterea ce o avea asupra persoanelor şi bunurilor, care constituiau împreună familia. Autoritatea lui asupra familiei era cu atât mai mult justificată, cu cât acesta deţinea în mâinile sale mijloacele de existenţă a familiei.

Familia tradiţională era caracterizată printr-o ierarhie clară, iar respectarea acestei ierarhii presupunea condiţia echilibrului familial. Le Play F. considera că ierarhia nu era „naturală", ci întemeiată pe capacitate. Familia tradiţională avea la bază o ierarhie strictă, care genera ordine şi chiar libertate.

Macazul care a schimbat cursul autorităţii familiale l-a constituit apariţia capitalismului cu toate consecinţele ca i-au urmat. În momentul în care proprietăţile familiale private au fost concentrate doar în mâna câtorva, familia încetează de a mai exista ca o unitate economică de subzistenţă şi atunci, atât bărbatul, cât şi femeia, trebuiau să fie propriii lor întreţinători. Chiar din faza iniţială a capitalismului, bărbatul pierde teren în favoarea femeii în ceea ce priveşte autoritatea, deoarece capitalismul a apărut şi s-a dezvoltat începând cu prelucrarea firelor, torsul lor, ţesutul pânzelor, vopsitul lor, cu diverse broderii – activităţi care erau cel mai bine remunerate şi care ţineau de competenţa femeilor. Aşa se face că femeia ajunge, deodată, sursa principală de venit în gospodărie. Chiar dacă acest fapt nu a durat o perioadă prea mare de timp, pentru că s-a impus acea „maternitate morală", totuşi, s-a dovedit, în cele din urmă, a fi germenele autonomiei feminine faţă de autoritatea masculină.

Tendinţa de emancipare a femeilor din sec. al XIX-lea şi al XX-lea au dus la accentuarea flexibilităţii structurii de autoritate, datorită obţinerii, în primul rând, a egalităţii între genuri, a obţinerii independenţei economice a femeii, precum şi la ieşirea ei din carapacea spaţiului privat şi de sub tutela soţului. Relaţia modernă surprinde reciprocitatea puterii şi autorităţii, pe diferite nivele şi în diferite intensităţi, în contextul mai general al unui egalitarism afirmat şi tot mai des pus în practică. Partea negativă a ideologiei egalitariste rezidă în faptul că orice diferenţă dintre bărbat şi femeie este văzută ca o sursă de inegaliate. Factorii esenţiali care au determinat flexibilitatea raporturilor de putere în familia modernă au fost: emanciparea femeii; independenţa economică a femeii; implicarea tot mai accentuată a femeii în viaţa socială; devalorizarea sentimentului în relaţia de cuplu. Femeia,

independentă economic, îşi permite să experimenteze relaţii diverse în contextul dorinţei de a se realiza pe plan profesional. În timp ce bărbatul, de teama de a nu fi dezamăgit sau părăsit, încearcă să nu se mai implice atât de mult emoţional. Iar minimalizarea sentimentului dintre soţi are repercusiuni asupra distribuţiei autorităţii între cei doi. Lipsa sentimentului atrage după sine şi lipsa dominaţiei, o renunţare la autoritate şi putere, acceptându-se deliberat echilibrul decizional.

Aceste modificări, care au avut loc la nivelul autorităţii dintre bărbat şi femeie, au condiţionat şi modificarea relaţiei de autoritate între părinţi şi copii. Frecventele absenţe ale ambilor părinţi de acasă, în scopul muncii, oferă copilului o altă viziune asupra autorităţii, de cele mai dese ori aceasta lipsind. Efectele lipsei autorităţii parentale sunt multiple, începând de la accentuarea aroganţei până la scăderea sentimentului de siguranţă a copilului.

Deşi se pare că, în urma fenomenelor care au dus la egalizarea autorităţii din cadrul familie, nu ar trebui să mai existe raporturi de autoritate, totuşi acestea continuă să existe. Cauza principală constă în faptul că autoritatea şi puterea în familie se află într-un proces de construcţie şi reconstrucţie, în funcţie de negocierile ce au loc între parteneri, de atitudinile şi comportamentele acestora faţă de rolurile pe care le îndeplinesc în familie şi de statusul pe care-l deţin în afara ei; fapt ce a determinat implicarea mai multor teorii în explicarea acestui fenomen, ca teoria schimbului; teoria resurselor formulată, iniţial, de Wolfe D.M. şi, ulterior, de Blood R.O. [2]; teoria ciclurilor vieţii familiale etc. Însă toate explicaţiile ce le oferă aceste teorii oscilează în jurul ideii că dinamica autorităţii din interiorul unei familii depinde, în primul rând, de factorul economic, adică creşterea sau reducerea nivelului de autoritate sunt direct proporţionale cu resursele financiare pe care un membru familial le investeşte la un moment dat în funcţionarea sistemului familial. Iată de ce, în familia contemporană nu mai este valabilă întrebarea: *Cine decide*? şi *Cine execută*?, în explicarea autorităţii din cadrul familiei, ci: *Cine şi cât oferă*? şi *Cine şi cât primeşte*?

Referinţe:

1. BOURCEANU, Gh. *Autoritate şi prestigiu. Eseu de antropologie socială*. Iaşi: Junimea, 1985.
2. TURLIUC, N.M. *Psihologia cuplului şi a familiei*. Iaşi: Performantica, 2004.
3. BOCHENSKI, J.M. *Ce este autoritatea?* Ed. a 2-a. Bucureşti: Humanitas, 2006.
4. CIUPERCĂ, C. *Cuplul modern – între emancipare şi disoluţie.* Bucureşti: TIPOALEX, 2000.
5. BOURDIEU, P. *Dominaţia masculină*. Bucureşti: Meridiane, 2003.

ASPECTE PSIHOSOCIALE ALE FENOMENULUI DECĂDERII DIN DREPTURILE PĂRINTEŞTI

Olesea BULACU

La etapa actuală, familia se consideră instrumentul principal al statului în vederea educaţiei şi culturalizării capitalului social, fiind conceput ca un valorificator al bunurilor oferite de progresul tehnico-ştiinţific. Ca element fundamental al societăţii, familia este compusă din persoane înzestrate cu anumite atribuţii, drepturi şi îndatoriri, iar ca realitate afectivă, educativă, culturală, civică, economică şi socială, familia trebuie să se bucure pe deplin de protecţie şi sprijin, să beneficieze de drepturile şi serviciile necesare pentru a-şi exercita plenar funcţiile predestinate.

Odată cu schimbările produse de evenimentele social-politice din anii `90 în Republica Moldova, s-au produs modificări esenţiale în comportamentul şi, în relaţiile familiale. Procesul de tranziţie prin care trece Republica Moldova, însoţit de criza economică şi instabilitatea socială, au generat următoarele fenomene: scăderea standardelor de viaţă ale familiilor şi copiilor; diminuarea eforturilor statului în protecţia familiei şi copilului; scăderea calităţii serviciilor sociale livrate copilului şi familiei; criza familiei şi detaşarea de la responsabilitatea de a îngriji copilul; creşterea numărului de copii în situaţii de risc.

În aceste condiţii, rolul principal în redresarea situaţiei îi revine statului. Articolele 48, 49, 50 din Constituţia Republicii Moldova consfinţesc familia ca element natural şi fundamental al societăţii, care are dreptul la ocrotire din partea comunităţii şi a statului. Se recunoaşte că familia, căsătoria, naşterea copiilor nu reprezintă în exclusivitate probleme de ordin personal ale participanţilor la relaţiile de familie, dar au şi o mare importanţă socială. Copiii care temporar sau permanent sunt lipsiţi de mediul familiei sau care, în propriul lor interes, nu pot fi lăsaţi în acest mediu, se bucură de protecţie şi ajutorul special al statului [5, p.97-98]. Legislaţia naţională a Republicii Moldova recunoaşte drepturile civile, politice, economice şi culturale ale copiilor şi tinerilor. Însă determinarea situaţiei economice şi criza sistemului social din ţară au afectat grav condiţiile şi calitatea vieţii lor [4, p.3].

Procesul decăderii din drepturi părinteşti survine în momentul când condiţiile de îndeplinire a obligaţiilor părinteşti faţă de copil nu se mai îndeplinesc. Astfel, o analiză a datelor din ultimii 10 ani, oferite de Direcţia Municipală pentru Prorecţia Drepturilor Copilului (DMPDC), evidenţiază situaţia alarmantă a creşterii numărului cazurilor de decăderi din drepturi părinteşti în municipiul Chişinău. Dacă în anul 2005 s-au înregistrat 378 de procese privind decăderea din drepturi părinteşti, în 2009 s-au înregistrat 445 de cazuri, iar în 2010, numărul de procese a crescut la 481. În această

perioadă, doar în cazul unui singur proces judiciar s-a examinat problema restabilirii în drepturi părinteşti. Astfel, în anul 2010, în urma decăderii părinților din drepturi părinteşti, 132 de copii au rămas fără ocrotire părintească [8, p.17]. În 2013, datele indicau un număr de 460 de procese, astfel, procesele de decădere din drepturi părinteşti fiind cauza principală a litigiilor acordate de serviciile de protecție juridică a copilului din cadrul DMPDC [7, p.19].

Situația respectivă impune necesitatea conjugării eforturilor instituțiilor din sistemul educațional, de ocrotire a sănătății, societății civile, în vederea promovării principiilor unei familii sănătoase, care să ofere copiilor un mediu favorabil de trai, îngrijire, educare, precum şi sporirii exigențelor privind responsabilizarea părinților [8, p.18].

Ocrotirea de către stat şi societate a copilului, familiei şi maternității constituie în Republica Moldova o preocupare politică, socială şi economică de prim ordin. Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului stabileşte statutul juridic al copilului ca subiect independent, prevede asigurarea sănătății fizice şi spirituale a copilului, formarea conştiinței lui civice pe baza valorilor naționale şi general-umane, acordarea unei griji deosebite şi protecții sociale copiilor lipsiți temporar sau permanent de anturajul familial sau care se află în alte condiții nefavorabile sau extreme [11].

Analizând fenomenul decăderii din drepturi părinteşti ca o problemă multidimensională a familiei moldoveneşti, au fost identificate aspecte esențiale în cadrul cercetării realizate cu specialişti din domeniu şi părerile copiilor ai căror părinți au fost decăzuți din drepturile părinteşti. O tendință esențială a structurii familiei moldoveneşti este tipul familiei migrante, cu „părinți plecați peste hotare, copii rămaşi în grija rudelor sau a prietenilor, care sunt asigurați cu bani, însă duc lipsă de grija şi dragostea părintească". A fost menționat că structura familiei este nemijlocit dictată şi de criza economică din Republica Moldova, care deja de două decenii se cimentează atât în structura socială a societății, cât şi în structura familială prin manifestări nefaste: părinți descurajați de criză îşi găsesc refugiul în alcool şi alte vicii, respectiv copii abandonați, violență, agresivitate fizică şi verbală.

Problemele caracteristice familiei contemporane moldoveneşti au ca temei lipsa posibilităților financiare, aceasta generând probleme de lungă durată: lipsa locuinței, lipsa unui loc de muncă, migrație, divorț etc. Însă apar şi probleme sporadice, cum ar fi lipsa de comunicare, indiferența, neglijarea obligațiilor părinteşti, lipsa relațiilor de prietenie între părinți şi copii. Copiii abandonați au sesizat probleme legate de: lipsa unei situații economice bune, de integrare în grupuri sociale şi în societate, de comunicare, probleme comportamentale şi afective.

Cauzele care determină decăderea din drepturile părinteşti sunt: părinții nu se isprăvesc cu îndatoririle lor față de copil, eschivarea totală de la

drepturile părinteşti, refuzul părinților de a avea grijă de copiii lor când ei suferă de o problemă de invaliditate, consumul de alcool al părinților, lăsarea copilului în grija altcuiva, fără ca părintele să acorde susținere o perioadă îndelungată de timp, abuz asupa copilului, indiferența totală față de copil, incapacitatea mentală a părinților, părinții se căsătoresc foarte devreme.

Procesul decăderii din drepturile părinteşti are urmări grave asupra psihicului copilului atât pe termen scurt, cât şi pentru întreaga viață. Când între copil şi părinte există o legătură emoțională puternică, atunci procesul de decădere are urmări negative asupra personalității copilului, precum: închiderea în sine, schimbări în sfera emoțională, apariția unor devieri de comportament, crize nervoase, separare de societate, se dezvoltă complexe de inferioritate. Însă în cazul în care este absentă această legătură emoțională, copilul nu suferă şi nu există urmări grave de ordin psihic asupra acestuia. Este o probabilitate ridicată ca copilul în viitor să repete aceleaşi experiențe, spun experții, deoarece el a fost obsedat de la vârstă fragedă de această trăire negativă.

Aspect de ordin social al problemei, specialiştii au nominalizat integrarea în societate ca fiind dificilă pentru astfel de copii. Zilnic, ei se ciocnesc cu această problemă începând cu mediul şcolar. Ei sunt respinşi (nu întotdeauna direct) de către colegii lor de clasă, de părinții acestora, chiar şi de profesor. Copiii obişnuiți se atârnă negativ față de această categorie de copii cu părinți decăzuți, îi înjosesc, îi urăsc, iar toate acestea lasă apoi urme adânci în caracterul lor. Mulți copii sunt izolați de societate (sau se autoizolează). Apar probleme de comunicare şi de integrare în alte grupuri sociale. Pe viitor, li se micşorează şansele de a avea studii, de a se angaja la un serviciu bine plătit, calificat.

Experții au propus mai multe căi ce trebuie întreprinse pentru ca fenomenul decăderii din drepturile părinteşti să aibă efecte minimale asupra copilului, cum ar fi: copilul trebuie să fie luat la evidența psihologului; copilul să fie încadrat în mai multe activități extraşcolare, de oferit afectivitate copilului aflat în instituție; găsirea unei familii care să-i înlocuiască părinții decăzuți, fie case de copii de tip familie; organizarea întâlnirilor cât mai frecvente cu părinții, chiar dacă aceştia sunt decăzuți din drepturile părinteşti; educarea societății prin informarea cu privire la acest fenomen.

Copiii au fost întotdeauna cei mai afectați de fenomenele şi crizele prin care trece societatea. Majoritatea persoanelor care trăiesc în sărăcie în întreaga lume sunt copii. De mai multe ori, crizele şi fenomenele sociale distrug mediul protector pe care familia şi comunitatea îl creează în jurul copiilor, lăsându-i expuşi riscurilor abuzului şi exploatării, diminuându-le încrederea în forțele proprii şi în viitor [10, p.5]. Copiii nu reacționează disprețuitor la faptul că părinții lor au fost decăzuți din drepturi. Putem face o

concluzie în baza răspunsurilor lor că ei nici nu înțeleg ce presupune decăderea din drepturile părinteşti şi ce urmări are acest proces asupra lor şi a părinților lor. Copiii îşi amintesc zilnic de părinți, cel mai des de situațiile neplăcute, când erau lăsați singuri timp îndelungat. Copiii nu discută despre aceştia cu colegii de şcoală sau cu vârstnicii. Ei doresc ca, în viitor, să nu fie ca părinții lor, să nu consume alcool, tutun, să nu aibă comportamente antisociale, să nu recurgă la violență fizică față de proprii copii.

La momentul actual, legislația în domeniu îndeplineşte sarcinile juridice, iar efectele ei asupra copilului vor fi de durată îndelungată. Totuşi, considerăm că efectele psihice şi cele sociale vor persista întreaga viață asupra copilului.

Referințe:

1. *Adevărul vorbit de copii. Raportul copiilor despre respectarea Convenției privind drepturile copilului în Republica Moldova*. Chişinău: Sirius, 2009.
2. BARAN-PESCARU, A. *Familia azi. O perspectivă sociopedagogică.* Bucureşti: Aramis, 2004,
3. *Culegerea de acte normative pentru drepturile familiei şi copilului*. Chişinău: MUSEUM, 2001.
4. *Drepturile omului în Republica Moldova pentru anii 2007-2008. Raport.*
5. GERALD, M., IAN, J.D., MARTHA, C.W. *Psihologia personalității. Trăsături, cauze, consecințe.* Iaşi: Polirom, 2007.
6. HATOS, A. *Sociologia educației.* Iaşi: Polirom, 2006.
7. *Raport anual 2010 al DMPDC.*
8. *Raport anual 2011 al DMPDC.*
9. *Situația copiilor rămaşi fără îngrijire părintească în urma migrației*. Raport de studiu. Chişinău: Tigraf-Tipar, 2006.
10. Legea Republicii Moldova cu privire la drepturile copilului nr.338-XIII din 15.12.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 13/127 din 02.03.1995.

METODE SOCIOLOGICE APLICATE ÎN CERCETAREA FAMILIEI

Oleg BULGARU

Cercetarea ştiințifică a familiei are drept scop obținerea datelor cât mai exacte despre multitudinea dimensiunilor şi modalităților de funcționare a grupului familial, care ar putea fi utilizate pentru intervențiile practice. Constituind unitatea structurală fundamentală a societății, familia şi problemele ei au devenit o temă importantă a reflecțiilor cugetătorilor şi cercetărilor savanților din toate timpurile. Astfel, din cele mai vechi timpuri, sunt înregistrate dezbateri cu privire la apariția familiei şi la căsătorie,

relaţiile de rudenie, statutul bărbatului şi femeii în familie, relaţiile părinţi-copii etc.

O importanţă deosebită prezintă în plan ştiinţific cercetările efectuate de Lewis Henry Morgan (1818-1881), istoric şi etnograf american, unul dintre principalii fondatori ai antropologiei sociale, care timp de circa 20 de ani a studiat, prin observaţie directă (în mare parte şi participativă), viaţa de familie la irochezi. Diverse abordări ale familiei au fost întreprinse de către clasicii sociologiei: Auguste Comte (1798-1857), Emil Durkheim (1858-1917), Frederik le Play (1806-1882), consideraţi cei care au făcut cercetări propriu-zis sociologice asupra familiei, dar şi alţii. În perioada postbelică, ca punct de referinţă în sociologia familiei au servit lucrările elaborate de T.Parsons (1955) şi W.Good (1963). În această perioadă, cercetările se reorientează în trei direcţii importante: 1) orientarea structurală, interesată de legăturile dintre familie şi societate; 2) orientarea „comportamentalistă", preocupată de fenomenele şi interacţiunile (de rol) din interiorul familiei; 3) orientarea „acţionalistă", urmărind studierea comportamentelor familiale faţă de evenimente şi situaţii concrete [1, p.326-338].

Fără a-şi diminua importanţa ca instituţie socială, familia nu mai reprezintă o instituţie conservatoare, ci una tot mai adaptată transformărilor de la nivelul societăţii, democratică şi deschisă. Familia este tot mai integrată în dinamica societăţii, tot mai mult condiţionată de schimbările economice şi sociale, influenţând, la rândul ei, evoluţia de ansamblu. Familia a suferit modificări profunde a relaţiilor dintre membrii ei. S-a trecut de la familia tradiţională la cea modernă. Au avut loc schimbări în cadrul funcţiilor familiei şi în distribuirea rolurilor conjugale. Soţul nu mai este considerat singurul care contribuie la bugetul familiei. Soţia în ziua de astăzi are grijă nu numai de familie, dar mai este încadrată şi în câmpul muncii. Toate aceste schimbări necesită o studiere aprofundată şi o analiză ştiinţifică.

Metodele de cercetare familiei depind de mai mulţi factori, printre care menţionăm:

— definiţia utilizată a familiei, respectiv − componenţa ei, determinată de definiţie (de exemplu, definiţia familiei ca „o formă de comunitate umană alcătuită din doi sau mai mulţi indivizi, uniţi prin legături de căsătorie şi/sau paterne, realizând, mai mult sau mai puţin, latura biologică şi/sau cea psihosocială" [2, p.17], presupune existenţa în familie a doi parteneri, cu sau fără copii, sau a unui partener cu unul sau mai mulţi copii proprii);

— problema cercetată, respectiv − caracteristicile/variabilele necesare de a fi culese, verificate, prelucrate şi analizate (amintim că, *cercetarea reprezintă studiul variabilelor şi relaţiilor dintre ele*);

— modalitatea în care este tratată familia: ca entitate aparte sau ca grup de indivizi. Familia ca entitate posedă un fel de caracteristici (de exemplu,

număr de membri, număr de copii, tipul locuinţei, situaţia economică, calitatea relaţiilor între membrii ei etc.), pe când fiecare membru posedă alte caracteristici, suma cărora poate să nu coincidă cu caracteristica respectivă a familiei, sau chiar să nu aibă sens pentru familie ca entitate (de exemplu, sexul individului, rolul în familie, nivelul de studii, statutul ocupaţional, confesiunea religioasă etc.).

La cercetarea familiei pot fi aplicate majoritatea metodelor de cercetare sociologică (calitative şi cantitative), de fiecare dată, însă, ele necesitând adaptarea la obiectul şi subiectul cercetării prin utilizarea unor tehnici şi instrumente specifice [3], [4]. Nu vom dezvălui conţinutul acestor metode, dar ne vom îndrepta atenţia pe evidenţierea câtorva particularităţi şi a relevanţei lor în investigarea familiei.

Menţionăm că, complexitatea problemelor familiei, în întregime, şi ale fiecărui din membrii ei, aparte, specificul grupului familial, care diferă esenţial de alte grupuri de indivizi, termenii şi condiţiile de culegere a datelor din mediul familial impun aplicarea în acelaşi timp a câtorva metode de cercetare, instrumente diferite de culegere a datelor de la unul sau la câţiva membri ai familiei etc. Unele elemente ale acestor cercetări se observă, de exemplu, şi în studiile naţionale realizate cu suportul UNICEF în Moldova [5], [6], [7], [8], [9].

În cazul cercetării cantitative a familiilor, ţinând cont de cele expuse *supra,* se propune utilizarea **metodei anchetei sociologice**, având în calitate de instrument de culegere a datelor unul sau câteva chestionare care conţin, pe lângă întrebările obişnuite, elemente de *fişe de observaţii* (se vor completa de către operatori), *întrebări deschise, având rolul ghidurilor de interviu structurat*, după caz − *teste psihologice* (de exemplu, pentru evaluarea nivelului de dezvoltare a copiilor). În chestionare pot fi prevăzute blocuri de întrebări ce ar face posibilă o analiză factorială, astfel determinând caracteristici latente ale familiei sau ale membrilor ei. Aplicarea unor astfel de instrumente complexe necesită, în primul rând, un nivel corespunzător de pregătire a operatorilor, o înţelegere prealabilă cu familia intervievată (stabilirea şi respectarea timpului de aplicare a instrumentelor) etc.

În realizarea cercetărilor familiei pot apărea erori. Ele se datorează atât respondenţilor, cât şi operatorilor. Cauzele acestor erori pot fi următoarele [3, p.89-91]:

1. Efectul dezirabilităţii sociale, care constă în tendinţa indivizilor de a da răspunsuri în conformitate cu ceea ce e de dorit din punct de vedere social, de a apărea într-o lumină favorabilă în concordanţă cu un set de valori şi norme socialmente acceptate.
2. Unii respondenţi se străduie să se prezinte aşa cum doreşte operatorul.
3. Instrumentul de culegere a datelor (ordinea întrebărilor din chestionar, de exemplu) poate schimba opinia respondenţilor.

4. Neînțelegând întrebarea şi/sau variantele de răspuns, totuşi respondenții vor să demonstreze că posedă cunoştințele/opiniile respective, enunțându-le greşit.

5. Răspunsurile pot fi influențate de comportamentul, poziția, mimica operatorului.

6. Unele întrebări din chestionar pot fi modificate de către operator, pentru a fi înțelese de către respondenți, însă aceste modificări pot schimba sensul întrebărilor.

7. Cercetarea unor familii în locul celor incluse în eşantion (pe motiv de lipsă, de exemplu) schimbă structura eşantionului, reprezentativitatea lui şi, respectiv, rezultatele cercetării.

Menționăm, în final, că în condițiile actuale un suport esențial atât în cercetarea familiilor, cât şi în aplicarea diferitelor metode de cercetare, îl acordă resursele Internet. Printre acestea vom evidenția câteva site-uri ale diferitelor organizații internaționale ce studiază familiile: www.naswdc.org (Asociația Națională a Asistenților Sociali), www.ncfr.org (Consiliul Național al Relațiilor Familiale), www.apa.org (Asociația Americană de Psihologie), www.asanet.org (Asociația Americană de Sociologie), www.aamft.org (Asociația Americană pentru Căsătorie şi Familie), www.naeyc.org (Asociația Națională pentru Educația Tinerilor şi Copiilor) etc.

Referințe:

1. BULGARU, M. *Asistența socială în contextul globalizării.* Chişinău: CEP USM, 2012.
2. MITROFAN, I., CIUPERCA, C. *Incursiune în psihosociologia şi psihosexologia familiei.* Bucureşti: Press Mihaela S.R.L., 1998.
3. GREENSTEIN, T.N. *Methods of family research.* Thousand Oaks, CA: Sage Publication, 2001.
4. RUBIN, A., BABBIE, E. *Essential Research Methods for Social Work.* Books/Cole, Cengage Learning, 2010.
5. *Cunoştințele, atitudinile şi practicile familiilor în domeniul îngrijirii şi dezvoltării timpurii a copiilor, 2009. Studiu național.* Chişinău: UNICEF, 2010.
6. *Lăsați în urma migrației: persoane în etate şi copii din Moldova.* Studiu național realizat de HelpAge International şi UNICEF. Chişinău: Pontos, 2010.
7. *Modelul familiei în tranziție şi răspunsul politicilor publice la schimbări de valori şi structuri sociale în Republica Moldova.* Raport de cercetare. Chişinău: IDIS „Viitorul", 2008.
8. *Monitorizarea situației copiilor şi femeilor. Studiul de indicatori multipli în cuiburi Republica Moldova 2012.* Chişinău: UNICEF, 2014.
9. *Sănătatea şi dezvoltarea tinerilor. Studiu de evaluare a cunoştințelor, atitudinilor şi practicilor tinerilor.* Chişinău: Trigraf-Tipar, 2005.

TEHNICI PSIHOSOCIALE DE DIMINUARE A INDIFERENȚEI FAȚĂ DE PERSOANELE VÂRSTNICE

Liliana SALCUȚAN

Una din problemele grave ale societății moldovenești, care a cunoscut o creștere constantă în ultimele decenii, o reprezintă vulnerabilitatea persoanelor vârstnice. Criza demografică în care se află în prezent Republica Moldova a determinat producerea dezechilibrului la nivelul structurilor de vârstă, drept consecință a căruia, s-a produs mărirea numărului de persoane vârstnice. Acest fenomen demografic determină necesitatea asigurării bunăstării vârstnicului, întrucât poziția acestuia în societate depinde mult de atitudinea şi implicația tuturor actorilor sociali.

Vulnerabilitatea în care se află la un moment oarecare al vieții persoana vârstnică, poate fi depășită cu sprijinului societății în ansamblul ei. Un rol important în acest sens îi revine tinerilor care asigură coeziunea intergenerațională. Schimbarea atitudinii lor față de vârstnici, în sensul creşterii indiferenței, generează marginalizarea şi izolarea acestora. Astfel, indiferența este lipsa de solidaritate, empatie şi respect pentru cei aflați în nevoie.

Privită în ansamblul său, persoana vârstnică este o persoană de cele mai multe ori multiplu dezavantajată prin scăderea resurselor fizice, care nu înseamnă întotdeauna boală, prin scăderea resurselor financiare sau prin prezența unui handicap mintal. Astfel, în concepția lui V.Țîmbălari, directorul asociației „Neoumanist", Străşeni, bătrânețea este asociată cu „...un păr frumos gri şi un miros de plăcinte, dar la momentul de față bătrânii sunt acei care trăiesc în sărăcie, sunt lipsiți de atenție, sunt abandonați, au un venit foarte mic, nu-şi pot permite satisfacerea nevoilor alimentare, în unele cazuri nici nu pot plăti serviciile comunale, ceea ce îi face să fie vulnerabili...". În acelaşi timp, îi putem considera drept acele persoane care suferă de diverse maladii, fapt care nu le permite integrarea în comunitate. Din cele menționate anterior, putem afirma că persoanele vârstnice sunt considerate drept categorie socială vulnerabilă în R. Moldova, iar factorii producerii acesteia sunt următorii:

– factorii demografici – vârsta, starea de sănătate;

– factorii socioeconomici – sunt asociați gradului de asigurare a persoanelor vârstnice cu resursele necesare în condițiile diminuării sau pierderii autonomiei individuale;

– factorii psihosociali – determină modalitățile prin care persoanele percep bătrânețea, astfel încât indivizii pot avea o tendință de a adopta o poziție pro/ contra acestei vârste;

– factorii instituționali şi administrativ-politici – care se referă la sistemul ce gestionează resursele, lacunele sistemului normativ care

reglementează protecția persoanelor vârstnice, lipsa programelor de prevenire a vulnerabilității persoanelor vârstnice în demersurile de planificare teritorială, dar şi națională [2, p.52].

Vulnerabilitatea cu risc sporit a persoanelor vârstnice s-ar putea instala cu uşurință în următoarele cazuri:

- Migrația copiilor/ nepoților la munci peste hotare duce la diminuarea relațională dintre părinți şi copii, generând probleme de ordin afectiv, lucru frecvent manifestat prin grijile: „...trăiesc singur. Fata e în Italia de 4 ani, iar băiatul – la Moscova, de jumătate de an. Vin rar. Feciorul, de când a plecat, nu a vorbit cu mine. Fata înainte îmi trimitea bani, dar de 4 luni, nu a mai dat nici un semn de viață..." (S.L., 71 de ani, văduv, 2 copii, or. Străşeni). În acest caz, vulnerabilitatea ține de pierderea contactului cu familia şi deficitul de ataşament dintre părinți-copii, care în ultimă instanță duc la producerea indiferenței copiilor față de părinți.
- Când condițiile de trai ale acestora nu corespund standartelor sanitaro-epidemiologice şi nu permit întreținerea locuinței în condiții adecvate: „...uşile şi ferestrele sunt din lemn vechi, iar iarna intră frig printre ele. Pereții sunt plini de mucegai. Trăiesc la etajul 5 şi curge acoperişul..." (O.M., 76 de ani, văduvă, or. Străşeni). Principiile ONU stabilesc necesitatea asigurării unui trai decent tuturor vârstnicilor, iar discrepanțele dintre veniturile şi cheltuielile existente în R.Moldova împiedică realizarea acestui principiu.
- În momentul instalării unei atitudini indiferente a comunității şi autorităților locale, se produce o marginaalizare comunitară a persoanelor vârstnice, lucru întâlnit foarte des în localitățile R. Moldova: „...toți sunt indiferenți. Copiii pleacă peste hotare şi uită de părinți, statul tot nu ne ajută. Am lucrat toată viața, iar acum am o pensie de 764 de lei. Mă duc la spital, iar medicul mă ține la uşă şi îi primeşte pe acei cu bani. Vara trecută ne-au furat 4 găini, i-am spus polițistului, şi ce credeți că mi-o spus: „Nu am eu când căuta găinile matale". Dar iarna ce-am pățit... veneam de la spital şi am căzut jos, căci era ghețus, chiar în acel moment treceau elevii de la şcoală şi nimeni nu m-a ajutat să mă ridic..." (N.E., 76 de ani, văduvă, fără copii, or. Străşeni). Fiind afectați de neputință fizică şi pierderea autonomiei individuale, comunitatea, dar şi toate organele abilitate ale autorităților publice locale, ar trebui să-şi mobilizeze resursele şi forțele pentru a ajuta vârstnicul să depăşească starea de vulnerabilitate.
- Carențele sistemului de protecție socială a populației, explicate prin lipsa eficienței serviciilor sociale, prin limitele sistemului de prestații sociale, contribuie la dezvoltarea unei serii de cercuri vicioase, care au drept finalitate indiferența organelor locale: „...statul îi ajută pe acei bolnavi, dar pe mine, care am lucrat toată viața şi acum nu mai pot lucra, nu mă ajută nimeni. Am pensie, dar nu-mi ajunge decât pentru medicamente. Ajutor social nu-mi dau,

pentru că am televizor. Dar cum să n-am? Dacă am lucrat toată viața. Dar ce oare, după televizor omul se vede dacă îi bogat sau nu..." (N.E., 76 de ani, văduvă, fără copii, or. Strășeni).

Raportându-ne la termenul de vulnerabilitate, nu putem să nu remarcăm legătura dintre conceptul de indiferență şi cel de vulnerabilitate. Astfel, indiferența este consecința vulnerabilității persoanei vârstnice, este germenele care a plantat ostilitatea şi atitudinea negativă a comunității față de vârstnici: „...indiferența produce vulnerabilitatea nu doar a persoanei vârstnice, dar şi a națiunii, în general. În acest sens, dorim să îmbunătățim situația creată, prin efectuarea diverselor măsuri: de susținere individuală a unor categorii de persoane, mai mult de ordin educativ, pentru a promova o atitudine satisfăcătoare oamnilor în etate.." (D.Popescu, şef Direcția Politici de Asigurări Sociale, MMPSF).

Pornind de la cele menționate *supra* putem concluziona că problema indiferenței față de persoanele vârstnice se poate manifesta în diverse instituțiii sociale. Cel mai trist pentru cei vârstnici este faptul producerii acesteia în sânul familiei [1, p.134]. În societatea contemporană, rolul tradițional al familiei s-a distorsionat, persoanele vârstnice şi-au pierdut din importanță şi valoare, atât în familie, cât şi în comunitate, iar relațiile dintre părinții vârstnici şi ceilalți membri ai familiei sunt diferite. Astfel, persoanele vârstnice în propriile lor familii se pot simți:

– *neajutorați* – chiar dacă locuiesc împreună cu membri ai unei familiei tinere, aceştia nu-i susțin în nici un mod;

– *discriminați* – diferențele de percepție conduc deseori la incompatibilitatea de idei, valori, viziuni, păreri şi interese;

– *neputincioşi* – riscul de a deveni victimă a diverselor excrocherii, furturi şi acte de violență este destul de prezent printre persoanele vârstnice, care îi fac să devină un grup fragil în fața unor asemenea comportamente [3, p.115]. Modalitățile de înşelare a persoanelor în etate sunt diverse, iar infractorii, de cele mai multe ori, profită de naivitatea acestora.

În concluzie, menționăm faptul că este regretabilă situația în care tot mai mulți vârstnici devin victime ale acestei modalități de tratare a oamenilor în care comunitatea rămâne indiferentă la problemele specifice acestor categorii de oameni. Deci politicile de protecție socială trebuie să asigure un sistem de securitate, iar societatea – să dezvolte raporturi între oameni de diverse categorii de vârstă, statut, să-şi îndrepte eforturile comune în soluționarea problemelor sociale, atenuând şi mediatizând relațiile vârstnicului cu alți membri ai colectivității, discutând temele tensionate într-o atmosferă emoțională pozitivă.

Referințe:

1. GÂRLEANU-ŞOITU, D. *Vârsta a treia*. Iaşi: Institutul European, 2006. 225 p.

2. MIFTODE, V., COJOCARU, M., COJOCARU, Ş., GÎRLENU, D., IRIMESCU, G., ŞOITU, C. *Populaţii vulnerabile şi fenomene de automarginalizare. Strategii de intervenţie şi efecte perverse.* Iaşi: Lumen, 2002. 410 p.
3. БАСОВ, Н. *Социальная работа с людьми пожилого возраста.* Ростов-на-Дону: Феникс, 2009. 346 с.

SISTEMUL DE INDEMNIZAȚII PENTRU COPIII DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN FAȚA NOILOR PROVOCĂRI

Inga CHISTRUGA-SÎNCHEVICI

Ratele reduse ale fertilității creează îngrijorări majore cu privire la viitorul societății, fiindcă aceasta nemijlocit contribuie la accelerarea îmbătrânirii demografice, diminuarea populației active şi a forţei de muncă şi, respectiv, la agravarea impactului asupra creşterii economice.

În prezent, viitorii părinți aplică abordarea rațională în situația când decid să aducă pe lume un copil. Astfel, ei estimează dacă beneficiile sunt mai mari decât costurile. Concomitent, este necesar să subliniem că dimensiunea ideală a familiei s-a redus de-a lungul timpului. Între comportamentul reproductiv real al familiei şi cel dorit şi ideal este un decalaj semnificativ, ceea ce denotă că, în prezent, funcția reproductivă este exercitată de către familie într-un mod redus, iar limitarea numărului de copii doriți constituie, de asemenea, o strategie adaptativă a acesteia la situația socioeconomică din țară şi manifestarea dorinței de a-şi menține nivelul de trai la un nivel adecvat. Nu trebuie să trecem cu vederea nici transformările de la nivel valoric, care reprezintă o cauză directă a declinului fertilității. Însă posibilitățile statului de a interveni pentru a modifica această tendință sunt limitate.

Scopul măsurilor de susținere materială directă este de a diminua cheltuielile familiale ce țin de naşterea, îngrijirea şi educarea copilului şi cuprind plățile unice şi lunare, precum şi scutirile fiscale, care la rândul lor pot fi diferențiate în funcție de caracteristicile demografice şi socioeconomice ale beneficiarilor, rangul naşterii şi vârsta copilului. În calitate de măsuri suplimentare, pot fi oferite credite pentru procurarea locuinței, precum şi diferite subvenții.

La etapa actuală, toate țările europene acordă alocații şi sunt plătite începând de la primul copil. Sumele variază de a o țară la alta. Astfel, în Franța, suma alocațiilor creşte odată cu vârsta copiilor, în timp ce în Danemarca – invers. În unele țări, alocațiile sunt progresive, adică totalul lor creşte odată cu numărul copiilor. Aşa se întâmplă în Franța, Grecia, Germania şi Finlanda. În Regatul Unit şi în Suedia, baremele nu țin seama nici de vârsta copiilor, nici de numărul lor.

În Republica Moldova, indemnizațiile adresate familiilor cu copii reprezintă principalul suport economic din partea statului şi este exprimat sub

formă de plăți unice sau periodice acordate familiei pentru naşterea, îngrijirea şi întreținerea copilului. Caracteristic pentru Republica Moldova este că prestațiile sociale pentru copii sunt universale, adică se acordă indiferent de nivelul de bunăstare, nefiind orientate doar spre familiile sărace. Toate aceste prestații, descrise mai jos, trebuie protejate de inflație printr-o indexare echitabilă în raport cu prețurile.

De indemnizațiile de maternitate pot beneficia femeile asigurate, soțiile aflate în întreținerea soților salariați şi şomerele. Cuantumul lunar al acestei indemnizații este de 100% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 12 luni calendaristice (anterior era 6 luni). O practică pozitivă caracterizează România, care pe lângă alocația pentru nou-născuți mai acordă şi trusoul pentru nou-născut, cumulând aproximativ un salariu minim. Trusoul pentru nou-născuți cuprinde haine, lenjerie şi produse pentru îngrijire – în valoare fixă, se acordă tuturor copiilor, indiferent de rangul naşterii.

De indemnizația unică la naştere pot beneficia atât femeile asigurate, cât şi cele neasigurate. Cuantumul diferă în dependență de rangul copilului. Pe parcursul perioadei din 1998 până în 2014, indemnizația unică la naşterea primului copil a crescut de la 144 de lei până la 3100 de lei, iar cea pentru următorul copil s-a majorat de la 108 lei, în 1998, până la 3600 de lei, în 2014. Chiar dacă valoarea indemnizației depăşeşte cu mult minimul de existență, trebuie de menționat că acest transfer bănesc este unic şi asigură financiar existența unui copil doar pentru o perioadă scurtă de timp. Esența acestei indemnizații constă în acoperirea unor cheltuieli importante survenite odată cu naşterea copilului – leagăn, cărucior etc. Deci, dacă raportăm cuantumul acestei indemnizații la prețul acestor bunuri, atunci valoarea produselor o depăşeşte cu mult pe cea a indemnizației.

Femeile asigurate au dreptul la indemnizația lunară pentru creşterea copilului de la data naşterii până la vârsta de 3 ani. La moment, cuantumul lunar al acestei indemnizații este de 30% din baza de calcul stabilită şi nu poate fi mai mică de 400 de lei pentru fiecare copil. Concomitent, este necesar să subliniem că, în conformitate cu Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă şi alte prestații de asigurări sociale nr. 289 din 22.07.2004, baza de calcul nu poate depăşi suma a cinci salarii medii lunare pe economie prognozate pe anul respectiv. În conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 460 din 24.03.2008, pentru aprobarea modificărilor ce se operează în Hotărârea Guvernului nr. 1478 din 15 noiembrie 2002 cu privire la indemnizațiile adresate familiilor cu copii, mamele care lucrează în condițiile timpului de muncă parțial sau la domiciliu pot beneficia pe lângă salariu şi de indemnizația lunară pentru creşterea/îngrijirea copilului. Femeile neasigurate beneficiază de această indemnizație de la naşterea copilului până la 1,5 ani şi constituie 400 de lei.

Un aspect important este că mamele pot beneficia de această prestație socială și în situația în care continuă să desfășoare activitate pe bază de contract individual de muncă pe durată determinată. Acest lucru oferă posibilitatea părinților să multiplice veniturile necesare creşterii copilului. Indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav se acordă în cazul îmbolnăvirii copilului până la vârsta de 7 ani, a copilului cu handicap cu afecțiuni intercurente până la împlinirea vârstei de 16 ani pentru o perioadă de cel mult 14 zile în cazul asistenței medicale de ambulatoriu, sau pentru o perioadă de cel mult 30 de zile calendaristice, în cazul acordării asistenței medicale în staționar.

Creşterea cuantumului indemnizației unice la naştere, precum şi a celei lunare pentru îngrijirea copilului nu au dus la creşterea fertilității, chiar dacă, potrivit teoriei economice neoclasice, acest lucru s-ar fi aşteptat, deoarece este vorba despre o reducere a costului unui copil ca rezultat al creşterii veniturilor în urma transferurilor unor plăți. Unele cercetări au arătat că o creştere cu 25% a alocațiilor familiale ar avea ca efect o creştere a fertilității totale cu 0,07 copii per femeie. Din moment ce nu are loc creşterea fertilității, presupunem că are loc progresarea calitativă a funcției educative.

Analizând practica unui şir de țări europene în acest domeniu, constatăm că acolo există un şir de alocații de care ar putea beneficia şi familiile noastre cu copii: alocație pentru alăptare (Franța), alocație specială pentru părinții studenți (Danemarca), alocațiile pentru familiile sărace (Ungaria, Bulgaria, Franța). Considerăm că aceste bune practici ar putea fi preluate şi de Republica Moldova.

Pe data de 23 decembrie 2013, Parlamentul Republicii Moldova a votat Legea nr. 332, prin care s-au operat modificări la Legea nr. 289 din 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitatea temporară de muncă şi alte prestații de asigurări sociale. Principalele modificări vizează: majorarea indemnizației unice la naştere cu 500 de lei; majorarea de la 300 la 400 de lei a indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 1 an şi jumătate, pentru persoanele neasigurate, şi a mărimii minime a indemnizației pentru creşterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, pentru persoanele asigurate; modificarea stagiului total de cotizare de până la 3 ani sau de cel puțin 9 luni (anterior 3 luni), realizat în ultimele 24 de luni (anterior – 12 luni) anterioare producerii riscului asigurat, pentru a beneficia de indemnizația pentru creşterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani; micşorarea pragului pentru nesuspendarea indemnizației pentru creşterea copilului (anterior se putea de lucrat până la 90% fără a pierde indemnizația) până la 0,5 din salariu de funcție/tarifar sau salariul cuvenit pentru timpul efectiv lucrat în limitele a 0,5 din durata programului de muncă în cazul salarizării conform sistemelor netarifare. Ultimele ajustări au stârnit

nemulțumiri din partea viitorilor părinți şi a celor care au acest statut în prezent. Deşi unele ajustări din prezenta lege pot afecta veniturile familiei cu copii mici, aceste schimbări s-au realizat cu scopul de a elimina abuzurile din partea unor beneficiari şi la apelul unor antreprenori care susțin că are de suferit eficiența muncii în cazul mamelor cu copii mici care se îmbolnăvesc frecvent.

În concluzie, menționăm că suportul financiar şi în bunuri poate fi ineficient, favorizând creşterea fertilității la categoriile defavorizate. Analizele privind impactul măsurilor de politică socială asupra fertilității susțin concluzia că numai prin măsuri corelate pe mai multe sectoare, de la cele de promovare a participării femeii pe piața muncii până la beneficiile de maternitate sau de facilitare a îngrijirii copiilor, se poate obține un efect asupra nivelului fertilității. Oamenii ar putea avea mai mulți copii într-un context socioeconomic mai favorabil. Având în vedere acest aspect, decidenții politici ar putea contribui la creşterea nivelului fertilității prin îmbunătățirea condițiilor de viață ale familiei.

INTEGRAREA PROFESIONALĂ A TINERILOR ABSOLVENȚI AI GIMNAZIULUI-INTERNAT

Viorica MATAS

Problematica integrării profesionale a categoriilor defavorizate nu poate fi decât una cel puțin provocatoare pentru orice specialist în domeniul asistenței sociale, dat fiind faptul că ocuparea unui loc de muncă reprezintă condiția esențială a unei vieți demne, chiar dacă nu sigure. Când se discută despre tinerii postinstituționalizați, problemele frecvent menționate se referă la ocuparea unui loc de muncă şi identificarea unei locuințe.

Şcolile de tip internat pentru copiii orfani şi rămaşi fără îngrijirea părinților au fost constituite în Republica Moldova începând cu anul 1956, la moment fiind în număr de 10. În anul 2012, absolviseră o instituție de tip internat pentru copii orfani şi rămaşi fără îngrijire părintească 799 de tineri, numărul cărora a scăzut în anul 2013 până la 223. Categoria dată de tineri, comparativ cu cei care locuiesc împreună cu părinții, este supusă unor riscuri sociale care pot determina neintegrarea lor socială. De regulă, tinerii absolvenți ai gimnaziilor internat nu sunt pregătiți pentru părăsirea sistemului rezidențial, nu au formate cele mai elementare deprinderi de viață, nu au abilități de comunicare formate, au o rețea socială foarte îngustă şi nu-şi cunosc drepturile. În acelaşi timp, la momentul părăsirii sistemului rezidențial, tinerii nu au planuri individuale de intervenție şi nici persoane de referință. Republicii Moldova îi este caracteristică şi lipsa unor mecanisme de monitorizare a tinerilor care au părăsit sistemul rezidențial, fapt care îngreunează intervenția ulterioară.

În scopul facilitării integrării profesionale a tinerilor din Republica Moldova, în general, dar şi a celor postinstituţionalizaţi, în special, Ministerul Educaţiei al Republicii Moldova a elaborat în 2014 Strategia „Educaţia 2020". În cadrul acestei strategii, unul dintre obiectivele prioritare este sporirea accesului şi a gradului de participare la educaţie şi formare profesională pe parcursul întregii vieţi, asigurându-se astfel şanse egale elevilor pentru planificarea şi realizarea unei cariere de succes, „potrivite" pentru fiecare copil.

Conform studiilor realizate de diferite organizaţii neguvernamentale: *Tinerii absolvenţi ai instituţiilor rezidenţiale: oportunităţi, necesităţi, provocări* (Chişinău 2011), *Viaţa în ochii copilului* (Chişinău, 2008), una dintre problemele principale, scoasă în evidenţă, este lipsa unui sistem de consiliere şi ghidare în carieră, care să sprijine elevul în proiectarea unei cariere de succes încă de pe băncile şcolii: „În Republica Moldova, dreptul copilului la educaţie este realizat în mare parte datorită caracterului obligatoriu şi gratuit al învăţământului primar şi existenţa acestei instituţii în toate localităţile Republicii Moldova. Deşi este unul dintre cele mai realizate drepturi, totuşi, sistemul educaţional din R. Moldova se confruntă cu o serie de probleme, una dintre ele fiind lipsa unui program de orientare şcolară şi profesională" [2, p.35]. În raportul alternativ *Implementarea Convenţiei ONU cu privire la Drepturile Copilului în Republica Moldova* (2008), elaborat de Alianţa ONG-urilor active în domeniul Protecţiei Sociale a Copilului şi Familiei din Republica Moldova şi prezentat Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului (CDC), este menţionat faptul că: „Absolvenţii şcolilor-internat întâlnesc dificultăţi de autointegrare în societate, nefiind instruiţi de a duce un mod de viaţă independent. […] un număr mic de absolvenţi ai şcolilor-internat reuşesc să-şi continue studiile. […] Integrarea adolescenţilor orfani constituie o problemă majoră" [3, p.10].

Majoritatea studiilor realizate pe această categorie de beneficiari denotă necesitatea modificării curriculei şi introducerea unor activităţi de orientare şcolară şi profesională.

În urma discuţiilor cu tinerii absolvenţi ai şcolilor-internat, putem menţiona că cele mai mari probleme ale tinerilor, în momentul părăsirii instituţiei, sunt: alegerea profesiei conform capacităţilor, alegerea instituţiei de învăţământ în care îşi vor continua studiile, locul de trai, acoperirea necesităţilor fundamentale de hrană, îmbrăcăminte, încălţăminte, existenţa unei persoane de referinţă care să ofere suport emoţional.

În scopul integrării profesionale cu succes a tinerilor postinstituţionalizaţi, un şir de instituţii naţionale atât statale, cât şi neguvernamentale, oferă servicii sociale. La nivel republican, serviciile sunt create, prestate şi monitorizate de Ministerul Educaţiei şi Ministerul Muncii, Protecţiei Sociale şi Familiei, în această categorie incluzându-se Direcţia Municipală pentru Protec-

ția Drepturilor Copilului, la nivelul mun.Chişinău, Direcţiile Asistenţă Socială, la nivel republican, şi Agenția Națională pentru Ocuparea Forţei de Muncă.

În scopul protejării tinerilor absolvenți ai gimnaziilor-internat, **Direcția Municipală pentru Protecția Drepturilor Copilului** a întreprins următoarele acțiuni:

– a fost creată cartea de imobil în care este fixată viza de reşedinţă a copiilor orfani sau rămaşi fără întreținere părintească din mun. Chişinău care nu dispun de spațiu locativ [1, p. 17].

– în colaborare cu Fondul de Investiţii Sociale din Moldova, Organizația Internațională pentru Migrațiune, în anul 2004, a fost creat Centrul de zi şi de plasament temporar pentru copii şi tineri orfani în perioada postinstituțională „VATRA". Centrul are o capacitate de 35 de locuri, axându-se pe următoarele: pregătirea pentru integrare în comunitate; dezvoltarea şi menținerea relațiilor cu familia biologică extinsă; monitorizarea şi evaluarea în comun cu autoritatea tutelară a situației „pre" şi „post" reintegrare a beneficiarului pentru o perioadă de un an; consiliere vocațională şi profesionalizarea beneficiarilor.

– înaintarea de cereri în instanța de judecată privind stabilirea moştenirii sau a dreptului la spațiu locativ etc.

– monitorizarea, de la data luării copilului în evidență, a situației copilului/tânărului în perioada aflării la studii în instituțiile rezidențiale şi după absolvirea lor, până la împlinirea majoratului;

– ajutorarea copilului/tânărului să se angajeze în câmpul muncii;

– perfectarea confirmării şi certificatelor pentru diverse instituții referitor la statutul copilului/tânărului;

– face propuneri, periodic/permanent, Administrației Publice Centrale şi ONG-urilor referitor la situația copiilor/tinerilor din evidență, care necesită oferirea de apartamente sociale. Chiar dacă Direcția Municipală pentru Protecția Drepturilor Copiilor are un pachet vast de servicii, nu se reuşeşte acoperirea tuturor necesităților tinerilor şi, în special, orientarea corectă în carieră după absolvirea Gimnaziului Internat, angajarea în câmpul muncii, asigurarea cu spațiu locativ.

Cu referire la serviciile oferite de **Direcțiile Asistență Socială raionale**, situația la acest capitol este dependentă de resursele financiare disponibile la nivel de raion. Acțiunile comune întreprinse în majoritatea raioanelor sunt: susținerea absolvenților gimnaziilor internat pentru a-şi continua studiile în cadrul şcolilor profesionale existente în raion; asistență în angajarea tinerilor în câmpul muncii, împreună cu Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă; susținerea financiară a tinerilor pentru a repara spațiile locative, pe care le-au primit prin moştenire; găsirea familiilor de plasament pentru copiii care nu au familie lărgită sau a spațiilor locative; păstrarea bunurilor copilului

pe perioada plasamentului în cadrul gimnaziului internat şi returnarea lor la momentul ieşirii din sistem; oferirea indemnizaţiilor în cazul copiilor orfani.

Cu părere de rău, de cele mai multe ori, resursele financiare alocate acestei categorii de beneficiari la nivel de raion este insuficientă pentru acoperirea necesităţilor lor.

Agenţia Naţională Pentru Ocuparea Forţei de Muncă, prin agenţiile raionale care au în raza de acţiune şcoli-internat, organizează măsuri de informare, orientare profesională în instituţiile respective, ca regulă, cu elevii din clasele absolvente. Agenţiile colaborează cu şcolile-internat la organizarea „Zilelor orientării profesionale", meselor rotunde, seminarelor informative privind situaţia pe piaţa muncii, consultaţiilor informative în grup. Totodată, elevii din şcolile internat sunt invitaţi la diverse activităţi cu caracter de informare şi orientare profesională, cum ar fi: Forumul meseriilor şi profesiilor şi târgurile locurilor de muncă pentru tineret. În cadrul activităţilor, participanţii beneficiază de informaţii privind situaţia actuală pe piaţa forţei de muncă, posibilităţile de instruire profesională şi plasare în câmpul muncii, consultaţii şi traininguri privind orientarea în carieră, activităţi interactive privind conştientizarea necesităţii cunoaşterii pieţii forţei de muncă în alegerea profesiei, instruirea în metode şi tehnici de căutare a unui loc de muncă, exersarea abilităţilor practice de alcătuire a CV şi a scrisorii de intenţie, de susţinere cu succes a interviului de angajare. Chiar dacă serviciile Agenţiei Naţionale pentru Ocuparea Forţei de Muncă sunt specializate în oferirea orientării în carieră şi angajare în câmpul muncii, mulţi tineri absolvenţi ai instituţiilor rezidenţiale nu beneficiază de serviciile acesteia din lipsă de informaţie cu privire la serviciile oferite.

În urma analizei serviciilor oferite de organizaţiile neguvernamentale şi centrelor care prestează servicii pentru absolvenţii gimnaziilor-internat din Republica Moldova, au fost identificate 32 de astfel de structuri, în cadrul cărora tinerii absolvenţi ai gimnaziilor-internat pot beneficia de următoarele servicii: Orientare profesională; Formarea şi dezvoltarea deprinderilor de viaţă; Suport în angajarea în câmpul muncii; Servicii de profesionalizare; Burse de studii; Acces la informaţii şi informare; Achitarea contractului de studii; Instruiri; Testare psihologică pentru identificarea abilităţilor profesionale ale tinerilor; Burse pentru cofinanţarea salariilor [4, p.20-27].

Din cele prezentate mai sus, poate fi observat faptul că în Republica Moldova se întreprind măsuri concrete pentru a susţine tinerii absolvenţi ai gimnaziului, atât la nivel naţional, cât la nivelul societăţii civile, care promovează diferite servicii pentru a-i ajuta pe tineri să depăşească problemele cu care se confruntă şi să se integreze cu succes în societate.

Referinţe:

1. Conform *Dispoziţiei primarului nr. 9-d din 11 ianuarie 1998* (cu ulterioarele modificări – *Dispoziţia nr.283– din 18.10.1999).*

2. Studiul: *Viaţa în ochii copilului – Raportul copiilor despre respectarea convenţiei privind drepturile copilului în Republica Moldova*, elaborat CIIDC. Chişinău, 2008.
3. Studiul: *Implementarea Convenţiei ONU cu privire la Drepturile Copilului în Republica Moldova* (2008), elaborat de APSCF şi prezentat Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului (CDC), Chişinău, 2008.
4. Studiul: *Tinerii absolvenţi ai instituţiilor rezidenţiale: oportunităţi, necesităţi, provocări*, realizat de Amicii dei Bambini Moldova. Chişinău, 2011.

PATTERN-URI DE COMUNICARE ÎN CADRUL FAMILIILOR CU MIGRANŢI DIN REPUBLICA MOLDOVA

Aliona CRISTEI

Migraţia, actualmente, reprezintă unul dintre cele mai cercetate procese sociale din Republica Moldova, dat fiind complexitatea fenomenelor din care este compus (caracterul multidimensional), impactul social asupra structurii şi principalelor subsisteme ale societăţii (efectele pozitive şi impactul negativ resimţit la nivel de grup social, instituţie etc.), precum şi dificultăţile întâmpinate de către savanţi în diagnoza şi analiza acestui proces (dificultăţi în estimarea ponderii migranţilor şi caracteristicilor principale ale celor care emigrează, datorate catacterului clandestin al migraţiei). Deşi sunt realizate anual multiple studii statistice şi sociologice, nu există surse sigure care ar estima cifra reală a emigranţilor. Conform Biroului Naţional de Statistică, contingentul migrant (inclusiv migranţii temporar reveniţi) al ţării constituie circa 460 de mii de persoane în 2012, sau 17,6% din populaţia de 15-64 de ani [1, p.15]. Un şir de teorii au scos în evidenţă mai mulţi factori explicativi ai emigrării, printre care menţionăm: factori sociali, culturali, economici, structurali etc. Un impact deosebit de dureros a fost resimţit la nivelul grupului fundamental – familia. Aceasta a suferit schimbări drastice la nivelul structurii, dinamicii şi funcţionării sale.

Din această perspectivă, studiul s-a axat pe evidenţierea şi analiza factorilor sociali – *pattern-uri*, manifestaţi şi însuşiţi în cadrul familiei migraţioniste, care determină o predispunere spre comportamente migraţioniste şi contribuie, în final, la creşterea contingentului migraţional.

Nu există societăţi unde lipsesc modelele culturale. Acestea sunt parte a culturii societăţii şi contribuie prin interiorizare la socializarea şi menţinerea echilibrului social. Astfel, pentru a deveni parte a societăţii, indivizii sunt constrânşi să adopte şi să respecte aceste modele culturale. Unele din ele sunt însuşite în cadrul familiei chiar din primii ani de viaţă, iar comunicarea este procesul fundamental care contribuie la împărtăşirea şi transmiterea acestor pattern-uri sociale de la o generaţie la alta. Prin intermediul comunicării

indivizii exprimă gânduri, sentimente, intenții, trăiri, experiențe care ajută la învățare şi dezvoltarea personalității. Prin urmare, individul se raportează la realitatea socială în funcție de modelele culturale însuşite în cadrul diferitelor grupuri sociale (familie, şcoală, grup de prieteni etc.). Urmărind modelele, individul ajunge să înțeleagă ce comportamente sunt valorizate de societate şi care sunt dezaprobate sau pedepsite.

Analizând comunicarea în cadrul familiilor cu migranți din Republica Moldova, observăm că, sub aspect cantitativ, aceasta se realizează satisfăcător, migranții comunicând săptămânal sau chiar zilnic cu membrii familiilor lor. Conform *Studiului cantitativ Național privind situația copiilor aflați în dificultate şi a copiilor ai căror părinți sunt plecați peste hotare*, realizat în 2012, s-a constatat că jumătate de emigranți de sex feminin comunică zilnic cu copiii lor (26% comunică prin telefon, iar 25% – prin internet). Comparativ cu mamele, tații comunică într-o măsură mai mică (19% comunică prin telefon, şi 15% prin internet). Deşi o parte semnificativă de emigranți îşi îndeplinesc parțial obligațiile comunicând cu copiii lor prin diverse surse, totuşi, o bună parte dintre ei niciodată nu i-au legătura pentru a comunica din diverse motive: lipsă de bani, timp etc. Analizând în funcție de sexul respondenților, constatăm că 8,8% din mame nu au comunicat niciodată cu copiii lor de când au plecat la muncă peste hotare. Lipsa de comunicare contribuie la înstrăinare, inhibarea în sine a copilului şi produce multiple consecințe negative asupra dezvoltării personalității şi integrării lui sociale.

Comunicarea cu rudele nu este la fel de frecventă ca şi cu copiii: 2,5% dintre migranți o fac zilnic, 22,7% – de câteva ori pe săptămână, 21,8% – o dată pe săptămână, 21,0% – de câteva ori pe lună, 16,0% – o dată pe lună, 7,6% – de câteva ori pe an, 8,4% – nu comunică deloc. Bărbații cu vârste de peste 55 de ani rareori comunică cu rudele. Mijloacele de comunicare utilizate de migranții intervievați în Republica Moldova sunt telefonul mobil (90,8% – întotdeauna), programul Skype (14,3% – întotdeauna), telefonul staționar (10,9% – întotdeauna), rețelele sociale (5,9%), poşta electronică (4,2% – întotdeauna) [2, p.78].

Cu toate acestea, din punct de vedere calitativ, nu există studii care ar scoate în evidență eficiența comunicării în cadrul familiilor cu migranți, principalele teme de discuții, probleme în comunicarea intergenerațională a membrilor familiei etc.

În urma studiului calitativ *Modalități de implicare a părinților plecați la muncă peste hotare în soluționarea problemelor şcolare ale copiilor lor*, realizat în 2009, s-a constatat că gradul de implicare a părinților în viața copiilor lor este foarte mic. Acest fapt se datorează lipsei de colaborare sistematică a părinților, îngrijitorilor şi copiilor. Majoritatea îngrijitorilor preferă să soluționeze singuri problemele cu care se confruntă copiii aflați în

grija lor şi doar după rezolvarea acestora, să le împărtăşească părinţilor biologici. Chiar dacă unele probleme ţin de starea sănătăţii, îngrijitorii preferă să nu deranjeze părinţii, afirmând că „ei au şi aşa multe probleme”.

Pentru a evita posibilele contradicţii în ceea ce privesc modalităţile de soluţionare a problemelor, îngrijitorii preferă să nu informeze părinţii. În acest context, părinţilor le este tot mai dificil să ţină sub control situaţia copiilor lor. Chiar şi în cadrul discuţiilor telefonice, părinţii abordează aspecte foarte generale. De multe ori, copiii nici nu împărtăşesc problemele existente pentru a nu crea griji în plus părinţilor.

„După ce s-a rezolvat problema, de obicei anunţăm părinţii. Iată, de exemplu, când a fost ruptă mâna, după ce a fost totul bine am spus părinţilor despre cele întâmplate. Uneori le spunem, alteori – nu. Dacă apar probleme, nu prea sun părinţii” (DFG_Îngrijitori_Chişinău).

Dat fiind faptul că sancţiunile părinţilor se manifestă sub forma unor restricţii financiare, copiii nu împărtăşesc cu ei problemele şcolare. Astfel scade nivelul de încredere atât a tutorilor, cât şi a copiilor, cauzând creşterea distanţei sociale dintre părinţi şi copii.

„Părinţii sună, întreabă, dar nu întotdeauna le povestesc despre toate problemele, deoarece copilul, pe urmă, prinde pică pe tine. De aceea mai bine eu împreună cu dânsul o rezolv şi ţin situaţia sub control. Numai dacă apar probleme grave, ieşite din comun, da, anunţ părinţii, dar dacă are o notă rea, eu de acum nu le mai spun, iar copilul apoi şi-o corectează” **(**DFG_Îngrijitori_Anenii_Noi).

În concluzie, menţionăm că, deşi statisticile atestă o frecvenţă ridicată a comunicării în cadrul familiilor cu migranţi, în plan calitatitiv, aceasta se realizează superficial, favorizându-se crearea unor pattern-uri sociale bazate pe valori sociale prezente în ţările de emigrare, care predispun tinerii să adopte atitudini şi comportamente migraţioniste.

Referinţe:

1. *Migraţia forţei de muncă şi aspectele de cunoştinţe şi calificări în Moldova*. OIM, Chişinău, 2013.
2. CHEIANU, D. *Migranţii moldoveni în Federaţia Rusă în condiţiile crizei financiare globale.* Chişinău: CEP USM, 2010.

IMPORTANȚA IDENTIFICĂRII FACTORILOR DE RISC SUICIDAR ÎN PROFILAXIA COMPORTAMENTULUI AUTODISTRUCTIV

Oxana ISAC

Riscul suicidar este definit ca o stare care apare atât la persoane sănătoase, cât şi la cele bolnave, caracterizată prin îngustare dinamică progresivă, inhibare a heteroagresiunii, refugiu într-o lume imaginară. O serie de autori evidențiază următorii factori de risc suicidar [1, 63-82]:

Factorii biologici. Până în prezent, cercetările asupra suicidului s-au axat, în mare măsură, asupra problemelor psihologice şi sociale ca nişte cauze ale comportamentului autolitic. Factorii biologici au fost foarte rar considerați ca având vreo importanță. Recent, unele direcții de studiu au sugerat corelația posibilă între comportamentul autolitic şi factorii biologici, şi anume:

- *Rolul serotoninei*. În încercarea de a găsi corelații clinice între concentrația scăzută de acid 5-hidroxiindolacetic (5-HIAA) în LCR la pacienții depresivi, Asberg & colaboratorii au descoperit o incidență evidentă a tentativelor de suicid în subgrupul cu 5-HIAA scăzut: 40%. Mai mult, în cazul acestui subgrup, tentativele au avut un caracter mult mai categoric, dovedind o preferință pentru metodele violente, comparativ cu cele din subgrupul cu 5-HIAA normal, care au preferat intoxicația medicamentoasă.
- *Rolul dopaminei*. Concentrația metabolitului dopamina – acidul homovanilic (HVA) în LCR, este redusă în depresie într-o măsură chiar mai mare decât concentrația 5-HIAA, de care, de fapt, este legată. Dar totuşi, deocamdată nu se cunoaşte dacă aceşti doi metaboliți sunt corelați datorită mecanismului de transport comun sau datorită unor conexiuni funcționale între aminele lor precursoare.
- *Suicidul şi axul hipotalamo-hipofizoadrenal*. În 1965, Bunney şi Fawcett au raportat că pacienții ce intenționau în mod serios să se sinucidă aveau o înaltă excreție a metaboliților cortizolului înainte de actul respectiv. În studiile ulterioare, s-a demonstrat relația dintre concentrațiile sangvine mari ale cortizolului şi suicidul realizat.

Factorii genetici. Ipotezele ce sugerează influența factorului genetic au fost destul de rar propuse şi inadecvat examinate. Deşi au fost cunoscute şi prezentate în literatura de specialitate cazurile familiilor cu o rată înaltă a suicidului, asemenea fapt a fost explicat pe baza aspectelor culturale şi psihologice ale acestor familii, fără a se invoca factorul genetic. Specialiştii în domeniu au observat un risc semnificativ mai mare de comportament suicidar în familiile pacienților ce au comis suicid decât la rudele celor ce nu au avut astfel de antecedente. Rezultă că există un factor genetic ce favorizează suicidul şi care operează independent sau adițional față de

depresie sau față de alte psihoze majore. Este o posibilitate interesantă ca predispoziția genetică spre suicid să reprezinte o tendință spre un comportament impulsiv, în care suicidul să reprezinte o primă modalitate de manifestare. Nu se poate neglija posibilitatea ca factorul genetic din cadrul suicidului să fie reprezentat de o incapacitate de a controla comportamentul impulsiv, în timp ce depresia şi alte boli psihice, precum şi mediul înconjurător, servesc ca mecanisme ce potențează acest comportament, acționând ca un „trigger" al său şi direcționându-l spre o acțiune suicidară.

Factorii psihologici. Până în prezent, nu s-a putut defini o constituție „suicidogenă" specială. Toate variațiile de personalitate se întâlnesc în rândul sinucigaşilor. Anumite trăsături de personalitate, şi anume: emotivitatea, impulsivitatea, labilitatea, dominanța afectivității, înclină balanța în favoarea comportamentului suicidar.

Factorii sociali. *Familia.* Cercetările empirice au constatat că frecvența suicidului este mai mare la celibatari decât la căsătoriți, la văduvi față de cei căsătoriți, la persoanele căsătorite fără copii decât la cele cu copii. S-au raportat corelații semnificative între suicid şi rata divorțurilor în diverse țări şi în diferite regiuni ale aceleiaşi țări.

Profesia. Profesia intervine în măsura în care ea implică un anumit nivel intelectual, precum şi un anumit mod de viață. Astfel, în Anglia se produc mai multe suicide în clasele superioare şi medii decât în cele inferioare. În SUA există o rată foarte ridicată a suicidului în rândul medicilor: 38,5 la 100 000 de locuitori față de 13-16 la 100 000 – rata pentru populația generală. Alte studii arată că la militari rata suicidului este cu cel puțin 25% mai ridicată decât la civili.

Evenimentele din viață. Cercetătorii americani Holmes şi Rahe au publicat în 1964 lista celor mai importante evenimente de viață, ordonându-le după gradul de afectare prin stres a vieții persoanei, cu care a interferat evenimentul. Autorii au cuantificat fiecare eveniment de viață cuprins în această scală, încât au reuşit să calculeze impactul cumulativ al mai multor evenimente ce survin într-o perioadă de timp bine determinată (un an). Astfel, dacă doar un eveniment negativ intervine pe parcursul unui an, efectul acestuia este cu mult mai redus decât dacă două evenimente de aceeaşi magnitudine survin în acelaşi an. Valorile acordate evenimentelor de viață, sub formă de puncte, au primit denumirea de *Life Change Units* (LCU′s). Scala Holmes şi Rahe (*Social Readjustement Rating Scale – SRRS*) permite calcularea valorii stresului determinat de evenimentele de viață din ultimele 12 sau 24 de luni.

Stresul. Stresul este un răspuns specific, pe care îl elaborează organismul la oricare dintre solicitările nespecifice. Stresul nu este impus doar de solicitări externe, ci poate fi generat şi din interior de către speranțe, aspirații,

temeri şi credinţe. Indiferent de situaţie, când solicitarea la care este supusă fiinţa umană îi depăşeşte acesteia resursele de ,,coping", de învingere cu succes a situaţiei-problemă, persoana se simte copleşită şi recunoaşte că nu are suficiente resurse pentru a depăşi situaţia stresantă. În general, echilibrul rezultat din interacţiunea a patru componente, şi anume: solicitări exterioare, nevoi şi valori interioare, resurse proprii de ,,coping", resurse de sprijin extern, determină dacă o anumită situaţie va fi stresantă sau nu. Odată ce o situaţie a fost considerată ca solicitantă sau frustrantă, va antrena un răspuns psihologic comprehensiv, care are componente cognitive, emoţionale, somatice şi comportamentale. Astfel, definiţia stresului este extrem de complexă, ea depinzând de răspunsul individual al fiecărei persoane faţă de infinitatea de întâmplări/evenimente potenţiale cu care se poate întâlni în decursul vieţii sale.

Cercetătorul C.Patel împarte stresurile în trei categorii, după domeniile vieţii în care acestea se manifestă:

1. *Stres domestic:* familie cu un singur părinte, divorţ, lipsă de comunicare între soţi, dificultăţi sexuale între parteneri, infidelitate, gelozie iraţională, soţ (soţie) alcoolic sau dependent de toxice, separare prelungită, boală gravă sau cronică a unuia dintre parteneri, diferenţe de valori şi de priorităţi; copil/copii bolnavi, cu tulburări de comportament, cu handicap, cu performanţe şcolare foarte slabe, copil/copii vitregi, timp insuficient pentru educarea copiilor, graviditate neplanificată; conflicte intergeneraţionale; probleme financiare repetate; rude cu pretenţii nerezonabile/coabitarea cu rude; vecini dificili etc.

2. *Stres ocupaţional:* recompense inadecvate (salarii scăzute, perspective slabe), frecvente schimburi de noapte, multă muncă în unitatea de timp, schimbări în muncă cerând noi abilităţi, puţin timp pentru efectuarea unui lucru de calitate, puţine ocazii de a învăţa lucruri noi, colegi de muncă incompetenţi; conducere autocratică, şef cu stil dur de comunicare, deficienţă în conducere pe timp de criză, descriere imprecisă a responsabilităţilor şi a procesului de muncă, situaţii conflictuale cu şeful, cu colegii; lipsă de intimitate; clienţi ostili; factori de mediu (toxice, frig, temperatură ridicată) etc.

3. *Stresuri economice, politice, sociale, culturale*: inflaţie, şomaj, discrepanţa om sărac – om bogat; greve; violarea drepturilor omului; discriminare rasială şi a minorităţilor; război sau ameninţarea unui război; influenţa mass-media etc.

Stresurile din ultima grupă menţionată joacă un rol complex în viaţa indivizilor. Statistica a demonstrat că revoluţiile nu modifică cu nimic proporţia suicidelor, în schimb războaiele determină o descreştere notabilă a ratei suicidelor în toate timpurile.

Referinţe:

1. COSMAN, D. *Sinuciderea (studii în perspectiva biopsihosocială).* Cluj-Napoca: Risoprint, 1999.

STATUL ŞI SERVITUTEA VOLUNTARĂ

Nicolaie MĂNESCU
Universitatea din Craiova; Institutul de Cercetare a Dezvoltării, Universitatea „Constantin Brâncuşi”, Târgu Jiu, România

Studiul de cercetare sociologică urmăreşte impactul social al servituţii şi efectele generatoare la nivelul statului totalitar comunist. Prin extindere şi diferenţiere, analiza sociologică empirică devine relevantă pentru orice tip de regim sau sistem politic de putere. Datele astfel obţinute, în urma validării rezultatelor cercetării, se pot aplica, practic, urmărindu-se stabilitatea şi echilibrul social, controlul statului asupra societăţii şi, implicit, al societăţii asupra statului, în condiţiile societăţilor postcomuniste aflate într-o tranziţie prelungită spre democraţie. De elaborarea şi definirea ipotezelor generale şi de lucru depinde validarea lor şi rezultatul cercetării în studiul servituţii voluntare şi al exercitării puterii de stat.

Elaborarea ipotezelor generale şi de lucru. Potrivit lui Traian Rotariu, ipotezele sunt fragmente ale modelului explicativ pe care îl adoptăm în legătură cu fenomenul menţionat. „Chiar dacă o anchetă are un caracter descriptiv, ea se întemeiază pe un sistem de relaţii ce sunt presupuse a guverna fenomenele cercetate. Orice întrebare din chestionar se originează într-o astfel de supoziţie asupra naturii fenomenelor sociale cercetate şi a relaţiilor dintre ele. Tot designul unei anchete se sprijină pe sistemul de ipoteze adoptat” [1, p.177].

În *L'enquête par questionnaire*, Claude Javeau precizează că „doar un sistem de ipoteze de lucru clar enunţate şi strâns legate de obiectivul cercetării permite atingerea obiectivelor ştiinţifice propuse” [2, p.41].

Analiza ipotezelor în cercetările sociologice empirice presupune:

a) Definiţia ipotezei.
b) Elaborarea ipotezelor empirice.
c) Validarea ipotezelor.

Ipotezele nu trebuie confundate cu presupunerile sau bănuielile. Presupunerea este un enunţ care nu va fi confruntat cu realitatea, deci nu se urmăreşte validarea lui, iar bănuiala se întâlneşte numai la nivelul cunoaşterii comune, unde poate fi considerată o ipoteză a unei astfel de cunoaşteri. Folosind definiţia dată de Johan Galtung, care consideră *ipoteza* drept o „propoziţie despre felul în care un set de unităţi S este distribuit într-un spaţiu de variabile $x_1,x_2,x_3,...x_n$”, putem conchide că în structura ipotezei se regăseşte o *unitate* (stat, societate, grup social, instituţie), o *variabilă* (ierarhie, exercitare a puterii de stat, coeziune, solidaritate socială, dominaţie şi servitute) şi un *set de valori ale variabilelor* (nesemnificativă, scăzută, scăzută spre medie, medie, în creştere, medie spre înaltă, înaltă, excepţională,

maximă, şi alte valori care pun în evidenţă poziţia pe scara barometrică a variabilelor). Folosind aceste date, vom putea formula mai multe ipoteze de lucru care vor pune şi mai bine în evidenţă demersul şi scopul cercetării sociologice de ansamblu. În formularea ipotezelor, vom avea în vedere un set de presupuneri neverificate, după cum urmează:

a) Cu cât nivelul de dominaţie este mai ridicat, cu atât gradul de servitute voluntară şi de supuşenie a grupurilor sociale şi indivizilor este mai scăzut; altfel spus, la un nivel ridicat de dominaţie a puterii care urcă spre maxim, societatea răspunde cu un grad ridicat de nesupunere care tinde spre forme de revoltă socială şi chiar revoluţie.

b) Servitutea voluntară este o manifestare de acceptare tacită a unei stări de dominaţie „suportabilă" între anumite limite. Peste aceste limite se nasc coeziunea şi solidaritatea socială în contra puterii de stat dominatoare, dictatorială sau totalitară.

c) Dominaţia excesivă şi puterea discreţionară nu sunt caracteristici specifice numai regimurilor totalitare, fasciste sau comuniste, unde politica de stat este una de forţă şi dictat, ci pot fi întâlnite sub forme diferite şi în alte tipuri de regimuri politice, chiar aşa-zis democratice.

d) Servitutea voluntară, ca răspuns la dominaţia exercitată de puterea de stat, poate fi un factor de echilibru şi stabilitate socială, dacă puterea nu abuzează de acest determinant al voinţei sociale.

Până la a demonstra valabilitatea acestor asumpţii, ipotezele avansate rămân, aşa după cum le definea, în general, Fred Kerlinger, doar nişte enunţuri *conjecturale* despre relaţia dintre două sau mai multe variabile. Doar prin testare, care se poate face prin intermediul cercetării ştiinţifice, prin analiza datelor şi confruntarea cu realitatea, ipotezele pot fi verificate. „Ipotezele în ştiinţele umaniste, sociale şi comportamentale trebuie să nu conţină elemente contradictorii, adică să fie coerente intern. Fiind un enunţ cu caracter de probabilitate, *ipoteza* are un conţinut reflectoriu despre intercondiţionarea şi cauzalitatea faptelor, a fenomenelor şi proceselor socioumane" [3, p.75].

Ipotezele pot fi *teoretice* şi *de lucru*. Ipotezele teoretice sunt indirect testabile, iar ipotezele de lucru sunt direct testabile. Considerându-se teoria sociologică un sistem de ipoteze cu un nivel de maximă generalitate, putem deduce ipoteze cu nivel intermediar şi din acestea ipoteze de lucru direct testabile prin intermediul cercetării empirice. Potrivit lui Steven Miller, în cercetările cantitative ipotezele sunt formulate *a priori*, iar în cele calitative *a posteriori*. Valoarea experimentului depinde de noutatea şi autenticitatea ipotezei sau ipotezelor de lucru. Iată de ce, am optat de la început pentru formularea unor ipoteze de lucru inedite care să suscite interes şi să motiveze efortul cercetării empirice. *Ipoteza* nu este o fantasmagorie, ci este formulată

pe baza datelor experimentale existente la un moment dat sau pe baza intuiției, este o supoziție enunțată pe baza unor fapte cunoscute, cu privire la relația dintre anumite fenomene sau legături dintre acestea şi cauzele lăuntrice care le determină, în cazul de față, între relația social-politică de dominație şi suportabilitatea la nivelul grupurilor sociale. Pentru început, în schițarea proiectului de cercetare, pornim de la următoarele cinci ***ipoteze***:

Ipoteza 1: *Dacă puterea de stat este exercitată în mod dictatorial, chiar dacă aparent este asigurat un cadru democratic, atunci sunt create premisele propice căderii regimului, fenomen care se repercutează la nivelul întregului sistem social.*

Ipoteza 2: *Dacă dominația în exercitarea puterii de stat este excesivă iar abuzul de putere şi puterea discreționară se manifestă în structurile puterii neîngrădit, atunci sunt perturbate în aceeaşi măsură echilibrul, relațiile sociale şi progresul social.*

Ipoteza 3: *Dacă dominația în exercitarea puterii de stat tinde să înregistreze valori în creştere, atunci servitutea voluntară, ca formă de supunere benevolă față de puterea de stat, scade în mod proporțional tinzând către zero.*

Ipoteza 4: *Cu cât nivelul servituții voluntare este mai redus, cu atât instabilitatea mecanismului puterii este mai mare, şi invers, cu cât nivelul servituții este mai mare, cu atât stabilitatea sistemului de putere şi social creşte.*

Ipoteza 5: *Dacă determinantul de voință socială, care este servitutea voluntară, cunoaşte o tendință regresivă către minim, atunci punctul zero pe scara servituții voluntare reprezintă* ***pragul revoltei***. Proiectul de cercetare este unul dezirabil, benefic şi aplicabil prin rigoarea procedurii şi calitatea informațiilor obținute. Servitutea voluntară dă valoare relației dintre societate şi stat.

Referințe:

1. ROTARIU, T., ILUȚ, P. *Ancheta sociologică şi sondajul de opinie*. Iaşi: Polirom, 1997.
2. JAVEAU, C. *L'anquête par questionaire. Manuel à l'usage du practicien*. Bruxelles: Edition de l'Université de Bruxelles, 1990.
3. CHELCEA, S. *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative şi calitative*. Bucureşti: Editura Economică, 2001.

CONSECINȚELE NEFASTE ALE CONSUMULUI DE DROGURI LA NIVEL NAȚIONAL ŞI EUROPEAN

Alexandra DEACONU
Universitatea din Craiova, România

Motto: Consumul de droguri nu este decât
o sinucidere în mai multe etape:
un fel de sinucidere în serial.
Raymond Carter

Încă din antichitate, oamenii au fost tentați să consume substanțe care să-i relaxeze sau să le provoace o stare de euforie. Oamenii consumă droguri de mii de ani, fie este vorba de vechiul Egipt, China sau civilizația sumeriană (anul 5000 î.e.n.), unde exista o cultură a consumului de opiu [1, p.513]. Din cele mai vechi timpuri, unele plante au fost şi sunt utilizate în cadrul ceremoniilor religioase, cu ocazia practicilor magice sau pentru a provoca plăcerea, dar şi datorită virtuților medicale pe care le conțin [3, p.3].

Dezvoltarea tehnologiei, a transporturilor şi comerțului internațional în epoca modernă, au redus efectiv distanțele dintre țări, astfel încât plantele şi drogurile care altădată nu aveau decât utilizare locală au început să fie cunoscute şi obținute şi în alte regiuni ale lumii, ceea ce a permis traficului să devină una din cele mai grave infracțiuni internaționale [3, p.3].

Astăzi consumul de droguri constituie o problemă socială gravă, care este foarte răspândită impânzind toată lumea. Drogurile sunt o problemă a cărei seriozitate devine cu fiecare zi mai vizibilă. Problemele produse de abuzul de droguri şi de traficul ilegal află printre cele mai serioase probleme cu care se confruntă lumea de astăzi, amenințând generațiile viitoare.

În România, traficul de droguri s-a suprapus rețelelor existente de prostituție, proxeneții devenind în multe cazuri şi traficanți de droguri. O parte dintre femeile implicate în sexul comercial au devenit dependente de droguri, lucru ce a determinat continuarea practicării sexului comercial şi pentru întreținerea consumului. Potrivit studiului *Prevenire HIV în rândul adolescenților cu risc crescut din Europa de Sud-Est şi Ucraina* (Preda, Buzducea, Grigoraş, Lazăr, 2008), în România, adolescentele care vând servicii sexuale consumă şi droguri. Dintre acestea, 80% au început să consume droguri înainte de vârsta de 18 ani şi tot atunci au început să fie implicate şi în sexul comercial. Dintre tinerele care consumă droguri, 88% se injectează zilnic. Acelaşi studiu arată că 43% din aceste persoane consideră că HIV se poate transmite prin înțepătura de țânțari, ceea ce scoate în evidență nivelul scăzut de informare al acestora [1, p.513].

Consumul de droguri cunoaşte o creştere importantă în toate mediile, cu precădere însă în cadrul grupurilor cu venituri modeste, fără acte de identitate şi/sau asigurare medicală. Dincolo de această categorie extremă de populație

şi de cea opusă a vedetelor/persoanelor cu resurse financiare multiple, consumul de droguri (sau atitudinile pozitive la adresa consumului de droguri) se manifestă şi în rândul populaţiei generale [1, p.513].

Cele mai multe persoane debutează în consumul de droguri între 15 şi 19 ani, proporţia acestora fiind în creştere, de la 25% în 2004 la 34% în 2008. Următoarea grupă de risc este cea de 20-24 de ani, vârstă la care a debutat aproximativ unu din patru consumatori de droguri. Proporţia persoanelor care au început să consume substanţe psihoactive între 25 şi 34 de ani se menţine relativ stabilă (12-15%) [1, p.513-514].

La nivel european, 22% dintre adulţi au consumat cel puţin o dată canabis, adică 74 mil. de persoane (EMCDDA, 2009). De asemenea, se indică faptul că popularitatea consumului de canabis a crescut substanţial în anii 90, astfel încât în prezent aproape un sfert dintre adulţii din Europa raportează că au consumat acest drog cel putin o dată. Ulterior, situaţia a început să se stabilizeze, iar majoritatea datelor recente susţin scăderea generală a consumului de canabis [1, p.513-514].

Aproape jumătate (47%) din numărul de consumatori de droguri injectabile, participanţi la studiul *Application of Respondent-Driven Sampling to collect baseline data on injecting drug users for HIV risc reduction interventions in Bucharest* (UNODC, 2009), au raportat că refolosesc frecvent echipamentul de injectare. Mai mult de o treime (13%) au declarat că au dat seringa (folosită) şi altora cu ocazia ultimei injectări. În ceea ce priveşte comportamentul sexual, acelaşi studiu indică faptul că majoritatea celor chestionaţi (91%) au fost activi sexual în ultimele 12 luni. Dintre aceştia, 38% au avut contacte sexuale cu mai mulţi parteneri, iar 76% au avut cel puţin un contact sexual neprotejat în ultima lună [4, p.515].

Poziţiile guvernelor în faţa consumului problematic de droguri şi a sexului comercial au fost şi sunt diferite. În funcţie de politica de transparenţă adoptată şi de capacitatea de a controla aceste fenomene, guvernele adoptă poziţii dintre cele mai extreme, plecând de la pedeapsa cu moartea în cazul infracţiunilor asociate drogurilor în unele ţări asiatice, mergând până la legalizarea sexului comercial în ţări din vestul Europei precum Olanda, Cehia [5, p.516].

Din păcate, politicile coercitive, precum *Războiul împotriva drogurilor,* înregistrează un număr mare de adepţi (guverne şi indivizi) şi cele mai ridicate cote în termeni de resurse alocate. În anul 1988, Congresul American a adoptat o rezoluţie care prevedea ca până în anul 1995 să nu mai existe droguri în SUA. Această politică a înregistrat până în prezent eşecuri continue, pentru că, după părerea experţilor, s-a preferat o abordare utopică în detrimentul uneia realiste şi una moralistă în detrimentul uneia pragmatice.

Acest război a cauzat suferinţe a milioane de persoane la nivel mondial. Toate analizele obiective au relevat faptul că politicile împotriva drogurilor,

inclusiv războiul împotriva drogurilor, au eşuat. Prevalența consumului de droguri continuă să crească la nivel mondial, iar efectele negative asociate consumului de droguri continuă să crească la proporții alarmante în ceea ce priveşte răspândirea hepatitei C şi a HIV. Mai mult, încarcerarea unui număr tot mai mare de oameni pentru infracțiuni asociate drogurilor conduce la costuri imense (costuri de judecată, încarcerare, asigurare medicală pe timpul detenției etc.), fără să determine inversarea curbei acestui gen de infracțiuni.

Dacă războiul împotriva drogurilor a eşuat, nu acelaşi lucru se poate spune despre programele *harm reduction*, precum cele de distribuire de seringi şi cele de substituție, care au continuat să producă dovezi despre eficiența crescută reflectată atât la nivel individual (al consumatorului), cât şi la nivel comunitar, de sănătate publică.

Referințe:

1. BUZDUCEA, D., coord. *Asistența socială a grupurilor de risc.* Iaşi: Polirom, 2010.
2. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan". *Dicționarul explicativ al limbii române.* Academia Română. Bucureşti: Univers Enciclopedic,1996,.
3. ROIBU, I., MIRCEA, A. *Flagelul drogurilor la nivel mondial şi național.* Timişoara: Mirton,1997.
4. UNODC. *Application of Respondent-Driven Sampling to collect baseline data on injecting drug users for HIV risc reduction interventions in Bucharest,* 2009.

ŞTIINŢE ECONOMICE

SUBVENŢIONAREA INVESTIŢIILOR ÎN INOVAŢII

Ghenadie TIMOFTI, Maria COJOCARU

Este cunoscut faptul că inovaţiile sunt motorul dezvoltării. Iată de ce, statele lumii susţin, prin diverse modalităţi, investiţiile în inovaţii, în capitalul uman. Susţinerea însă nu se face haotic, ci prin analize complexe care au la bază modele de cuantificare a efectului de multiplicare a investiţiilor în tehnologii şi procese inovaţionale [1, p.323-351]. Tot mai mulţi cercetători au ca obiectiv de cercetare modelarea acestor procese. Rezultatul cercetărilor se concretizează în modele teoretice, care vin să justifice procesul de subvenţionare în inovaţii. Printre cele mai reprezentative teorii, putem menţiona *Teoria creşterii endogene* (*Endogenous Growth Theory*) [2, p.694], dedusă de către cercetătorii Ph.Anghion şi P.Howitt încă în anul 1992, ulterior fiind dezvoltat şi modelul *Competition Imitation and Growth with Step-By-Step Innovation* [3, p.467-492].

Aceste modele iau în considerare diverse forme de subvenţionare: transferuri către firmele concurente egale după nivelul tehnologic, subvenţii, subvenţionare proporţional cu costurile pentru cercetare şi dezvoltare (R&D), granturi pentru transferurile tehnologice etc.

Modelele teoretice menţionate, dar şi alte teorii şi modele impun necesitatea luării în considerare a unui şir de factori la acordarea ajutorului din partea statului pentru anumite domenii de activitate economică, şi anume: tipul pieţei, intensitatea concurenţei în ramură, perioada de subvenţionare. În baza acestor modele, se pot efectua estimări ale intensităţii legăturii dintre evoluţia cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare şi ritmul de creştere a economiei. De asemenea, prin aplicarea acestor modele de creştere endogenă, pot fi date aprecieri dacă subvenţiile acordate inovatorilor în condiţii de concurenţă stimulează sau nu progresul tehnologic.

O altă problemă abordată tot mai des în literatura de specialitate este următoarea: ce este mai avantajos să subvenţionăm: inovaţiile sau imitarea inovaţiilor, pentru a realiza o creştere economică mai accelerată [5].

În Republica Moldova, acestei probleme i se acordă o mare importanţă, întrucât economia moldovenească tinde să se integreze tot mai mult în economia europeană şi cea mondială, concurând, ca şi alte state atât din Europa Centrală şi de Est, cât şi din CSI, pentru atragerea investitorilor străini. Competitivitatea pe plan mondial depinde de competenţele inovaţionale ale întreprinderilor mici şi mijlocii, de gradul de calificare a forţei de muncă, calitatea sistemului educaţional şi a cercetării.

Conform Indicelui Global de Inovații (IGI), în anul 2014, Republica Moldova s-a poziționat pe locul 43 din 143 de state, fiind în creştere cu 2 poziții față de anul 2013. În anul 2012, Indicele Global de Inovații, în raport cu datele medii pe țările din Comunitatea Statelor Independente (CSI) şi cu cele din Europa Centrală şi de Est are o poziție relativ satisfăcătoare [4].

În acest studiu, ne vom referi la poziționarea Republicii Moldova după IGI, pornind de la aprecierile a 2 grupe de indicatori (Tabelul 1):

a) *Indicatori ai rezultatelor de cunoaştere şi tehnologice* (generarea de cunoştințe, impactul şi diseminarea acestora);

b) *Produse creative* (crearea de bunuri, servicii creative/culturale).

Tabelul 1

Poziționarea Republicii Moldova conform Indicelui Global de Inovații – Rezultate de cunoaştere şi tehnologice

Indicatori	**Scor mediu**			
	Anul 2014	**Anul 2012**		
	Republica Moldova	**Republica Moldova**	**Europa Centrală şi de Est**	**CSI**
Scor «Generare cunoştințe»	48.0	54.7	32.2	30.8
Scor «Impact cunoştințe»	36.8	34.9	47.2	30.3
Scor «Difuziune cunoştințe»	37.6	27.0	28.8	24.5
Scor general «Rezultate de cunoaştere şi tehnologice»	**40.8**	**38.9**	**36.0**	**28.5**

Sursa: IGI 2014, 2012. http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=data-analysis

Poziția Republicii Moldova, conform Rezultatelor de cunoaştere şi tehnologice, în anul 2014 s-a îmbunătățit atât sub aspect cantitativ, cât şi calitativ față de anul 2012, datorită creşterii scorului impactului şi difuziunii cunoştințelor în raport cu generarea de cunoştințe.

În anul 2012, Republica Moldova a înregistrat un scor puțin peste nivelul mediu al țărilor Europei Centrale şi de Est. Un scor înalt se atestă la indicatorul Generare de cunoştințe, însă impactul şi difuziunea sunt mult mai mici în raport cu cunoştințele generate. Astfel, dacă se atestă o creştere a numărului de cereri de înregistrare a brevetelor de invenții, valoarea economică a unei părți mari de brevete este îndoielnică. Cele care sunt înregistrate nu sunt valorificate, adică ideile rămân pe hârtie. Numărul brevetelor înregistrate la Organizația Internațională pentru Proprietate Intelectuală (WIPO a World Intelectual Property Organization) şi la Oficiul European de Patente (EPO – European Patent Office) este foarte mic. Republica Moldova este poziționată favorabil din perspectiva numărului de articole ştiințifice şi tehnologice publicate.

Exporturile de bunuri de creație indică o poziție favorabilă în comparație cu cele două grupuri de state, dar şi o poziție sub media statelor ECE şi CSI

la capitolul export de servicii creative (publicitate, marketing, cercetare şi dezvoltare, arhitectură, servicii culturale etc.), fiind un potenţial pe care cetăţenii şi entităţile din republică l-ar putea valorifica cu succes (Tabelul 2). Totodată, se atestă o poziţie destul de modestă în ceea ce priveşte poziţia online. Astfel, la 1000 de persoane revin doar 2,8 unităţi web-domenii generice de nivel superior, comparativ cu circa 100 de unităţi în SUA, Luxemburg, peste 5 în Ucraina, şi 4 – Federaţia Rusă ; nivelul mediu în statele Europei Centrale şi de Este este de circa 25 de web-domenii.

Tabelul 2

Poziţionarea Republicii Moldova conform evaluării IGI – Produse creative

Indicatori	**Scor mediu**			
	Anul 2014	**Anul 2012**		
	Republica Moldova	**Republica Moldova**	**Europa Centrală şi de Est**	**CSI**
Scor «Produse creative intangibile»	68.4	61.9	39.0	26.9
Scor «Bunuri şi servicii creative»	22.6	22.9	31.9	15.3
Scor «Creativitate online»	14.0	23.5	40.7	19.7
Scor general «Produse creative»	**43.3**	**42.5**	**37.6**	**22.2**

Sursa: IGI 2014, 2012.
http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=data-analysis

Aceasta indică o prezenţă redusă a companiilor şi organizaţiilor din Republica Moldova în reţeaua Internet, fapt care diminuează gradul de promovare a produselor şi serviciilor naţionale.

În concluzie, vom menţiona că, după anumite criterii inovaţionale (invenţii, mărci, bunuri de creaţie, export de servicii creative informatice şi conexe), după IGI 2014 şi 2012, Republica Moldova depăşeşte atât media pe CSI, cât şi nivelul mediu al ţărilor ECE. Totodată, constatăm un potenţial inovaţional nevalorificat, care prin subvenţionare eficientă ar putea contribui la o creştere semnificativă a economiei. Datele comparative furnizate de The Global Innovation Index 2014 [4] demonstrează că, deşi Republica Moldova investeşte suficiente resurse publice în cercetare-dezvoltare, structura cheltuielilor nu susţine procesul inovaţional. Aceasta încă o dată demonstrează necesitatea aplicării modelelor teoretice în fundamentarea strategiilor inovaţionale şi formularea de politici de subvenţionare a inovaţiilor.

Referinţe:

1. AGHION, Ph., HOWITT, P. *A Model of Growth Through Creative Descriction. Econometrica*, 1992, 60, p. 323-351.
2. AGHION, Ph., HOWITT, P. *Endogenous Growth Theory*. Cambridje, The MIT Press, Massachusetts, 1998, p.694.

3. AGHION, Ph., HARRIS, Ch., HOWITT, P., VICKERS, J. Competition Imitation and Growth with Step-By-Step Innovation. In: *Review of Economic Studies*, 2001, vol.68, p. 467-492.
4. *The Global Innovation Index 2014*: The Human Factor in innovation. Fontainebleau, Ithaca, Geneva, 2014.
http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/gii-2014-v5.pdf
5. ЖАБИЦКАЯ, Е.И. *Когда субсидии конкурирующим инноваторам стимулируют технологический прогресс?* Москва: Российская Экономическая Школа, 2003. 53 с. http://www.nes.ru/dataupload/files/programs/econ/preprints/2003/Zhabitskaya_R.pdf

REPREZENTAREA SOCIALĂ A CRIZEI ECONOMICE ÎN ORGANIZAȚIILE SOCIETĂȚII CIVILE

Cristina BALAN, Rodica PASCARI

Crizele economice sunt un fenomen specific aproape fiecărei naţiuni şi oricărui stat contemporan viabil. În contextul globalizării, criza economică a devenit unul din subiectele de bază abordate în mass-media, în mediul profesional şi personal. Adrian Neculau afirmă că fenomenul crizei, indiferent de domeniul în care are loc, „se repercutează astăzi la nivel mondial, de la un sector la altul, afectând existenţa şi activitatea întreprinderilor, ale grupurilor, ale familiilor, ale indivizilor în plan personal, în echilibrul lor psihic şi somatic”[1, p.40].

Criza economică, după cum afirmă Barus-Michel, posedă toate caracteristicile unei crize psihosociale. Acest fenomen dispune de nişte realităţi foarte sensibile la schimbările ce au loc la nivel psihologic, cum ar fi emoţii, percepţii, motivaţii, toate manifestându-se la scară socială. Situaţiile în care au loc fluctuaţii ale proceselor economice pot afecta echilibrul psihologic al indivizilor, dar şi al organizaţiilor care îşi desfăşoară existenţa în cadrul social afectat. Acest lucru se datorează instituţionalizării alertei şi instabilităţii economice de către organizaţie, pe când la nivel individual, are loc interiorizarea stării de criză. Capitalismul îşi lasă şi el amprenta, impunând atât instituţiilor, cât şi angajaţilor acestora necesitatea de a fi cât mai flexibili, or, pe timp de criză economică, se accelerează viteza schimbărilor, micşorându-se, totodată, timpul pentru identificarea strategiilor de menţinere a echilibrului. Un studiu realizat în Marea Britanie, în anul 2010, a demonstrat că recesiunea economică, însoţită de şomajul în creştere şi măsurile de austeritate impuse de guvernanţi, au condus la sinuciderea în Anglia a peste 1 000 de persoane [3]. Astfel, observăm că sintagma „criză economică” devine una generică, care s-a instalat în conştiinţa individului, construind un întreg pattern comportamental şi un stil de percepere a situaţiilor din viaţă corelate cu acesta. Procesul prin care are loc interiorizarea tuturor conceptelor cu care operăm zi de zi se realizează, în mare parte, prin intermediul reprezentărilor sociale.

Un asemenea context economic îl putem observa în toate ţările înalt dezvoltate. Pe lângă criza economică, mai au loc şi modificări considerabile ale tehnologiilor moderne, care impun, la rândul lor, o nouă treaptă de dezvoltare şi adaptare a cadrului de muncă. Lilian Negură [2, p.159] evidenţiază câteva forme de revoluţie a muncii, şi anume: s*tructura şomajului, flexibilitatea* şi *diversitatea statusurilor angajaţilor*. Se atestă o tot mai vastă diversificare a tipurilor de angajatori, dar şi a contractelor de muncă.

Odată cu instaurarea capitalismului, instituţiile din Republica Moldova cunosc aceleaşi procese de tranziţie ca şi cele de peste hotare. Pe lângă influenţa crizei economice, Moldova se mai confruntă şi cu grave probleme sociale. Acestea favorizează apariţia unor noi tipuri de instituţii, care ar putea acoperi serviciile sociale nesuplimentate de stat, şi anume Organizaţiile Societăţii Civile (OSC). La moment, în Republica Moldova sunt înregistrate peste 8000 de OSC-uri [4], care vin cu un model total diferit al muncii faţă de cel existent în instituţiile publice şi instituţiile private. Acestea cunosc finanţare exterioară, impun tipuri noi de funcţii şi au un model specific de organizare. Anume aceste diferenţe ne mobilizează interesul pentru studierea influenţei crizei economice asupra angajaţilor din OSC-uri.

În cadrul cercetării noastre au participat 31 de angajaţi din 4 OSC-uri. Aceştia trebuiau să îndeplinească condiţiile:

- să lucreze în instituţia dată cel puţin 3 zile pe săptămână;
- să fie implicaţi în activitatea profesională a instituţiei de cel puţin 6 luni;
- la momentul efectuării cercetării, să nu activeze într-un alt tip de instituţii.

Angajaţilor le-a fost aplicat un chestionar de colectare a asociaţiilor libere privind criza economică, care, ulterior, au fost prelucrate conform tehnicii prototipice categoriale. Totodată, angajaţii au fost supuşi unui interviu pentru a scoate în evidenţă aspecte specifice privind mediul de muncă.

În urma prelucrării datelor, am observat că nucleul central este constituit din concepte, precum: lipsuri, neajunsuri, sărăcie. Statutul ambiguu al reprezentării sociale are o conotaţie mai apropiată de stările emoţionale pe care le trăieşte individul pe timp de criză economică: stres, depresie, pericol, frică. Tot aici vedem şi noţiuni ca şomaj, emigrări şi scăderea investiţiilor din exterior, lucru care are legătură directă cu specificul de activitate al OSC. Fără investiţiile din exterior şi ajutorul donatorilor, multe OSC-uri ar fi nevoite să-şi încheie activitatea. O altă caracteristică importantă pe care o înregistrează angajaţii OSC-urilor este componenţa elementelor periferice. Aici putem observa o puternică dorinţă de schimbare, sentimentul de revoltă şi opoziţie, dar şi o îngrijorare deosebită pentru problemele sociale pe care le cauzează criza economică: foametea, divorţurile, corupţia, criminalitatea, copiii rămaşi fără părinţi. Acceptăm veridicitatea a două explicaţii în acest sens: aşa cum majoritatea OSC-urilor lucrează în vederea diminuării crizei economico-sociale, angajaţii cunosc efectele dezastruoase ale

problemelor sociale asupra societății şi se simt afectați, în OSC-uri activează preponderent persoane cu un nivel ridicat al responsabilității civice.

În baza interviurilor, am obținut următoarele informații: în OSC-uri persistă un climat stresant, dar plin de entuziasm; se vorbeşte puțin despre criza economică, mai mult despre problemele sociale; motivația de a activa în OSC o constituie sentimentul de realizare socială; persoanele se simt vulnerabile financiar din cauza instabilității finanțărilor; au un nivel înalt al încrederii în instituție şi în viitor, în general; nu există corupție.

În urma cercetării, se evidențiază faptul că angajații OSC-urilor au interiorizat foarte bine activitățile pe care le desfăşoară şi problemele sociale pe care încearcă să le amelioreze prin munca lor. Aici persistă îngrijorare nu atât pentru problemele financiare cauzate de criza economică, ci pentru cele sociale. Totodată, observăm că fiecare structură organizațională, alături de specificul de activitate pe care îl desfăşoară, aplicată unui grup social, influențează dinamica imaginilor şi cogniților operatorii pe care le deține fiecare individ din cadrul acestui grup social. Acest fapt se datorează forței de structurare de care dispune angajatul, dar şi sugestibilității care facilitează interiorizarea condițiilor impuse de mediul exterior. Conştientizarea, de către managementul instituției angajatoare, a importanței ameliorării percepției negative a crizei economice poate contribui la eficientizarea procesului de muncă, creşterea nivelului motivației în rândul angajaților, menținerea unui climat sănătos în cadrul organizației şi diminuarea presiunii crizei asupra stării de sănătate psihologică a fiecărui angajat în parte. Iată de ce, sperăm că produsul cercetării noastre va asigura o perspectivă nouă asupra contextului organizațional şi al modului în care acesta influențează reprezentările sociale ale individului, dar şi o sursă pentru o mai bună înțelegere privind funcționarea individului în contextul unei societăți aflată în permanentă criză economică.

Referințe:

1. Coord. BARUS-MICHEL, Jacquelin, NECULAU, Adrian. *Psihosociologia crizei*. Bucureşti: Trei, 2011.
2. NEGURĂ, Lilian. *Criza ca „modus vivendi" al întreprinderilor hipermoderne şi intervenția psihosocială în psihosociologia crizei*. Bucureşti: Trei, 2011.
3. http://www.huffingtonpost.com/2012/08/15/uk-recession-suicides_n_1777906.html
4. http://rson.justice.md/organizations

REPERCUSIUNILE CRIZEI GLOBALE ASUPRA REPUBLICII MOLDOVA

Artur CORCODEL, Dan CORCODEL

Analiza crizei economico-financiare în Republica Moldova reprezintă un subiect aparte, de o importanță majoră. Nivelul economic maxim (din anul 1989) de până la declanşarea reformelor nu a fost recuperat de către Republica Moldova. Gradul de recuperare a nivelului maxim de dezvoltare economică în Republica Moldova este cel mai mic din lume.

De aproape un deceniu, conform datelor principalelor structuri economico-financiare internaționale, Republica Moldova, ca nivel de dezvoltare (PIB sau consum *per capita*), se află ferm pe ultimul loc în Europa. Datele din retrospectivă arată că decalajul dintre ultimul loc, rezervat Republicii Moldova (cu o cotă a populației sărace de peste 4/5 din total), şi penultimul este în creştere [1, p.2].

Criza financiar-economică mondială nu trebuie tratată doar ca un act de moment, ci ca un proces de durată. Durata şi consecințele crizei depind de mai mulți factori. Pentru Republica Moldova constituie un factor de mare risc proporțiile economiei. Valoarea absolută a PIB-ului nostru este comparabilă cu cifra de afaceri a unor companii din regiune: Rompetrol sau Petrom. La figurat vorbind, economia noastră poate fi descrisă ca un spațiu în care se vând mărfurile importate pe banii câştigați în exterior de către moldovenii plecați la muncă provizorie peste hotare. Deci, în mare măsură, situația economică din Republica Moldova depinde de fluxurile valutare din exterior (care devansează ca mărime încasările din export, precum şi veniturile bugetare.) Este dificil de caracterizat economia actuală a țării noastre în termeni optimişti. E greu de apreciat economia unei țări care are un potențial de 2 milioane de lucrători şi doar cu 1 milion de locuri de muncă [2, p.51].

În calitate de factori suplimentari, care pot agrava situația, putem evidenția cel puțin următorii:

1. Criza din statele în care se află majoritatea moldovenilor la muncă (Rusia, Italia, Spania, Ucraina etc.) va conduce la revenirea unei părți dintre aceştia în patrie (unii cu salarii parțial nerecuperate). În acest context, conform estimărilor specialiştilor, vor reveni circa 500 de mii de angajați în alte state.

2. Diminuarea posibilă a intrărilor valutare şi evoluția nefavorabilă a exportului şi a deficitului comercial.

3. Economia Moldovei este extrem de deschisă: valoarea PIB-ului este comparabilă cu mărimea comerțului exterior. Cota capitalului străin în sectorul bancar depăşeşte 70% din total.

4. Intrările valutare din exporturi sunt extrem de nesemnificative: sub 2/5 din plățile pentru importuri. Mai mult decât atât, exportul Republicii Moldova este foarte vulnerabil. De exemplu, o cotă semnificativă în exporturi

aparţine producţiei sectorului agroindustrial, iar livrările sunt orientate geografic unilateral. Agravarea situaţiei valutare şi economice din Rusia poate conduce la diminuarea livrărilor respective, cu consecinţe nefavorabile pentru agenţii economici şi economie, în general. De asemenea, potrivit datelor Ministerului Reintegrării, uzina metalurgică din Râbniţa/ Râmniţa (UMR) asigură circa 50% din producţie (în anul 2008, aproximativ 1100 mil. dol.) şi peste 60% din exportul regiunii. Diminuarea cererii de metale pe piaţa internaţională poate conduce, într-un termen scurt, la agravarea situaţiei economico-financiare, şi aşa extrem de complicată, din regiunea transnistriană. Rezervele la depozitele UMR deja au crescut în ultimele luni cu mult peste norma obişnuită. Altfel vorbind, s-au micşorat substanţial încasările valutare.

5. Datoriile externe ale Republicii Moldova depăşesc cu mult rezervele valutare (circa de două ori) [2, p.61].

Câteva posibile măsuri anticriză:

1. În situaţia în care statele cu economii sănătoase recurg la etatizări, inclusiv în sectorul bancar, trebuie stopat aşa-numitul proces de privatizare (efectuat tradiţional la preţuri sub valoarea reală, deci, de fapt, în mod fraudulos). În special, aceasta se referă la Banca de Economii, care ar trebui să rămână cu statut public. Atât experienţa altor state din sec. XX, precum şi cea din ultimul timp, au arătat univoc că, la timp de criză, rolul statului creşte. Cu cât mai eficient utilizează autorităţile publice pârghiile ce le au dispoziţie, cu atât mai eficient şi rapid decurge ieşirea din criză. Respectiv, una din cauzele de bază ale apariţiei crizei a fost şi este liberalismul excesiv în domeniul economiei.

2. Urmează a fi majorate substanţial plafoanele depozitelor bancare garantate. (Actuala statistică bancară defectuoasă, precum şi secretizarea ei, nu permite să stabilim care ar fi plafonul necesar al mărimii depozitelor garantate ce ar asigura, de exemplu, 90-95% din suma totală a depunerilor bancare.) Trebuie să ţinem cont de faptul că o bună parte a depunerilor revin titularilor care se află în afara Republicii Moldova. Dacă până nu demult, pentru aceştia era atractivă mărimea dobânzii din băncile comerciale de la Chişinău, atunci în noile condiţii, mai importantă devine garanţia integrităţii acestora. Lipsa unor atare garanţii poate conduce, într-o perspectivă nu prea îndepărtată, la retragerea sau reorientarea geografică a acestora.

3. Cu altă ocazie (cu 5-10 ani în urmă), am menţionat asupra necesităţii înfiinţării unor bănci de stat, în special a Băncii Ipotecare şi a unei Bănci Investiţionale. În acest context, revenim şi asupra importanţei ratei dobânzii şi a politicii de creditare.

4. Se impune revizuirea politicii cursului valutar, care ar reflecta situaţia economică reală şi ar contribui la relansarea economiei. Menţinerea artificială a cursului va conduce la epuizarea rezervelor valutare în următoarele luni.

5. De asemenea, trebuie reformată politica în domeniul comerțului exterior, precum şi cea valutară. În primul rând, se impune optimizarea structurii rezervelor valutare şi majorarea substanțială (cel puțin de 2 ori) a cotei monedei euro în total. De fapt, acest lucru deja trebuia să fie realizat către anii 2004-2005, aşa cum a procedat România. Orientarea strategică a Republicii Moldova spre UE ne arată univoc că şi structura rezervelor valutare trebuie să fie pro-UE.

6. E necesară relansarea politicii investiționale, care rămâne a fi problema macroeconomică majoră pe termen mediu şi lung.

7. Se impune (încă din anii 1999-2002) ataşarea leului de moneda unică europeană.

8. Odată cu adoptarea unor măsuri eficiente şi în timp util, se cere să fie ameliorat radical şi modul de prezentare a informațiilor socioeconomice, în primul rând – a celor financiare. Lipsa unor date bancare elementare sau secretizarea acestora reprezintă un factor de risc [3].

Putem afirma că actuala putere ar trebui să dea dovadă de înțelepciune în politicile interne şi să nu-şi asume reforme care nu vor duce la nimic altceva decât la presiuni financiare pe care bugetul moldovenesc nu le va putea suporta.

Referințe:

1. PATRAŞ, Mihai. Împrumuturile externe ale Republicii Moldova: evoluție, probleme şi perspective / Mihai Patraş, Corina Patraş. În: *Economistul*, 15.11.1999, p.1-3.
2. PATRAŞ, Mihai. Împrumuturile publice ale Republicii Moldova: evoluție, eficiență, necesitate şi posibilitate a convertirii acestora. În: *Administrarea publică*, 2003, nr.1, p.61.
3. HADÎRCĂ, Sorin. *Politica investițională şi datorii externe*. http://www.e-democracy.md/publications/tranzitia/3politicainvestitionala/

OPȚIUNEA ȚĂRILOR LUMII PENTRU ÎMPRUMUTURILE INTERNE ŞI EXTERNE

Dan CORCODEL, Artur CORCODEL

Necesitatea împrumuturilor externe este cauzată de o insuficienţă a mijloacelor financiare interne. Acestea, la rândul lor, sunt o consecinţă a situaţiei deplorabile din economie.

Dacă în ţările dezvoltate datoria publică provine în cea mai mare parte din surse interne, aceste ţări dispunând de o piaţă internă vastă a capitalului de împrumut, ţările în curs de dezvoltare apelează pe o scară mult mai largă la surse străine, aceasta nu numai din cauza slabei dezvoltări a pieţei interne a capitalului de împrumut, dar şi a insuficienţei resurselor valutare obţinute din comerţul exterior. Nevoia de contractare a creditelor externe, în condiţiile unei insuficienţe a fondurilor financiare interne, este generată de necesitatea susţinerii unor programe de dezvoltare, de investiţii, prin intermediul cărora se realizează dezvoltarea economiei naţionale, creşterea economică, îmbunătăţirea condiţiilor de trai ale populaţiei.

Soldul balanţei de plăţi are o semnificaţie deosebită pentru economia unei ţări. Dacă acest sold este negativ, se evidenţiază faptul că economia respectivă consumă şi investeşte mai mult decât produce. Pentru a finanţa consumul şi investiţiile suplimentare, este necesar apelul la creditele externe. Acestea nu contribuie la creşterea economică în condiţiile în care sunt utilizate pentru finanţarea activităţilor neproductive sau pentru contrabalansarea exporturilor excesive de capital. De fapt, în acest caz, împrumuturile respective ar putea chiar agrava presiunile ce se exercită asupra operaţiunilor bugetare de administrare publică şi asupra balanţei de plăţi. De aceea, o utilizare ineficientă a intrărilor de capital străin poate provoca în final o criză a datoriei [1, p.63].

Opţiunea ţărilor lumii pentru împrumuturile interne şi externe este dependentă de mărimea pieţei interne a capitalului de împrumut, volumul comerţului exterior, raportul dintre importul şi exportul care compun comerţul exterior, care diferă în funcţie de nivelul de dezvoltare a fiecărei ţări.

Rolul datoriei publice externe este de a suplimenta resursele naţionale, contribuind la majorarea investiţiilor şi, în general, a tuturor cheltuielilor interne, şi poate fi înţeles prin prisma avantajelor pe care contractarea de credite externe le presupune [2, p.79].

Prin majorarea produsului intern brut, în special prin majorarea investiţiilor, capitalul extern accelerează ritmul creşterii economice, în funcţie de mărimea intrărilor de capital şi de eficienţa cu care este utilizat. Deci un prim avantaj rezidă în accelerarea creşterii economice.

Pentru creşterea ratei de investiţii pe termen mediu şi lung trebuie continuată politica de atragere a investiţiilor străine directe, în special ale celor

care pot contribui substanțial la creşterea exportului, astfel ca exportul să devină determinantul principal al creşterii economice.

Pentru asigurarea echilibrului balanței comerciale, la fel, este necesară o creştere substanțială a exportului, şi anume prin înviorarea ramurilor tradiționale ale economiei, ca: vinificație, producerea uleiurilor pentru industria cosmetică şi parfumerie, a conservelor din legume şi fructe, a sucurilor etc. Promovarea continuă a exportului devine o problemă vitală pentru creşterea economică şi stabilizarea ei, de aceea se impun măsuri radicale ale organelor de decizie spre: încurajarea antreprenoriatului mic şi mijlociu în privința producției prime pentru prelucrarea ulterioară a lor în articole de export; perfectarea bazei legislative privind achizițiile publice pentru a asigura o piață garantată producătorilor autohtoni; susținerea ramurilor care produc mărfuri de substituire a celor de import ca suport de ameliorare a stării balanței comerciale; reorientarea structurii exportului în direcția produselor cu o mai mare pondere a valorii adăugate; implementarea tehnologiilor avansate posibile să majoreze calitatea produselor la cererea pieței europene; stabilizarea tarifelor vamale de durată medie la obiectele de import-export etc. [3, p.112].

Capitalul extern contribuie, în cazul țărilor mai puțin dezvoltate, la suplimentarea procesului intern de acumulare a capitalului, situat în aceste țări la un nivel relativ redus. Apelarea la credite externe poate duce la ridicarea generală a nivelului calitativ al activității economice, dacă este utilizat în sensul modernizării economiei şi al diversificării exporturilor. Participarea capitalului extern la dezvoltarea unor ramuri moderne, restructurarea exporturilor şi evoluția pe termen lung a raportului de schimb sunt indicatori care pot fi utilizați în aprecierea rolului capitalului extern la întărirea poziției competitive a țării respective pe plan internațional.

Un ultim avantaj pe termen lung al capitalului extern este acela că fondurile externe pot fi utilizate pentru depăşirea unor dificultăți pe termen scurt, inclusiv pentru depăşirea crizelor de lichiditate, permițând astfel realizarea planurilor de perspectivă. De exemplu, contractarea de credite externe poate contribui la depăşirea unor dificultăți în domeniul balanțelor de plăți, fără a fi afectate importurile în sensul scăderii lor, fără a se forța creşterea costisitoare a exporturilor, şi, astfel, fără a se amâna realizarea proiectelor de investiții [4, p.89].

În consecință, rolul datoriei publice externe poate fi văzut prin prisma următoarelor implicații:

a) împrumuturile externe permit țării contractante să investească şi să consume peste posibilitățile sale curente interne, prin folosirea economisirilor țărilor cu capital în surplus;

b) împrumuturile externe pot conduce către o creştere economică mai rapidă, permiţând finanţarea unui volum de investiţii mai mare şi antrenarea mobilizării resurselor de care dispune ţara respectivă, conferindu-le totuşi o utilizare într-o manieră mai rezervată, mai prudentă, dar şi mai eficientă;

c) împrumuturile externe pot servi, de asemenea, la finanţarea deficitelor temporare ale balanţei de plăţi şi pot conferi autorităţilor soluţia evitării luării de măsuri care ar putea compromite programul de dezvoltare.

Construirea treptată a unei economii de piaţă nu a fost uşoară pentru Republica Moldova, dificultăţile neîntârziind să apară şi încetinind procesul tranziţiei, schimbările structurale în cadrul economiei.

Pentru realizarea acestui obiectiv, Republica Moldova a avut nevoie de infuzii masive de capital, care nu au fost întotdeauna utilizate în scopuri bine definite, pe baza unei evaluări corecte a priorităţilor. O greşeală a constituit-o axarea spre consum şi nu spre latura productivă a datoriei externe de stat pentru o lungă perioadă de timp. Concluzia de bază fiind că Republica Moldova nu ştie să gestioneze într-un mod eficient datoria publică externă, motiv pentru care politica datoriei externe este prinsă într-un cerc vicios – cel al consumului.

Un element important al politicilor bancare şi monetar-valutare ar trebui să constituie datoria publică: evoluţia mărimii şi structurii acesteia. Propunerea în cauză este justificată din mai multe puncte de vedere: importanţa propriu-zisă a datoriilor publice ca indicator macroeconomic, includerea acestui parametru în lista criteriilor de convergenţă a statelor la UE (cota datoriei publice în PIB nu trebuie să depăşească 60%), existenţa unor posibilităţi reale de eficientizare a împrumuturilor publice cu rezultate pozitive semnificative şi destul de rapide pentru economia RM etc. De proporţiile împrumuturilor externe, de eficienţa gestionării lor în mare măsură depinde evoluţia generală economică a ţării.

Referinţe:

1. PATRAŞ, Mihai. Despre criza financiar-economică mondială: evoluţie, repercusiuni, căi posibile de amortizare. În: *FinConsultant,* 2009, nr. 2, p.61-71.
2. PATRAŞ, Mihai. Securitatea dezvoltării socioeconomice a Republicii Moldova: esenţă, factori, căi posibile de asigurare. În: *FinConsultant,* 2009, nr 4, p.77-89.
3. BORŞ, Ion. Formarea şi utilizarea rezervelor valutare ale Republicii Moldova / Borş Ion, Bran Paul. Bucureşti: Ed. A.S.E, 1997. 124 p.
4. BORŞ, Ion. Relaţii valutar-financiare internaţionale ale Republicii Moldova. Chişinău: ARC, 1999. 105 p.

OPORTUNITĂȚI DE FINANȚARE PE TERMEN LUNG A ÎNTREPRINDERILOR ÎN CONDIȚIILE ECONOMICE ACTUALE

Lilia DUMBRAVANU

De la creare şi pe parcursul dezvoltării sale, întreprinderea, la momentul oportun trebuie să deţină resurse financiare necesare pentru a face faţă scadenţelor şi să utilizeze cât mai eficient mijloacele de care ea dispune.

Fondurile proprii sunt deseori insuficiente pentru a finanța totalitatea investițiilor. Astfel, întreprinderea trebuie să recurgă la sursele de finanțare externă.

O entitate economică are multiple nevoi de finanțare. Pentru a face față acestora, ea trebuie să aleagă dintre diversele moduri de finanțare pe cele care corespund necesităților ce trebuie să fie acoperite. Astfel, întreprinderea are nevoie de resurse pe termen lung, pentru asigurarea finanțării investițiilor sale, precum şi de un fond de rulment pentru finanțarea exploatațiilor sale.

La nivel global, criza economică şi financiară a deteriorat aptitudinea sectorului financiar de a asigura finanțarea economiei reale, în special sub forma investițiilor pe termen lung. Dependența puternică în ceea ce privește intermedierea bancară, conjugată cu reducerea gradului de îndatorare a băncilor şi scăderea încrederii investitorilor, a redus sursele de finanțare pentru toate sectoarele economiei.

Capacitatea sistemului financiar aferentă mobilizării fondurilor pentru investițiile pe termen lung ar fi esențială pentru stabilirea poziției țărilor europene în direcția unei creşteri durabile [2].

Necesitatea finanțării pe termen lung este importantă prin prisma caracteristicilor ce le înglobează:

– se finanțează activități productive care susțin creşterea, cu reducerea costurilor, diversificându-se mijloacele de producție şi creându-se locuri de muncă de o manieră inteligentă, durabilă şi incluzivă;

– se exercită un efect contraciclic ce favorizează stabilitatea financiară;

– se manifestă ca un angajat, în sensul că investitorii iau în considerație aspecte pe un termen mai lung în strategiile lor de investire [1].

În condițiile economice actuale, pentru Republica Moldova, fondurile europene vor reprezenta unul dintre cele mai importante instrumente ce vor fi utilizate pentru reducerea disparităților regionale, precum şi pentru promovarea creşterii economice la nivel regional şi local, consolidarea competitivități şi creşterea ocupării forței de muncă, obiective de referință la nivelul Uniunii Europene.

Este recunoscut faptul că îndeplinirea acestor obiective este posibilă prin asigurarea unui mediu favorabil investițiilor, înființarea de noi companii sau dezvoltarea celor existente, fapt ce va contribui semnificativ la crearea de noi locuri de muncă şi generarea de valoare adăugată.

Ţinem să menţionăm că, un punct important şi o întrebare urgentă pentru Europa este să se reconecteze printr-o creştere inteligentă, durabilă şi favorabilă incluziunii, care i-ar permite de a crea locuri de muncă şi de a câştiga în competitivitate pe pieţele globale. Pentru a realiza acest lucru, ea trebuie să răspundă nevoilor investiţionale la scară largă şi pe termen lung [4].

Astfel, Comisia Europeană a adoptat un pachet de măsuri care să stimuleze modalităţi noi şi diferite de a debloca finanţarea pe termen lung şi de a contribui la reluarea creşterii economice durabile în Europa.

Printre măsurile desfăşurate în pachetul dat, se numără un şir de acţiuni, care pot fi grupate în şase tematici principale:

1) *Mobilizarea surselor private de finanţare pe termen lung* (de exemplu: finalizarea detaliilor cadrului prudenţial pentru bănci şi companii de asigurare, prin care să se sprijine pe termen lung economia reală; explorarea unor moduri noi de a încuraja creşterea fluxurilor transfrontaliere de economii şi avantajele unor eventuale conturi de economii la nivelul UE);

2) *O mai bună utilizare a fondurilor publice* (de exemplu: favorizarea activităţii băncilor de promovare naţionale, adică a instituţiilor financiare create de guvern, şi promovarea unei mai bune cooperări între sistemele existente de creditare a exportului, adică a instituţiilor intermediare de finanţare a exporturilor, deoarece ambele joacă un rol important în finanţarea pe termen lung);

3) *Dezvoltarea pieţelor de capital europene*, adică facilitarea accesului IMM-urilor la pieţele de capital şi la fonduri comune de investiţii mai mari prin crearea unei pieţe secundare lichide şi transparente pentru obligaţiunile societăţilor, prin revigorarea pieţelor instrumentelor de securitizare ţinând seama în mod adecvat de riscuri şi de caracterul diferit al acestor produse;

4) *Îmbunătăţirea accesului IMM-urilor la finanţare*, adică îmbunătăţirea informaţiilor de creditare privind IMM-urile; consolidarea dialogului dintre bănci şi IMM-uri şi evaluarea bunelor practici care trebuie urmate pentru ca IMM-urile să aibă acces la pieţele de capital; sensibilizarea şi informarea cu privire la proiecte (de exemplu: promovarea celor mai bune practici din sector, informarea publicului şi facilitarea dezvoltării unei etichete de calitate);

5) *Consolidarea cadrului mai larg pentru o finanţare durabilă*, adică îmbunătăţirea regimului de guvernanţă corporativă pentru finanţările pe termen lung, de exemplu în ceea ce priveşte angajamentele acţionarilor, participaţia angajaţilor la capital, informaţiile privind guvernanţa corporativă şi chestiunile legate de mediu, de guvernanţă şi cele sociale;

6) Îmbunătăţirea accesului la informaţii privind planurile de investiţii în infrastructură şi a statisticilor privind creditele pentru infrastructuri.

Conform Strategiei Europa 2020 şi pachetului privind energia şi clima pentru 2030, se preconizează investiţii semnificative pe termen lung în

infrastructură, în noile tehnologii şi inovare, în cercetare şi dezvoltare, dar şi în capitalul uman. Conform estimărilor din cadrul mecanismului pentru interconectarea Europei, numai necesitățile de investiții în rețelele de infrastructură în domenii, precum transporturile, energia şi telecomunicațiile, care prezintă importanţă la nivelul UE, se ridică la 1 bilion EURO de acum până în 2020.

Criza economică şi financiară a afectat capacitatea sectorului financiar de a canaliza fondurile către economia reală, în special pentru realizarea de investiții pe termen lung. Dintotdeauna, Europa s-a bazat în mare măsură pe bănci pentru finanțarea economiei reale (de exemplu: băncile europene asigură două treimi din finanțare, în comparație cu Statele Unite, unde se înregistrează doar o treime). Pe măsură ce băncile reduc efectul de levier, se înregistrează o scădere a finanțărilor în toate sectoarele economiei – de exemplu, mai puțin de o treime din IMM-urile olandeze şi greceşti şi doar aproximativ jumătate din IMM-urile spaniole şi italiene au obținut integral creditele solicitate în 2013.

În concluzie, putem spune că, este absolut indispensabil sau o necesitate obligatorie de a acționa în direcția restabilirii condițiilor privind creşterea durabilă şi investițiile, ceea ce implică şi găsirea de noi oportunități de canalizare a fondurilor către investițiile pe termen lung [3].

Referințe:

1. DELLA CROCE, Raffaele, STEWART, Fiona and YERMO, Juan. Promoting Longer - Term Investment by Institutional Investors: Selected Issues and Policies. In: *OECD Journal: Financial Market Trends.* Volume 2011 – Issue 1, p.1-20. http://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/48616812.pdf/
2. *Communication de la Commission au Parlemente Européen et au Conseil sur le financement à long terme de l'économie européenne*. Bruxelles, le 27 mars 2014. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:52014DC0168/
3. *Communiqué de presse de la Commission européenne, Feuille de route de la Commission pour répondre aux besoins de financement à long terme de l'économie européenne.* Bruxelles, le 27 mars 2014. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-320_fr.htm/
4. *Communiqué de presse de la Commission européenne, Le financement à long terme*. http://ec.europa.eu/internal_market/finances/financing-growth/long-term/index_fr.htm/

IMPACTUL ECONOMIC AL TURISMULUI FLUVIAL ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Danaia BEȚIVU
Institutul Național de Cercetări Economice

Asigurând apa, element indispensabil vieții, şi câmpiile aluvionare pentru agricultură, râurile au contribuit la dezvoltarea primelor aşezări umane. În prezent, râurile constituie resurse turistice semnificative şi materie primă pentru dezvoltarea turismului fluvial.

Inițial, turismul fluvial se rezuma la activitățile turistice de-a lungul cursurilor de apă, în speță, la plimbările cu barca sau barja. În prezent însă, el cuprinde un spectru mult mai diversificat de activități. Potrivit VNF (Direcția de dezvoltare a căilor navigabile ale Franței), turismul fluvial este forma de turism care rezidă într-un ansamblu de activități turistice practicate pe cursurile râurilor şi pe malurile acestora.

În încercarea de a-l defini, Pierre Peyret afirmă că turismul fluvial de astăzi nu se rezumă doar la navigația fluvială, înscriindu-se într-un câmp larg de activități pe un teritoriu care depăşeşte liniaritatea cursului de apă, adăugând că turismul fluvial reprezintă şi activitățile terestre induse de cursul de apă care se exercită de la domeniul fluvial şi nu doar pe domeniul fluvial, dar şi vizitarea atracțiilor turistice de proximitate [4, p.85].

Activități turistice pe domeniul fluvial s-au întreprins încă din secolul al XVII de către nobilii francezi pe Loire. Woessner afirmă că perioada de început a turismului fluvial este secolului al XIX, odată cu dezvoltarea transportului fluvial în Europa şi organizarea de către antreprenorii fluviali a croazierelor pe Dunăre şi Rin [5]. Intrând în forță în anii 1970-'80, turismul fluvial de pe teritoriul Uniunii Europene a evoluat în termeni de activități, ofertă şi produs turistic (*a se vedea* tabelul de mai jos).

Tabel

Principalele forme de manifestare a turismului fluvial în Uniunea Europeană

Locul de desfăşurare a activității turistice	**Activități turistice practicate de-a lungul cursului de apă**	**Activități turistice practicate pe malurile cursurilor de apă**
Activitatea turistică	Croaziere fluviale	Drumeții
	Plimbări scurte	Ciclism
	Yahting	Vizitarea obiectivelor turistice riverane
	Nautism de proximitate	
	Rafting	
	Kayak-canoe	
	Pescuitul fluvial recreațional	

Sursa: tabel realizat de autor.

Valoarea economică a oricărei activități umane este esențială pentru dezvoltarea sa durabilă. De aceea au fost analizate materiale şi datele statistice existente pentru determinarea impactului economic al turismului fluvial. În urma analizei, s-a remarcat că varietatea şi complexitatea manifestării turismului fluvial, distribuția spațială, modificările continue ale frontierelor, interesul manifestat recent al autorităților, dar şi noutatea unor activități turistice fluviale cauzează discontinuități în monitorizarea filierii şi, ca urmare, imposibilitatea de a calcula impactul economic total, la nivel european.

La nivel regional, Franța reprezintă un exemplu. Aici, în 2001, a fost înființat „Observatorul național al turismului fluvial în cadrul VNF", care colectează prețioase date cantitative şi calitative referitoare la turismul fluvial. Potrivit VNF, turismul fluvial este un domeniu economic care progresează, înregistrându-se, din 2001, o creştere structurală de 4% anual. Valoarea economică a turismului fluvial francez este alimentată de 3 componente: volum de activitate de 1421,7 mld. euro pentru cifra de afaceri consolidată de 902, 5 mln. euro şi mai mult de 11000 de angajări directe, de-a lungul a 10 ani de activitate.

Dezvoltarea turismului fluvial din Uniunea Europeană se bazează, în mare măsură, pe croazierele pe râurile şi canalele majore, cu preponderență, pe cele din Europa Centrală.

În ultimii ani a sporit interesul pentru această activitate de turism. De exemplu, în Germania, numărul de turişti pe croazierele fluviale, în 2006, a crescut cu 168% față de anul 1996. Aproximativ 80% din turiştii pe croazierele fluviale europene sunt de proveniență americană.

La nivelul Uniunii Europene, croazierele fluviale, în 2013, au oferit aproximativ 22 000 de locuri de muncă, iar cheltuielile croazeriştilor fluviali au constituit aproximativ 1,8 mld. euro.

Yachtingul, nautismul de proximitate şi pescuitul recreațional sunt activități turistice care se practică atât pe râuri şi canale, cât şi pe mare. La nivel european, monitorizarea acestor activități turistice nu face deosebire de tipul destinației (maritimă sau fluvială), de aceea este foarte dificil să fie măsurat aportul economic ale acestor activități practicate în domeniul fluvial. Cu toate acestea, în 2006, s-a estimat că cheltuielile pentru echipamente, taxe, cazare şi de călătorie pentru pescuitul recreațional fluvial s-au ridicat la 19 miliarde de euro, în UE – 27. Numărul total de pescari de agrement în Uniunea Europeană s-a extins, iar cheltuielile lor sunt susceptibile de a depăşi aceste estimări aproximative. European Fishing Tackle Trade Association (EFTTA) a estimat că peste 5 miliarde de euro au fost cheltuite pentru fabricarea şi comercializarea uneltelor de pescuit, numai în Europa, aproximativ 52000 de locuri de muncă, în 3000 de companii beneficiind, în mod direct sau indirect, de aceste cheltuieli. EFTTA estimează că, în Europa,

cca. 99.000 de locuri de muncă depind de industria de fabricare şi comercializare a uneltelor de pescuit [3].

Un interes major este acordat ciclismului în Europa, unde s-au înfiinţat 12 rute pentru ciclism. EuroVelo 6 sau EV6 este o rută ciclabilă de tip EuroVelo în lungime de 3.653 km, care leagă Nantes de Bucureşti, şi, prin extensie, Saint-Nazaire de Constanţa.

Ruta pentru ciclism de pe malurile râului Loire a adus un venit de 15,3 mln. €, în 2010. Anual, această rută este parcursă de 736 000 de ciclişti care cheltuie 68€/zi.

Datele statistice din regiunile cu un turism fluvial dezvoltat arată că beneficiile economice ale filierei sunt variabile şi depind, în mare măsură, de maturitatea ofertei turistice fluviale şi de valorificarea ei.

Referinţe:

1. COOPER, M., PRIDEAUX, B. *River tourism*. Ed. CABI, Wallingford, 2009. www.researchgate.net/...Cooper/...River_Tourism/.../0912f50e614aca0d96...
2. GRAMMERSTORF HELGE, H. *European River Cruising*. IG River Cruise, 2013. http://ccr-zkr.org/files/documents/workshops/wrshp081013/6_HGrammerstorf_en.pdf
3. KAPPEL, J. *European Anglers Alliance*. Conferinţa Promoting Natura 2000 & sustainable Wildlife Use, 29 noiembrie 2009. http://www.facenatura2000.net/conference%202009/2.10.Kappel.pdf
4. PEYRET, P. *Tourisme fluvial, axe de développement*. European spatial planning and landscape, decembrie 2006, no 78, p. 85-93. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/reunionseminaires/ATEP-78.pdf
5. WOESSNER, R. *Le tourisme fluviale en Europe*, 2011. http://geographie-woessner.apr-strasbourg.org/index.php?option=com_docman&task=doc_details&gid=425&Itemid=2

NOI OPORTUNITĂȚI PE PIAȚA DERIVATELOR FINANCIARE

Victoria POSTOLACHE (DOGOTARI)
ASEM

În urma crizei financiare, factorii de decizie politică au decis că lipsa transparenței şi a reglementărilor de pe piața instrumentelor derivate, cauzate de instabilitate la nivel de sistem, au determinat necesitatea apariției unui mediu reglementat şi au provocat creşterea cerințelor de raportare. În orice legislație există divergențe în întreaga comunitate de afaceri, precum şi posibilitatea intervenției unor consecințe nedorite, mai ales atunci când piața instrumentelor derivate oferă următoarele funcții economice-cheie:

– preț descoperit. Tranzacționarea derivatelor furnizează informații-cheie cu privire la valoarea activelor subiacente şi serveşte în calitate de predictor al prețurilor viitoare;

– avantaje operaționale. Piața derivatelor oferă costuri de tranzacționare mai mici şi lichidități suplimentare pe piață;

– eficiență informațională şi de alocare. Tranzacțiile cu instrumentele derivate îmbunătățesc informațiile disponibile pe piață şi cele de alocare a resurselor;

– avantaje de afaceri. Instrumentele financiare derivate permit companiilor să se angajeze în managementul riscului prin facilitarea strategiilor de acoperire, prin reconfigurarea riscului şi compromisuri.

Instrumentele derivate sunt tranzacționate pe piața OTC de un grup mare şi divers de participanți de pe piață, inclusiv bănci, fonduri speculative, fonduri de pensii, alți investitori instituționali, corporații şi entități guvernamentale. Această piață, cu toate acestea, este dominată de un număr limitat de dealeri. Dealerii furnizează lichidități pe piață prin vânzarea de contracte derivate pentru clienți şi gestionarea expunerilor la risc care rezultă din tranzacțiile de compensare în activele suport, tranzacționate la bursă, şi tranzacții în continuare cu dealeri şi comercianți de pe piețele extrabursiere. Aceşti dealeri sunt interconectați printr-o rețea de tranzacții şi, prin urmare, sunt foarte expuşi la contagiune, sau efectului de contaminare, efectelor de tulburări în alte părți ale piețelor. Astfel de perturbări pe piață pot declanşa un lanț de pierderi legate de credite, care, la rândul său, ar putea duce la perturbări severe pe piață [1, p. 9].

Reformele introduse prin BASEL III şi Legea lui Dodd – Frank au provocat modificări esențiale în tranzacțiile cu derivatele financiare, fiind observate următoarele:

– volumul pieței derivatelor (OTC) creşte în mod constant, în ciuda convingerii comune că reformele vor reduce drastic activitatea cu instrumente financiare derivate;

– dispoziţiile de reformă vor determina creşterea transparenţei şi reducerea riscului de contrapartidă, rezultând apariţia de noi participanţi şi volume tranzacţionate mai mari;

– reforma financiară necesită compensare largă prin intermediul contrapartidelor centrale (CPC), alegeri în execuţia swap-urilor, cerinţe colaterale stricte şi cesionarea unor birouri de tranzacţionare a acestor instrumente. Aceasta reprezintă o schimbare fundamentală departe de dealeri, crearea de oportunităţi pentru noii participanţi.

Prin intermediul contrapărţilor centrale se aşteaptă reducerea riscului de credit al contrapartidelor prin:

1) impunerea compensării multilaterale a expunerilor prin care participanţii la piaţă deţin la toate poziţiile lor pe derivate o contrapartidă comună;

2) reducerea riscului prin aplicarea expunerilor colaterale.

Liderii G-20 au convenit că toate contractele cu instrumentele derivate standardizate trebuie să fie compensate prin contrapartide centrale, începând cu sfârşitul anului 2012, pentru a facilita reducerea riscului sistemic. Aceasta înseamnă o creştere bruscă a volumului de tranzacţii şi a cerinţelor colaterale ale contrapărţilor centrale [2].

Criza creditelor expuse riscurilor sistemice de pe piaţa OTC până la reformă a fost condiţionată de:

– înţelegerea limitată în calitate de credit a actorilor-cheie;

– concentraţia expunerii printre câţiva dealeri;

– insuficienţa de capital pentru a acoperi pierderile de pe urma tranzacţionării CDS.

În viitorul apropiat, se preconizează că valoarea noţională a OTC va determina:

– volum sporit în urma transparenţei preţurilor;

– reducerea riscului de lichiditate;

– aplicarea marjei obligatorii, care cauzează unele scăderi în volumurile tranzacţionate.

Reforma în domeniul derivatelor financiare a pornit de la crearea Consiliului pentru Stabilitate Financiară (FSB) în urma Summit-ului G-20 de la Londra, în aprilie 2009, fiind succesor al Forumului pentru Stabilitate Financiară. Misiunea grupului este de a coordona şi monitoriza, la nivel internaţional, activitatea autorităţilor financiare naţionale şi a organismelor care stabilesc standarde internaţionale, în interesul stabilităţii financiare.

În conformitate cu Consiliul pentru Stabilitate Financiară (FSB), printre punctele slabe ale tranzacţiilor pe piaţa derivatelor financiare se numără:

1) acumularea expunerilor mari de contrapartidă, în special între participanţii la piaţă prin titluri de creanţă garantate (CDO) şi credit default swap, care nu au fost corespunzător gestionate de risc;

2) riscul de contagiune, care rezultă din interconectarea instrumentelor financiare derivate cu participanţii la piaţă;

3) transparența limitată a expunerilor globale la riscul de credit al contrapartidei, care pot precipita pierderea încrederii şi lichidității pieței în momente de stres [1, p.8].

Una din urmările reformelor constă în aceea că, instrumentele derivate extrabursiere se vor muta de la un model predominant opac la un model mai transparent. Aceste schimbări se datorează modificărilor la elementele de piață, care după implementarea reformelor cuprind cele expuse în tabelul de mai jos.

Tabel

Efectele implementării reformelor
în domeniul derivatelor financiare

Elementele de piață	Rezultatul reformelor
Gradul Centrului de Compensare	Mai mult de 75% din tranzacțiile cu swap pe rata dobânzii şi CDS-uri vor fi, probabil, compensate la nivel central.
Managementul riscului	Reducerea expunerii şi concentrația riscului de contrapartidă datorită: – ştergerii prin centrele de compensare; – cerințelor standard de marjă pentru toate tranzacțiile şi toți participanții.
Execuție	– o mai mare transparență a pieței, datorită proporției mai mari de instrumente standardizate; – alegerea mai largă a locurilor de tranzacționare pentru investitori.
Capital de reglementare	Cerințele minime de capital pentru toți dealerii de swap şi participanții de swap, care sunt entități nonbancare.

Reforma financiară va crea noi oportunități de a obține venituri din tranzacțiile cu swap pe rata dobânzii şi CDS-uri.

În cele din urmă, reforma pieței instrumentelor derivate extrabilanțiere este esențială pentru crearea unui sistem financiar mai rezistent. Toate contractele derivate standardizate tranzacționate la OTC ar trebui să fie tranzacționate la bursă sau pe platforme electronice de tranzacționare, dacă este cazul, şi compensate la nivel central, de la sfârşitul anului 2012, pentru a preveni un nou colaps financiar.

Referințe:

1. *Implementing OTC Derivatives Market Reforms, Financial Stability Board*, October 25, 2010. http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_101025.pdf.
2. HELLER, Daniel and VAUSE, Nicholas. *Collateral Requirements for Mandatory Central Clearing of Over-the-Counter Derivatives*, BIS Working Papers, no. 373, Bank for International Settlements, March 2012. http://www.bis.org/publ/work373.pdf

PARTICULARITĂȚILE DE CREARE ŞI APLICARE A REȚELELOR NEURONALE PENTRU PREVIZIUNE ECONOMICĂ

Dmitri TERZI

Producerea cunoştinţelor explicite, folosind datele acumulate, este una din problemele de ordin intelectual de analiză. Una dintre abordările privind soluționarea ei se bazează pe rețele neuronale, acestea reprezentând o nouă tehnologie pentru producerea de cunoştinţe ascunse dintre datele inițiale: creează abilități de prognoză, clasificarea obiectelor, recunoaşterea formelor, luarea deciziilor, aproximarea dependențelor. Rețelele neuronale permit de a modela procesele neliniare bazate pe metodele de prelucrare în paralel a informațiilor, lucrează cu date zgomotoase sau incomplete. Bazată pe rețele neuronale, este adesea efectuată predicția seriilor de timp.

Pentru aplicarea rețelelor neuronale, este necesar să fiți capabil de a conduce procesul de modelare, în conformitate cu problema ce trebuie rezolvată. Atunci când se creează o rețea neuronală, trebuie să se țină cont că ea este un model matematic care reflectă unele aspecte ale creierului uman, ca exemplu: stimulează formarea, generalizarea şi clasificarea informațiilor.

În continuare vom analiza caracteristicile rețelelor neuronale care definesc şi extind capabilitățile de soluții de probleme ce apar în economie.

1. Specific rețelelor neuronale este faptul că modelul este format pe analiza internă a informațiilor de intrare, adică modelul nu este specificat în avans. Rețeaua neuronală formată constă dintr-un strat de intrare (stratul zero), unul sau mai multe straturi ascunse şi un strat de ieşire a neuronilor. Semnalul de intrare într-o astfel de rețea se extinde de la intrare la stratul de ieşire prin stratul intermediar (ascuns). Intrările primite de neuron au greutăți diferite. Coeficientul de ponderare arată importanța semnalului de intrare. Ieşirea unui neuron depinde de valoarea totală a produsului, de coeficienți de ponderare şi valorile de intrare, precum şi de tipul său de funcție de activare. Cele mai frecvent utilizate funcții de activare sunt: sigmoidală, liniară, liniară cu saturație, de prag, signum, tangentă hiperbolică, gausiană. Pentru rețele omogene, toți neuronii au aceeaşi funcție de activare.

Pentru a rezolva o anumită problemă sunt utilizate rețele neuronale dintr-un anumit grup de modele. O rețea neuronală selectată pot fi perceptron multistrat, RBF (funcții de bază radiale), rețele neuronale Kohonen etc.

2. Rețeaua neuronală cea mai folosită este perceptron multistrat. Un exemplu de perceptron cu două straturi este prezentat în figura de mai jos.

Un model matematic al unui perceptron multistrat are forma:

$$Y_k = f\left(\sum_{i=1}^{m} w_{ki}^{(2)} f\left(\sum_{j=1}^{n} w_{ij}^{(1)} x_j - b_j^{(1)}\right) - b_i^{(2)}\right),$$

unde j – numărul de intrări; i – numărul de neuroni în stratul ascuns; k – numărul de ieşiri (strat de ieşire neuroni); $f()$ – o funcție de activare neliniară; $w_{ij}^{(1)}$ – coeficienții de ponderare a conexiunilor neuronale cu primul (ascuns) strat şi cu neuronii de stratul zero; $b_j^{(1)}$ – valoarea de compensare a neuronului j din primul strat; $w_{ki}^{(2)}$ – ponderile conexiunilor neuronale între stratul de ieşire şi primul strat; $b_i^{(2)}$ – valoarea de compensare a neuronului i din stratul de ieşire.

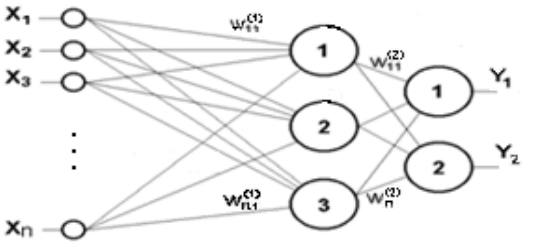

Fig. Perceptron multistrat

Pentru orice set de perechi de intrare-ieşire există o rețea neuronală cu două straturi, cu un număr finit de neuroni şi cu aceleaşi funcții de activare, ceea ce pentru un vector de intrare dat produce un vector de ieşire corespunzător. Această particularitate a perceptronului multistrat determină utilizarea sa pe scară largă pentru previziunea economică.

După determinarea arhitecturii, rețeaua trebuie să fie instruită şi poate fi considerată gata de utilizare. Rezultatele rețelei de obicei sunt îmbunătățite dacă datele de intrare sunt pregătite în mod corespunzător, de exemplu, prin intermediul unor scale, ceea ce conduce la accelerarea procesului de învățare.

3. Rețelele neuronale sunt adesea folosite în următoarele cazuri: a) comportamentul obiectului proiectat în perioadele anterioare, caracterizate de o cantitate destul de mare de date; b) metode tradiționale sau algoritmi de rezolvare în mod satisfăcător a problemei în cauză nu sunt; c) date eventual incomplete, inconsecvente sau deteriorate; d) între variabilele de intrare există diferite tipuri de relații (regularități).

4. Când predicția seriilor de timp se realizează prin rețele neuronale pentru a forma un set de exemple de instruire este folosită metoda de „fereastră” – deplasarea pe secvența temporală, începând cu primul element al seriei cronologice. În acelaşi timp, calitatea probei de formare este crescută dacă există un echilibru între contradicția şi repetabilitatea datelor.

Un alt grup de particularități de aplicarea de rețele neuronale sunt asociate cu identificarea lor în privința rezolvării problemelor specifice de predicție.

5. La rezolvarea problemei de regresie neliniară generală, ca variabile independente pot fi variabilele continue categorice. De exemplu, pentru a evalua pierderile de planificare nonoptime de producție sau de preț, rețelele neuronale sunt recomandate pentru a dezvălui unele dependențe complexe dintre următoarele variabilele: volumul vânzărilor, prețul produsului, costurile de publicitate, prețurile concurenților (variabile continue), zi de săptămână, sezon (variabile categoriale). Numărul de intrări în regresie coincide cu numărul total de factori considerați. Ieşirile rețelei pot fi modelate printr-o funcție de activare sigmoidală şi interpretate ca valoarea estimată a vânzărilor (profit) pentru noile intrări de rețea.

6. Aplicarea rețelelor neuronale se face la rezolvarea problemelor de creştere a profiturilor, în condiții de existență a concurenței, în piețe volatile, atunci când se cere un contact permanent cu clienții pentru a identifica factorii decisivi în cererea de bunuri sau servicii. Tehnici de rețele neuronale existente permit de a învălui dependențe complexe dintre factori şi de a prezice cererea clientului şi veniturile întreprinderii în scopul punerii în aplicare a unei activități de producție rațională.

7. Aplicarea rețelelor neuronale în evaluarea de proprietăți imobiliare presupune o analiză a datelor de intrare ale rețelei neuronale pentru a selecta o măsură numerică pentru fiecare dintre multiplii parametrii care afectează prețul de bunuri imobiliare (suprafața, regiunea de localizare, disponibilitatea de parcare, înălțimea de etaj, finisaje de calitate, distanța de la vehicule etc). Formând tabelul cu parametrii apartamentelor şi prețul acestora, se face analiza datelor, în scopul de a găsi dependențele şi pentru a obține un rezultat specific. Datele de intrare se împart în două părți: instruirea de rețea şi faza finală de pregătire.

8. Aplicarea rețelelor neuronale în domeniul financiar este determinată de natura specifică a problemelor, iar scopul său constă în prognozarea prețului acțiunilor. Să presupunem că aveți o bază de date cu privire la valorile prețului de vânzare în ultimele câteva luni. Dacă m – orizont de previziune, n – numărul de zile consecutive care sunt utilizate pentru predicție, atunci exemplul de instruire conține $n + m$ valori consecutive ale seriei. Dacă vom aplica metoda de SS cu o valoare înainte, vom obține următorul exemplu de formare. Fie k – volumul nivelurilor prețurilor seriei, prognoza pentru perioadă k+1, ..., k+m se obține din ultimele cele n valori din serie, numerotate de k-n +1, ..., k. În acest caz, numărul de intrări în rețea va fi n, iar numărul de ieşiri – m.

Tehnologia rețelelor neuronale este aplicabilă în multe alte situații. Investițiile în aceste noi tehnologii sunt recomandate.

УЧЁТНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ

Василий ЩЕРБАТЮК
Славянский университет

Эффективность социально-экономического развития Республики Молдова в условиях евроинтеграции зависит от множества различных факторов, одним из которых является бухгалтерский учёт. Это основной источник разнообразной экономической информации для внутренних и внешних пользователей с целью выработки и принятия научно обоснованных оптимальных управленческих решений. В целом учёт достаточно успешно выполняет контрольную, информационную и аналитическую функции [2, 9; 4, 8-53]. Вместе с тем весьма остро ощущается нехватка глубоких комплексных специальных исследований, допускающих различные альтернативные варианты решения основополагающих вопросов бухгалтерского учёта, что имеет отрицательные последствия. Более того, множество сложных и разнообразных проблем развития национальной экономики, острая необходимость активного привлечения в неё значительных иностранных инвестиций объективно обусловливают актуальность и необходимость дальнейшего развития и совершенствования учёта в контексте требований Директив Европейского Союза, международных стандартов финансовой отчётности и на основе широкого, критического и объективного использования наших традиций и многолетнего опыта, лучших зарубежных достижений в данной области. При этом следует учитывать мнение доктора хабилитата экономики проф. А.Недерицы, который обоснованно утверждает, что «при решении вопросов нормативного регулирования бухгалтерского учёта и составления финансовой отчётности, в частности относительно НСБУ, необходимо проявлять взвешенный подход и учитывать реальные возможности отечественных субъектов, уровень подготовки бухгалтерских кадров и информационные потребности пользователей информации» [1, 7].

В ходе дальнейшего развития и совершенствования бухгалтерского учёта хозяйственно-финансовой деятельности молдавских предприятий разработаны, утверждены и вступили в силу с 1 января 2014 г. новые Национальные стандарты, Методические указания и Общий план счетов бухгалтерского учёта. Они подготовлены на основе Директив Европейского Союза и различных международных стандартов финансовой отчётности, охватывают основные стороны и виды деятельности предприятий и раскрывают содержание наиболее важных вопросов.

Дальнейшее практическое внедрение и использование этих нормативных актов продемонстрирует реальное влияние проведенной реформы бухгалтерского учёта на улучшение инвестиционного климата, развитие и повышение эффективности бизнеса, увеличение налоговых поступлений в Республике Молдова.

Для современной учётной теории и практики определённый научно-познавательный интерес представляет сравнительный анализ основных показателей Типовых планов счетов бухгалтерского учёта разных стран (Табл.).

Таблица

Показатели Типовых планов счетов
бухгалтерского учёта разных стран

(количество)

№ п/п	Названия показателей	Республика Молдова	Украина	Республика Беларусь	Российская Федерация
1	Классы (разделы) счетов	9	10	9	9
2	Группы счетов	32	0	0	0
3	Синтетические счета	136	87	79	73
4	Субсчета	300	258	78	62
5	Синтетические счета и субсчета	436	345	158	135

Как видно из табл. 1, приведенные в ней показатели по нашей стране в целом значительно превышают аналогичные количественные характеристики Счётных планов, применяемых украинскими, белорусскими и российскими предприятиями и организациями. Это особенно хорошо проявляется на примере синтетических счетов и субсчетов, общее количество которых в вышеуказанных странах составляет, соответственно, 436, 345, 158 и 135 и свидетельствует о необоснованной громоздкости анализируемого молдавского нормативного документа, так как масштабы, количество отраслей, уровень развития и международные связи отечественной экономики многократно меньше аналогичных показателей экономик Украины, Беларуси и Российской Федерации.

Общий план счетов состоит из трёх разделов: 1. Общие положения; 2. Перечень счетов бухгалтерского учёта; 3. Характеристика и порядок применения счетов бухгалтерского учёта. Изучение нами второго раздела показывает, что перечень бухгалтерских счетов приведен в нём не в произвольном, а в систематизированном виде. А это есть не что иное, как типовой План счетов бухгалтерского учёта, и, следовательно, правильное название второго раздела данного нормативного документа. Исходя из этого, вышеуказанные первый и третий разделы целесообразно объединить в один другой отдельный нормативный документ под названием «Инструкция о порядке применения Общего плана счетов бухгалтерского учёта».

Общий план счетов, опубликованный в Официальном мониторе Республики Молдова (2013 г., № 233-237), не лишен и других недостатков, которые могут сказаться отрицательно на учётной теории и практике. Так, в нём названия групп счетов 23, 26, 34, 42 и 54, состоящих из нескольких счетов, полностью повторяются в названиях последних счетов этих групп. Например, группа счетов 23 «*Прочая текущая дебиторская задолженность*» включает четыре разных счета, последний из которых **234** – «*Прочая текущая дебиторская задолженность*». Это нельзя признать правильным, так как целое всегда больше его части. Кроме того, даётся неправильное наименование следующих субсчетов: 6 «Прочие операционные расходы» к счёту **612** «Другие доходы от операционной деятельности» и 4 «Расходы на транспорт продукции и товаров» к счёту **712** «Расходы на реализацию». Эту ошибку необходимо исправить, заменив соответствующие термины («расходы» – на «доходы» и «транспорт» – на «транспортировку») в наименованиях вышеуказанных субсчетов [3, 24 и 26].

Важно также отметить, что за последние 70 лет неоднократно менялись Планы счетов бухгалтерского учёта молдавских предприятий. Данное обстоятельство объективно требует подготовить и утвердить Концептуальные основы их разработки. Строгое и постоянное соблюдение этих основ на протяжении длительного времени позволит обеспечить сопоставимость бухгалтерских счетов, их планов и информации, а также существенно сократить в будущем расходы при подготовке новых таких нормативных актов. А это положительно отразится на теории и практике бухгалтерского учёта, статистики, экономического анализа, планирования, аудита и контроля.

Практическое использование вышеизложенных предложений по развитию и совершенствованию национальной системы бухгалтерского учёта будет способствовать повышению её качества и эффективности, улучшению информационного обеспечения управления и успешному евроинтеграционному развитию рыночной экономики Республики Молдова.

Литература:

1. НЕДЕРИЦА, А. Об изменении сроков перехода на МСФО. В: *Contabilitate şi audit*, 2009, № 11, с. 6-7.
2. ЦУРКАНУ, В., ГОЛОЧАЛОВА, И. *Составление финансовой отчетности в соответствии с международными стандартами.* Кишинэу: ASEM, 2014.
3. ЩЕРБАТЮК, В.В. *Новый план счетов бухгалтерского учёта: Справочное пособие* (на румынском и русском языках). Кишинэу: US, 2013.
4. ЩЕРБАТЮК, В.В. *Финансовый учёт подотчётных сумм в рыночной экономике.* Кишинэу: US, 2012.

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ НАЛОГОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА С УЧЕТОМ МИРОВОГО ОПЫТА

Надежда КИКУ
Академия экономических знаний Молдовы

Доходы населения, представляя собой исходную и главную сферу финансов физических лиц, выступают важной экономической категорией и стоимостным инструментом жизнедеятельности граждан. Поверхностное представление о реальном положении дел с доходами физических лиц как финансовых инструментах распределения ценностей ведет к принятию неэффективной, а порой ошибочной финансовой политики на всех уровнях экономики, что, в конечном счете, чревато негативными социально-экономическими последствиями. Чтобы их не допустить, необходимо проведение государственными структурами целого ряда финансовых мероприятий.

Влияние налогов на доходы населения происходит как прямо, так и опосредованно, осуществляется в ходе налогового регулирования и представляет собой систему особых мероприятий в области налогообложения, направленных на вмешательство государства в рыночную экономику в соответствии с принятой правительством концепцией социального развития. При этом посредством налогообложения возможно сглаживание некоторых негативных аспектов распределения доходов населения.

Важным аспектом социального кризиса в Республике Молдова выступает неравномерность распределения доходов среди населения. Продолжающееся снижение жизненного уровня большей части населения сопровождается концентрацией огромных богатств в руках очень узкой группы граждан. Причем происхождение этих богатств связано зачастую не с личными усилиями, а с близостью к структурам государственной власти, с использованием процедур приватизации, торгово-спекулятивными и финансовыми операциями, а также с криминальной деятельностью. Усиление неравенства в распределении доходов, низкий уровень их у основной части населения и концентрация средств относительно небольшой группой людей снижают совокупный потребительский спрос, делают его односторонним, что не способствует развитию производства и реального сектора экономики. А нарастающее социально-экономическое расслоение становится одной из острых проблем современности.

Для Молдовы последствия социальной дифференциации значительно серьезнее. Главная опасность заключается в том, что имущественная

поляризация противодействует формированию среднего класса, который в развитых странах составляет основную массу населения (как правило – 50-70%). Между тем численность и общественная позиция среднего класса, как показывает мировой опыт, в немалой степени определяет глубину и динамику социально-экономических преобразований.

Если государство действительно заинтересовано в уменьшении расслоения населения по доходам и ослаблении таким образом социальной напряженности в обществе, оно вынуждено будет пойти на введение более прогрессивной шкалы подоходного налога с физических лиц, причем максимальная его ставка должна быть не менее 25%. Однако и при такой ставке достичь в стране европейского уровня дифференциации доходов различных слоев населения можно будет только через определенное количество лет.

Разброс значений ставок подоходного налога в мире весьма значителен. В последние годы до кризиса в Европе наблюдалась волна «налоговой конкуренции», которая выражалась в снижении ставок налога на доходы физических лиц. Сегодня реформирование налогообложения преследует сразу несколько целей. Если раньше речь шла только о снижении налогового бремени для бизнеса, то теперь пониженными ставками предполагается стимулировать инновации, развитие человеческого капитала, дополнительное потребление. То есть речь идет об изменении налоговой системы ради качественного улучшения социального и инвестиционного климата в стране.

Еще одной из основных проблем, свойственных наряду с Республикой Молдова и другим странам, является эрозия доходов значительной части населения (прежде всего средних слоев) за счет инфляционного роста налоговых платежей. Эрозия номинальных сумм вследствие инфляции, если не предпринимаются меры по ее компенсации, приводит к тому, что фактическая налоговая ставка растет вместе с инфляцией и что все большее число лиц уплачивают налоги по более высоким ставкам.

В Республике Молдова для решения данной проблемы применяется частичная индексация шкалы подоходного налога с физических лиц, личное освобождение и освобождение на иждивенцев. Но хотя и наблюдается увеличение личного освобождение за последние годы, сравнение данных сумм с прожиточным минимумом (1612,2 леев в месяц в 2013 году [1], в то время как личное освобождение – 760 леев в месяц в 2013 году [2]) позволяет сделать вывод о низком уровне воздействия подоходного налога на улучшение социальной сферы в Республике Молдова. Сумма месячного личного освобождения в 2013 году (760 леев) составила только 47% прожиточного минимума, а это

означает, что государство облагает доходы, жизненно необходимые для выживания человека, что явно недопустимо.

Принимая во внимание опыт США и ряда европейских стран, необлагаемый налогом минимум должен предоставляться всем физическим лицам и быть равным прожиточному минимуму. Это освобождение позволяет, с точки зрения налогового права, не обращать взыскание налога на капитал, являющийся источником дохода, не допуская тем самым сокращения базы для извлечения дохода. Предлагаемый подход позволит человеку не сокращать расходы на обеспечение жизненно необходимых потребностей, позволяя удерживаться на минимальном уровне жизни и сохранять свою трудоспособность.

Для того чтобы система прогрессивного налогообложения граждан в Республике Молдова в большей степени выполняла свою перераспределительную роль, считаем целесообразным:

- расширить амплитуду доходов в шкале подоходного налога с физических лиц;
- повысить уровень необлагаемого дохода до уровня прожиточного минимума;
- просчитывать возможные последствия изменения ставок подоходного налога для групп населения с разными уровнями доходов и придерживаться незыблемого правила, что выигрывать должны в большей степени самые малообеспеченные и в меньшей степени – самые обеспеченные;
- ввести еще одну более высокую ставку в прогрессивную шкалу подоходного налога с физических лиц в Республике Молдова. Хотя усиление прогрессивности может привести к увеличению масштабов уклонения от уплаты налогов, что, на наш взгляд, возможно предотвратить путем ужесточения налогового контроля за соответствием расходов физических лиц их доходам и ужесточения наказания за уклонение от уплаты налогов в крупных размерах.

Данные меры, на наш взгляд, позволят вывести «из тени» подавляющую часть доходов, получаемых в качестве заработной платы, сократить налоговое давление на низкодоходные социальные группы, повысить социальную справедливость применяемого механизма налогообложения граждан. В заключение отметим, что в настоящее время подоходный налог в Республике Молдова в большей степени используется как фискальный инструмент, а не регулятор политики доходов, что подрывает основы социального согласия в стране и доверие населения к институту государства.

Литература:

1. http://www.statistica.md
2. Налоговый кодекс РМ. Раздел II. Подоходный налог. Закон РМ №1163-XIII от 24.04.1997.В: *Официальный Монитор Республики Молдова*, 2000, №127-129.

МЕРЧАНДАЙЗИНГ КАК СРЕДСТВО ПРОДВИЖЕНИЯ БИБЛИОТЕК НА ИНФОРМАЦИОННОМ РЫНКЕ МОЛДОВЫ

Елена РАЙЛЯН
Академия экономических знаний Молдовы

Насыщенность рынков, обострение конкуренции, стремительное развитие информационных технологий вынуждают коммерческие и некоммерческие организации обратить внимание на различные инструменты и методы продвижения продукции и услуг компаний.

С возрастанием роли продвижения деятельности организации повышается внимание и к мерчандайзингу. Оксфордский толковый словарь (A Concise Dictionary of Business) определяет мерчандайзинг как «сбытовую политику розничного торговца, продвижение и сбыт в магазине определенных товаров». Мерчандайзинг как сбытовая политика используется не только для продвижения продуктов, но и для привлечения покупателей в магазины [1, с.10].

Уильям Уэллс в своей книге «Реклама: принципы и практика» определяет мерчандайзинг как маркетинг в стенах магазина [1, с.11]. Целями мерчандайзинга являются:

- увеличение объемов продаж;
- создание конкурентного преимущества компании или отдельных марок;
- формирование приверженности к компании, отдельным маркам, увеличение числа лояльных клиентов и завоевание новых;
- эффективное представление товаров и услуг рынку;
- привлечение внимания потребителя к предложению компании на рынке;
- обеспечение потребителей необходимой информацией;
- влияние на поведение потребителей, с соблюдением социальной законности и этической чуткости;
- увеличение времени пребывания потребителя в торговой точке и увеличение числа покупок [1, с.15].

Некоторые направления мерчандайзинга могут быть применены в некоммерческих организациях. Тенденции развития информационного рынка, появление новых субъектов в лице Интернет-провайдеров заставляют библиотеки обратиться к инструментам мерчандайзинга для привлечения и удержания пользователей библиотек. Растет поколение пользователей, которые предпочитают получать информацию, минуя библиотеки, объясняя свое потребительское поведение отсутствием временных ресурсов, удобством и широкими возможностями, предоставляемыми Интернетом.

В библиотечной деятельности и ранее использовались различные мероприятия по работе с читателями, однако на современном этапе, чтобы укрепить свои позиции на информационном рынке, библиотекам недостаточно удовлетворять существующий спрос, характеризующийся тенденцией к снижению. Важно формировать спрос, информировать и обучать пользователей, создавая лояльных клиентов. Инструментарий бизнеса – мерчандайзинг, на наш взгляд, способен помочь адаптировать библиотечную деятельность к современным информационным потребностям пользователей, сделать библиотеку современной, востребованной и созвучной XXI веку.

Требованиями для применения мерчандайзинга в библиотеке являются слудующие.

1. Наличие гармоничной библиотечной коллекции.
2. Обязательное специальное оформление читальных залов: стеллажи, витрины, расстановка мебели, звуковая атмосфера, освещение, окраска стен.
3. Расположение информации, организованное таким образом, чтобы заставить пользователя дольше находиться в библиотеке, изучая предложенную информацию, почти не прибегая к помощи специалистов.

Особое внимание библиотечным специалистам следует обратить на визуальный мерчандайзинг. Визуальный мерчандайзинг, visual merchandising, – это вся презентационная деятельность, обусловленная особенностями визуального восприятия потребителем. В начале XXI века визуальный мерчандайзинг имел лишь прикладное значение, научное формирование визуального мерчандайзинга началось лишь после 2005 года с ряда научных статей и исследований в данной области. С точки зрения теории дизайна, визуальный мерчандайзинг позволяет осуществлять художественно-образное моделирование предметного мира [4].

Визуальный мерчандайзинг базируется на таком понятии, как восприятие.

Восприятие – психический процесс отражения действительности, формирующий субъективный образ объективного мира. В восприятии человеком пространства и предметного мира участвуют живое созерцание, абстрактное мышление и опыт, накопленный предшествующей практикой. Источник наших знаний о предметах — ощущения, прямой результат воздействия объективных свойств предмета на органы чувств. Таким образом, знание законов восприятия поможет персоналу библиотеки в создании эффективных информационных сообщений, оформлении электронных страниц

библиотеки, написании объявлений, которые будут прочитаны, в подборке фильмов и др. [2, с.42].

Библиотечным специалистам необходимо учитывать ряд законов визуального мерчандайзинга.

- Закон уровня глаз – заключается в расположении важной для пользователя информации на уровне глаз, там, куда взгляд человека попадает в первую очередь.
- Закон «Фигуры и фона» – выражается в выделении одного объекта на фоне других. Акцентирование внимания пользователя на важной или новой информации может быть достигнуто за счет использования ярких или контрастных цветов, подсветки важной информации и др.
- Закон «мертвой зоны» – гласит о том, что пользователь меньше фиксирует нижнюю часть зрительного поля, нежели верхнюю, поэтому нижние полки читальных залов лучше использовать для более старых изданий, вторых экземпляров книг и др.

Применение визуального мерчандайзинга становится частью маркетинговой стратегии библиотеки, так как способствует ее продвижению на информационном рынке и созданию приверженности потребителей. Правильно оформленное библиотечное пространство предоставит пользователю возможность ознакомиться с коллекцией библиотеки при первом посещении и создаст базу для повторных посещений.

Понимание необходимости формирования системы продвижения научной и учебной информации, базирующейся на мерчандайзинге, и ее использования, позволит библиотеке создать долгосрочные конкурентные преимущества на информационном рынке страны.

Литература:

1. КАНАЯН, К., КАНАЯН, Р. *Мерчандайзинг.* Москва: РИП-холдинг, 2006. 236 с.
2. RAILEAN, E., NICUTA, I. Particularităţile percepţiei segmentelor-ţintă în bibliotecile universitare. In: *Buletinul ABRM*, 2012, nr. 1, p. 41-43.
3. СОЛОМОН, М. *Поведение потребителей.* СПб: Питер, 2001. 482 с.
4. Мерчандайзинг [on-line]. In: *Wikipedia*. Disponibil: http://ru.wikipedia.org.

DEZVOLTAREA CREATIVITĂȚII – PROVOCARE EDUCAȚIONALĂ MODERNĂ

Margareta BRADU

Creativitatea este un proces de învățare aparte,
la care elevul și profesorul este una și aceeași persoană
Arthur Koestler

Creativitatea este un atribut definitoriu al omului modern.

Dezvoltarea științei și tehnicii implică un înalt nivel de cunoaștere din partea tuturor celor care participă la procesul de producție, precum și valorificarea tuturor resurselor umane cu caracter creator ale fiecărui individ; însăși esența personalității umane constă în afirmarea ei creatoare.

Creativitatea reprezintă factorul esențial al progresului, al creșterii vitezei de schimbare și cheia rezolvării problemelor tot mai complexe cu care se confruntă omenirea, ea fiind în același timp o necesitate de ordin personal, individual și o nevoie socială care asigură supraviețuirea unui popor. Ea este un concept multidimensional și se poate manifesta în multiple domenii.

Conceptul de creativitate poate fi diferit din perspectiva unor discipline diferite, precum psihologie, științe cognitive, arte, filosofie, economie, management etc.

Termenul de creativitate a fost introdus de G.W. Allport, în 1938, în urma înțelegerii faptului că substratul psihic al creației este ireductibil la aptitudini și presupune o dispoziție generală a personalității spre nou, o anumită organizare a proceselor psihice în sistemul de personalitate.

În literatura de specialitate există mai multe teorii despre creativitate:

1. ***Teoria asociativistă***, elaborată de Mednik (1962), consideră creativitatea un proces de organizare și transformare a unor elemente asociative în combinații noi, originale, pe baza gândirii.

2. ***Teoria configurațională*** definește creativitatea ca produs al imaginației (și nu al gândirii logice), cu ajutorul căruia sesizăm brusc un element din configurația întregului, completându-l.

3. ***Teoria transferului***, reprezentată de J.P. Guilford, definește creativitatea ca pe o etapă a învățării, transferabilă și în cele mai diverse domenii de activitate.

4. ***Teoriile moderne*** ale învățării tind să demonstreze că accentul de instruire trebuie să cadă pe elaborarea instrumentelor de învățare.

După cum afirma Antoine de Saint-Exupéry: „În făurirea omului este important mai întâi nu a-l instrui, ceea ce este ceva zadarnic dacă ajunge doar o carte care merge; este nevoie să fie crescut, educat, pentru a-l aduce la înălțimea unde nu mai sunt lucruri, ci chipurile născute din nodul divin care leagă lucrurile. Căci nu este nimic de așteptat de la lucruri dacă ele nu răsună unele în altele, aceasta fiind singura muzică pentru inimă”.

Societatea contemporană, comparativ cu cele anterioare, se caracterizează prin schimbări radicale care au loc încontinuu la locul de muncă sau în familie, în educație, în știință, în tehnologie, în religie și aproape în orice aspect al vieții noastre.

A trăi într-o asemenea societate presupune un înalt grad de adaptare și curaj, care sunt legate în mare măsură de educație și creativitate.

Platon definea educația ca fiind „arta de a forma bunele deprinderi sau de a dezvolta aptitudinile native pentru virtute ale acelora care dispun de ele".

Activitatea educțională este dinamică și flexibilă în același timp, iar educația stimulează idealul ființei umane exprimat prin „a fi și a deveni". Anume a deveni om creativ ajută sistemul educațional la mai multe niveluri: sistemul școlar, instituțiile de educație continuă și universitățile.

Pentru sistemul de învățământ, în general, o importanță deosebită ar trebui să aibă educația creativității, care implică receptivitatea și atitudinea deschisă față de experiența pozitivă, sensibilitatea față de nou, dorința de a experimenta și valorifica noi ipoteze. În special universitățile ar trebui să devină niște instituții sociale care să urmărească drept scop „pregătirea viitorilor creatori de inovații", iar instituțiile de educație continuă să lărgească aceste abilități.

În legătură cu profundele transformări ce au loc în societatea noastră și în vederea cerințelor de integrare a ei în ansamblul structural al lumii contemporane, în care nevoia de resurse naturale devine tot mai acută, pentru Republica Moldova, una din multiplele soluții ar trebui să fie valorificarea într-o mai mare măsură a potențialului creativ care, practic, este inepuizabil, recuperator, renovator și care, de asemenea, îmbracă o formă a inteligenței umane.

În prezent, un număr tot mai mare de țări văd stimularea creativității și a gândirii creative ca pe o provocare educațională din motivul că „notele mari nu mai sunt suficiente pentru a dota forța de muncă cu abilitățile necesare pentru a alimenta inovația bazată pe creșterea economică", susțin experții Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE). De aici rezultă că dezvoltarea creativității pe parcursul întregii vieți ar constitui un factor primordial în creșterea economică durabilă, cât și a competitivității economice.

La moment, Singapore și Coreea sunt țările care pun în valoare creativitatea și au introdus formarea creativității și a inovării ca abilități pe care elevii trebuie să le învețe încă din clasele primare, predate și evaluate prin programe naționale.

În anul 2009, Coreea a alocat 10% din timpul școlii pentru proiecte și alte activități care să încurajeze creativitatea.

În ceea ce privește Singapore, rezultatele urmărite de educație includ gândirea critică și invenția, precum și competențe sociale și emoționale. După

absolvirea liceului, printre altele, se aşteaptă din partea elevilor să fie „pregătiți în fața problemelor", „inovatori și întreprinzători", precum și „capabili să gândească critic și să comunice convingător".

Singapore și Coreea au schimbat astfel examenele naționale și evaluările pentru a stimula cadrele didactice și elevii să acorde atenția cuvenită creativității și inovării în predare și învățare.

Pentru Republica Moldova, includerea creativității și stimularea altor abilități de inovare în programele naționale ar fi un început bun pentru ca elevii cu capacități creatoare săfie selectați, respectiv, aceștia înmatriculându-se la facultate pentru a-și dezvolta aceste capacități în domeniul pentru care optează.

Actualitatea problemei creşterii potențialului creativ al studenților este susținută de argumente majore nu numai la noi în țară, dar și în țările cu economie avansată. De aceea este nevoie de profesori creativi, care ar stimula creativitatea studenților, deoarece este foarte important ca tinerii să fie încurajați să gândească și să acționeze într-un mod creativ și inovator.

„Principalul obiectiv al educației este de a forma oameni capabili să realizeze acțiuni noi, și nu numai să repete ceea ce au făcut generațiile anterioare,– oameni care să fie creativi, inventivi și cu dorință de a investiga".

Prin urmare, am putea conclude că nivelul de dezvoltare a unei națiuni va depinde tot mai mult de sectorul care produce inteligență, creație – adică sistemul educațional și de învățământ, iar dezvoltarea creativității trebuie să devină imperativul major al sistemului de educație la toate nivelurile.

Referințe:

1. BARBIERU, Ana. *Creativitatea –mod de viață*. Moldova. Blog. 2013.
2. BARBU, Mădălina. *Țările unde creativitatea se învață în școală, ca stimul pentru performanță.* Adevărul.ro. Educație socială, 2013.
3. COMAN, Georghe Ștefan. *Creativitate și progres tehnic*. Ediția PIM. București, 2008.
4. TILĂ, Maria. Dezvoltarea creativității prin lecțiile de limbă și literatură română. Studii de specialitate. În: *Revista educațională „Orizont didactic"*, 2014.
5. *Wikipedia*, enciclopedia liberă.
6. Raportul OCDE 2013.

ONLINE POLITICAL MARKETING CASE STUDY ON THE ROMANIAN EUROPEAN PARLIAMENT ELECTIONS-2014

Ilie PUŞCAŞ
Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca, România

Introduction. Following quantitative tools we will process statistically all the gathered information in order to extract some conclusions about the online political campaigns with focus on Romania and other eastern European countries. Thus, we will discover the effectiveness of online political propaganda, some of the major mistakes committed by political parties in an attempt to promote their ideas, but also the chapters to which they excel.

By the use of qualitative research methods, we can identify Romanian and European literature specific theories and explanations about online political propaganda in the European Union, by a critical spirit, we can correlate these with the realities identified in Romania. Although this research relates generally to the Romanian online political actions, comparative methods will target similar practices in other democracies. We will analyse particularities of the Romanian online political propaganda and we will elaborate previsions on the evolution of the Romanian politics in this domain.

The case study, on the election of the Romanian representatives in the European Parliament 2014, notes the online campaign strategies, and analyses their impact.

Research Objectives. Identifying the similarities or differences between the Romanian online political propaganda and European political propaganda in the 2014 European Parliament elections.

Analysing the extent to which the political parties in Romania use the online propaganda to promote the image and the political message of the political party.

Obtaining a preview on the online political campaigns from the Eastern European countries.

Research Hypotheses. We can see the relationship between the political actor, media and the public / electorate, by identifies the possibilities that the online offers.

The political parties in Romania do not fully exploit the potential of their image and the political message of the party in the online.

The political parties and configuration changed in Romania but the political party supporters in the online is, in percentage, equal to the electoral situation in the 2009 European parliament elections.

The politicians from the eastern European countries are developing in the online, making good strategies for their marketing, but there is still a

difficulty in implementing the strategies and being effective in the online political campaigns.

Research. We observed how the users are acting online, and how does the political marketing usually reach them. By analysing the 2014 European Parliament campaign from Romania, we can see that the new online technologies were used by politics hoping to mobilize supporters to vote and participate in politics in order to promote the image of the party. Candidates have risked their propaganda tools easy, talking about their visions and political ideals, pushing their supporters to act in support of the same propaganda without putting in dialogue plans or ideas. We note that in the European Parliament campaigning from Romania, the majority opposed the optimistic vision that new online technologies will democratize societies and will involve more the user, turning him into a responsible citizen. The campaign was troublesome in terms of communication. We have not seen serious debates on European issues, and because of the lack of jurisdiction, that most candidates have not mastered well European issues. And the online, i.e. Sites, Twitter, Blogs, were inefficiently used by the politicians.

Our conclusions are reflecting aspects on the idea of pluralism and freedom of expression in the online, which are visible and ensure democratic representation of interests for the eastern European societies by analysing the power given to the user in online campaigning. We also will develop a view on the upcoming electoral campaigns, in the autumn of 2014, from Romania - presidential and from Moldova – legislative.

References:

1. European Parliamentary Research Service. Social media in election campaigning. 2014. [Accessed on 21 June 2014] Available at: http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140709/LDM_BRI(2014)140709_REV1_EN.pdf/
2. European Parliament News, How social media enabled people to be a part of the European elections. 2014. [21 June 2014] Available at: http://www.europarl.europa.eu/news/ro/newsroom/content/20140603STO48801/html/Social-media-%C3%AEn-alegerile-europene-campanie-virtual%C4%83-impact-real/
3. SĂLCUDEANU, T. *Bloguri, facebook şi politică*. Bucureşti: Tritonic, 2009. 138 p.
4. National Democratic Institute. Democracy and technology. 2014. [Accessed 22 June 2014] Available at: https://www.ndi.org/democracy-and-technology/

IMPLEMENTAREA CURSURILOR ELECTRONICE ÎN PROCESUL DE INSTRUIRE

Natalia APETRII

Învățământul superior este sistemul abilitat de pregătirea specialiştilor cu studii superioare în diverse specialități, inclusiv în domeniul economiei. Codul Educației al Republicii Moldova relatează că: „... învățământul superior este subsistemul sistemului de învățământ care include ansamblul instituțiilor specializate în proiectarea şi realizarea funcțiilor de:

- formare profesională inițială şi continuă;
- cercetare, inovare ...;
- promovarea şi dezvoltarea multilaterală a personalității..." [1].

Procesul de instruire a studenților în instituțiile de învățământ superior include:

- acumularea cunoştințelor de specialitate;
- formarea capacităților intelectuale;
- formarea deprinderilor practice în domeniu;
- asimilarea cunoştințelor ştiințifice şi tehnice.

Schimbările în sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, ce au fost determinate de reforma în domeniul educației şi de trecerea la sistemul european de credite transferabile, au contribuit la apariția standardelor noi în educație şi la necesitatea de a elabora şi implementa materialul didactic corespunzător cerințelor europene moderne.

Calitatea educației este un factor important în formarea specialistului contemporan, presupune existența unui sistem de instruire ce prevede: noutatea metodelor de predare, noutatea ştiințifică, actualitatea cunoştințelor (materialul predat), cadrele didactice calificative, utilizarea tehnologiilor informaționale noi în procesul de instruire.

În cadrul catedrei Contabilitate şi Informatică economică, au fost elaborate curriculumul şi cursul electronic „*Data Mining*". Cursul este destinat pentru instruirea viitorilor economişti. Termenul „*Data Mining*" are semnificația abilității de descoperire a cunoştințelor nontriviale în baze de date mari. Pentru validarea curriculumului şi cursului „*Data Mining*", a fost realizat un experiment pedagogic.

În experiment au luat parte 33 de studenți din două grupe academice ale Facultății Ştiințe Economice, specialitatea „*Contabilitate*". Aplicarea experimentală a cursului electronic „*Data Mining*" pe platforma educațională MOODLE a fost desfăşurată timp de o lună sub formă combinată de instruire staționar/la distanță. Au fost studiate 5 teme şi îndeplinite 2 lucrări de laborator.

Evaluarea rezultatelor instruirii studenților a fost efectuată pe baza testării on-line a două teme şi a problemelor individuale executate de către studenți

utilizând softul *Deductor Academic* [2]. Nota medie generală a cursului electronic „*Data Mining*”, calculată în baza notelor medii la testări (7,73) şi în baza notelor medii la lucrările individuale (8,37), constituie (7,73+8,37)/2=8,05. În cadrul aplicării experimentale a curriculumului şi a cursului “*Data Mining*” a fost observată tendința de creştere a mediilor însuşitei materialului predat. Reuşita grupelor academice este bună (8,05).

În experimentul pedagogic au fost aplicate doua anchete. Prima ancheta „*Competența informațională a studenților,,* a fost utilizată în scopul de a avea o reprezentare completă referitoare la nivelul de pregătire informațională a studenților. Analiza deprinderilor de lucru cu calculatorul demonstrează că majoritatea studenților pot folosi calculatorul în activitățile de învățare: folosirea redactorilor textuali – 100%; folosirea redactorilor grafici – 91%; utilizarea prezentărilor electronice – 79%; utilizarea Internet-ului, poştei electronice, resurselor multimedia – 100%.

A două anchetă aplicată în experiment a fost „*Ancheta evaluării cursului*”. Aprecierea cursului electonic „*Data Mining*” de către studenți a fost realizată utilizând ancheta preluată şi din site-ul Universității de Stat Umanitare din Rusia şi adaptată [3].

Obiectivele evaluării cursului electonic „*Data Mining*” au fost următoarele:

- dezvăluirea rezultatelor practice de învățare ale studenților în cadrul cursului;
- îmbunătățirea calității şi managementul predării cursului;
- asigurarea controlului respectării standardelor de calitate la proiectarea cursurilor on-line.

Anchetarea a fost realizată la sfârşitul instruirii cursului „*Data Mining*”. În anchetare au participat 33 de studenți. Structura *Anchetei evaluării cursului* a fost compusă din trei părți componente.

Prima parte a anchetei este partea introductuvă care conține informații referitor la scopul realizării anchetării şi utilizării rezultatelor anchetării în continuare.

Partea a doua a anchetei include întebări referitoare la completarea datelor generale despre studenți: facultatea, specialitatea şi anul de studii.

Partea a treia a anchetei conține informații referitoare la corectitudinea înregistrării răspunsurilor şi a înseşi întrebărilor.

Ancheta integrează în total 26 de întrebări: 23 de tip închis şi 3 de tip deschis.

În Tabel (elaborat de autor pe baza datelor preluate din site-ul Universității de Stat Umanitare din Rusia [3]), sunt enumerate aspectele de bază ale evaluării cursului „*Data Mining*” incluse în *Ancheta evaluării cursului* şi respectiv întrebările.

Tabel

Aspectele de bază a evaluării cursului „*Data Mining*”

Nr. d/o	**Aspectele de bază ale evaluării**	**Întrebările**
1	Părerea studentului referitoare la curs (conținutul, structura, obiectivele)	1-5, 26
2	Activitatea profesorului în aulă	6-8
3	Autoevaluarea lucrului independent a studentului în cadrul cursului	9-11
4	Evaluarea activităților extracurriculare ale profesorului	12-13
5	Activitatea individuală a studentului	14-15
6	Sistemul de evaluare a cursului	17-20
7	Nivelul de accesare a resurselor bibliografice	21-22
8	Întrebări deschise (recomandări din partea studentului)	23-25

La întrebarea cu *ce va plăcut cursul* ?(nr,23), au fost date următoarele răspunsuri:

- noutatea ştiinţifică a cursului;
- metode de predare utilizate în cursul on-line;
- testarea on-line a cunoştinţelor obţinute de studenţi;
- accesul la materialul didactic în orice moment;
- materialul didactic ce conţine informaţii concrete şi suficiente pentru însuşirea temei.

Recomandările, doleanţele studenţilor au fost: cointeresarea studenţilor de cursuri noi; mărirea numărului studiilor de caz; introducerea cursului „*Data Mining*” în procesul de învăţare la USM.

Concluzii

Elaborarea şi implementarea cursurilor electronice pe discipline în instituţiile de învăţământ superior reprezintă o directie de perspectivă în organizarea eficientă a procesului de studii. Modernizarea procesului de învăţământ, informatizarea procesului de învăţământ, introducerea formelor noi de educaţie sunt factori-cheie pentru creşterea calităţii şi prestigiului educaţiei.

Referinţe:

1. Codul educaţiei al Republicii Moldova. Chişinău: CEP USM, 2010.122 p.
2. Deductor Academic. http://www.basegroup.ru/download/deductor/; accesat 04.07.14.
3. Анкета оценивания учебного курса: описание и интерпретация. http://uko.rggu.ru/news.html?id=2627966; accesat 15.05.13.

TITLUL PUBLICISTIC ÎNTRE RIGUROZITATE ŞI INVENTIVITATE

Ala ZAVADSCHI

Cartea de vizită a unui articol este titlul său, care are rolul să trezească interesul, să incite la lectură, să capteze prin originalitatea tratării unui subiect şi să-l fidelizeze pe cititorul prezumtiv. Deşi există reguli prestabilite de creare a unui titlu (laconism, concreteţe, simplitate, nonambiguitate etc.), jurnaliştii vor să-i şocheze pe receptorii lor prin senzaţional, spectaculos, inedit şi de aceea titlurile au, de multe ori, elemente originale de construcţie şi de utilizare semantică a cuvântului. Devenită o manevră discursivă dominantă, titrarea ca atare oscilează abil între concretul evenimentului şi modul figurativ de prezentare. Balansoarul titrologiei actuale se înclină tot mai mult spre planul semantico-stilistico-figurativ. Se observă tendinţa de a se referi mai puţin la structura gramaticală a elementului paratextului, cum e titlul, atenţia cercetătorilor axându-se îndeosebi pe nuanţele lexico-semantice şi cele stilistice.

Constituent para- şi pretextual, titlul prefigurează discursul mediatic propriu-zis, sugerează tema centrală, modul de abordare a ei şi atitudinea autorului faţ de cele relatate. Este intenţia predictivă a publicaţiei, care pregăteşte cititorul pentru lecturarea cu interes a celor relatate. Titlul poate să confirmesau să infirme conţinutul articolului, având un preţ anticipativ mai mult sau mai puţin accentuat. Oricum, el reprezintă „faţada textului", include un (non)angajament tematic, poate fi exprimat prin sensul denotativ-referenţial sau cel conotativ-ambiguizant al cuvântului.

Analiza titlurilor articolelor (de opinie sau editoriale) din presa românească din Republica Moldova demonstrează faptul că se preferă limbajul incifrat, aluziv, figurativ, mai puţin cel concret referenţial. Sub aspect gramatical-sintactic se întâlnesc multe titluri-întrebări, cum ar fi *Cum putem salva ţara de la înec?* (D. Galben, *Timpul*, 10 iulie 2014), *La ce este bună Uniunea Europeană*? (G. Damian, *Timpul*, 30 iunie 2014), *De ce fel de femei e nevoie în Parlamentul RM?* (C. Tănase, *Timpul*, 23 iunie 2014), *De ce se copiază la BAC?* (D. Galben, *Timpul*, 19 iunie 2014), *Unde începe patriotismul?* (M. Basarab, *Timpul*, 9 iunie 2014), *O întrebare pentru tineri: vă place ţara pe care v-o lăsăm noi?* (C. Tănase, *Timpul*, 30 mai 2014), *Cine (nu) vrea în Europa?* (M.V. Ciobanu, *Jurnal de Chişinău*, 1iulie 2014), *Ce vom sărbători de 9 Mai?* (A.Ciubotaru, *Jurnal de Chişinău*, 8 mai 2014) etc.

Prin acest tip de titlu se enunţă declarativ tema de actualitate, ce frământă atât societatea, cât şi jurnalistul, se încearcă a răspunde informativ-argumentativ la o problemă stringentă a momentului în aşa fel încât să se creeze o anumită opinie publică vizavi de acest subiect.

Titlurile imperative, cu o frecvenţă mai redusă, apelează la emotivitatea destinatarului, fie prin îndemn (*Să facă cineva curat în culise, vă rog!* (A. Gherciu, *Timpul*, 27 iunie 2014), *Cine are ochi de văzut, să vadă!* (M. Stănilă, *Timpul*, 7 iulie 2014), fie prin avertisment (*Atenţiune, naţiune!!! În Moldova cresc copaci ucigaşi!* (C. Tănase, *Timpul*, 16 iulie 2014), fie prin poruncă (*Examenele de la BAC: loviţi mutra, nu spargeţi oglinda!* (C. Tănase, *Timpul*, 2 iulie 2014), *Nu ne mai transformaţi în maimuţe!* (A. Coica, *Timpul*, 3 iulie 2014,). Ele sunt adresate direct şi mobilizator către cititor, conţin o forţă de convingere apreciabilă pentru a obţine atitudini şi reacţii adecvate.

Componenţa lexico-semantică a titlurilor oferă o paletă largă de (re)interpretări ale evenimentelor cotidiene, îi permite ziaristului să-şi exprime atitudinea sa tranşantă faţă de persoane sau întâmplări, într-un registru sau ironic, sau denigrator, sau lăudabil, sau caustic, sau patetic etc. Îmbinările fixe, expresiile frazeologice (intacte sau parafrazate) sunt exploatate cu succes, căci se emit judecăţi cu valoare aluzivă directă (*Din coadă de câine nu faci politician european* (C. Tănase, *Timpul*, 16 iulie 2014), *Capul plecat sabia Kremlinului îl taie* (T.Cojocariu, *Timpul*, 28 iulie 2014), *Cum arătăm că „fratele mai mare" nu ne mai are la degetul mic* (V. Puiu, *Timpul*, 31 iulie 2014), *Praf în ochi* (M. Stănilă, *Timpul*, 11 iulie 2014), *Haina îl face pe om* (M. Stănilă, *Timpul*, 23 iunie 2014) etc.

Îmbinările contrastante, bazate pe construcţii antonomice directe sau intuitive, sunt exploatate de publicaţiile de limba română, pentru a stârni interesul şi a provoca cititorii la lectură; pentru a da calificative dure anumitor fenomene negative din societate printr-o abordare obiectiv-subiectivă (*Mănăstirea Hâncu şi ipocrizia sacralităţii* (O. Ţâcu, *Timpul*, 4 august 2014), *Despre ura şi iubirea dintre popoare: răspunsul meu celor cu mintea tulbure* (C. Tănase, *Timpul*, 14iulie 2014), *Curajoşii fără curaj* (T. Cojocariu, *Timpul*, 7 iulie 2014) etc.

Printre figurile semantice de o forţă sugestivă indubitabilă şi o mare expresivitate este metafora, ce conferă titlului forţă majoră de persuadare prin etichetarea originală şi inedită a evenimentelor şi persoanelor. Se caută echivalenţa între termenul metaforic şi cel metaforizat pentru a obţine o expresie actuală şi memorabilă (*Alegeri cu puf în ochi*, I. Macovei, *Timpul*, 27 mai 2014), *Papionul cântător* (M. Basarab, *Timpul*, 30 iunie 2014), *Tribuna chifteriţelor* (C.Tănase, *Timpul*, 16iunie 2014).

Studiind titlurile din presa românească din Republica Moldova, observăm tendinţa de creare a unei expresii spectaculoase, şocante, cu o doză mare de subiectivitate autoricească, pentru a impresiona, flata, intriga cititorul destinatar.

DEPENDENȚA DE INTERNET CA FACTOR DE RISC ÎN CALEA DEZVOLTĂRII INTELIGENȚEI EMOȚIONALE A ADOLESCENTULUI

Valentina MIRON

„Astăzi internetul a devenit cea mai rapidă şi mai bogată sursă de informație, pe care a cunoscut-o și a inventat-o vreodată omenirea. Posibilitățile oferite de internet permit oamenilor să se folosească de el nu numai pentru a-şi satisface setea de cunoaştere, ci şi ca mod de comunicare" [1]. Nu mai trebuie să fugi la cinematograf, la concertul formației preferate, să stai în bibliotecă, să te oboseşti mergând prin magazine, să ieşi din casă pentru a te întâlni cu prietenii. Le poți face pe toate fără a te ridica din fața calculatorului.

Dar, pe lângă avantajele sale, internetul presupune şi influențe negative asupra omului, și mai ales asupra adolescenților. Deoarece internetul propune o diversitate mare de servicii, timpul petrecut pe internet este din ce în ce mai mare, iar acest fapt, deseori, duce la dezvoltarea unei dependențe.

Conform cercetărilor lui *Young şi Goldberg* (1998), s-au identificat anumite *simptome psihologice* ce însoțesc utilizarea excesivă a internetului. Acestea sunt:

1) schimbări drastice în stilul de viață pentru a putea petrece mai mult timp pe internet
2) scăderea activității fizice generale;
3) nepăsare față de propria sănătate;
4) evitarea unor importante activități din viață, cu scopul de a petrece mai mult timp pe internet
5) deprivare de somn sau o schimbare în patternul/ ritmul somnului, cu scopul de a petrece mai mult timp pe net;
6) o scădere în socializare, având ca rezultat pierderea/ înstrăinarea prietenilor;
7) neglijarea familiei;
8) refuzul de a petrece o perioadă mai mare de timp offline;
9) dorința de a petrece tot mai mult timp online;
10) neglijarea locului de muncă și a obligațiilor personale [2].

Potrivit statisticilor, mai bine de jumătate din adolescenții de 13-17 ani petrec mai mult de 30 de ore pe săptămână pe internet. În urma aplicării *Chestionarului de identificare a dependenței de internet*, propus de Kimberly Young (1996), asupra adolescenților din Moldova, s-a stabilit că 22% dintre adolescenți sunt dependenți de internet.

Un studiu realizat de G. Soldatova, O. Gostimskaia şi E. Kropaleva a determinat nevoile pe care adolescenții şi le satisfac cu ajutorul internetului. Printre acestea se numără: nevoia de autonomie şi independență (în procesul

socializării, această nevoie presupune, în primul rând, tendința de a obține independență față de părinți); nevoia de autorealizare şi de recunoaştere; nevoia de cunoaştere; satisfacerea nevoii sociale de comunicare, de apartenență la o grupă de interes, de dragoste; nevoia de stăpânire. În urma utilizării internetului, adolescentul are senzația că deține controlul deplin asupra situației, lucru care-i satisface nevoia de securitate – o trebuință de bază în sistemul de trebuințe al persoanei.

Deşi nu putem nega influențele pozitive ale internetului, numeroase studii scot la iveală şi riscurile la care pot fi supuşi utilizatorii internetului, în special adolescenții şi tinerii. Printre acestea se numără: violența, care este aproape omniprezentă pe internet; pornografia, care poate fi accesată aproape de oricine care are o adresă pe internet; drogurile, care reprezintă una dintre cele mai profitabile afaceri pe internet; subcultura şi subeducația. Institutele de statistică din Occident avertizează că într-un deceniu nivelul de instruire şi de cultură al noilor generații va scădea dramatic, cu până la cincizeci de procente, din cauza utilizării abuzive a internetului); suprasolicitarea informațională; înstrăinarea, (un studiu realizat la Universitatea Carnegie Mellon din Pittsburgh a demonstrat următorul lucru: cu cât o persoană petrece mai mult timp pe internet, cu atât este mai depresivă, mai stresată şi mai singură).

În acest studiu am încercat să identificăm influența pe care o are dependența de internet asupra inteligenței emoționale.

Salovey include cinci domenii principale în definiția de bază pe care a dat-o inteligenței emoționale:

1. Cunoaşterea emoțiilor personale.
2. Gestionarea emoțiilor.
3. Motivarea de sine.
4. Recunoaşterea emoțiilor în ceilalți.
5. Manevrarea relațiilor [3].

Howard Gardner, psiholog la Harvard School of Education, apreciind importanța crucială a inteligenței emoționale, subliniază că: „Mulți dintre cei care au un IQ de 160 lucrează pentru cei cu un IQ de 100, în cazul în care cei dintâi au o slabă inteligență intrapersonală, iar a celor din urmă este ridicată. În lumea reală, nu există o inteligență mai importantă decât cea interpersonală. Dacă n-o ai, nu vei şti cu cine să te căsătoreşti, ce slujbă să-ți iei ş.a.m.d. Trebuie să ne formăm copiii la nivelul inteligențelor personale încă din şcoli" [3].

Pentru determinarea nivelului de dezvoltare a inteligenței emoționale la adolescenți, a fost aplicat chestionarul *Emin* elaborat de psihologul rus Dmitry Lyusin (2006), care este compus din 46 de întrebări şi cuprinde 10 scale pentru măsurarea inteligenței emoționale: înțelegerea propriilor emoții,

înțelegerea emoțiilor altor persoane, gestionarea propriilor emoții, gestionarea emoțiilor altor persoane, gestionarea mimicii, inteligența intrapersonală, inteligența interpersonală, înțelegerea propriilor emoții şi a celor din jur, gestionarea propriilor emoții şi pe ale altora, coeficientul emoțional general.

Pentru determinarea nivelului dependenței de internet a fost aplicat *Chestionarul pentru determinarea dependenței de Internet* elaborat de Kimberly Young (1999).

Lotul experimental a fost format din 70 de adolescenți cu vârsta de 17 ani.

Rezultatele cercetării atestă că există diferențe semnificative între adolescenții dependenți de internet şi adolescenții care nu suferă de dependență la scalele: înțelegerea emoțiilor altor persoane şi gestionarea propriilor emoții. Putem conchide, deci, că limitându-se la nivelul virtual de comunicare, adolescenții nu pot cunoaşte în realitate ce trăiesc alte persoane. Confruntându-se cu persoanele reale, aceştia întâmpină dificultăți în comunicare, ceea ce-i face să se refugieze din nou în lumea virtuală, unde se simt în siguranță şi au impresia că-i înțeleg pe cei cu care comunică, şi la rândul lor, sunt înțeleşi. Referindu-ne la gestionarea propriilor emoții, rezultatele cercetării sunt confirmate de tot mai mulți părinți, care susțin că copiii lor stau ore în şir în fața calculatorului, iar când părintele încearcă să-i îndepărteze de acesta, sunt supuşi unor accese necontrolabile de furie. Aceşti copii pare că se simt bine doar în fața calculatorului, iar în contactul cu cei din jur, nu-şi pot stăpâni emoțiile.

Rezultatele cercetării mai demonstrează că există corelație negativă între nivelul dependenței de internet şi următoarele scale ale chestionarului ce măsoară inteligența emoțională: înțelegerea emoțiilor altor persoane, ceea ce semnifică că, cu cât adolescentul este mai dependent de internet, cu atât mai mari dificultăți întâmpină în înțelegerea altor persoane; gestionarea emoțiilor altor persoane; înțelegerea propriilor emoții şi pe ale celor din jur; gestionarea propriilor emoții şi pe ale celor din jur; coeficientul emoțional general.

În concluzie, putem spune că, cu cât mai dependent este adolescentul de internet, cu atât mai mult este influențată capacitatea sa de a se stăpâni şi motiva pe sine, dar şi de a înțelege şi manevra relațiile cu cei din jur.

Referințe:

1. GORI, V. Dependența de Internet – o „maladie" a omului modern. În: *Democrația,* 2004, 14 decembrie.
2. YOUNG, K.S. Treatment Outcomes with Internet Addicts. În: *CyberPsychology & Behavior*. 2007, vol. 10, nr.5, p. 671-679.
3. GOLEMAN, D. *Inteligența emoțională.* Bucureşti: Curtea Veche, 2008, p.71,73.

CUPRINS

JURNALISM ŞI ŞTIINȚE ALE COMUNICĂRII

Nelly ȚURCAN
Biblioteca universitară în contextul comunicării ştiințifice: rezultatele unui sondaj ***3***
Nelly ȚURCAN
Rolul instrumentului bibliometric național în promovarea şi evaluarea producției ştiințifice din Republica Moldova ***6***
Lidia KULIKOVSKI
Instruire pentru inovaţie la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” ***9***
Natalia CHERADI
Rolul bibliotecii în asigurarea informațională a doctoranzilor ***12***
Olesea COBLEAN
Afirmarea bibliotecii ca spațiu public în contextul extinderii accesului la informația de interes public ***15***
Tatiana AMBROCI
Utilizarea statisticii ca metodă de cercetare: cazul bibliotecilor de colegii din Republica Moldova ***18***
Ecaterina SCHERLET
Asigurarea metodologică a inovațiilor în biblioteca universitară ***21***
Taisia FOIU
Cercetarea bibliografică locală – contribuții considerabile la scrierea memoriei chişinăuiene ***24***
Ana GUDIMA
Platforme online pentru instruirea utilizatorilor bibliotecii universitare ***27***
Silvia GHINCULOV
Mecanismele de promovare şi de popularizare a ştiinței economice ***29***
Elena HARCONIȚA
Dimensiunea ştiințifică a bibliotecii universitare ***32***
Mariana HARJEVSCHI
Context internațional şi provocări pentru politica bibliotecilor cu privire la împrumutul electronic în biblioteci ***35***

Dumitru ȚURCANU
Obiectivele europene şi speculațiile politice autohtone ***39***
Dumitru ȚURCANU
Discursul politic agresiv electoral ***42***
Dumitru LAZUR
Cadrul legal privind accesul la informație în Republica Moldova: aspecte evolutive ***44***
Dumitru LAZUR
Deschiderea datelor guvernamentale cu caracter public: probleme şi perspective ***47***
Mariana MARCU
Implicațiile radioului în formarea convingerilor politice ***50***
Laura TUGAREV
Esența şi particularitățile jurnalismului cultural ***53***
Maria GUGULAN
Mass-media şi arta de a convinge ***56***
Maria GUGULAN
Mass-media şi arta de a evita manipularea ***58***
Georgeta STEPANOV
Protecția vieții private în mass-media: abordări deontologice ***61***
Georgeta STEPANOV
Creativitatea şi procesul de creație în jurnalism ***64***
Mihai LESCU
Activitatea profesională a jurnalistului ***67***
Mihai LESCU
Imperativele publicisticii dabijiene ***69***
Andrei DUMBRĂVEANU
Preocupările editoriale ale revistei *Кишиневские Епархиальные Ведомости (Buletinul Eparhiei Chişinăului) din anul 1913* ***72***
Andrei DUMBRĂVEANU
Publicistul Gheorghe Malarciuc – exponent al rezistenței basarabene ***74***
Vasile MALANEȚCHI
Editologia *versus* ştiințele filologice ***76***
Boris PARFENTIEV
Grila de programe TV: aspecte conceptuale ***80***
Boris PARFENTIEV
Programarea şi planificarea emisiei televizate: rigori şi principii ***83***

PSIHOLOGIE ŞI ŞTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Vladimir GUȚU
Strategii de optimizare/dezvoltare a curricula pe discipline de studii: argumente şi sugestii ***87***
Maia ŞEVCIUC
Importanța formatorilor pentru sistemul educațional modern ***90***
Maria COJOCARU
Internaționalizarea învățământului superior: tendințe ți impact ***93***
Viorica GORAŞ-POSTICĂ
Disciplina universitară *Managementul proiectelor* – o necesitate stringentă ***96***
Tamara CRISTEI
Formarea la studenți a competenței textuale, un imperativ al instruirii universitare ***99***
Larisa CUZNEȚOV, Zinaida PAVLOV
Cadru epistemologic: unele aspecte teoretice ale educației pentru carieră a adolescentului ***102***
Iulia GONȚA
Educație prin tradiție şi inovație într-o lume postmodernă ***105***
Ecaterina MOGA
Autoaprecierea personală şi profesională a profesorului – pas important spre autorealizare ***108***
Tatiana REPIDA, Mihai PAIU
Opinia absolvenților universitari cu referire la competențele profesionale şi generale ***111***
Mihai PAIU, Tatiana REPIDA, Carolina ȚURCANU
Personalitatea – factor determinant în angajarea absolvenților universitari în câmpul muncii ***115***
Natalia COJOCARU
Obiecte sensibile de reprezentare: ilustrări empirice şi premise pentru conceptualizare ***118***
Mariana BOTEZATU, Nadejda CHETRARI
Blocajele de comunicare şi nivelul de integrare a studenților în mediul academic ***121***
Mariana BOTEZATU
Aspecte practice ale comunicării nonviolente ***124***
Dorina BOSTAN
Relația părinte–copil în contextul fenomenului migrației ***127***

Carolina PLATON, Natalia COJOCARU
Conflictul muncă–familie. Aspecte introductive ***130***
Zada BADARNE
The psycho-pedagogical conditions for kindegarden children's adjestment to elementary school ***133***
Inga RUSSU
Relaţia dintre creativitate şi strategiile de rezolvare a conflictului în cuplul familial ***136***
Людмила АНЦИБОР, Екатерина ПОСТОЛАТИЙ
Особенности механизмов защиты лиц с различными формами реагирования на ситуации социального взаимодействия ***140***
Людмила АНЦИБОР
Склонность к манипулированию как антисоциальное проявление личности в подростковом возрасте ***143***
Наталья НАСТАУШЕВА
Увлеченность работой, удовлетворенность трудом и эмоциональное выгорание педагогов ***146***
Людмила ДАРИЙ
Совершенствование профессиональной компетентности педагогов ***149***
Tatiana VERDEŞ
Clasic şi modern în procesul instructiv-educativ din Republica Moldova ***152***

RELAŢII INTERNAŢIONALE, ŞTIINŢE POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE

Tatiana CIOBANU
Realizarea principiului dialogului instituţional prin structurile asociative ***155***
Carolina BUDURINA-GOREACII
Rolul instituţiilor societăţii civile în elaborarea politicilor publice locale ***158***
Aurel SÎMBOTEANU
Interferenţe istorico-conceptuale şi structural-funcţionale privind administraţia publică autohtonă ***161***
Angela ZUBCO
Abordarea politicilor de descentralizare administrativă prin prisma drepturilor omului şi egalităţii de gen în Republica Moldova ***164***

Alina LEVIȚCHI
Audiența publică – instrument de comunicare cu publicul în cadrul instituțiilor publice ***167***
Svetlana CEBOTARI
Corelația „noua ordine mondială" – „arhitectura geopolitică" ***169***
Cristina MORARI
Republica Moldova şi Georgia după semnarea Acordului de asociere cu Uniunea Europeană: realități şi perspective ***173***
Alexandr EJOV, Cristina EJOV
Diplomația publică ca instrument de formare a imaginii statului ***176***
Cristina EJOV
Conceptul de extremism şi caracteristicile sale esențiale ***179***
Alexandru ROMAN, Alexandrina IOVIȚĂ
Vectorii politicii externe a Moldovei – subiect de drept internațional în perioada domnitorului Ştefan cel Mare ***182***
Andrian MUNTEANU
Transformarea organelor securității statului în procesul de modernizare a țării ***186***
Сергей БУРГУДЖИ
Концепция и стратегия «Электронного управления»: этапы реализации в Республике Молдова ***189***

SOCIOLOGIE ŞI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Maria BULGARU
Solidaritatea – valoare de referință în asistența socială ***193***
Stela MILICENCO
Repere istorice în dezvoltarea asistenței sociale ***196***
Diana CHEIANU-ANDREI
Sănătatea reproducerii: provocări în plan internațional şi național ***199***
Aliona ONOFREI
Rolul şi importanța disciplinelor juridice în formarea asistenților sociali ***202***
Nicolae SALI
Problematica cercetării ştiințifice la nivel universitar în Republica Moldova ***205***
Anastasia OCERETNÎI
Modele de analiză a datelor calitative ***208***

Valentina MOVILA
Educația axiologică – factor determinant în dezvoltarea personalității tânărului ***212***
Nionela MACOVEI
Particularități istorice de evoluție a instituției adopției ***215***
Silvia GÎDEI
Modele de intervenție psihosocială şi asistență postpenală a foştilor deținuți ***218***
Aliona CHIRA
Influența economicului asupra dinamicii autorității din cadrul familiei ***221***
Olesea BULACU
Aspecte psihosociale ale fenomenului decăderii din drepturi părinteşti ***225***
Oleg BULGARU
Metode sociologice aplicate în cercetarea familiei ***228***
Liliana SALCUȚAN
Tehnici psihosociale de diminuare a indiferenței față de persoanele vârstnice ***232***
Inga CHISTRUGA-SÎNCHEVICI
Sistemul de indemnizații pentru copiii din Republica Moldova în fața noilor provocări ***235***
Viorica MATAS
Integrarea profesională a tinerilor absolvenți ai gimnaziului-internat ***238***
Aliona CRISTEI
Pattern-uri de comunicare în cadrul familiilor cu migranți din Republica Moldova ***242***
Oxana ISAC
Importanța identificării factorilor de risc suicidar în profilaxia comportamentului autodistructiv ***245***
Nicolaie MĂNESCU
Statul şi servitutea voluntară ***248***
Alexandra DEACONU
Consecințele nefaste ale consumului de droguri la nivel național şi european ***251***

ŞTIINȚE ECONOMICE

Ghenadie TIMOFTI, Maria COJOCARU
Subvenționarea investițiilor în inovații ***254***
Cristina BALAN, Rodica PASCARI
Reprezentarea socială a crizei economice în organizațiile societății civile ***257***
Artur CORCODEL, Dan CORCODEL
Repercusiunile crizei globale asupra Republicii Moldova ***260***
Dan CORCODEL, Artur CORCODEL
Opțiunea țărilor lumii pentru împrumuturile interne şi externe ***263***
Lilia DUMBRAVANU
Oportunități de finanțare pe termen lung a întreprinderilor în condițiile economice actuale ***266***
Danaia BEŢIVU
Impactul economic al turismului fluvial în Uniunea Europeană ***269***
Victoria POSTOLACHE (DOGOTARI)
Noi oportunități pe piața derivatelor financiare ***272***
Dmitri TERZI
Particularitățile de creare şi aplicare a reţelelor neuronale pentru previziune economică ***275***
Василий ЩЕРБАТЮК
Учётные проблемы евроинтеграционного развития экономики ***278***
Надежда КИКУ
Направления совершенствования системы налогового регулирования доходов населения в Республике Молдова с учетом мирового опыта ***281***
Елена РАЙЛЯН
Мерчандайзинг как средство продвижения библиотек на информационном рынке Молдовы ***284***
Margareta BRADU
Dezvoltarea creativității– provocare educațională modernă ***287***
Ilie PUŞCAŞ
Online political marketing case study on the Romanian European Parliament Elections-2014 ***290***
Natalia APETRII
Implementarea cursurilor electronice în procesul de instruire ***292***
Ala ZAVADSCHI
Titlul publicistic între rigurozitate şi inventivitate ***295***
Valentina MIRON
Dependența de internet ca factor de risc în calea dezvoltării inteligenței emoționale a adolescentului ***297***

Conferința științifică
națională cu participare internaționlă

„Integrare prin cercetare şi inovare"

10-11 noiembrie 2014

Rezumatele comunicărilor

Ştiințe sociale

Volumul 1

Redactori literari:
Nina Croitoru
Antonina Dembiţchi
Valentina Mladina

Procesare computerizată: *Tatiana Bulimaga*
Marianna Savva
Cristina Ceban
Margareta Prohin

„Integrare prin cercetare şi inovare", conf. şt. (2014, Chişinău).

Semnat pentru tipar 29.09.2014
Formatul 60x84 1/16.
Coli de tipar 19,0. Coli editoriale 19,0.
Comanda . Tirajul 120 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009